

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

A BUDAPESTI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK PÉNZÜGYI VISZONYAINAK ALAKULÁSA

ÍRTA

DR. TÖRÖK ISTVÁN

62. KÖTET

3. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

A BUDAPESTI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK PÉNZÜGYI VISZONYAINAK ALAKULÁSA

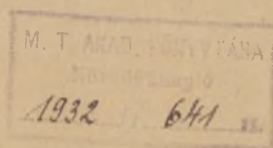
ÍRTA

DR. TÖRÖK ISTVÁN

300353

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Bevezetés	5
Budapest gazdasági helyzetének szerepe a részvénytársaságok életében	7
A részvénytársaságok fejlődése 1873-tól napjainkig	10
Az ártértékelés és ennek hatása a részvénytársaságok mérlegeiben	36

A budapesti részvénytársaságok statisztikája 1927. és 1928. évben.

A budapesti részvénytársaságok számának megoszlása alaptőkéik nagysága szerint ...	45
A budapesti részvénytársaságok számának megoszlása a vállalkozási ágak között ..	47
A budapesti részvénytársaságok számának megoszlása alapítási évek szerint ...	50
Az újonnan alakult részvénytársaságok 1927-ben és 1928-ban	51
A cégjegyzékből 1927 és 1928-ban törölt, valamint a felszámolás és csőd alatt álló részvénytársaságok	52
Eltolódások az egyes vállalati ágazatokban működő részvénytársaságok szám-arányában	55
A budapesti részvénytársaságok saját tőkéi	57
A részvénytőkék és a tartalékok fejlődése 1927-ben és 1928-ban	61
A budapesti részvénytársaságok idegen tőkéi	64
A tőkék jövedelmezősége	67
A nyereségek felosztása	79
A részvényesek osztalékjövödelme	82
A részvények árfolyamai	94

A budapesti részvénytársaságok vállalati ágak szerint 1928-ban.

Az őstermelő részvénytársaságok	103
A bányászati részvénytársaságok	106
Az ipari részvénytársaságok	111
A kereskedelmi részvénytársaságok	133
A pénzügyi részvénytársaságok	147
A közlekedési részvénytársaságok	154
Egyéb részvénytársaságok	157
Összefoglalás	159
Függelék.....	163

Bevezetés.

A jelen kapitalisztikus kor termelési rendszerének kialakulásában és továbbfejlődésében elvitázhatatlanul nagy szerep jutott a részvénytársasági vállalatoknak. A nagytőkék előteremtése, a vállalati kockázat korlátozása, a rendkívüli alkalmazkodóképesség és a részvényrendszer előnyei révén a részvénytársaságok mind fokozottabb mértékben vették kezükbe az ipari termelés, a hitel és a forgalom szervezését. A mult század közepétől kezdve jelentőségük annyira emelkedett, hogy az egész világon a gazdasági élet legszámottevőbb tényezőivé váltak. A nagy hitelintézetek, az ipari, bánya-, közlekedési, kereskedelmi és egyéb nagyvállalatok túlnyomórészen részvénytársaságok; sőt korunk gigantikus termelő- és forgalmi szervezetei (mint például a trösztök, koncernek, szindikátusok, poolok, holdings company-k stb.) is a részvénytársaságok talajából nőttek ki.

Egyrészt e vállalatoknak a gazdasági életben betöltött fontos szerepe, másrészt a részvények — mint jövedelmező befektetésre szolgáló érték-papírok — iránt megnyilvánuló érdeklődés indította több ország és város statisztikai hivatalát arra, hogy a részvénytársaságok pénzügyi viszonyait és eredményeit figyelemmel kísérjék. Budapest székesfőváros statisztikai hivatala az elsők között volt a megfigyelések megindításában és 1901-ben *Kőrösy József* tollából részletesen számolt be a pénzügyi viszonyok alakulásáról és a részvények jövedelmezőségéről alkotott tapasztalatokról. Később az 1906, 1907, 1908 és 1909 évekről egymásután jelentek meg részvénytársasági közlemények, amelyeknek összefoglaló táblázatai visszapillantást engedtek a multba is, de ezek az évenként megjelenő kiadványok 1909 óta elmaradtak. A világháború és az azt követő zavaros idők, végül az általános szanálás sok változást idéztek elő a részvénytársaságok pénzügyi és egyéb viszonyaiban s ezért az értékviszonyok rendeződésével szükségesnek mutatkozott a fővárosi részvénytársaságokra vonatkozó adatgyűjtést újból megnyitni és kellő összefoglalásban e tanulmányban közreadni.

Ez a tanulmány hármas feladatot van hivatva betölteni. Először az 1909 óta történt változásokról szóló hézagos adatokból igyekszik összefoglalást és áttekintést nyújtani, hogy kapcsolatot teremtsen a világháborút

megelőző és a szanalást követő idők viszonyaiból leszűrt eredmények között. Másodszor lehetővé akarja tenni az összehasonlítást a régi stabil gazdasági viszonyok és a jelen viszonyok között élő vállalatok helyzete között. Harmadszor pedig új összehasonlító bázist kíván nyújtani a jövő adatgyűjtések eredményeihez, — nem csupán azért, mert újból föllevenített adatgyűjtés kezdő éveiről szóló eredményeket foglalja össze, hanem egyúttal a gazdasági és a pénzügyi szanalás befejezésével meginduló új korszak kezdetét is jelenti.

Meg kell jegyeznünk, hogy adataink összeállításában rendkívül sok akadállyal kellett megküzdenünk. Az adatgyűjtésnek többször változott módszerei és időbeli hézagai nagyon megnehezítették az egyöntetű alapon való összehasonlításokat és többé-kevésbé az anyag megszükitésére kényszerítettek. Különösen pénzünknek az infláció alatt állandóan változó értéke és a vállalati életben egyidejűleg beállott zavaros viszonyok okoztak olyan eltolódásokat, amelyek a fejlődés egyöntetű képének bemutatását lehetlenné tették. Tárgyalásunk anyagának *törzsét* éppen ez okból nem a pénzügyi viszonyok folyamatos alakulása, hanem a legutóbbi (1927. és 1928.) évek adatgyűjtéseinek eredménye alkotja.

Tekintettel arra, hogy az új adatgyűjtések anyaga vállalati ágak és szakmák szerint kellő részletezéssel állott rendelkezésünkre, előbb vállalati ágak szerint való megoszlásában ismertetjük a részvénytársulatok általános helyzetét, azután pedig a vállalati ágakon belül a részletes adatokat soroljuk fel.

A »részvénytársaság« elnevezés fővárosunkban, ahol más — ennek jogi és gazdasági előnyeit felölelő — vállalkozási forma még nincs elterjedve, igen különféle alakulatokat takar. Éppen az ilyen *más* megfelelő jogi szervezetű vállalatoknak a hiánya okozza, hogy a többi egyéni és társasvállalatok mellett a részvénytársulatok igen nagy számmal emelkednek ki, míg a nyugati államokban az e téren fejlettebb jogrendszerek mellett kisebb a részvénytársaságok viszonylagos száma. Nagyszámú részvénytársaságunk között valójában sok egyéni, társas vagy családi vállalkozás rejtőzik, amely vállalkozások csupán az anyagi felelősség korlátozása, az osztályrész könnyebb megállapítása vagy a birtoklás egyszerű módja végett vették föl a részvénytársasági formát. Tanulmányunkban erre a belső lényegi differenciáltságra tekintettel kellett lennünk. Bár a forma mögött rejlő belső háttér közvetlen kimutatása a vállalatok nagy tömegében nem volt keresztülvihető, de közvetve mégis megközelítő típusokat igyekeztünk létesíteni akként, hogy a részvénytőkeerők nagyságát fölhasználtuk e tekintetben jellemző motívum gyanánt, — ennek alapján sorozván kategóriákba a részvénytársasági vállalatokat.

Az általános viszonyok ismertetésénél néhány elvi kérdést is tisztáznunk kellett, amelyek főleg a vállalatok vagyoni erejét jelképező tőke, továbbá a

részvények osztalékjövödelme tekintetében állottak fenn. E kérdések rendezésében — úgy gondoljuk — nem jártunk téves utakon és hisszük, hogy az elvi megállapítások a későbbi részvénytársasági statisztikában, illetve adatközlésekben is gyakorlati alkalmazásra fognak találni.

Budapest gazdasági helyzetének szerepe a részvénytársaságok életében.

Ebben a munkában a budapesti részvénytársaságok viszonyait óhajtván ismertetni, mindenekelőtt azzal a jelentőséggel kell tisztában lennünk, amelyet a főváros gazdasági helyzete a részvénytársaságok életében betölt. Budapest gazdasági és helyzetienergiája ugyanis mindvégig erős hatással volt a vállalkozások tömörülésére és fejlődésére. Hogy e jelentőséget kidomborítsuk, a budapesti vállalatok helyzetét két oldalról igyekezünk megvilágítani — egyrészt a vidékkel teszünk összehasonlítást, másrészt a fővárosunkhoz hasonló gazdasági viszonyok között élő középeurópai fővárosok részvénytársaságainak adatait állítjuk budapesti társulataink adataival szemben.

Már magából a városi élet jellegéből következik, hogy a nagyvárosokban a vállalatok sokkal kedvezőbb talajt találnak működésük folytatására, mint vidéken. A sűrű lakosság mellett a fokozott értékesítési lehetőségek, a fejlettebb ipar és kereskedelem, a forgalom és a munkaerő élénkebb piaca mind olyan tényezők, amelyeknek hatása a tökevvállalatok elhelyezkedésére elvitathatlan. Különösen pedig az ipari és kereskedelmi élet fejlettsége van befolyással a nagy vállalatok számára és gazdasági erejére. Néhány adat talán alkalmas lesz arra, hogy a főváros gazdasági pozícióját a fenti szempontokból kiemelje.

1. A budapesti és vidéki részvénytársaságok számaránya 1928-ban.

	Budapest százalékban	Vidék
Östermelés	58·6	41·4
Bányászat	88·5	11·5
Ipar	65·4	34·6
Kereskedelem	72·5	27·5
Hitel	26·3	73·7
Közlekedés	89·4	10·6
Egyéb	89·6	10·4
Összesen	70·7	29·3

A Budapesten székelő részvénytársaságok, mint a fenti táblázat mutatja, a termelő foglalkozások minden ágában abszolút többségben vannak a vidéki részvénytársasági vállalatokkal szemben — igazolásul annak, hogy a főváros mily mértékben tudta koncentráló hatását érvényesíteni a részvénytársasági vállalkozások terén. A gyáripár koncentrárlódásán, a kereskedelmi élet, élénkségén, valamint a nemzetközi forgalom bekapcsolódásán kívül a főváros — kitűnő geográfiai fekvésével is támogatott gazdasági

energiája révén — oly vonzóerőt tudott gyakorolni a nagyvállalatok elhelyezkedésére, hogy még azok is, amelyeknek telepei vidéken vannak, székhelyüket Budapesten rendezték be. Ez az oka annak, hogy a budapesti részvénytársaságok száma — a vidékkel való összehasonlításban — oly magasnak mutatkozik. *A budapesti részvénytársaságokat e szerint bátran úgy tekinthetjük, mintha az egész ország hasonló vállalatait képviselnék.*

Budapest székesfővárosnak a részvénytársasági vállalatok keletkezésére gyakorolt centrális hatása a magyar vidékhez képest nem csupán lakosainak nagy számával és aránylag fejlett iparával és kereskedelmével magyarázható, hanem — mint már említettük — gazdasági energiája is jelentékenyen közrejátszik ezen a téren. Azt véljük, ez utóbbira legjobban világosságot vet, ha összehasonlítjuk egymással az ország 11 törvényhatósági városában székelő részvénytársaságok főbb adatait.

A törvényhatósági városok országos vonatkozásban különben is jelentékeny ipari, kereskedelmi és gazdasági gócpontokat alkotnak, úgyhogy ennek a körülménynek a hatása tehát feltétlenül kell, hogy jelentkezék részvénytársasági vállalataik számában és részvénytőkeerejében; és ha e mellett tekintetbe vesszük a lakosság számának hatását, úgy könnyen következtethetünk az egyes városok — közöttük elsősorban Budapest — gazdasági energiájára. Szemléltetés céljából alábbi táblánkban feltüntetjük a lakosok számát, az iparos és kereskedőnépesség arányát, a működő részvénytársaságok adatait, az egy részvénytársasági vállalatra eső lakosok számát és az egy lakosra eső részvénytőkéket városonként. Íme az adatok:

2. A magyarországi törvényhatósági városok lakossága (1920) és részvénytársasági vállalatai (1927).

A törvényhatóság megnevezése	A lakosok száma ¹⁾	Az ipari és kereskedő-lakosság aránya	A vállalatok ¹⁾		Egy vállalatra eső lakosok száma
			száma	részvénytőkéje pengőben	
Budapest	927.906	57-6	2.241	1.411.980.600	414
Baja	19.135	47-1	11	1.554.800	1.740
Debrecen	107.976	37-6	68	35.184.000	1.588
Győr	51.303	54-2	21	7.041.460	2.443
Hódmezővásárhely	62.321	20-7	15	1.351.300	4.155
Kecskemét	78.546	21-3	20	4.318.700	3.927
Miskolc	58.769	50-5	46	6.001.860	1.278
Pécs	47.135	45-5	33	14.382.005	1.428
Sopron	36.492	36-3	20	10.303.200	1.825
Szeged	124.347	29-4	42	7.767.958	2.961
Székesfehérvár	39.666	38-4	6	2.316.000	6.611

¹⁾ A feltüntetett adatok a működő vállalatokat jelentik.

Hogy ebben a táblában a működő részvénytársaságok száma mellett fel kellett tüntetni a részvénytőkék nagyságát is, az abból az okból történt, hogy a létszám önmagában véve nem eléggé jellemzi a vállalatok jelentőségét. Nagy létszám fedhet számos kis vállalatot és viszont alacsony létszám nagy vállalatokat jelenthet, mely utóbbiak gazdasági jelentősége az előbbieket jóval meghaladhatja.

A részvénytársaságok számának és tőkeerejének adatain kívül érdekesek azok az adatok, melyek az egy vállalatra eső lakosok számát mutatják be. Ezek az egyes városokban a részvénytársaságok jelentőségét szemléltetik.

A táblából azt a következtetést lehet levonni, hogy az ipari és kereskedelmi élet fejlettsége szempontjából valóban az e téren kiemelkedő városokra esik a tőkevállalkozások tömörülésének súlypontja. Sűrűbb ipari és kereskedőlakosságú városaink részvénytársaságainak aránylag nagyobb száma és tőkeereje világosan mutatkozik.¹⁾

Budapest minden tekintetben egyesíti magában azokat a tényezőket, amelyek a tőkevállalkozások tömörülésére kedvező befolyással vannak. Amint lakosainak számával, épen úgy ipari és kereskedelmi népességének arányával, főleg pedig gazdasági energiájának hatásával erőteljesen kiemelkedik a többi magyar városok közül. Nem lehet csodálni tehát, hogy míg az ország valamennyi városában az egy-egy részvénytársaságra eső lakosok száma 1200-on felül emelkedik, addig Budapesten ez a szám csupán 414.

Fővárosunk részvénytársaságainak nagy számával nemcsak a megcsonkított Magyarország területén, hanem középeurópai viszonylatban is kiemelkedik. E tekintetben azonban már más szempontokat is figyelembe kell venni az összehasonlításnál mint előbb, hol azonos jogrendszer és gazdasági berendezkedés könnyíti meg az adatokban mutatkozó jelenségek értelmezését. Itt már az egyes államok kereskedelmi törvényei és gazdasági berendezkedése is közrejátszanak. Berlin és Bécs lakosságuk számához mérve aránylag jóval kevesebb részvénytársasággal szerepelnek dacára nagyobb és az ipar és kereskedelem tekintetében fejlettebb mivoltuknak.

3. Berlin, Bécs és Budapest lakosai (1925.) és részvénytársasági vállalatai (1927.).

Megnevezés	Lakosok száma	Az ipari és kereskedelmi lakosság aránya %-ban	Működő részvénytársaságok száma	Átlagos részvénytőke
Berlin	4,024.165	74.3	2.998	M 2,124.236
Bécs	1,865.780	71.6	683	Sch 1,775.464
Budapest	960.995	57.6	2.241	P 580.977

¹⁾ Kivételt egyedül Debrecen képez.

Táblázatunkból látható, hogy a lakosság Berlinben kb. négyszer, Bécsben pedig kb. kétszer nagyobb Budapest lakosságánál. Ennek dacára a működő budapesti részvénytársaságok száma mégis megközelíti a Berliniekét és messze fölötte van a Bécsiekének. Budapesten tehát különös oknak kellett közrejátszani, hogy a részvénytársaságok száma oly magasra emelkedett.¹⁾ Ez az ok abban rejlik, hogy a külföldi államok nagyrésznél jogrendszerei oly vállalati formákat is elfogadtak, illetve meghonosítottak, melyek még nálunk sem bevezetve sem szabályozva nincsenek.²⁾ Úgy áll a helyzet tehát, hogy a részvénytársaságok cégére alatt számos olyan vállalat működik, melyhez hasonlóak külföldön más formát vettek fel. Németországban pl. a részvénytársaságok számának 6—7-szeresét képviselik a GMBH-k³⁾ és Bécsben 1927-ben 851 részvénytársaság mellett 3096 GMBH működött.

Nálunk a részvénytársasági forma a kisvállalatok szervezésére is széleskörű alkalmazást nyert.

Mint 3. sz. táblánkból látható úgy Berlin, mint Bécs részvénytársaságai jóval nagyobb átlagos részvénytőkével rendelkeznek, mint a budapesti cégek, mert Budapesten mindeddig — más megfelelő vállalati forma hiányában — a kisebb tőkeerőt igénylő, részvénytársaságként alakult vállalatok nagy számukkal az átlagos részvénytőkét erősen csökkentik. Pedig nálunk épen úgy megvannak a tőkeerős részvénytársulatok is mint idegenben.

Tekintettel arra, hogy a részvénytársaságok viszonyai, azoknak a gazdasági élet terén betöltött fontos szerepénél fogva közérdeklődésre tartanak számot és tekintettel továbbá e vállalati formák különösen elterjedt alkalmazására fővárosunkban, — a következő fejezeteket a budapesti társaságok gazdasági viszonyainak ismertetésére fogjuk szentelni.

A részvénytársaságok fejlődése 1873-tól napjainkig.

A részvénytársasági statisztika számai néhány korábbi hézagosságtól eltekintve Magyarországon Buda és Pest egyesítésének évére, 1872-re vezethetők vissza. Az első népszámlálás idejében (1869) alakult Székesfővárosi Statisztikai Hivatal ugyanis ebben az időben kezdte meg tervbevett adatgyűjtését a részvénytársasági vállalatok pénzügyi helyzetéről. Ezeknek az adatoknak érdekességét elvitatni nem lehet már azért sem, mert mintegy

¹⁾ Lehetne talán azzal érvelni, hogy nálunk az infláció okozta konjunktúra emelte nagyra a vállalatok számát és hogy a túl nagy számbeli arány a viszonyok rendeződésével ismét mérséklődni fog. Ez az indok azonban épen Berlinnel és Béccsel szemben nem mutatkozik hatásosnak, mert e városokban épen úgy meg volt az inflációs konjunktúra, mint nálunk és épen úgy meg van a bejegyzett részvénytársasági cégek és a működő részvénytársaságok száma között az a nagy eltérés, amely a mi statisztikánkban is mutatkozik. Berlinben 1927-ben 2998 működő részvénytársasági vállalat mellett 5003 névleg bejegyzett cég szerepelt a cégjegyzékben, míg Budapesten 2241 mellett 3941.

²⁾ E közlemény írása idején a korlátozott felelősségű társaságokról szóló törvény törvényhozási tárgyalás alatt van.

³⁾ Gesellschaft mit beschränkter Haftung.

gyökerétől kezdve mutatják a magyar részvénytársaságok kialakulását, számuk és tőkeerejük egyre fokozódó növekedését.

A részvénytársaságok fejlődésére vonatkozó adatok sorát azonban vizsgálódásaink folyamán technikai okokból 3 részre kell osztanunk. A technikai okok abból erednek, hogy az összes vállalati ágban működő budapesti részvénytársaságokra vonatkozó adatgyűjtés a Székesfővárosi Statisztikai Hivatalnál csupán 1909-ig folyt és ettől kezdve a közelmúlt időkig — az átértékelések befejezéséig — szünetelt. Az 1909 után következő évekről a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal adatai állanak rendelkezésre. Ezek az adatok azonban 1921-ig csupán a pénzügyi és az ipari társulatokra terjedtek ki, de nem ölelték föl a részvénytársaságok egész körét.¹⁾ Nem lehet tehát őket a fővárosi adatgyűjtés szerves folytatásának tekinteni annál is inkább, mert alapjában véve országos adatok voltak és csak részben terjedtek ki a fővárosi vállalatok viszonyaira. Hasonlóképpen áll a helyzet a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak 1921-től az összes részvénytársaságokra kiterjesztett adatgyűjtéseivel is — amelyek ugyan értékes és bő anyagot nyújtanak a fejlődési viszonyok vizsgálatához, azonban a budapesti részvénytársaságok viszonyait csak nagy általánosságban érintik. Tekintve azonban, hogy előző fejezetünkben meggyőződhattunk arról, hogy a budapesti részvénytársaságok az ország hasonló vállalatainak nemcsak tekintélyes részét, hanem túlnyomó többségét képezik, tárgyalásaink során az országos adatokban mutatkozó viszonyokat bátran azonosíthatjuk a fővárosi társulatokéval.

E három rész, úgymint az 1909-ig tartó fővárosi adatok, a pénzügyi-tereknek és iparvállalatoknak a világháború idejéről szóló adatai és a részvénytársaságok egész körét 1921-től kezdődőleg felölelő országos adatgyűjtés eredményeinek elválasztása támogatást talál a gazdasági és politikai viszonyok alakulásában is. Az első rész a világháború előtti Nagy-Magyarország Budapestje részvénytársaságainak fejlődési viszonyait vázolja, a második rész a világháború hatását ismerteti, a harmadik rész pedig a megcsonkított ország részvénytársasági vállalatainak küzdelmét tünteti fel az infláció és a szanálás korszaka alatt.

A budapesti részvénytársaságok fejlődése a világháború előtt 1909-ig.

A részvénytársasági alapokon nyugvó vállalatok elterjedése Magyarországon már a múlt század közepén megkezdődött. 1839-ben alapították a Pesti Hazai Első Takarékpénztárt és a Pesti Hengermalmot. 1842-ben alakult a Kereskedelmi Bank és 1846-ban az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár. Az 1848-i szabadságharc leveretése után bekövetkezett elnyomtatás nemcsak politikai, de gazdasági téren is éreztette hatását és

¹⁾ Történt ugyan kísérlet a világháború alatt a bányászati és az ú. n. tágabb értelemben vett ipari részvénytársaságok adatainak folytonos gyűjtésére, de ez az adatgyűjtés 1918-ban abban maradt.

jó ideig megakadályozta a nagyvállalatok létesítését. A kiegyezés évében, 1867-ben — a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal közleményei szerint — már 16 részvénytársaság állott fenn, amelyek közül 6 hitelintézet, 8 malomvállalat, 1 gyógyszerészeti és 1 gyapjúmosó vállalat volt. Ezek a társaságok alkották azt a törzset, amelyhez félszázad alatt újabb tőkevállalatok százai csatlakoztak.

Alábbi táblázatunk mutatja a részvénytársaságok fejlődésének adatait 1873-tól 1909-ig. Ezek az adatok a legbeszédesebb kifejezői annak a diadalútnak, amelyet a részvénytársasági vállalat forma a termelési ágak mind-egyikében befutott és megküzdve a tőzsde és a gazdasági élet válságaival, eljutott közvetlenül a háború előtt elfoglalt fontos szerepéhez. A részvénytársaságok eleinte, mint iparvállalatok és bankok, illetve takarékpénztárak terjedtek el és fejlődtek legnagyobb mértékben. Ehhez viszonyítva a többi vállalati ágakban működő részvénytársaságok jelentősége jóval kisebb volt.¹⁾

4. sz. táblázatunkban is e két vállalati ágnak szentelünk különösebb figyelmet azzal, hogy az abszolút számok alakulása mellett az indexszámok fejlődését is feltüntetjük.

Eleinte sok nehézséggel küzdöttek a részvénytársasági vállalatok. Az 1873. évi tőzsdekrízis és a vele járó gazdasági depresszió jó ideig éreztette hatását számuk lassú emelkedésében. Hozzájárult ehhez még, hogy 1882-ben és 1887-ben újabb tőzsdekrízisek állottak be és ezek hatásaképen a vállalkozási kedv egészen az 1890-es évekig jelentékenyen ellanyhult. Nem tudta előmozdítani a vállalatok terjedését az 1875. évi XXXVII. törvénycikkkel életbelépett kereskedelmi törvény sem, habár jogviszonyaik szabályozásával működésük és terjeszkedésük előmozdítására törekedett.

A gazdasági életünkre nehezedett depresszió azonban már a 80-as évek végével alábbhagyott és a kedvezőbbé vált körülmények között megindult vállalkozási kedv maga után vonta a részvénytársaságok számának emelkedését. Dacára az 1895. évi válságnak, ami inkább csak a tőzsdére szorított, — a részvénytársaságok száma egészen az új század kezdetéig rohamosan emelkedett és a világháború előtt az utolsó — 1900. évi — depresszió után soraikban oly nagy emelkedés állott be, hogy számuk az 1873. évi állapothoz viszonyítva majdnem megnyolcszorozódott.

A gyakori válságok zivatarában aránylag az ipari vállalatok állották meg legjobban helyöket. Számukban — dacára az időközben beállott válságoknak — kisebb hullámozásoktól eltekintve, állandó fejlődés mutatkozott. Az ipari vállalatoknak ezt a kivételes helyzetét azzal lehet magyarázni, hogy az iparosodás terén elmaradt országunkban a szabadabb politikai és gazdasági helyzet beálltával az iparosodás lehetősége megnyílt és gazdasági életünk szinte elemi erővel követelte a nagyipar kialakulását, — kedvező

¹⁾ Ez indította a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalt arra, hogy csupán e két ágbeli részvénytársaságoknál végezzen adatgyűjtést.

4. A budapesti részvénytársaságok számának alakulása. — 1873—1909.

Év	Bányászati vállalatok	Ipari vállalatok		Bankok és takarékpénztárak		Biztosítótávallalatok	Közlekedéssí vállalatok	Egyéb vállalatok	Összesen	
		absz.	index-	absz.	index-				absz.	index-
		s z á m o k b a n							számokban	
1873	1	28	100-0	21	100-0	6	6	1	63	100-0
1874	1	28	100-0	22	104-8	6	6	1	64	101-6
1875	2	27	96-4	19	90-5	5	6	3	62	98-4
1876	4	28	100-0	19	90-5	5	5	4	65	103-2
1877	4	28	100-0	18	85-7	4	5	4	63	100-0
1878	4	28	100-0	19	90-5	4	5	4	64	101-6
1879	5	27	96-4	19	90-5	3	4	5	63	100-0
1880	4	27	96-4	18	85-7	6	4	5	64	101-6
1881	3	29	103-6	16	76-2	5	4	5	62	98-4
1882	4	30	107-1	18	85-7	5	4	5	66	104-8
1883	4	33	117-9	17	80-9	4	5	6	69	109-5
1884	4	35	125-0	16	76-2	4	5	6	70	111-1
1885	4	37	132-1	16	71-4	4	5	6	71	112-7
1886	4	39	139-3	15	71-4	4	5	6	73	115-9
1887	4	37	132-1	15	71-4	4	5	6	71	112-7
1888	4	38	135-7	16	76-2	5	5	6	74	117-5
1889	4	39	139-3	15	76-2	5	6	6	76	120-6
1890	4	46	164-3	18	85-7	6	8	6	88	139-7
1891	5	57	203-6	19	90-5	6	8	6	101	160-3
1892	8	63	225-0	19	90-5	6	11	7	114	180-9
1893	8	74	264-3	21	100-0	6	12	11	132	209-5
1894	10	88	314-3	25	119-0	7	12	13	155	246-0
1895	14	108	385-7	28	133-3	7	14	22	193	306-3
1896	16	123	439-3	29	138-1	8	17	27	220	349-2
1897	19	123	439-3	30	142-9	8	18	29	227	360-3
1898	21	128	457-1	30	142-9	8	19	37	243	385-7
1899	23	126	450-0	31	147-6	7	21	36	244	387-3
1900	27	136	485-7	33	157-1	7	22	39	264	419-0
1901	28	139	496-4	34	161-9	7	24	38	270	428-6
1902	26	138	492-9	32	152-4	7	23	37	263	417-5
1903	23	130	464-3	33	157-1	7	23	41	257	407-9
1904	23	132	471-4	35	166-7	7	23	47	267	423-8
1905	24	141	503-6	45	214-3	7	21	47	285	452-4
1906	25	166	592-9	56	266-7	7	21	71	346	549-2
1907	30	200	714-3	67	319-0	7	19	80	403	639-7
1908	29	245	875-0	75	357-1	8	19	84	460	730-2
1909	34	267	953-6	75	357-1	9	19	86	490	777-8

perspektivákat nyitva a vállalkozások számára. Ennek eredménye az, hogy míg az 1873—1909-ig terjedő 37 év alatt a részvénytársasági pénzügyintézetek 257-1%-os, a biztosítótársaságok 50%-os, a közlekedési vállalatok 216-6%-os emelkedést mutatnak, addig az ipari részvénytársaságok számában 853-6% volt az emelkedés.

A részvénytársaságok számának növekedéséhez hasonló alakulást mutat a tőkeerők emelkedése. Ez utóbbiak által nyújtott kép azonban jobban kifejezi a tőkevállalkozások fejlődésének irányvonalát, mint a számbeli alakulás. Míg ugyanis ez utóbbi főleg a részvénytársasági forma alkalmazásá-

nak terjedését és a vállalatok kapitalizálódását, — addig a tőkeerő alakulása a vállalatok gazdasági erejének fejlődését jellemzi.

A budapesti részvénytársaságok részvénytőkéinek fejlődését az alább közölt adatok és az 1. sz. grafikon mutatják.

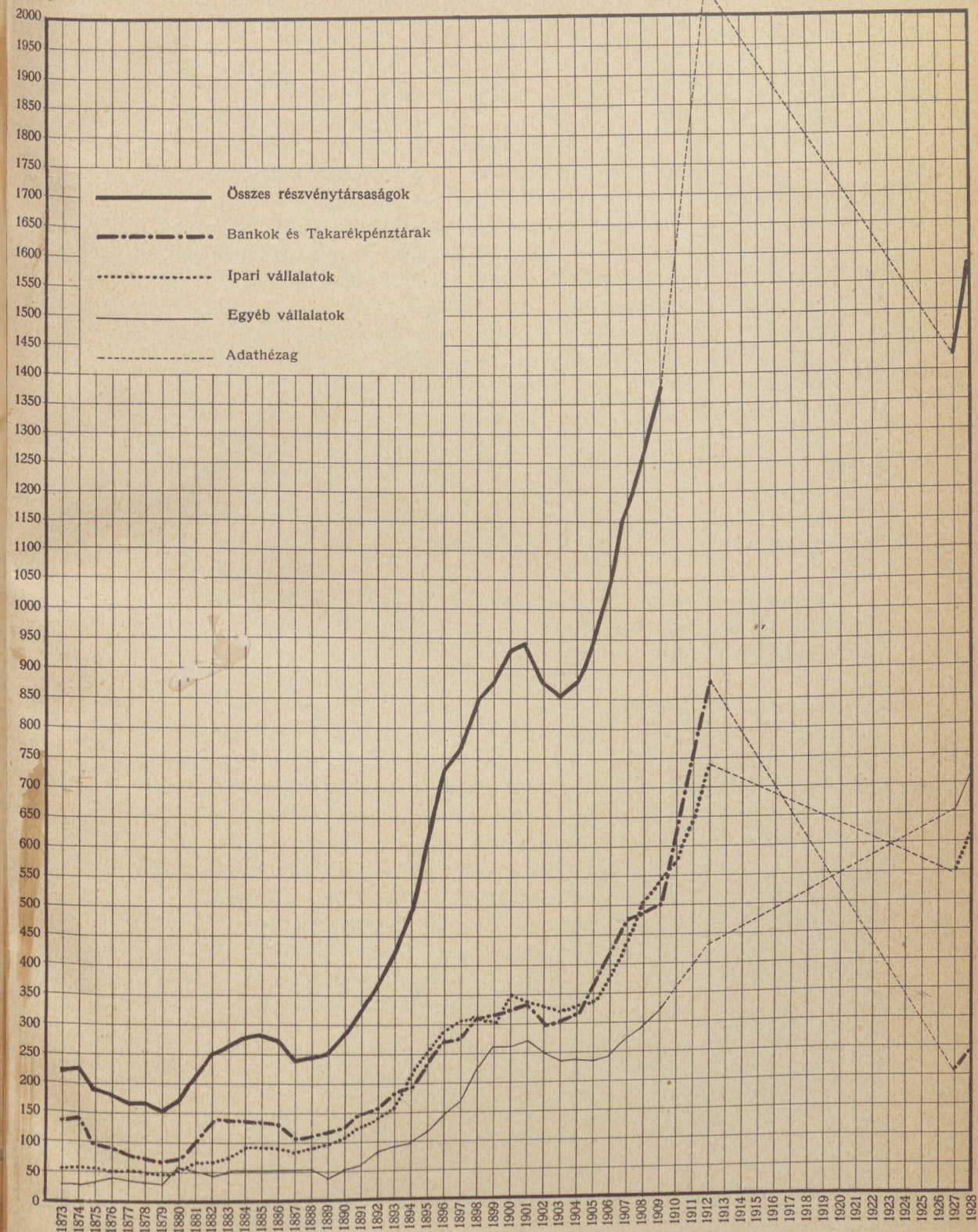
5. A budapesti részvénytársaságok részvénytőkeerejének alakulása 1873—1909.

Év	Bányászati vállalatok	Ipari vállalatok	Ipari vállalatok indexszámokban	Bankok és takarékpénz- tárak	Bankok és takarékpénztárak index- számokban	Biztosító- vállalatok	Közlekedési vállalatok	Egyéb vállalatok	Összes vállalatok	Összes vállalatok indexszámokban
	ezer koronában	Ipari vállalatok ezer koronában		ezer koronában						
1873	6.000	46.805	100-0	115.262	100-0	9.286	9.667	1.000	188.020	100-0
1874	6.000	47.696	101-9	118.297	102-6	8.709	9.816	1.000	191.518	101-9
1875	9.000	46.883	100-2	82.405	71-5	10.000	9.733	2.648	160.669	85-5
1876	10.400	44.614	95-3	77.963	67-6	10.000	9.425	2.943	155.345	82-6
1877	10.186	45.767	97-8	67.567	58-6	9.000	9.400	2.943	144.863	77-0
1878	10.086	45.315	96-8	65.647	56-9	19.000	7.986	2.943	140.977	75-0
1879	10.206	42.047	89-8	57.731	50-1	8.200	6.702	3.043	127.929	68-0
1880	7.148	42.405	90-6	60.653	52-6	29.638	6.712	3.043	149.599	79-6
1881	5.548	53.790	114-9	85.393	74-1	28.759	6.760	3.043	183.293	97-5
1882	8.708	56.124	119-9	116.288	100-9	23.071	6.766	3.043	214.000	113-8
1883	8.708	63.658	136-0	117.289	101-8	22.730	10.016	2.571	224.972	119-7
1884	8.708	77.793	166-2	114.191	99-1	22.791	10.030	2.671	236.187	125-6
1885	8.906	78.993	168-8	113.881	98-8	22.871	9.965	3.194	237.810	126-5
1886	8.906	78.771	168-3	110.280	95-7	22.954	10.017	3.094	234.022	124-5
1887	8.906	74.361	158-9	91.280	79-2	23.042	9.992	3.094	210.675	112-0
1888	8.082	76.329	163-1	91.880	79-7	24.134	9.565	3.104	213.094	113-3
1889	8.016	82.911	177-1	99.080	86-0	16.200	10.473	3.104	219.784	116-9
1890	6.992	96.311	205-8	105.060	91-1	17.200	18.118	3.104	246.785	131-3
1891	11.178	109.911	234-8	127.829	110-9	17.200	18.080	3.104	287.302	152-8
1892	21.557	122.264	261-2	132.033	114-6	16.700	25.606	3.250	321.410	170-9
1893	22.207	139.751	298-6	155.180	134-6	17.200	31.856	4.426	370.620	197-1
1894	26.383	178.075	380-5	168.080	145-8	17.700	33.764	7.046	431.048	229-3
1895	37.383	219.618	469-2	208.880	181-2	18.700	36.328	14.112	535.021	284-6
1896	41.718	255.276	545-4	239.080	207-4	20.700	58.498	16.193	631.465	335-8
1897	46.718	264.487	565-1	245.280	212-8	20.700	67.437	17.642	662.264	352-2
1898	58.836	265.986	568-3	265.466	230-3	20.100	97.169	25.022	732.579	389-6
1899	72.513	261.750	559-2	266.337	231-1	18.700	108.654	25.134	753.088	400-5
1900	76.767	300.678	642-4	274.446	238-1	18.700	105.434	24.807	800.832	425-9
1901	85.166	288.844	617-1	286.646	248-7	17.700	107.772	23.657	809.785	430-7
1902	83.966	282.592	603-8	254.325	220-6	17.700	87.340	23.450	749.373	398-6
1903	71.295	270.030	576-9	260.825	226-3	17.700	89.369	26.610	735.829	391-4
1904	71.160	277.270	592-4	272.025	236-0	17.700	89.724	27.693	755.572	401-9
1905	70.641	288.588	616-6	314.375	272-7	17.700	83.302	28.808	803.414	427-3
1906	71.145	325.590	695-6	362.075	314-1	17.700	87.392	34.303	898.205	477-7
1907	88.220	372.411	795-7	416.137	361-0	17.700	93.935	35.466	1,023.869	544-5
1908	87.830	430.109	918-9	421.041	365-3	18.000	112.449	36.044	1,105.473	588-0
1909	97.905	466.078	995-8	433.649	376-2	18.200	130.630	39.156	1,185.618	630-6

1. A működő budapesti részvénytársaságok részvénytőkéjének alakulása pengőértékre átszámítva. — 1873—1928.

MILLIÓ
PENGŐ

Az 1873-ban fennálló 63 részvénytársaság közül 21 pénzügyintézet képviselte a legnagyobb részvénytőke összeget — 115 millió korona értékben. Ez az összeg az akkori részvénytársasági alaptőkének közel $\frac{2}{3}$ -ada volt. A bankok és takarékpénztárak vezető szerepe a részvénytársaságok között azonban az idők folyamán viszonylag csökkent és az ipari részvénytőke 1892-ben a pénzügyintézetek tőkeállományán már túlemelkedett.

A krízisek — ahogyan az a táblázatból és a grafikonból látható — leg-erősebben érintették mindig a tőzsdével és a nemzetközi értékpiaccal szoros kapcsolatban levő pénzügyintézetek tőkéjét (ahol a legerősebb hullámváz észlelhető), míg a többi vállalat tőkeerejének fejlődése jóval szabályosabb képet mutat. Részben talán ennek tulajdonítható az is, hogy míg 1873-tól 1909-ig az összes részvénytársulatok részvénytőkéje 630·6%-ra, addig a pénzügyintézeteké csupán 376·2%-ra, viszont a közlekedési vállalatoké 1351·6%-ra, az iparvállalatoké 995·8%-ra, az egyéb vállalatoké pedig 3915·6%-ra emelkedett. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a pénzügyintézetek 1873-ban már aránylag jobban el voltak terjedve, mint a többi csoporthoz tartozó vállalatok és így rohamos fejlődésre kevesebb szükségük volt, mint a többi ágazatoknak.¹⁾ 1. számú grafikonunk egyúttal érdekiesen mutatja, hogy már a világháborút megelőző években, miként kezdtek a pénzügyintézeti és az ipari részvénytársaságok mellett előtérbe lépni részvénytőkéik erejével az egyéb részvénytársaságok.

Grafikonunkat felhasználtuk arra, hogy alkalmilag szemléltessük a tőkeerők fogyását a háborús és az azt követő évek alatt. Ez időszakraól ugyan nincsenek pontos adataink, de az esés irányvonala megállapítható az 1927. évi adatokkal való összehasonlításból.

E helyütt kitűnik a pénzügyintézeti részvénytőkék hatalmas esése, míg az ipari részvénytőkék lényegesen mérsékeltebb esést mutatnak. A különbség oka nem abban rejlik, hogy az ipari részvénytársulatok kisebb tőkevesztést szenvedtek, hanem abban, hogy a kérdéses időszakban az iparvállalatok számbeli gyarapodása jóval meghaladta a pénzügyintézetekét. Egyenlő számbeli gyarapodás mellett az iparvállalatok tőkecsökkenése mindenesetre hasonló irányt mutatott volna, mint a pénzügyintézeteké.

Feltűnő az egyes részvénytársaságok tőkeerejének nagymértvű növekedése, ami épen ellentétesnek látszik a tőkecsökkenés általános jelenségével. E jelenség mindenesetre arra vall, hogy e vállalatok száma annyira megnövekedett, hogy az egyes vállalatok tőkéinek csökkenése eltűnt az újonnan keletkezett nagyszámú részvénytőkék mellett.

¹⁾ Indokolja ezt az is, hogy míg a pénzügyintézetek száma 1873-tól 1909-ig 257·1%-os emelkedést mutat, addig részvénytőkeerejük emelkedése 376·2%, tehát jóval erősebb. A pénzügyintézeteknél a rohamos terjeszkedés helyett inkább belső megerősödésük következett be, szemben az összes részvénytársaságok számának 677·8%-os emelkedésével, ahol a részvénytőkék emelkedése csupán 530·6% volt.

6. A budapesti részvénytársaságok saját tőkéinek és tartalékjainak fejlődése. — 1891—1909.

Megnevezés	é v e d									
	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900

<i>Bankok és takarékpénztárak.</i>										
Részvénytőke	127,829	132,033	155,180	168,080	208,880	239,080	245,280	265,466	266,337	274,446
Tartalékok	74,008	76,743	86,110	93,063	112,499	114,140	132,588	152,151	154,425	157,348
Összesen	201,837	210,776	241,290	263,145	321,379	353,220	377,868	417,617	420,762	431,794
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	57,9	59,6	55,1	36,6	53,9	47,7	54,1	57,3	58,0	57,3
<i>Biztosító intézetek.</i>										
Részvénytőke	17,200	16,700	17,200	17,700	18,700	20,700	20,700	20,100	18,700	18,700
Tartalékok	8,930	7,516	7,863	8,179	8,798	9,065	10,034	9,488	7,468	7,154
Összesen	26,130	24,216	25,063	25,879	27,498	29,765	30,734	29,588	26,168	25,854
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	51,9	45,0	45,7	46,2	47,1	43,8	48,5	47,2	39,9	38,3
<i>Közlekedési vállalatok.</i>										
Részvénytőke	18,080	25,606	31,856	33,764	36,328	58,498	67,437	97,169	108,654	105,434
Tartalékok	808	1,992	2,704	4,467	4,996	9,624	23,858	31,821	37,152	38,992
Összesen	18,888	27,598	34,560	38,231	41,324	68,122	91,295	128,990	145,806	144,426
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	4,5	7,8	8,5	13,2	13,8	16,4	35,4	32,7	34,2	37,0
<i>Ipari vállalatok.</i>										
Részvénytőke	121,089	143,821	161,958	204,455	257,001	296,994	311,205	324,822	334,283	377,445
Tartalékok	23,668	28,115	28,238	33,893	30,693	38,142	41,447	40,888	44,783	36,333
Összesen	144,757	169,936	190,196	238,051	287,694	335,136	352,652	365,710	379,066	433,778
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	19,6	18,2	17,4	16,4	11,9	12,8	13,3	12,5	13,4	14,9
<i>Egyéb vállalatok.</i>										
Részvénytőke	3,104	3,250	4,426	7,046	14,112	16,193	17,642	25,022	25,134	24,807
Tartalékok	871	1,000	1,318	1,442	1,587	1,910	2,320	2,167	2,531	2,807
Összesen	3,975	4,250	5,744	8,488	15,699	18,103	19,962	27,189	27,665	27,882
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	28,1	30,8	29,8	20,5	11,3	11,8	13,1	8,7	10,1	12,3
<i>Összesen.</i>										
Részvénytőke	287,302	321,410	370,620	431,048	535,021	631,465	662,264	732,579	753,088	800,832
Tartaléktőke	108,285	115,366	126,233	142,746	158,573	172,881	210,247	236,315	246,389	262,882
Összesen	395,587	436,776	496,853	573,794	693,594	804,346	872,511	968,894	999,447	1,063,714
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	37,7	35,9	34,1	33,1	29,6	27,4	31,7	32,3	32,7	32,8

6. A budapesti részvénytársaságok saját tőkéinek és tartalékjainak fejlődése. — 1891—1909. (Vége).

Megnevezés	e z e r k o r o n á b a n									
	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	
<i>Bankok és takarékpénztárak.</i>										
Részvénytőke	286.646	254.325	260.825	272.025	314.375	362.075	416.137	421.041	433.649	
Tartalékok	164.782	165.077	169.720	176.416	207.110	231.977	253.874	258.405	269.604	
Összesen	451.428	419.402	430.545	448.441	521.485	594.052	670.011	679.446	703.253	
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	57.5	64.9	65.1	64.9	65.9	64.1	61.0	61.4	62.2	
<i>Biztosító intézetek.</i>										
Részvénytőke	17.700	17.700	17.700	17.700	17.700	17.700	17.700	18.000	18.200	
Tartalékok	8.332	13.674	16.270	17.404	17.080	16.649	14.716	14.241	15.254	
Összesen	26.032	31.374	33.970	35.104	34.780	34.349	32.416	32.241	33.454	
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	47.1	77.8	91.9	98.3	96.5	94.1	83.1	80.1	84.9	
<i>Közfeladési vállalatok.</i>										
Részvénytőke	107.772	87.340	89.369	89.724	83.302	87.392	93.935	112.449	130.630	
Tartalékok	39.795	39.562	40.865	40.915	40.840	47.303	48.235	55.525	55.980	
Összesen	147.567	126.902	130.234	130.639	124.142	134.695	142.170	167.974	186.610	
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	36.9	45.3	45.7	45.6	49.0	54.1	51.3	49.4	42.9	
<i>Ipari vállalatok.</i>										
Részvénytőke	374.010	366.558	341.325	348.430	358.229	396.735	460.631	517.939	563.983	
Tartalékok	57.709	58.609	58.685	61.360	65.395	70.216	82.788	86.788	103.325	
Összesen	431.719	425.167	400.010	409.790	423.624	466.951	543.419	604.727	667.308	
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	15.4	16.0	17.2	17.6	18.2	17.7	17.9	16.7	18.3	
<i>Egyéb vállalatok.</i>										
Részvénytőke	23.657	23.450	26.610	27.693	28.808	34.303	35.466	36.044	39.156	
Tartalékok	3.496	4.326	4.912	5.622	5.791	6.277	6.835	7.466	8.382	
Összesen	27.153	27.776	31.522	33.315	34.599	40.580	42.301	43.510	47.538	
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	14.8	18.4	18.5	20.3	20.1	18.3	19.3	20.7	21.4	
<i>Összesen.</i>										
Részvénytőke	809.785	749.373	735.829	755.572	803.414	898.205	1,023.869	1,105.473	1,185.618	
Tartalékok	274.114	281.248	290.452	301.717	336.216	372.422	406.259	422.425	452.745	
Összesen	1,083.899	1,030.621	1,026.281	1,057.289	1,139.630	1,270.627	1,430.128	1,527.898	1,638.363	
Tartaléktőke a részvénytőke %-ában	33.9	37.5	39.5	39.9	41.9	41.5	39.7	38.2	38.2	

A részvénytársasági vállalatok tőkeerejére nézve a részvénytőkénél jellemzőbbek a *saját tőkék* adatai. A saját tőke fogalma a részvénytőkét és a tartalékokat egyesíti magában, tehát mint elnevezése is mutatja, mindazon tőkéket, amelyek a vállalat üzemének vitelére visszafizetési kötelezettség és kamatteher nélkül szolgálnak. A saját tőke egyik elemét képező tartalékok a vállalat gazdálkodása folyamán a nyereségekből képződtek és rendeltetésük bizonyos kitűzött gazdasági célok megvalósítása vagy az esetleg beálló veszteségek fedezése. Épen ezen fedezeti jellegük révén nyújtanak biztonságot a vállalatok működéséhez. Nem hagyható figyelmen kívül tehát a részvénytársaságok fejlődésének vizsgálatánál, hogy a vállalatok tőkeerejéhez járuló tartalékok az idők folyamán miként alakultak? E végből a 6. sz. táblánkon és a 2. sz. grafikonon feltüntetjük a részvénytőkék alakulása mellett a tartalékok fejlődését.

A tartaléktőkék alakulását tekintve, táblánkból láthatjuk, hogy azok szerepe 1909-ben is még elég jelentéktelen volt. Legerősebbnek mutatkozott a tartalékolás a pénzügyintézeteknél, a biztosítóintézeteknél és a közlekedési vállalatoknál. A pénzügyintézeteknél 18 év alatt 4·3%-kal, a biztosítóknál 33%-kal, a közlekedési vállalatoknál pedig 38·4%-kal emelkedett a tartalékoknak a részvénytőkékhez viszonyított aránya.

A *tartaléktőkék* aránya azonban átlagban véve a világháború előtt nem volt magas. A legtöbb vállalat fiatal alakulat lévén, még nem tudott tartalékaiban megerősödni. Ezért mutat fejlődésük vonala 2. sz. grafikonunkon egyenletes, mérsékelt emelkedést. A részvénytőkék fejlődésének hullámvonalát a tartalékok nem követték, mert az új vállalatok alapítása nagyságukat nem érintette, míg a részvénytőkék vonalának görbétjét elsősorban az új alakulatok részvénytőkéi és csak kisebb mértékben a már fennálló cégek alaptőkeemelései irányították.

A budapesti részvénytársasági tőkék növekedésének az ország közgazdasági ereje szempontjából rendkívül nagy jelentősége volt, mert a nemzeti termelés tekintélyes részének kialakulását és megerősödését jelentette. A termelőtőkék szaporodása azonban tagadhatatlanul és főleg annak volt tulajdonítható, hogy a részvénytársasági vállalatok legtöbbje tőkéit előnyösen tudta gyümölcösöztetni és az elért nyereségekből bőséges osztalékot juttatott részvényeseinek. A részvényvásárlás tehát igen jó tőkebefektetésnek mutatkozott és a részvények keresett volta, nemkülönben könnyű elhelyezhetősége a részvényvállalatok alapítását, valamint új vállalatok ban újabb tőkék képződését előmozdította.

Ha a részvénytársasági vállalatok tőkéinek jövedelmezőségéről általánosságban van szó, akkor tekintetbe kell venni azt, hogy a nyereséget nem az összes társaságok produkálták, hanem voltak olyanok, amelyek eredmény nélkül vagy egyenesen veszteséggel zártak. És hogy a veszteséggel működő részvénytársaságok száma már a világháború előtt is gyakran elég jelentékeny volt, azt alábbi összeállításunk mutatja.

2. A budapesti részvénytársaságok saját tőkéinek, részvénytőkéinek és nyílt tartalékainak alakulása 1891—1909-ig.

7. Nyereséggel és veszteséggel záró budapesti részvénytársaságok 1873—1909.

Év	Bankok és takarékpénztárak		Biztosító- vállalatok		Közlekedési vállalatok		Ipari vállalatok		Egyéb vállalatok		Összesen	
	Nyereséggel	Veszteséggel	Nyereséggel	Veszteséggel	Nyereséggel	Veszteséggel	Nyereséggel	Veszteséggel	Nyereséggel	Veszteséggel	Nyereséggel	Veszteséggel
z á r ó v á l l a l a t o k s z á m a												
1873	15	6	4	2	5	1	23	5	1	—	48	14
1874	19	3	5	1	5	1	22	5	1	—	52	10
1875	16	3	3	2	4	1	22	4	3	—	48	10
1876	14	5	4	1	4	1	23	4	3	—	48	11
1877	16	2	4	—	4	1	22	6	3	—	49	9
1878	19	—	3	1	4	1	26	3	4	—	56	5
1879	18	1	3	—	4	—	22	4	3	1	50	6
1880	17	1	5	—	4	—	22	5	3	—	51	6
1881	16	—	4	1	4	—	25	4	4	—	53	5
1882	17	1	4	1	4	—	30	2	4	1	59	5
1883	17	—	4	—	5	—	33	4	6	—	65	4
1884	16	—	4	—	5	—	31	4	5	1	61	5
1885	14	1	4	—	5	—	27	10	4	1	54	12
1886	15	—	4	—	5	—	32	8	6	—	62	8
1887	14	1	4	—	5	—	33	5	5	—	61	6
1888	16	—	3	2	5	—	39	1	5	—	68	3
1889	16	—	4	1	6	—	37	4	6	—	69	5
1890	18	—	5	1	8	—	38	8	6	—	75	9
1891	19	—	5	1	8	—	49	9	5	1	86	11
1892	19	—	5	1	10	1	56	15	6	1	96	18
1893	21	—	5	1	12	—	72	10	10	1	120	12
1894	25	—	7	—	12	—	79	18	11	1	134	19
1895	28	—	7	—	12	1	85	31	13	8	145	40
1896	29	—	8	—	17	—	93	43	17	7	164	50
1897	30	—	7	1	17	1	101	38	16	10	171	50
1898	29	1	2	6	19	—	100	45	24	10	174	62
1899	30	1	6	1	21	—	97	48	27	7	181	57
1900	32	1	7	—	22	—	106	55	27	8	194	64
1901	30	4	7	—	20	4	106	55	28	8	191	71
1902	32	—	7	—	22	1	105	55	27	6	193	62
1903	32	1	7	—	23	—	118	30	32	7	212	38
1904	35	—	7	—	21	2	119	31	35	10	217	43
1905	45	—	7	—	21	—	127	31	36	9	236	40
1906	55	—	7	—	20	1	149	36	49	17	280	54
1907	64	2	7	—	18	1	179	40	46	29	314	72
1908	67	7	7	1	19	—	194	69	48	27	335	104
1909	73	2	8	1	19	—	203	90	61	20	364	113

8. A nyereséggel és veszteséggel záró budapesti részvénytársaságok üzleti eredményei. — 1873—1909.

Év	Bankok és takarékpénztárak			Biztosítótársaságok			Közlekedési vállalatok			Ipai vállalatok			Egyéb vállalatok			Összesen		
	Nyeresség	Veszteség	Végeredmény	Nyeresség	Veszteség	Végeredmény	Nyeresség	Veszteség	Végeredmény	Nyeresség	Veszteség	Végeredmény	Nyeresség	Veszteség	Végeredmény	Nyeresség	Veszteség	Végeredmény
1873.....	6.596	7.697	1.101	1.561	734	827	1.135	718	4	1.131	5.663	351	5.312	99	—	15.054	8.786	6.268
1874.....	6.457	9.338	2.881	2.036	199	1.837	718	21	697	3.118	1.052	2.066	60	—	60	12.389	10.610	1.779
1875.....	4.266	2.768	1.498	2.081	303	1.778	594	552	552	3.906	944	2.962	154	—	154	11.001	4.057	6.944
1876.....	3.331	11.635	—	8.304	2.218	1.923	584	42	548	4.940	1.299	3.641	197	—	197	11.266	13.261	—
1877.....	5.522	506	5.016	2.555	295	2.555	571	40	531	4.785	901	3.884	177	—	177	13.610	4.447	12.163
1878.....	7.232	—	7.232	3.550	—	3.550	594	74	520	7.132	342	6.790	155	—	155	18.743	1.445	18.298
1879.....	8.377	371	8.006	2.562	29	2.562	678	—	678	6.420	798	5.622	218	—	218	18.255	1.172	17.083
1880.....	7.884	4	7.880	2.883	—	2.883	922	—	922	3.870	357	3.513	193	—	193	15.754	301	15.453
1881.....	10.286	—	10.286	2.988	—	2.988	922	—	922	4.828	297	4.422	270	—	270	19.480	602	18.878
1882.....	12.230	175	12.055	2.432	11	2.421	952	—	952	9.235	28	7.895	240	—	240	23.779	23.779	—
1883.....	10.527	—	10.527	2.816	—	2.816	1.833	—	1.833	8.237	342	7.895	278	—	278	23.691	342	23.349
1884.....	11.004	—	11.004	3.860	—	3.860	1.544	—	1.544	7.239	422	6.817	261	—	261	23.968	440	23.468
1885.....	11.474	3.141	12.955	3.281	—	3.281	1.400	—	1.400	6.784	713	6.071	298	—	298	22.363	3.872	18.491
1886.....	12.955	—	12.955	3.281	—	3.281	847	—	847	6.822	1.412	5.410	326	—	326	24.231	1.412	22.819
1887.....	11.715	8	11.707	3.281	—	3.281	738	—	738	8.089	465	7.624	273	—	273	22.096	5.473	21.623
1888.....	13.340	—	13.340	2.035	—	2.035	1.073	—	1.073	10.050	65	9.989	327	—	327	26.825	5.527	21.298
1889.....	15.040	—	15.040	2.198	—	2.198	1.328	—	1.328	10.634	65	10.569	317	—	317	28.427	9.46	28.481
1890.....	16.472	—	16.472	1.161	—	1.161	1.329	—	1.329	14.262	686	13.576	394	—	394	33.618	9.45	32.673
1891.....	18.567	—	18.567	2.206	—	2.206	1.620	—	1.620	15.109	1.953	13.156	428	—	428	37.930	1.962	35.968
1892.....	19.894	—	19.894	2.531	—	2.531	2.052	—	2.052	15.563	3.792	11.769	489	—	489	40.649	4.302	36.347
1893.....	24.483	—	24.483	2.929	—	2.929	2.172	—	2.172	19.638	4.772	19.186	642	—	642	50.426	920	49.506
1894.....	25.300	—	25.300	2.894	—	2.894	2.714	—	2.714	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1895.....	30.802	—	30.802	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1896.....	31.862	—	31.862	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1897.....	30.878	—	30.878	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1898.....	33.489	—	33.489	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1899.....	34.154	—	34.154	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1900.....	32.558	—	32.558	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1901.....	30.364	—	30.364	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1902.....	32.252	—	32.252	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1903.....	34.115	—	34.115	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1904.....	36.896	—	36.896	3.936	—	3.936	3.061	—	3.061	21.935	1.392	20.541	871	—	871	54.139	1.404	52.735
1905.....	41.776	—	41.776	4.997	—	4.997	7.431	—	7.431	37.004	4.074	32.930	1.771	—	1.771	108.037	3.905	104.132
1906.....	50.262	—	50.262	5.553	—	5.553	8.231	—	8.231	48.492	3.127	45.365	3.953	—	3.953	117.858	4.917	112.941
1907.....	51.514	—	51.514	5.664	—	5.664	8.231	—	8.231	48.492	3.127	45.365	3.953	—	3.953	117.858	4.917	112.941
1908.....	54.016	—	54.016	5.664	—	5.664	8.231	—	8.231	48.492	3.127	45.365	3.953	—	3.953	117.858	4.917	112.941
1909.....	60.583	—	60.583	7.609	—	7.609	12.423	—	12.423	63.841	14.785	49.056	3.969	—	3.969	148.425	17.032	131.393

9. A budapesti részvénytársaságok üzleti eredményei a részvénytőkék
százalékában kifejezve. — 1873—1909.

Év	Összes részvénytársaságok			Bankok és takarékpénztárak			Ipari vállalatok		
	Nyereség	Veszteség	Végeredmény	Nyereség	Veszteség	Végeredmény	Nyereség	Veszteség	Végeredmény
1873	8-0	4-6	3-4	5-9	6-7	0-8	10-7	0-7	10-0
1874	6-5	5-5	1-0	5-5	7-9	2-4	5-8	2-0	3-8
1875	6-8	2-5	4-3	5-2	3-4	1-8	7-0	1-7	5-3
1876	7-3	8-5	1-2	4-3	14-9	10-6	9-0	2-4	6-6
1877	9-4	1-0	8-4	8-2	0-7	7-5	8-6	1-6	7-0
1878	13-3	0-3	13-0	11-0	—	11-0	12-9	0-6	12-3
1879	14-3	0-9	13-4	14-5	0-6	13-9	12-2	1-5	10-7
1880	10-5	0-2	10-3	13-0	0-1	13-0	7-8	0-6	7-2
1881	10-6	0-4	10-2	12-0	—	12-0	8-3	0-9	7-4
1882	11-1	0-1	11-0	10-5	0-1	10-4	12-2	0-0	12-2
1883	10-5	0-2	10-3	9-0	—	9-0	11-4	0-5	10-9
1884	10-1	0-2	9-9	9-6	—	9-6	8-4	0-5	7-9
1885	9-4	1-6	7-8	10-1	2-8	7-3	7-7	0-8	6-9
1886	10-8	0-6	10-2	11-7	0-0	11-7	7-8	1-6	6-2
1887	10-5	0-2	10-3	12-8	—	12-8	9-7	0-9	8-8
1888	12-6	2-6	10-0	14-5	—	14-5	11-9	0-1	11-8
1889	13-4	0-4	13-0	15-2	—	15-2	11-7	0-1	11-6
1890	13-6	0-4	13-2	15-7	—	15-7	13-8	0-7	13-1
1891	13-2	0-7	12-5	14-5	—	14-5	12-5	1-6	10-9
1892	12-6	1-3	11-3	15-1	—	15-1	10-9	2-6	8-3
1893	13-6	0-2	13-4	15-8	—	15-8	12-1	0-3	11-8
1894	12-6	0-3	12-3	15-1	—	15-1	10-7	0-7	10-0
1895	11-6	0-8	10-8	14-7	—	14-7	9-1	1-3	7-8
1896	10-6	1-4	9-2	13-3	—	13-3	8-7	2-6	6-1
1897	9-6	0-8	8-8	12-6	—	12-6	7-5	1-3	6-2
1898	9-4	1-6	7-8	12-6	0-2	12-4	7-8	2-0	5-8
1899	9-9	1-1	8-8	12-8	0-0	12-8	8-1	2-3	5-8
1900	9-5	1-6	7-9	11-9	—	11-9	8-2	3-3	4-9
1901	8-5	1-6	6-9	10-6	1-9	8-7	7-0	1-9	5-1
1902	9-4	1-2	8-2	12-7	—	12-7	6-4	2-4	4-0
1903	10-2	0-7	9-5	13-1	0-2	12-9	7-8	1-3	6-5
1904	10-8	0-2	10-6	13-6	—	13-6	8-9	0-4	8-5
1905	11-3	0-4	10-9	13-3	—	13-3	9-3	0-7	8-6
1906	12-0	0-4	11-6	13-9	—	13-9	10-3	0-9	9-4
1907	12-5	0-9	11-6	13-1	0-0	13-1	11-8	1-4	10-4
1908	11-4	0-9	10-5	12-8	0-0	12-8	10-2	1-3	8-9
1909	12-5	1-4	11-1	14-0	0-0	14-0	11-3	2-6	8-7

A veszteséggel működő társaságoknak nemcsak a száma volt elég tekintélyes, hanem a veszteségek maguk is elég nagy összegeket tettek ki, lényegesen csökkentve az összes társaságok nyereségei és veszteségei között mutatkozó különbség gyanánt jelentkező üzleti végeredményeket. (Lásd a 8. sz. táblát.)

A nyereségek és veszteségek, valamint az üzleti végeredmények abszolút számai — ha mutatnak is némi képet a gazdálkodás eredményének emelkedéséről — a tőkék évenkénti változásai következtében nem hasonlíthatók fix alaphoz és így nem tájékoztathatnak a tőkék jövedelmezőségéről: ezért tehát célszerűnek látszott azokat a *részvénytőkékhöz* viszonyítani. Ezt a műveletet végeztük 9. sz. táblánkban, amelyben a kedvező és kedvezőtlen *gazdasági időszakok* hatásának szemléltetése céljából néhány — típusnak tekinthető — *év adatait* ragadtuk ki és külön kiemeltük az akkor domináló két vállalati csoportot.

Ebből a táblázatból látható, hogy a részvénytársaságoknál a világháború előtt 6—14% között ingadozott a nyereséghozam, míg a veszteség aránya rosszabb gazdasági években a részvénytőkék 8%-áig is megnőtt.¹⁾ A pénzügyintézetek nyereséghezama az átlagnál általában véve magasabb volt, de ezek a válságokat is jobban megéreztek, mint az ipari vállalatok, ahol állandóan alacsonyabb nyereséghezam és magasabb veszteségek mellett viszont a krízisek hatása kevésbé volt érezhető.

A részvénytársaságok veszteségei évente jelentékeny összegeket tettek ki, de a nyereséghez viszonyítva nem voltak magasaknak tekinthetők. Épen azért az üzleti végeredmények arányszámai sem maradtak sokkal mögötte a nyereségeknek. Az adatok egybevetése után úgy gondoljuk, nem sokat tévedünk, amikor a világháború előtti részvénytőkék átlagos tiszta hozadékát körülbelül 10%-ban állapítjuk meg.

Némileg módosul az eredmény, ha a nyereséget nem a részvénytőkéhez, hanem a saját tőkéhez viszonyítjuk. A nyereségnek a részvénytőkéhez való aránya mindenesetre magasabb, mint a saját tőkéhez. Ez utóbbi azonban a tőkevállalkozások jövedelmi viszonyait helyesebben fejezi ki. A nyereség előállításában ugyanis nem csupán a részvénytőke, hanem az egész vállalati tőke résztvesz és így a nyereség tulajdonképpen *az utóbbinak* a hozadéka.

A következő táblázatból látható, hogy a nyereségnek a saját tőkéhez való aránya legtöbbször 10% alatt áll és átlagban mintegy 7%-ot mutat. Legnagyobb tőkejövedelmezőségük volt a bankoknak, takarékpénztáraknak és biztosítóintézeteknek; legkisebb a közlekedési vállalatoknak. Az iparvállalatok jövedelmezősége az átlag körül ingadozott, de mindig a pénzügyintézeteké mögött maradt. Feltűnik az egyéb vállalatok rovatában feltüntetett

¹⁾ Itt úgy a nyereségek, mint a veszteségek az összes részvénytőkékhez vannak viszonyítva.

százalékszámok többnyire magas volta. Ez különösen az idesorolt kereskedelmi társaságok virágzására vall. E százalékszámok által igazolt kedvező jövedelmi viszonyok hatása volt, hogy a kereskedelmi részvénytársaságok utóbb számbelileg rohamosan elterjedtek.

10. A budapesti részvénytársaságok üzleti eredményei a saját tőkék százalékában. — 1891 — 1909.

Év	Pénz- intézetek	Biztosítók- intézetek	Közlekedési vállalatok	Ipari vállalatok	Egyéb vállalatok	Összesen
1891	9.2	8.4	8.6	9.1	10.6	9.1
1892	9.4	8.9	7.4	6.9	11.4	8.3
1893	10.1	9.9	7.9	10.1	11.1	10.0
1894	9.6	11.6	8.0	8.6	10.1	9.2
1895	9.6	10.7	8.2	7.0	2.4	8.3
1896	9.0	11.3	7.7	5.4	2.7	7.2
1897	8.2	3.8	6.8	5.5	2.6	6.6
1898	7.9	— 15.3	5.5	5.2	8.8	5.9
1899	8.1	5.0	5.9	5.1	10.7	6.6
1900	7.5	6.5	5.1	4.3	9.6	5.9
1901	5.5	11.7	4.5	4.4	8.6	5.2
1902	7.7	16.5	5.2	3.4	10.9	6.0
1903	7.8	12.7	5.1	5.5	9.2	6.8
1904	8.2	9.3	5.1	7.2	9.2	7.5
1905	8.0	14.4	5.4	7.3	9.3	7.7
1906	8.5	16.2	5.5	7.9	9.6	8.2
1907	—	—	—	—	—	—
1908	8.2	17.1	6.0	7.6	2.4	7.5
1909	8.6	22.2	6.6	7.3	4.0	8.0

Ha a részvénytársaságoknak a háború előtti tőkejövedelmezőségét előbbi adataink alapján általánosságban mérlegeljük, megállapíthatjuk, hogy az kedvező volt. Viszont a veszteséggel működő vállalatoknak aránylag magas száma sok elhamarkodott alapításra enged következtetni. A kevésbbé megalapozott, életképtelen vállalatokat, a gazdasági élet folyama elsöpörte és megmaradtak azok, amelyek reális alapokon, kellő tőkeerőre és megfelelő gazdasági kapcsolatokra támaszkodva, igyekeztek működésüket folytatni.

A budapesti részvénytársaságok tőkéinek fejlődésénél alkalmunk volt kimutatni, hogy a tartalékok növekedése jóval mérsékeltebb volt, mint a részvénytőkéé. Ennek a mérsékelt emelkedésnek oka elsősorban kétségtelenül abban rejlett, hogy a részvénytőkék összegének nagyságát különösen az új alapítások emelték, tartalékok ellenben csupán a fennálló vállalatokban fejlődhetek. A fiatal vállalatok — természetesen — működésük kezdetén nem rendelkezhetek erős tartalékokkal, mert nem volt alkalmuk ilyeneket gyűjteni: érthető tehát, hogy az összes részvénytársaságok tőkeerejéből a tartalékok aránya alacsonynak mutatkozott. Hozzájárult azonban ehhez a helyzethez az akkori idők osztalékpolitikája is. A nyereségek 60—80%-a

került kifizetésre osztalék alakjában, ezzel szemben a tartalékokra fordított összegek csupán 8—10%-át képezték a nyereségnek.

Ez az osztalékpolitika nem kis mértékben fokozta a részvénytársaságok rohamos elterjedését. A hivatalos kamatlábat meghaladó osztaléköntések jövedelmezővé tették a magántőkéknek részvényekbe való befektetését és pedig annál inkább, mert a részvényesek — eltekintve a tőzsdekrízisektől — árfolyamok alakjában, az osztalék mellett, a részvénytársaságoknak úgyszólván összes jövedelmében részesültek.

Az alábbi táblázatban mutatjuk be a budapesti részvénytársaságok által kifizetett osztalékok nagyságát a világháború előtti néhány esztendőről a részvény névértékének százalékában.

11. A budapesti részvénytársaságok osztalékai 1909-ig.

Év	Bankok, takarékpénztárak	Biztosító	Közlekedési vállalatok	Ipari	Egyéb	Összesen
1873	4·7	12·1	9·6	7·1	8·0	6·0
1875	4·6	8·0	4·9	5·1	5·3	5·0
1880	9·3	6·4	9·9	6·2	4·5	7·6
1885	7·3	8·9	10·3	6·2	7·8	7·2
1890	11·4	4·1	6·3	9·1	8·5	9·5
1895	10·5	11·6	7·8	6·5	3·8	8·3
1900	9·5	6·6	7·5	5·9	6·8	7·4
1905	10·3	12·3	6·9	6·7	7·7	8·3
1909	9·9	14·7	7·9	6·8	6·6	8·1

Az osztalékok a táblázatban feltüntetett évek legtöbbszörében 6—10% körül váltakoztak (az ipari vállalatok átlag azonban csak 6—7%-ot fizettek). A részvények fentebb látható jövedelmezőségét szembeállítva a fix kamatozású papírok 4, 4·5, 5%-os jövedelmezőségével, érthetővé válik, hogy miért tudtak hazánkban a részvénytársasági vállalatok annyira elterjedni és — dacára a mindenkor kockázatnak — miért örvendtek az osztalék-papírok oly nagy keresletnek?

A részvénytársasági formával alakult budapesti pénzintézetek és iparvállalatok adatai 1909 után a világháború végéig.

Már említettük, hogy 1909 után a világháború végéig csupán a pénzintézetekre és iparvállalatokra vonatkozólag folyt adatgyűjtés, így a következőkben csak e két csoport fejlődésére szorítkozhatunk. Bár nem ölelik föl a hasonló alapokon létesült vállalatok egész körét, de mégis következtetni engednek azok általános helyzetére és pedig annál inkább, mert a részvénytársaságok működésében úgy számszerűleg, mint vagyoni erő tekintetében mindenkor vezető szerepet játszottak.

A következőkben lássuk előbb a pénzintézetek, majd azután az ipari részvénytársulatok adatainak alakulását.

12. A budapesti pénzintézetek fejlődése. — 1910—1916.

Év	Az intézetek száma	Részvénytőke e z e r	Tartaléktőke k o r o n á b a n	Saját tőke
1910	96	532.429	299.399	831.828
1911	98	652.637	346.639	999.276
1912	105	697.578	383.724	1,081.302
1913	98	693.346	394.894	1,088.240
1914	101	703.660	389.084	1,092.744
1915	91	702.336	374.501	1,076.837
1916	96	741.730	400.795	1,142.525

A budapesti pénzintézetek száma közvetlenül a világháború előtt már csak igen lassú emelkedést mutatott. A gazdasági élet *annyira virágjában* volt és benne a részvénytársaságok *annyira* elterjedtek, hogy nem volt már szükség sem a részvénytársasági vállalkozási forma további rohamos terjedésére, sem pedig új nagyvállalatok tömeges létesítésére. Erre vall a pénzintézetek számának némi csökkenése 1912 után. Az új alapítások mérsékelt üteme mellett inkább a fennálló társulatok belső megerősödésének kellett elkövetkezni, — ami valóban meg is történt, — mert a pénzintézeti részvénytársulatok úgy részvénytőkéikben, mint tartalékaikban a háború elejéig kedvező fejlődést mutattak. A vállalkozási hajlam a világháború bekövetkeztével azonban elcsendesedett és belesüppedt a bizonytalan vegetálásba. A társulatok számának kisebb ingadozása mellett a tőkeerő látszólag fejlődött ugyan, de ez a látszólagos fejlődés már lényegileg csak a koronaromlás hatása volt. 1916-ban egy aranykorona értéke már csak 1.45 papírkorona volt, tehát a papírkoronában kimutatott összegek a háborúelőtti aranyértékeknek csak $\frac{3}{4}$ részét képviselték. A budapesti pénzintézetek 1916-ban kimutatott 1 milliárd és 142 millió korona saját tőkéje már tulajdonképpen kevesebbet ért, mint 1910-ben, mert aranyértékben csupán 788 millió koronát jelentett az utóbbi év 831 millió aranykoronás értékével szemben.

A budapesti bankok és takarékpénztárak gazdasági helyzetének romlása tehát a háború hatására vezethető vissza. Számuk is csökkenő irányt mutatott. Az új alapítások számával szemben inkább a cégtörlések léptek előtérbe.

A nagy pénzintézetek ugyan megállották helyüket a háborús gazdálkodás finanszírozására irányuló pénzügyi műveletek lebonyolításával, továbbá a haditermelésben résztvevő vállalatok támogatásával, azonban a kisebb budapesti bankok szerepe a hitelforgalom terén háttérbe szorult.

Némileg más volt az ipari részvénytársulatok helyzete.

13. A budapesti ipari részvénytársaságok számának és részvénytőkeerejének alakulása. — 1910—1917.

Év	Létszám	Befizetett részvénytőke 1000 K
1910	289	504.772
1911	328	574.296
1912	350	633.968
1913	373	727.097
1914	379	693.124
1915	369	682.914
1916	381	794.384
1917	386	949.648

Számuk nemcsak a háború előtt, hanem annak folyamán is emelkedett. Az első hadi év megrázkódtatással járt ugyan rájuk nézve is és a bukások száma meghaladta az új alakulásokét, de a következő évek már ismét a vállalatok számának emelkedését mutatták. Az új társulatok főleg a megindult hadiipar szolgálatába szegődtek.

A részvénytőkék emelkedése szintén jelentékeny volt, de 1915 óta az idevágó adatoknak a valuta előbb említett romlása miatt — nem tulajdoníthatunk jelentőséget, mert a kimutatott emelkedő papírkoronaértékek aranykoronában kifejezve végeredményben csökkenést jelentettek. Másfelől azonban a jövedelmi viszonyok a háború éveiben előnyösen alakultak. A fennálló vállalatok e tekintetben úgyszólván alig érezték meg a háború hatását. A nyereséggel működő társulatok számával szemben inkább a veszteséggel működőké csökkent, az átlagos nyereségek pedig — a befizetett részvénytőkékhez viszonyítva — jelentékeny emelkedést mutattak. Ezzel együtt emelkedtek az osztalékok is, de az utóbbiak emelkedése csak látszólagos volt, mert ha az értéktolódásokat tekintjük, — és a mérlegekben kimutatott részvénytőkét háborúelőtti aranyértékükkel számítjuk, — vesszük észre, hogy míg a kimutatott nyereség az előbbinek 15%-a, addig az osztalék csupán 5%-a. A nyereségek tehát az ipari részvénytársaságoknál háború alatt emelkedtek, viszont az osztalékok csak névleg látszottak magasaknak, a valóságban azonban egyre távolodtak a vállalati jövedelmek magasságától. A bizonytalan idők megváltoztatták az eddigi erőteljes osztalékpolitikát és megindították a vállalatokat azon az úton, amely eddigi gazdálkodási jellegük lényeges átalakulásához vezetett.

A részvénytársaságok a világháború után.

Az a megmérhetetlen veszteség, amely a háborúban meggyengült, a forradalomban és a megszállásban tönkre tett, végül a békeszerződéssel megcsonkított ország gazdasági életét érte, kihatott a magyar részvénytársaságok helyzetére is. A trianoni békekötés sok részvénytársasági vállalat prosperálását tette lehetetlenné, elszakítva tőlük telepeiket, megvonva beszerző

forrásaikat, piacaikat és megbénítva forgalmukat. Ebben a zavaros helyzetben sokan kénytelenek voltak működésüket beszüntetni, sok vállalat pedig — nehéz helyzetében — felszámolását határozta el.

Meg kell említenünk, hogy a világháború végét követő első három évről (1918, 1919, 1920) részvénytársaságokra vonatkozó statisztikai adatok nincsenek. Az adatok hézaga tehát lehetetlenné teszi a részvénytársulatok által szenvedett veszteségek mértékének megállapítását. Legfeljebb a bankoknál és az iparvállalatoknál lehetne számításokat tenni, ha a közbejött valutáris értékeltolódások nem emelnének olyan akadályokat, amelyek miatt a leszűrhető eredmények értéke illuzóriussá válik.

A háborús évek okozta veszteségek megállapításától eltekintve tehát be kell érünk az inflációs évek hatásának megismerésével, hogy legalább az a kép táruljon elénk, amelyet a békekötéssel rángerőszakolt nehéz viszonyok okoztak részvénytársasági vállalataink életében.

E fejezetünkben Budapestről magáról adatok csak gyéren állanak rendelkezésünkre és így többnyire országos adatokhoz kell nyúlnunk és azokból kell a fővárosi vállalatok viszonyaira következtetnünk.

1921-től kezdve részvénytársaságaink nagy átalakuláson mentek keresztül. Az előző évekhez képest megváltoztak a körülmények és megváltoztak a gazdasági feltételek is. Ennek hatása alatt az a felfogás terjedt el a köztudatban, hogy részvénytársasági vállalkozások útján lehet legjobban boldogulni és ezek a rohamos meggazdagodás lehetőségét nyújtják. A meglevő magántőkéket ezért aránylag könnyen alapítható részvénytársaságokba fektették.

Az eddig fennálló egyéni és társas cégek jelentékeny része is egyfelől tőkéhez igyekeztven jutni, másfelől vagyoni felelősségét óhajtván korlátozni, átalakult részvénytársasággá. A megindult részvényhausse, a részvények nagy kelendősége (az egyre erősödő infláció következtében a részvényeket tartották értékmegőrzőknek) felszínre vetette az ú. n. alapítási üzletet, amelynek célja nem annyira életképes vállalatok létrehozása, mint inkább a részvények nyereséggel való értékesítése volt, tekintettel arra, hogy a magántőkéek nagyrésze a koronaromlás elől a részvényekben igyekezett menedéket találni. Természetes ezek után, ha a részvénytársaságok számának növekedése és a részvényinfláció hatalmas méreteket öltött.

14. A részvénytársaságok számának alakulása. — 1921—1926.

Év	Az év folyamán alakult	Az év folyamán megszűnt	Az év végén fennállott
1921	452	64	2.751
1922	645	162	3.234
1923	1.095	599	3.730
1924	738	194	4.274
1925	230	214	4.290
1926	40	310	4.020

Az alapítási láz kulminációja az 1923. évre esett, de tovább folytatódott még az 1924. év elején is, majd a szanálás megindulásával rohamos visszaesés következett be.

A részvénytársaságok száma a négy inflációs év alatt 1911-gyel növekedett. Új alapítás ezalatt az idő alatt 2930, tehát jóval több volt, mint ahány részvénytársaság 1921-ben fennállott. Ezt a számot azonban már a konjunktúra ideje alatt is 1019 megszűnt részvénytársaság csökkentette. Feltűnő, hogy a cégek megszűnése évről-évre ugyanazt az irányzatot mutatta, mint amelyet az alapítások követtek. Az adatok világosan igazolják, hogy a nem elég szigorú alapítási feltételek mellett számos olyan életképtelen vállalat alakulhatott, amely már az alapítását követő első években sem tudta helyét megállani a gazdasági élet forgatagában. A spekulációs társaságok nem a tőkék erejére, hanem csupán a forgalom kiaknázására voltak felépítve, aminek csökkenése azután bukásukat eredményezte.

Mihelyt a gazdasági viszonyok rendes mederbe kezdtek terelődni a tömeges alapítások által előidézett egészségtelen helyzetnek természetsszerűleg ki kellett egyensúlyozódnia. Már 1925 után — a szanálás végrehajtásával — a részvénytársulatok számának csökkenése is megindult. 1925-ben még 230 új részvénytársasági alapítás volt 214 cég megszűnésével szemben, 1926-ban már csak 40 új részvénytársaságot alapítottak, viszont 310 céget töröltek. Ezek az adatok azonban csak kezdetét mutatják annak az óriási számbeli csökkenésnek, amely az infláció után bekövetkezett és amely majd az 1928. és 1929. évekről szóló statisztikákban fog teljes nagyságban kibontakozni.

Mialatt az ország gazdasági élete lázasan vajudott a jóvátétel fenyegető bizonytalanságában, azalatt mindinkább szakadoztak — szinte észrevétlenül — azok a szálak, amelyek részvénytársaságainkat az elszakított területekkel összekapcsolták. Az új határok megnehezítették az elszakított területekre eső telepekkel való érintkezést, a vámvonalak — mintegy kínai falként — útját állották annak, hogy vállalataink több ország területén gazdálkodhassanak. Sok részvénytársaságunk kénytelen volt székhelyét elszakított területekre áthelyezni, viszont voltak olyanok is, amelyek telepeiket a határokon túl értékesítették és a csonka magyar hazában építették fel újra. Nem lehet csodálni tehát, ha hazai részvénytársaságaink telepei az elszakított területeken állandóan fogytak, mint ahogy fogyatkoztak a minket környező szomszéd, ellenséges anyaországokban is.

Részvénytársaságainknak 1921-ben még 112, 1926-ban pedig már csak 43 ipartelepe esett csonka határainkon kívül. Ez a csökkenés, — kevés kivétellel, — az elszakított területekre esett. Valósággal tervszerűen kényszerítették a magyar vállalatokat telepeik elhagyására. Az anyaországon kívül Cseh-Szlovákia és Románia területén volt 1921-ben legtöbb ipartelepünk, ezeknek a száma is néhány év alatt egész jelentéktelenre szállott alá.

15. Az ipari részvénytársaságok telepei szám szerint. — 1921—1926.

Év	Összesen	Magyarországon	A Magyarbirodalomból						Ausztriában	Cseh-Szlovákiában	Romániában	Sz. H. Sz. királyságban	Egyéb külföldön
			Ausztriához	Cseh-Szlovákiához	Romániához	Sz. H. Sz. királysághoz	Olaszországhoz (Fiume)						
			csatolt területen										
1921	1.425	1.313	1	45	31	7	2	12	3	2	2	7	
1922	1.700	1.612	5	39	23	4	—	10	1	—	2	4	
1923	1.903	1.841	2	22	18	4	2	5	—	—	—	9	
1924	2.139	2.076	1	27	17	2	—	5	3	—	—	8	
1925	2.110	2.064	—	17	9	3	—	8	—	2	—	7	
1926	2.314	2.271	6	10	5	2	—	6	1	1	—	12	

Részvénytársaságaink számának az inflációs évek folyamán való rendkívüli megnövekedése nem a vállalati élet virágzásának volt a fokmérője, hanem inkább csak konjunkturális tünet volt.

E konjunktúra hatása azonban nemcsak a vállalatok számának alakulását, hanem azok pénzügyi helyzetének képét is megváltoztatta. Az átalakulások méretének fölismerését teljességgel homályba temette a konjunktúrával egybeforrt infláció. Pénzünk értékének állandó zuhanása óriási eltolódások okozója lett a kimutatott vagyonok képében és az üzleti eredményekben, egyszóval a vállalatok mindama viszonyaiban, amelyek pénzértékben nyilatkoznak meg. A tőkének és a vagyonrészeknek folytonos újjáértékelése technikailag úgyszólván legyőzhetetlen akadályokba ütközött. Egy-egy év folyamán napról-napra különböző értékekkel mért tételek kerültek ugyanazon számlára, aminek következtében a zárómérlegek aranyértékben jóval kisebb összegeket mutattak ki, mint amelyek a valóságnak megfeleltek volna.

A kimutatott valóságos értéknek ez a csökkenése a korona romlásával párhuzamosan mind nagyobb mértékben folyt. Az 1924. évi *mérlegek* — hatalmas számadataik dacára — (melyeket nem az értékelés, hanem a forgalom emelt nagyra) aranyértékben szinte nevetségesen csekély összegeket képviseltek.

Jóllehet az inflációs adatok fiktív voltának, mégis érdekesnek tartjuk és nem mellőzhetjük őket már azért sem, hogy a részvénytársasági vállalatok viszonyairól alkotott képünk e tekintetben is megvilágítást nyerjen.

Mindenekelőtt a tőkék alakulása az, amely bennünket közelebbről érdekel. Ennek a szemléltetésére külön mutatjuk be az adatokat — papírkorona értékben kifejezve és külön pengőértékre átszámítva.

A magyarországi részvénytársaságok tőkéi, mint alábbi táblánkból kitűnik, papírkorona értékben óriási növekedést mutattak.

16. A magyar részvénytársaságok tőkéinek alakulása papírkoronában 1921—1926.

Év	Részvénytőke	Tartaléktőke	Saját tőke
	millió koronában		
1921	10.506	8.185	18.691
1922	20.604	18.325	38.929
1923	195.033	230.611	425.644
1924	495.044	973.074	1,468.118
1925	11,283.532	9,569.478	20,853.010
1926	14,395.512	12,068.683	26,464.195

Az emelkedés természetesen a pénz elértéktelenedése szerint progresszív volt, de a két jelenség távolról sem tartott lépést egymással a már előbb említett okból, t. i. hogy egyes tételek a legkülönbözőbb alapon való értékeléseket egyesítették magukban. Belfoglaltattak ezekben az aranyértéknek megfelelő háború előtti névértékek, az időközben történt tőkeemelések, tartalékdotációk, hitelgénybevételek stb., mind különböző paritáson egy névérték alá foglalva. Természetes tehát, hogy a tőkék aranyértéke egészen az aranymérlegek felállításáig (1925.) állandóan kisebbedett.

17. A magyar részvénytársaságok tőkéinek alakulása 1921-től 1926-ig pengőértékre átszámítva.¹⁾

Év	Részvénytőke	Tartaléktőke	Saját tőke
	ezer pengőben		
1921	126.229	98.342	224.571
1922	81.310	72.317	153.627
1923	66.587	78.734	145.321
1924	38.160	75.008	113.168
1925	902.827	765.681	1,668.508
1926	1,154.874	968.206	2,123.080

A fenti adatok jellegzetesen szemléltetik a magyar részvénytársaságok kimutatott részvénytőkéi és tartalékai belső értékének csökkenését az infláció alatt, amely látszólagos értékcsökkenés már 1921-ben is erősen folyamatban volt.

¹⁾ Összeállításunkban az adatokat nem aranykorona-, hanem pengőértékben szemléltetjük arra való tekintettel, hogy az utolsó két év már a pengőszámítás idejébe esik.

Talán leghelyesebb, ha ezt a jelenséget azzal jellemezzük, hogy a *kimutatott tőkék nagyobb része az infláció következtében titkos tartalékokba süllyedt*, óriási terréniumot nyitva a részvénytársaságok igazgatóságainak arra, hogy azokat spekulációk céljára felhasználhassák. A tőkéknek a tényleges vagyonhoz képest alacsonyan kimutatott értékelése eredményezte egyúttal a részvények rendkívül magas árfolyamait. A látszólag magas árfolyamok mellett az osztalékok jelentősége szinte eltörpült és a részvényesek részvényvagyonuknak nem annyira osztalék-, — mint inkább árfolyamélvezőivé váltak.

A részvénytársulatokat természetesen nem terheli felelősség a tőkék látszólagos elértéktelenedéseért, mert a felértékelés abban az időben még nem volt bevezetve és annak folyamatos végrehajtása technikailag is igen nagy nehézségekbe ütközött volna. Némely pénzügyintézetnél történtek ugyan kísérletek egyes üzletágakban külföldi valuta- vagy buzaértékben való elszámolásra, de ezek kipróbálását és alkalmazását rövidesen szükségtelenné tette az aranymérlegtervezet.

A részvénytársulatok a névleges saját tőkéknek a vagyonhoz mérten való folytonos csökkenését tőkeemelésekkel és a tartalékalapok állandó erős dotálásával igyekeztek pótolni. Az alaptőkefelemelések száma egyre sűrűbbé vált és mind nagyobb névértéket képviselt.

A fentiek megvilágítására az alábbi két táblázatban tüntetjük fel a tőkeemeléseket. Az elsőben — a hitelintézetek kivételével — a magyarországi részvénytársulatok adatai szerepelnek, a másodikban pedig külön mutatjuk be a hitelintézetekre vonatkozó adatokat, tekintettel azoknak a pénzforgalommal és a tőzsdével való szorosabb kapcsolatára. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az alábbi adatok nem fedhetik pontosan a valóságot, hanem azoknak egy lényeges hibájával kell számolni. A pengőértékre való átszámítás a korona évi átlagértékével történt. A tőkeemelések azonban igen különböző időkben történtek az év folyamán és a koronaértékek eltérő aranyértékeket fedtek. Az átszámítási átlagkulcs használata ha ad is egy megközelítő értéket, de a valóságot minden valószínűség szerint nem fedi szorosan. Az eltérés az egyes tőkeértékek nagyságának és az emelések időpontjainak a függvénye. Ezen megjegyzések előrebocsátása után lássuk a táblákat:

18. A magyar részvénytársaságok tőkeemelései. — 1921—1926.

Megnevezés	1921	1922	1923	1924	1925	1926
	é v					
A kibocsátott részvények névértéke (millió K-ban)	3.492	8.836	112.766	250.990	296.186	530.771
A kibocsátott részvények névértéke átszámítva pengőértékre (ezer P-ben)	41.956	34.870	38.500	19.347	23.699	42.581
A kibocsátott részvények névértéke a részvénytőke százalékában.....	33.2	42.9	57.8	50.7	2.6	3.7

A részvénytársaságok tőkeemelései 1921 óta igen sűrűn ismétlődtek, különösen 1922. és 1923. évek között mutatkozik nagy ugrás. Pengő értékben azonban a tőkeemelések inkább némi csökkenést mutattak az 1921. évi állapottal szemben. 1923-ban némi javulás, 1924-ben pedig nagy esés mutatkozott. A tőkeemelések hullámvonala világos képet nyújt. 1922-ben az erősebben megindult inflációval szemben még tartózkodóbbak voltak a vállalatok. Nem ismerték ennek hatását és egyelőre kevésbé látták a tőkeemelések szükségességét, de 1923-ban már beletalálták magukat az inflációba, érezték befolyását a névleges tőkék belső értékére és igyekeztek tőkeemelések által megfelelő pótlásokról gondoskodni. Az 1923 őszen beállott tőzsdekrízis, majd az aranymérlegek felállításának híre szükségtelenné tette a további tőkeemeléseket, ezek értéke tehát már jóval kisebb volt, mint az előző évben. 1925-ben, a szanálás beköszöntésével ugyancsak kevesebb volt a tőkeemelés, mert a vállalatok az átértékelés végrehajtásával voltak elfoglalva és csak azok emeltek tőkét, amelyek felértékelt mérlegükben felismerték részvénytőkéik alacsony voltát és szükségesnek tartották annak növelését egyrészt, hogy a felértékelési rendelet intézkedésének az alaptőke-minimumra vonatkozólag eleget tegyenek, másrészt pedig, hogy vállalatuk meggyengült vagyoni erejét helyreállítsák. Ez a folyamat 1926-ban erőteljesebb ütemben tovább folytatódott. A vállalatok zöme ugyanis ebben az évben befejezte felértékelését és vagyoni helyzetének egyensúlyát nyomban igyekezett tőkeemeléssel rendezni.

Másképp mutatkozik azonban a tőkeemelések képe, ha azt vesszük figyelembe, hogy hány százalékát tette ki azok értéke a fennálló részvénytőkék névleges értékének. Ez a szám inkább mutatja a tőkék pótlására irányuló hajlamot. Míg a világháború előtt a fennálló részvénytőkék értékének alig egy-két százalékát képviselték a tőkefeemelések értékei, addig az infláció alatt 1923. és 1924-ben több, mint 50%-ára emelkedtek. (Az 1925. és 1926. évek arányszámai a felértékelt tőkékhez ismét a normális helyzetet mutatják.) Nem volna azonban teljes a kép, ha részvénytársasági bankok és takarékpénztárak alaptőkeemeléseinek adatait külön be nem mutatnánk.

19. A hitelintézetek tőkeemelései és leszállításai. — 1921—1926.

É v	A z é v f o l y a m á n				
	alaptőkét		az alaptőke felemelése céljából kibocsátott új részvények		
	emelt	leszállított	darabszáma	névértéke	
				ezer pengőben	a részvénytőke százalékában
intézetek száma					
1921	223	—	3 450.025	9.083	18.2
1922	367	—	8 437.756	13.594	48.2
1923	554	2	80 742.244	15.958	68.8
1924	460	—	59 820.181	5.047	42.2
1925	304	2	48 635.941	6.129	2.8
1926	151	2	10 793.820	7.312	3.3

Adatainkból élesen kitűnik, hogy mennyire emelkedett a tőkét emelő pénzüstézetek száma az infláció folyamán. 1921-ben 837 részvénytársasági bank és takarékpénztár közül még csak 223 emelt tőkét, 1923-ban 987 közül már 554, vagyis a társulatok számának 56·3%-a. Ugyanebben az évben a most említett vállalatok tőkeemeléseinek értéke a meglevő részvénytőkéknél 68·8%-át tette ki, tehát magasabb az arány, mint a többi részvénytársulatoknál. Míg az ipari, kereskedelmi stb. részvénytársulatoknál a tőkeemelések értéke a következő évek során kisebb volt az 1921. évi állapotnál, addig a részvénytársasági bankoknál és takarékpénztáraknál az emelkedés arányértékben is felfelé ívelt, hogy azután az infláció végével, a felértékelés után ismét normális mederbe terelődjék.

Az 1924. év elején még erőteljesen folytak a tőkeemelések és ha a krízis oly hamar be nem következik, ezek száma és értéke az 1923. évi állomány fölé emelkedett volna. De az első évnegyed emelkedése egymagában is oly jelentékeny, hogy az évi átlag a részvénytőkék 42·2%-át elérte — dacára annak, hogy a krízis bekövetkezte után a további emelések az átértékelés bevétele végett elmaradtak.

A tőkeemelések számának és értékének az 1924. évvel beállott csökkenése arra vall, hogy a részvénytársaságok az infláció folyamán tőkeemeléseikkel mintegy a részvénytőke és a vagyon többi részének arányát igyekeztek mérlegeikben egyengetni, ezzel szinte a felértékelés feladatait — kívánták elvégezni — a nélkül, hogy arra törvényes szabály kényszerítette volna őket.

A folytonos tőkeemelések olyan rengeteg mennyiségű részvénykibocsátást tettek szükségessé, hogy azokban is a pénzjegyekhez hasonló infláció következett be. Így 1923-ban több, mint 80 millió darab részvény kerül kibocsátásra, sőt 1924-ben is még mindig több, mint 59 millió új részvény állott a forgalom rendelkezésére.

A mérlegekben kimutatott tőkék egyre csökkenő súlyának növelésére beállított tőkeemeléseknél könnyebbnek mutatkozott a tartalékalapok fejlesztése. A vállalatok éltek is ezzel a lehetőséggel és nyereségeik tekintélyes részét az említett alapok dotációjára fordították. A tartalékok ennek következtében névértékükben aránylag még sokkal jobban megnövekedtek, mint a részvénytőkék. Ugyannyira, hogy belső arányértékük 1922-től kezdve úgyszólván állandóan egy színvonalon maradt és emelkedett a részvénytőkékhez viszonyított arányuk. Míg ugyanis 1921-ben a részvénytőkéknek még csak 77·9%-át, addig 1924-ben már 196·6%-át képezték. Figyelembe véve, hogy a világháborúelőtti években a tartalékok a részvénytőkének csak egy harmadát tették ki, az emelkedés rendkívül szembetűnő.

A tartalékok arányának emelkedését azonban nem tette illuzóriussá az átértékelés, amely — mint következő fejezetünkben látni fogjuk — a mérlegtételek egyensúlyát ismét helyreállította.

Ha 17. sz. táblánkra visszatekintünk, azt látjuk, hogy a szóbanforgó ártértékelés a részvénytőkék névértékét közel 25-szörösére emelte, sőt 1926-ban már 30-szorosára. Ezzel szembeállítva a tartalékok 10—13-szorosra való emelését, arra a meggyőződésre jutunk, hogy a részvénytársaságok, felismerve a tartalékok nagy fontosságát, a vállalat egyenletes gazdálkodásának biztosítása céljából azoknak a közelmúltban jelentősebb helyet biztosítottak mérlegeikben, mint tették azt a háború előtt. A felértékelt mérlegekben a tartaléktőkék a részvénytőkékhez viszonyítva átlagban már 80%-ot meghaladó aránnyal szerepeltek.

Amilyen szabálytalan alakulásnak voltak kitéve a részvénytársaságok kimutatott tőkéi, a háború után épen olyan eltolódások mutatkoztak azoknak szinte képletessé vált jövedelmi viszonyaiban is. A látszólag alacsony tőkék mellett a nyereségeknek százalék szerint magasra kellett szökniök, — ami valóban meg is történt. A nyereséggel működő vállalatok nyereségeinek részvénytőkéihez való aránya 1924-ig bezárólag állandó emelkedésben volt, sőt 1923-ban a felosztásra kerülő nyereségek nagyobb összeget tettek ki, mint a mérlegekbe beállított részvénytőkék. 1924-ben — dacára a tőzsde válságának — a nyereségeknek ez az aránya 344·6%-ot mutatott. Százalékos emelkedésükből nem tudjuk azonban helyesen megállapítani a jövedelmezőségi viszonyok alakulását az inflációban. Sokkal jellegzetesebb képet nyerünk, ha azt tesszük megfigyelés tárgyává, hogy a társaságok hány százaléka zárt nyereséggel, illetve veszteséggel?

20. A nyereséggel és veszteséggel záró részvénytársaságok százalékos megoszlása 1921—1926.

Megnevezés	1921	1922	1923	1924	1925	1926
	é v					
Nyereséggel zártak	62·5	73·1	79·3	71·5	58·0	56·7
Veszteséggel „	35·6	25·4	19·4	26·7	38·8	40·8
Nyeresség illetve veszteség nélkül zártak	1·9	1·5	1·3	1·8	3·2	2·5
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

A fenti tábla azt mutatja, hogy a részvénytársaságok a nyereséghezam szempontjából az inflációs évek alatt előnyös helyzetbe kerültek. A nyereséggel záró társulatok száma nemcsak abszolút nagyságban, hanem viszonylag is növekedett, a veszteséggel záró társulatok száma pedig 1924-ig mindkét tekintetben csökkent és így nem lehet csodálni, hogy 1923-ban a magyar részvénytársaságok 79·4%-a zárt nyereséggel és csupán 19·4%-a veszteséggel.

Ez a kedvező arány azonban csak az inflációs évek alatt mutatkozott, mert a kereseti lehetőségek és az üzleti forgalom élénkülése révén a legtöbb vállalat nyereséghez jutott. A jövedelmezőség kedvező viszonyai azonban a szanálás után megváltoztak. Jelentékenyen több vállalat volt kénytelen

üzleti évét veszteséggel zárni, mint előbb. Az előbbi kedvező megoszlással szemben 1926-ban a részvénytársasági vállalatoknak már csak 56·7%-a működött nyereséggel, 40·8%-a veszteséggel zárt. Az üzleti viszonyok szempontjából tehát határozottan előnyösebb volt az infláció, mint a stabilizálódás korszaka.

Dacára annak, hogy az üzleti viszonyok a háború után kedvező irányt vettek, a vállalati nyereségek felosztása sokkal óvatosabban történt mint azelőtt. A nyereséggel működő részvénytársaságok között az osztalékot nem fizető vállalatok száma gyarapodott, mert a háború és a válságos idők megtanították a részvénytársulatok vezetőseit arra, hogy erős tartalékolással igyekezzenek vállalataik fennmaradását biztosítani. Ez az üzleti politika természetesen a kifizetésre kerülő osztalékok nagyságának csökkenésével járt. Az osztalékfizetések csökkenése még arra is visszavezethető, hogy a háború után alakult társaságok igen nagy része családi részvénytársaság volt és nagyobb nyereségek kimutatása, illetve az osztaléköntés nem állott érdekében. Nem csodálható tehát, hogy a részvénytársaságok általános osztalékpolitikája új állomáshoz jutott. Amint korábbi fejezetünkben kimutattuk — háború előtt a részvénytársulatok nyereségének legnagyobb része (70—80%) osztalékra fordított, az inflációs időkben viszont — az alant közölt számok tanúsága szerint — már csak 35—50%-a szolgálta az osztalékpolitika céljait.

21. A részvénytársaságok által tartalékra és osztalékra fordított összegek. — 1921—1926.

É v	A felosztott nyereségből		Nyereség	Osztalék a nyereség %-ában	Tartalékra fordított összegek a nyereség %-ában
	osztalékra	tartaléko- lásra			
	fordítottatott				
	e z e r p e n g ő b e n				
1921	7.914	7.347	19.370	40·9	37·9
1922	12.004	14.292	32,964	36·4	43·4
1923	33.842	28.524	76.643	44·2	37·2
1924	29.964	27.241	69.631	43·0	39·1
1925	37.088	23.044	71.781	51·7	32·1
1926	44.612	41.047	101.241	44·1	40·5

Az osztalék csökkenésével a tartalékolás erősödése indult meg nagy mértékben. Ha az évről-évre új számlára átvitt nyereségösszegeket is — jogosan — tartaléknak tekintjük, akkor az e célra félretett összegek — az infláció és a szanálás éveit alatti — nemcsak hogy elérték, de meg is haladták a kifizetett osztalékok összegét és felemelkedtek a felosztásra kerülő nyereségek 45—50%-ára.

Az átértékelés és ennek hatása a részvénytársaságok mérlegeiben.

Közismert tény, hogy a világháborút követő években a pénz és az értékpapírok inflációja nemcsak hazánkban, hanem más európai államokban is igen nagy méreteket öltött. A legerősebb infláció Németországban volt és innen is indultak meg először az intézkedések az előállott zavaros helyzet rendezésére, amelyek példáját rövidesen nálunk is követték. A részvénytársaságok mérlegeiben az értékmérő állandó változása következtében nagyon ferde kép keletkezett vagyoni állapotukról, úgyhogy mindinkább égető kérdéssé vált a mérlegvalódiság helyreállításáról gondoskodni. Az első lépések ezen a téren az aranymérlegre vonatkozó rendelkezések voltak, amelyeknek lényege az volt, hogy a vállalatok vagyoni viszonyait, nem változó értékű papírvalutában, hanem értékálló aranyvalutában fejezzék ki. Német és osztrák nyomokon haladva már 1923-ban, sőt 1924-ben is folytak a viták a mérlegek valódiságának helyreállításáról és az aranymérlegek felállításáról. Ugyanebben az időben zajlott le az 1924. évi nagy tőzsdei válság, amely számos vállalat anyagi helyzetét gyökerében megingatta és ennek hatása alatt talán még sürgősebbé vált a valóságos helyzet megismerésének szükségessége. Már a következő évben megjelentek a 4200/1925. P. M. és a 4900/1925. P. M. számú rendeletek a mérlegvalódiság helyreállításáról, illetve az aranymérlegek elkészítéséről. A törvénnyel szabályozott valutareform (1925 : XXXV. t.-c.) azonban új rendelet kibocsátását tette szükségessé, amely a pengővaluta bázisán felépítendő mérlegek elkészítésének elveit fektette le. Ez utóbbi (7000/1925. P. M. sz.) rendelet tovább ment a pusztá felértékelésnél és nemcsak a mérlegek új értékelésének és átértékelésének végrehajtásáról, hanem az ez által mutatkozó új vagyoni helyzetkép rendezéséről is intézkedett.¹⁾

A részvénytőkék újjáértékelésével nem maradhatott el a részvények összevonása, mert azok névértéke oly alacsony aranyértéket képviselt, hogy értékpapír gyanánt számba sem jöhettek. A részvényösszevonásokat maga az átértékelési rendelet is kikényszerítette, amennyiben a részvényminimumot 10 pengőben állapította meg és a Pénzügyi Központ jóváhagyásával csak egyes kisebb jellegű pénzügyi intézeteknél engedett ez alól kivételt. Viszont megengedte a nagyobb arányú részvényösszevonást a

¹⁾ A rendelet következtében a vállalatok egész vagyonát 1925. évi január 1-i kelettel újjá kellett értékelni, a tiszta vagyont megállapítani és azt részint a részvénytőke, részint pedig a tőketartalék között megosztani. A rendelet a tőketartalékok célját taxatív megállapította. E tartalékot ugyanis csak négy célra lehet felhasználni : 1. a mérleg szerint mutatkozó veszteségek fedezésére ; 2. a társasági alkalmazottak jóléti céljait szolgáló alapok táplálására ; 3. az 1930. december 31-ig elhatározott tőkeemelések folytán kibocsátott új részvények névértékének részbeni (legfeljebb 30%-os) fedezetére ; és 4. át lehet alakítani a régi részvények névértékének felemelésével kapcsolatosan egészben vagy részben alaptőkévé.

tőzsdén jegyzett vállalatoknál 100 pengő névértékig, az 1—5 arányú összevonásoknál pedig 200 pengő névértékig. Ezeknek az intézkedéseknek hatása az volt, hogy a vállalatok igen nagy része a minimum fölé emelte részvényeinek névértékét, sőt a rendelet életbelépte után alakult társaságok többnyire 100 pengőnél magasabb névértékű részvényekkel alakultak. 1928-ban pl. 95 újonnan alakult társaság közül egy alakult 5000 pengő, három 1500, egy 1250, huszonöt 1000, három 500, egy 400, egy 320, egy 250, öt 200, két 150, harminc 100, hét 50, egy 34, két 30, egy 25, három 15 és csak nyolc 10 pengő részvényekkel.

A részvénytársaságok érdekeit szolgálta a tiszta vagyon minimumának meghatározása is. A rendelet a fennálló társaságok közül a helyi jellegűeknél 10.000, a nem helyi jellegűeknél pedig 50.000 pengő kimutatását követelte meg. Az újonnan alakult vállalatoknál a részvénytőke minimumának legalább 100.000, illetve 150.000 pengőt kell kitennie. A tisztavagyon nagyságának kimutatását elrendelő intézkedés azt eredményezte, hogy a vállalatok számai nem tudván eleget tenni ennek a fölhívásnak, — működésüket beszüntették, vagy később tőkéhez jutván, tőkeemelést hajtottak végre, vagy bevárták, amíg az 1927: III. t.-c. alapján cégüket a cégjegyzékből törölték.

A megindult tömeges cégtörlések a már-már anarchikussá vált állapotnak igyekeztek véget vetni; az életképtelen alakulásokat kivonták a részvénytársaságok köréből, hogy így megóvják a fennálló cégek hírnevét.

Nem kell azonban azt gondolni, hogy ezek a társaságok a valóságban mind megszűntek. Igen nagy részük mint részvénytársaság megszűnt ugyan, de mint egyéni cég tovább folytatja működését. A háború utáni részvénytársasági konjunktúrában legtöbb alapítás egyéni cégekből keletkezett, melyek közül számosan a rendelet életbelépte után visszatértek az előbbi keretbe, amelyből csupán azért léptek ki, hogy egyrészt tőkéhez jussanak, másrészt — a bizonytalan időkre való tekintettel — vagyoni felelősségüket korlátozhassák.

Már előbb említettük, hogy a részvénytársaságok mérlegeinek képe az ártértékelés következtében teljesen megváltozott. A kimutatott vagyonrészek és a tőkék aranyértéke egyszerre magasra szökött. Az átalakulás szemléltetésére közöljük a magyarországi részvénytársulatok ártértékelésének eredményét feltüntető mérlegtáblázatot, külön közölve — technikai okokból — a pénzügyezetek adatait. (Lásd a 22. sz. táblákat.)

A táblázatokból látható, hogy a vállalatok vagyona az ártértékeléssel óriási arányban emelkedett. Különösen áll ez az *ingatlan vagyonnál*, amelynek kimutatott értéke egyszerre több, mint *tízszeresére* nőtt. Feltűnő azonban, hogy az ingatlanok aranyértéke a valutaromlás folyamán nem mutatott csökkenő tendenciát a mérlegekben. Nem magyarázhatjuk ezt mással, mint azzal, hogy ez idő alatt részint új ingatlanok kerültek a

22. A magyarországi részvénytársaságok mérlegének vagyonoldala. — 1921—1926.

	1921		1922		1923		1924		1925	1926
	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	ezer pengőben	ezer pengőben
Megteremtés										
Ingatlanok :										
Gyártelepek és gyári üzemi épületek	1.214	14.586	3.614	14.262	40.570	13.851	328.406	25.315	268.755	403.322
Bánya- és bányauzemi épületek	233	2.796	608	2.401	3.627	1.238	25.485	1.964	41.073	40.967
Mézőgazdasági ingatlanok és felszerelések házikézelésben	287	3.454	849	3.351	6.086	2.078	74.200	5.720	37.856	44.734
Erdőbirtok és felszerelés házikézelésben	170	2.040	133	1.262	1.262	431	7.588	35	3.772	7.403
Mező- és erdőgazdasági üzemi épületek	40	486	76	298	1.500	512	7.584	535	2.794	3.181
Üzleti épületek, áru- és raktárházak	154	1.850	316	1.248	5.063	1.729	42.812	3.300	26.252	31.256
Egyéb üzemi, vagy üzleti épületek	357	4.293	741	2.923	11.012	3.760	32.939	2.939	28.664	50.458
Nem üzemszerű vagy berpadott ingatlanok	81	973	230	907	2.595	886	16.967	1.308	20.498	27.754
Bérház és nem üzemi épületek, munkásházak	398	4.777	1.040	4.106	16.364	5.587	173.865	13.402	133.087	146.915
Összesen	2.834	36.256	7.607	30.022	88.079	80.072	707.804	54.568	562.951	765.890
Gyári berendezés és egyéb üzemi felszerelés	2.024	24.321	5.291	20.861	61.378	20.955	533.125	41.095	371.390	541.149
Bánya- és kohoberendezések	290	3.479	652	2.575	7.003	2.391	43.272	3.335	32.807	34.035
Üzleti és raktári berendezések és felszerelések (irodai leltár is) ...	454	5.454	879	3.468	7.271	2.482	58.304	4.494	22.178	30.952
Ipár-, bányavasút, sodronykötelepálya, csuszató	211	2.535	602	2.375	19.093	6.519	38.046	2.933	23.833	27.991
Forgalmi eszközök (kocsi, szekér gépkocsi, lo)	138	1.665	2.608	10.292	5.134	1.753	95.659	7.373	42.186	47.555
Szabadalmi és egyéb jogok (minták, rajzok)	71	849	216	854	1.794	612	6.495	500	9.401	13.006
Értékpapírok	1.454	17.468	3.211	12.673	53.700	18.334	214.478	16.532	135.029	162.184
Árúhitel adások, követelések, utánavét	16.689	200.521	65.747	259.459	938.112	320.284	4.397.627	338.983	595.749	717.444
Váltók a visszeszámlított váltókkal együtt	107	1.283	1.400	5.526	26.113	8.915	190.384	14.675	31.434	46.161
Tartalékoknak adott előleg	414	4.972	1.825	7.202	70.280	23.995	113.807	8.773	20.215	19.205
Részesedés értéke egyéb önálló vállalatoknál	171	2.056	492	1.942	2.728	931	62.562	4.822	18.668	35.702
Részesedés értéke egyéb, a részvénytársaságtól függő, de külön vezetett biz. vállalatoknál	228	2.739	1.632	6.440	15.325	5.232	66.208	5.104	39.501	28.885
Anyágszétlet	3.348	40.230	14.147	6.440	197.018	67.262	800.949	61.740	124.709	158.703
Árúkszétlet	8.027	96.439	37.314	147.252	438.944	149.861	2.294.755	176.887	314.031	366.194
Követelés a jegybanknál és postabankpenzálmál	187	2.252	828	3.267	6.781	2.315	42.083	3.460	4.169	5.907
Más pénzüstézeinél elhelyezett tőkék	2.097	25.198	5.247	20.706	92.239	31.491	447.045	34.454	56.131	94.072
Készpenz	423	5.079	2.560	10.100	56.842	19.407	215.429	4.065	19.894	24.593
Idegen pénzüsték	106	1.272	442	1.743	11.430	3.902	52.992	4.085	3.213	2.197
Be nem fizetett részvénytőke	182	2.184	237	936	1.417	484	4.202	324	1.121	1.972
Fizetések a jövő évi számlájára	383	4.597	2.022	7.979	35.870	12.247	114.313	8.812	11.142	12.649
Övadtókok és letételek	167	2.008	508	2.061	2.061	704	24.710	1.905	5.768	9.059
Egyéb vagyon	969	11.641	1.184	4.670	2.398	819	14.616	1.127	1.652	1.738
Egyenleg mint veszteség	477	5.730	390	1.539	3.072	1.048	94.329	7.271	28.796	39.759
Összes vagyon ...	41.551	499.227	167.041	619.735	2.144.082	732.019	10.633.292	819.648	2.476.158	3.177.102

22. A magyarországi részvénytársaságok mérlegeinek teheroldala. — 1921—1926.

	1921		1922		1923		1924		1925		1926	
	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben				
Alapszabályszerű részvénytőke	6.321	75.947	13.375	52.784	126.346	43.136	337.912	26.047	683.636		926.390	
Elsőbbségi részvénytőke	27	323	81	318	787	269	2.089	161	1.777		2.078	
Rendes tartaléktőke	2.209	26.543	7.931	31.297	171.128	58.425	450.552	34.730	408.890		549.890	
Rendkívüli „	311	3.739	1.230	4.853	17.435	5.953	28.635	2.207	14.995		3.034	
Osztalék- „	48	577	75	296	2.891	987	3.043	235	28		1.298	
Adó- „	354	4.257	485	1.914	1.389	474	9.763	753	537		1.433	
Értékesítési tartaléktőke	1.058	12.708	2.307	9.105	7.202	2.459	84.675	6.527	199.099		266.624	
Egyéb tartaléktőke	1.453	17.458	2.884	11.381	14.939	5.100	23.778	1.833	4.416		9.513	
Tisztviselői nyugdíj- és segélyalap	162	1.943	384	1.516	3.772	1.288	25.257	1.947	17.641		24.475	
Munkás segély- és betegsegélyezőalap	30	361	72	282	389	133	2.862	221	1.494		1.500	
Alapítványok	15	183	21	83	323	110	652	50	3.602		4.975	
Elsőbbségi kötvények	32	380	43	170	48	16	173	13	8.956		25.221	
Viszontleszámitott váltók	42	508	339	1.338	5.324	1.818	91.629	7.063	14.688		21.256	
Elforgatványok (intézkvények) forgalomban	1.744	20.953	10.492	41.404	212.570	72.574	1,075.912	82.935	108.808		127.270	
Árutartozások	9.676	116.256	51.750	204.222	692.570	236.453	3.743.606	288.569	433.152		404.636	
Folyószámlás tartozások	14.223	170.896	46.869	184.962	582.158	198.757	3.230.296	249.001	409.195		586.377	
Jelzálogos tartozások, kölcsönök saját ingatlanra	156	1.876	257	1.013	3.954	1.350	175.256	13.509	25.041		17.159	
Lombard kölcsön (előleg) és egyéb adósság	281	3.379	2.073	8.181	15.937	5.441	133.874	10.319	26.391		48.772	
Tartozás az államkincstárnak (adó, kölcsön, segély stb.)	290	3.481	1.159	4.576	10.049	3.431	57.885	4.462	7.585		11.195	
Fel nem vett osztalékok és kamatok	64	768	112	440	718	245	9.259	714	2.987		1.432	
Átmeneti tételek	713	8.569	2.911	11.488	39.334	13.429	204.820	15.788	27.183		26.617	
Óvadékok és letétek	150	1.793	798	3.150	2.392	817	19.327	1.490	3.851		7.294	
Egyéb tartozások	580	6.969	3.040	11.997	7.940	2.711	18.720	1.443	436		8.006	
Egyenleg, mint nyereség	1.612	19.370	8.353	32.965	224.487	76.643	903.317	69.631	71.769		100.957	
Összes teher	41.551	498.227	157.041	619.785	2,144.082	782.019	10.638.292	819.849	2,476.158		3,177.102	

Megnevezés

22. Magyarországi hitelintézetek mérlege. — 1921—1926.

	1921		1922		1923		1924		1925	1926
	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	millió koronában	ezer pengőben	ezer pengőben	
Megnevezés										
Készpénz	1.862	22.370	4.554	17.973	72.757	24.840	291.368	22.460	33.462	44.956
Valuták és devizák	1.101	13.233	2.750	10.854	48.096	16.421	102.844	7.292	21.272	36.287
Más pénzüstítmények elhelyezett tőkék	4.951	50.491	8.990	35.476	127.917	43.673	406.547	31.338	72.038	74.226
Értékpapírlomány	4.897	58.844	7.635	30.131	152.809	52.171	377.091	29.067	136.534	144.851
Értékpapírlomány	333	3.998	682	2.690	6.551	2.237	2.998	227	810	2.009
Külföldi alapok és alapítványok értékpapírjai	8.092	97.222	22.688	89.535	417.264	142.460	3.396.075	261.780	576.054	833.332
Változólagos (a viszontleszámlított váltókkal együtt)	2.391	28.734	6.372	25.145	61.187	20.890	188.804	14.554	14.650	13.969
Elegetek értékpapírokra és egyéb zálogokra	18.641	223.969	38.028	150.072	688.023	233.876	2.368.389	182.563	306.165	338.167
Felvezetett folyószámlás hitelek	11.898	142.950	27.379	108.046	357.526	122.064	1.411.279	108.785	244.831	308.123
Felvezetett	2.574	30.933	2.643	10.431	2.369	809	25.365	1.955	8.069	60.324
Lejáratlan kölcsönök (az átruházásokkal együtt)	995	11.954	1.298	5.123	1.085	370	704	54	46	5.316
Lejáratlan kölcsönök (az átruházásokkal együtt)	121	1.453	81	318	1.987	678	14.917	1.150	348	756
Kölcsönök kötelezetvényekre (kezesesség mellett)	226	2.712	1.017	4.012	16.438	5.612	72.977	5.625	6.610	8.258
Árnyak	439	5.273	710	2.800	9.848	3.362	68.830	5.306	111.832	113.690
Ingatlanok	18	214	40	158	449	153	2.310	178	174	539
Bé nem fizetett részvénytőke	3.420	41.208	9.100	35.910	68.274	23.310	269.338	20.761	48.635	66.018
Külföldi követelések	13	151	202	799	2.945	1.005	10.533	812	1.940	2.551
Eelőre fizetett kamatok	228	2.740	192	757	4.016	1.371	17.318	1.335	1.940	2.065
Bé nem folyt	85	1.019	598	2.362	1.095	374	14.470	1.115	1.170	885
Veszteség	62.295	748.468	134.959	562.592	2.087.636	695.676	9.042.107	696.994	1.686.914	2.076.870
Osszes vagyon										
Saját tőke:										
Alapszabályokban megállapított részvény-, részjegy- és törzs-	4.159	49.866	7.148	28.209	67.900	23.182	155.043	11.951	217.304	223.799
Detektőke	2.139	25.705	2.584	10.186	11.328	3.867	317.229	24.454	124.778	125.744
Rendes tartalékalap	539	6.480	757	2.987	1.370	3.867	49.976	12.856	8.636	8.636
Rendkívüli és egyéb tartalékalap	8.837	82.151	10.489	41.392	83.240	28.419	622.288	40.267	364.918	368.179
Együtt										
Nyugdíjalap, különböző idegen alapok és alapítványok	178	2.138	540	2.167	2.538	867	11.677	697	8.816	17.216
Takarék-, törzs-, hely- és pénztárjegyek	9.485	113.956	14.179	55.953	47.163	16.102	839.051	64.677	294.308	473.337
Visszonteszámlított váltók	2.780	33.403	8.668	34.208	293.662	100.260	1.817.625	140.108	174.853	268.413
Zálogelvek és egyéb értékpapírok forgalomban	2.581	31.005	2.668	10.527	2.780	949	14.817	191	14.817	24.971
Közfoglalt kötvények forgalomban	839	9.961	743	2.931	877	299	693	69	110	111
Felvezetett folyószámlátartozások	7.831	94.088	23.520	92.818	216.340	73.861	605.276	46.657	58.507	63.944
Felvezetett	26.093	313.577	52.714	208.023	815.355	278.373	4.330.833	333.064	600.362	721.233
Átruházott lejáratlan kölcsönök	240	2.877	244	964	187	64	90	7	90	32.324
Átruházott törvényhatósági, községi és községi művekre adott kölcsönök	4	47	18	70	157	54	1	—	—	1.718
Adóátartozások	42	510	198	783	6.629	2.263	18.529	1.428	1.989	2.015
Külföldi tőkék	3.939	47.323	12.677	50.028	107.294	36.632	376.660	29.034	41.269	62.860
Eelőre befolyt kamatok	308	3.704	578	2.282	10.316	3.522	83.730	6.454	9.457	12.160
Hátralékok	1.148	13.797	7.715	30.446	3.388	1.157	11.874	915	1.840	3.051
Nyereség	63.295	748.468	134.959	562.592	447.710	152.854	431.135	33.223	25.838	35.338
Osszes teher					2.087.636	695.676	9.042.107	696.994	1.686.914	2.076.870

vállalatok vagyonába beszerzési értékkel, részint pedig az újonnan alakult vállalatok ingatlanainak értéke állandóan ellensúlyozta a névleges értékcsökkenés által okozott esést. Hasonló volt a helyzet a többi beruházott vagyonrészeknél is, pl. az üzemi berendezéseknél, iparvasutaknál stb. A beruházott vagyon tízszeres értékemelkedése mellett azonban — mint látható — aránylag jóval kisebb mértékben emelkedett az anyagkészletek és áruk értéke. Nagyobb forgalmuk által többszöri értékelésnek voltak kitéve és így kimutatott értékük jobban követte az aranyértéket.

A pénzügyintézeteknél elhelyezett összegek, valamint a készpénz és valuták tétele már alig szenvedett változást. Az értékpapírtárca — dacára az 1924. évi nagy árfolyamzuhanásnak — jelentékeny emelkedést mutat az átértékelte mérlegekben.

Felmerül a kérdés, hogyan lehetséges ez, amikor *egy évvel előbb hatalmas veszteségek érték a részvényállományokat*? Ennek legközelebb fekvő magyarázata csak az lehet, hogy a részvények általában beszerző értékükkel szerepeltek a mérlegekben és nem követték az árfolyamokban megnyilvánuló értéknövekedést. Így névleg annyira alacsony értékben voltak felvéve, hogy — az árfolyamok zuhanása dacára az átértékelést közvetlen megelőzőleg — még mindig jóval nagyobb belső értékük volt, mint amilyenével a mérlegekben fel voltak tüntetve.

A vagyon többi részei — forgalmi természetűknél fogva — mérsékeltabb emelkedést mutattak, kivéve a részesedések értékét, amely részvényállomány lévén, az értékpapírok felértékelését követte.

A teheroldal részvénytőkéinek az infláció folytán beállott nagyarányú értékcsökkenéséről már szoltunk az előző fejezetben. Ez a csökkenés kisebbnek mutatkozott a tartalékokban, mert azokat állandó dotálással gyarapították. Az átértékelés következtében azonban így is erősen emelkedett a rendes tartalékok összege.¹⁾

A hitelezőtételek ugyanabban az arányban emelkedtek, mint az adóstételek. Jelentékenyen megnöttek a rendkívüli tartalékok is; különösen az értékcsökkenési tartalékok. Ellenben a különböző nyugdíj- és egyéb alapok felértékelve is szerény összegek maradtak.

A nyereségek összege — ha mutat is némi emelkedést — nem volt oly lényeges, mint a veszteségké. A társaságok szanálásával megnehezedtek egyúttal a gazdasági viszonyok is. Míg a veszteségek az infláció alatt mintegy 10%-át tették a nyereségnek, addig a szanálás után azoknak már 40%-ára emelkedtek.

---

¹⁾ E cím alatt túlnyomórészt a tőkerendezésre szolgáló tőketartozások szerepelnek, amelyek nem annyira a rendes tartalékok átértékeléséből, mint inkább a tiszta vagyonnak részvénytőkére és tőketartalékra való felértékeléséből származtak.

23. Magyarországi hitelintézetek vagyonmérlege százalékokban. — 1924—1925.

Megnevezés	1924	1925
V a g y o n.		
Készpénz	3·2	2·1
Valuták és devizák	1·1	1·3
Más pénzintézeteknél elhelyezett tőkék	4·5	4·5
Értékpapírállomány	4·2	8·6
Különféle alapok és alapítványok értékpapírai	0·0	0·1
Váltóállomány (a viszontleszámitolt váltókkal együtt)	37·6	36·3
Előlegek értékpapírokra és egyéb zálogokra	2·1	0·9
Fedezett folyószámlás hitelek	26·2	19·3
Fedezetlen folyószámlás hitelek	15·6	15·4
Jelzálogos kölcsönök (az átruházásokkal együtt)	0·3	0·6
Törvényhatósági, községi és közhasznú művekre adott kölcsönök az átruházásokkal együtt	0·0	0·0
Kölcsönök kötelezvényekre (kezesség mellett)	0·2	0·0
Áruk	0·8	0·4
Ingatlanok	0·8	7·1
Be nem fizetett részvénytőke	0·0	0·0
Különféle követelések	3·0	3·1
Előre fizetett kamatok	0·1	0·1
Be nem folyt kamatok	0·2	0·1
Veszteség	0·1	0·1
Összes vagyon	100·0	100·0
T e h e r.		
Saját tőke	5·8	22·5
Nyugdíjalap, különböző idegenalapok és alapítványok	0·1	0·6
Takarék-, törzs-, heti- és pénztárjegyetételek	9·3	18·5
Viszontleszámitolt váltók	20·1	11·0
Záloglevelek és egyéb értékpapírok forgalomban	0·0	0·9
Községi kötvények forgalomban	0·0	0·0
Fedezett folyószámlatartozások	6·7	3·7
Fedezetlen folyószámlatartozások	47·8	37·8
Átruházott jelzálogos kölcsönök	0·0	0·0
Átruházott törvényhatósági, községi és közhasznú művekre adott kölcsönök	0·0	0·0
Adótartozások	0·2	0·1
Különféle tételek	4·2	2·6
Előre befolyt kamatok	0·9	0·6
Hátrálékos kamatok	0·1	0·1
Nyereség	4·8	1·6
Összes teher	100·0	100·0

24. Néhány háború előtt fennálló vállalat tőkéje 1927-ben.

Megnevezés	Pengőben	A háború- előtti vagyon %-ában
Angol-Magyar Bank Rt.	12,100.000	10-00
Hazai Bank Rt.	11,460.000	18-38
Magyar Általános Hitelbank Rt.	62,301.232	38-97
Magyar Forgalmi Bank Rt.	2,540.000	73-50
Magyar Kereskedelmi Hitelbank Rt.	3,000.000	35-04
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank Rt.	15,250.000	21-09
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Rt.	50,028.000	26-46
Magyar Általános Takarékpénztár Rt.	10,052.000	22-50
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	20,216.296	24-35
Első Budapesti Gőzmalom Rt.	16,800.000	48-10
Gizella Gőzmalom Rt.	3,000.000	40-59
Borsodi Szénbányák Rt.	3,393.166	67-93
Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű Rt.	3,200.000	38-00
Magyar Aszfalt Rt.	1,600.000	46-00
Beocsini Cementgyár Rt.	9,750.000	63-68
Egyesült Tégl- és Cementgyár Rt.	5,160.000	82-00
Magyar Kerámiai Gyár Rt.	1,200.000	30-00
Ujlaki Tégl- és Mészégető Rt.	2,775.000	38-97
Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt.	4,000.000	51-40
Rigler József Ede Papírneműgyár Rt.	1,000.000	50-00
Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó Rt.	1,020.000	40-00
Ganz-féle Villamossági Rt.	12,000.000	50-00
Kaszah-féle Csavar- és Vasárugyár Rt.	1,200.000	66-00
Magyar Fém- és Lámpaárugyár Rt.	3,600.000	75-00
Magyar-Belga Fémipari Rt.	3,800.000	68-00
Schlick-Nicholson Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt.	8,664.084	59-00
Teudloff-Dittrich Annatura-, Szivattyú- és Gépgyár Rt.	720.000	27-00
Magyar Keleti Tengerhajózási Rt.	7,500.000	30-00
Magyar Gázizzófény Rt.	1,152.687	24-66
Fővárosi Sörfőző Rt.	5,520.000	69-00
Flóra E. M. Stearin Gyertya- és Szappangyár Rt.	1,110.000	22-60
Feiten és Guillaume Kábel-, Sodrony- és Kötélgyár Rt.	3,750.000	80-00
Magyar Ruggyantaárugyár Rt.	4,404.176	32-47

Végeredményképen meg lehet állapítani, hogy a magyarországi részvénytársaságok kimutatott vagyona az ártértékeléssel 1925-ben háromszorosra, 1926-ban pedig négyszeresre emelkedett. Legnagyobb arányú emelkedést mutat a tiszta vagyon (19-szeres) és a beruházott vagyon (10-szeres), szembe-
szökő ellentételek képét nyújtva. Ebből világosan következtethető, hogy a részvénytársaságok tőkéi az infláció alatt nagyjából a beruházott vagyonba voltak elrejtve.

A hitelintézetek nagyobb forgalmat lebonyolító és mozgékonyabb vállalatok lévén, mérlegeikben az infláció alatt is inkább megközelítették a valóságot, mint a többi részvénytársaságok. Ezt igazolja az a körülmény, hogy felértékelt vagyonuk 1926-ban nem négyszeresre, hanem csupán háromszorosra növekedett. Ellenben a forgalom tárgyát nem képező tételek a hitelintézeteknél is hatalmas emelkedést mutattak.

Ugyancsak megváltozott az egyes mérlegtételek kölcsönös aránya az ártértékelés folytán. A hitelintézetekről a 23. számú táblában szemléltetjük ezt az átalakulást.

Az ártértékelés végrehajtásával a részvénytársaságok valóságos értékben jóval nagyobb vagyont mutattak ugyan ki, mint az inflációs évek alatt, de kérdés, vajon a hosszú évek megrázkódtatásai után miképpen viszonylik ez ahhoz az értékhez, amelyet még a boldog úgynevezett békeévekben mondhattak magukénak? Összehasonlítást tenni a múlt és a jelen részvénytársaságainak összes vagyona között — helyes mértékkel — nem lehet; egyrésztől háború előtt fennálló társulatok közül időközben sok megszűnt, másrésztől igen sok alakult az újabb időben és így az összehasonlítás tárgyát képező adatok nem alkalmasak a tényleges vagyoni veszteség kutatására.¹⁾

Azonban reprezentatív szemléltetés céljából néhány háború előtt fennállott nagyobb vállalat vagyonának csökkenéséről némi útbaigazítást kaphatunk a 24. számú táblázatból.

Amint látható, még a nagyobb vállalatok is jelentékeny tőkevesztéseket szenvedtek a háború és az azt követő évek folyamán. A legtöbb vállalat, békebeli vagyonának csupán töredékét tudta megtartani. Szomorú kép gazdasági életünk elszegényedéséről!

¹⁾ Mindenesetre így is érdekes, ha megemlítjük, hogy míg 1909-ben 490 budapesti részvénytársulatnak egymilliárd és 185 millió aranykorona részvénytőkéje volt, addig 1926-ban a mérlegét felértékelt és működő 2377 társaságnak 811 millió aranykorona. Vagyis számuk óriási növekedése dacára tőkéik csökkentek.

A budapesti részvénytársaságok statisztikája 1927. és 1928. évben.

A fővárosi részvénytársaságokra vonatkozó statisztikai anyagunk törzse az 1927. és 1928. évek adatait ölelik fel, vagyis azt az időszakot, melyben a befejezést nyert ártértékelésekkel ismét tiszta képet mutatnak a vállalatok pénzügyi viszonyai. A világháború óta eltelt évek folyamán sok átalakuláson mentek keresztül, azóta más a részvénytársaságok szerepe, gazdálkodása, jelentősége, mint régen volt. Feltétlenül figyelemre méltó, hogy mikép bontakoznak ki a jelen körülményei a rendelkezésre álló adatokból és hogyan tudják részvénytársaságaink betölteni gazdasági szerepüket a vállalkozások körében?

A budapesti részvénytársaságok számának megoszlása alaptőkéik nagysága szerint.

Tanulmányunknak ebben a részében azt óhajtjuk vizsgálni, hogy fővárosunk részvénytársaságai milyen gazdasági erővel rendelkező vállalatok? E végből osztályozásra az alaptőkéik nagyságát tartottuk alkalmasnak és ennek megfelelően igyekeztünk típust képező csoportokat alkotni. Úgy gondoljuk helyesen jártunk el, amikor nagyság szerint négy jellegzetes tőke-kategóriát állítottunk fel és ennek a megválasztásában tekintettel voltunk a 7000/1925. P. M. számú rendeletnek arra az intézkedésére, amely az újonnan alakuló helyi jellegű részvénytársulatoknál legalább 50.000 pengő, a nem helyi jellegű társulatoknál pedig minimálisan 150.000 pengő részvénytőke kimutatását írja elő.

Minthogy a rendelet csak az újonnan alakuló részvénytársulatoknál kívánja az 50.000 pengő minimális alaptőkét, a már fennálló vállalatok között szép számmal találunk olyanokat, amelyek ennél kisebb alaptőkével rendelkeznek. Ez alacsony tőkeerejű vállalatok azonban épen az említett rendelet intézkedéseinek hatása alatt számukban állandó apadásra vannak ítélve és így elválasztjuk őket a többi helyi jellegű társulatoktól.

Ezek szerint megkülönböztetjük az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőkéjű, az 50.000—150.000 pengős részvénytőkéjű (helyi jellegű társaságok) és a 150.000 pengőnél nagyobb részvénytőkéjű (nem helyi jellegű) társulatokat, kiemelve közülök külön még azokat a nagyvállalatokat, amelyeknek részvénytőkéje az 1,000.000 pengőt meghaladja.

25. A budapesti részvénytársaságok számbeli megoszlása az alaptőkéik nagysága szerint.

Év	A t ő k e e r ő n a g y s á g a				
	—49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	összesen
	p e n g ő				
	a) Abszolút számokban.				
1926	1.345	1.643	702	251	3.941
1927	1.309	1.562	734	253	3.858
1928	751	1.560	819	263	3.393
	b) Százalékban.				
1926	34.1	41.7	17.8	6.4	100.0
1927	33.9	40.5	19.0	6.6	100.0
1928	22.1	46.0	24.1	7.8	100.0

Fenti adataink a névleg fennálló cégek számát jelentik. Sok van közöttük olyan, amely működését az ártértékelés után befejezte vagy már az infláció alatt beszüntette. A társaságok számának rohamos esése tehát nem a megjelölt évek válságát mutatja, hanem a még korábbi tőzsdekrízis hatásaképpen jelentkezik. Ez a csökkenés minden valószínűség szerint még az 1929. és 1930. években is erőteljesen folytatódik mindaddig, míg a már korábban megszűnt vállalatok az 1927: III. t.-c. alapján valamennyien nem lesznek a cégjegyzékből törölve.

Táblázatunkból láthatjuk, hogy a budapesti részvénytársaságok legnagyobb része az úgynevezett helyi jellegűek csoportjába tartozik. 1928-ban 68.1% esett ebbe a csoportba, 31.9% pedig a felsőbb csoportokba.

Ha összehasonlítást tennénk a háború előtti viszonyokkal, akkor feltűnnék, hogy a részvénytársaságok — előbbi észrevételünkkel szemben — régen inkább nagy-tőkeerejű vállalatok voltak és csak újabban hódítottak tért a közép- és kistőkevállalkozások soraiban. Ez az eltolódás azonban nagyrészt az infláció hatásának volt köszönhető. A szanálás végeztével a regenerálódás folyamata ismét megindult és újból megkezdődött a nagyobb tőkeerők tömörítése. A társulatok számának a tőkeerő nagysága szerint való átalakulása adatainkban feltűnően mutatkozik. 1927-ben és 1928-ban legjobban csökkent a legalacsonyabb tőkecsoportba tartozók száma (1345-ről 751-re, tehát közel a felére). Kisebb mértékben csökkent a második csoportba tartozó vállalatok száma (alig valamivel több, mint 100-zal.) A felső két csoportba sorozott részvénytársulatoknál viszont nem csökkenés, hanem emelkedés tapasztalható. Az alacsony tőkéjű társaságok erős számbeli csökkenése főleg arra vall, hogy ezek között szerepel a nem működő vállalatok legnagyobb része. Azok is, amelyek működnek, gyengébb tőkeerejüknel fogva a jövőben ugyancsak nehezen fogják tudni helyüket megállni a gazdasági élet harcában és vagy alaptőkéjük növelésére lesznek kényszerítve, vagy ismét felveszik az egyéni, esetleg társascégek formáját. De sok valószínűség

szól a mellett is, hogy a korlátozott felelősségű társaságok törvényes szabályozásával ez utóbbi formára fognak jórészt áttérni. Csupán a német és osztrák példára kell hivatkoznunk, ahol is a GmbH-k Németországban a részvénytársaságoknak 6—7-szeresét, Ausztriában pedig közel 4-szeresét teszik.

A korlátozott felelősségű társaságokról életbelépő törvény ugyancsak hatással lesz a helyi jellegű társaságok (50.000—150.000. P) csoportjára is. Ezek között számos olyan alakulat van, amely egy-egy család vagy csupán néhány részvényes birtokában van és amelyeknél nincs értelme a részvénytársulati forma fenntartásának akkor, amikor céljuknak megfelelő, kevésbbé terhes keret áll rendelkezésükre. A kistőkéjű részvénytársulatok nagyobb része előreláthatólag át fog alakulni emez új formára, a részvénytársulati forma pedig a nagyobb tőkeegyesüléseket fogja képviselni. Erre vall a 150.000 pengőnél nagyobb részvénytőkéjű társulatok számának emelkedése. Míg számarányuk a 150.000—1,000.000 pengőig terjedő csoportban 1927 elején csupán 17·8%, addig 1928 végén már 24·1% volt; az 1,000.000 pengő és azon felüli csoportban pedig 6·4%-ról 7·8%-ra növekedett.

A részvénytársasági statisztika tehát igazolja a társulatok természetes törekvését eredeti rendeltetésük betöltésére (t. i. hogy a részvénytársasági forma révén nagy tőkeerejű vállalatok létesülhessenek és folytassanak működést.) Sőt ez a törekvés egyre fokozódó irányt vett az utóbbi években. Az alacsonyabb tőkecsoportba tartozó vállalatok számának csökkenése és a magasabb tőkecsoportokba tartozók emelkedése 1927-ben még jelentékenyen kisebb mérvű volt, mint 1928-ban. A társulatok számának 583-mal való csökkenéséből mintegy 500 az 1928. évi törlések következtében állott elő és ugyanakkor a felsőbb tőkecsoportok növekedésével 82 esik az utóbbi évre.

A budapesti részvénytársaságok számának megoszlása a vállalkozási ágak között.

Ebben a fejezetben kettős célt tűzünk ki magunk elé. Egyfelől a részvénytársaságok számának megoszlását tesszük vizsgálat tárgyává a vállalkozási ágak között, másfelől azt kutatjuk, hogy az utóbbiak mily befolyást gyakoroltak a tőkeerők nagyságának alakulására? Ezt a két szempontot előnyösen tudjuk egyesíteni a 26. sz. táblázatunkban.

Ezen adatok az ipari és kereskedelmi részvénytársaságok túlnyomó voltát mutatják. A Budapesten székelő részvénytársaságoknak a legutóbbi adatok szerint 44·8%-a volt iparvállalat és 31·8%-a kereskedelmi társaság. Az ipari részvénytársaságok számának magas aránya egyrészt az ipari termelési ág jelentőségére vezethető vissza, másrészt pedig arra, hogy a nagyipar üzéséhez jelentékeny tőkével rendelkező vállalatok szükségesek, melyek szervezésére a részvénytársasági forma mutatkozott a legalkalmasabbnak.

26. A budapesti részvénytársaságok számbeli megoszlása vállalati ágak és a tőkék nagysága szerint. — 1926—1928.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	1926					1927					1928				
	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen
	pengő részvénytőkével					pengő részvénytőkével					pengő részvénytőkével				
Abszolút számokban.															
Östermelés	29	29	27	3	88	29	27	29	3	88	23	25	33	3	84
Bányászat	20	33	6	11	70	20	30	6	11	67	9	30	6	9	54
Ipar	392	804	433	117	1.746	393	761	438	117	1.709	175	750	476	124	1.525
Kereskedelem	549	570	135	13	1.267	530	542	152	13	1.237	331	542	189	14	1.076
Hitel	154	49	42	24	269	147	46	43	24	260	101	49	45	25	220
Közlekedés	11	8	6	76	101	11	8	6	78	103	7	7	5	79	98
Egyéb	190	150	53	7	400	179	148	60	7	394	105	157	65	9	336
1928. é v v é g é n															
A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen					
	pengő részvénytőkével					pengő részvénytőkével									
A termelési ágak %-os megoszlásában															
Östermelés	3.1	1.6	4.1	1.2	2.5	27.4	29.7	39.3	3.6	100.0					
Bányászat	1.2	1.9	0.7	3.4	1.6	16.7	55.6	11.1	16.6	100.0					
Ipar	23.4	47.9	57.9	47.2	44.8	11.5	49.2	31.2	8.1	100.0					
Kereskedelem	43.9	35.0	23.1	5.3	31.8	30.8	50.5	17.5	1.2	100.0					
Hitel	13.5	3.1	5.6	9.5	6.5	45.9	22.3	20.5	11.3	100.0					
Közlekedés	0.9	0.5	0.6	30.0	2.9	7.1	7.2	5.1	80.6	100.0					
Egyéb	14.0	10.0	8.0	3.4	9.9	31.3	46.7	19.3	2.7	100.0					
A tőkecsoportok %-os megoszlásában															

felesleg ugyanis előbb az iparban és kereskedelemben helyezkedik el és csak ezek bizonyos fejlődési foka mellett lép át a mezőgazdaságba. A háború után alakult mezőgazdasági részvénytársaságaink nagyrészen jelentékeny külföldi tőke van érdekelve.

A kereskedelmi részvénytársaságok számának magas aránya Budapesten nagyjában az ipari társulatoknál tapasztalható, hasonló okokra vezethető vissza. Eme foglalkozási ág fejlettsége a fővárosban, továbbá a nagykereskedelem központi elhelyeződése emelte a kereskedelmi társulatok számát. Különösen közrejátszott e tekintetben még az infláció is, melynek időszaka alatt tömegesen alakultak új kereskedelmi részvénytársaságok.

Az ipari és kereskedelmi részvénytársaságok után a hitelintézetek emelkednek még ki 13.5%-os aránnyal, bár számuk messze elmarad az előbbi két csoport mögött. Legkisebb a bányászati és közlekedési részvénytársaságok száma, mert ezek a vállalatok igen nagy tőkeerők befektetését igénylik és terjeszkedésük is különböző gazdasági adottságoktól függ.

Ha e helyen arra fordítjuk figyelmünket, hogy az egyes vállalati ágakban mily tőkeerős részvénytársaságok helyezkednek el, akkor előbbi megjegyzésünket a közlekedési és bányászati részvénytársaságokra igazolva látjuk. A nagyvállalatok arányszáma ugyanis legmagasabb a közlekedés terén, mert az idesorozott társulatok hatalmas tőkebefektetések nélkül üzemüket meg sem indíthatják. Mintegy 80%-uknak több, mint egymillió pengő részvénytőkéje van. Kisebb aránnyal ugyan, de mégis jelentékeny tétellel szerepelnek a bányászat körében a millió pengőnél nagyobb részvénytőkéjű vállalatok, de bőven találunk mellettük kisebb bányatársaságokat is, különösen olyanokat, amelyek helyi jellegűeknek minősíthetők. Ezek háború után keletkezett próbálkozások és több-kevesebb sikerrel állják helyüket a gazdasági életben.

Az ipari részvénytársulatok között sok a millió pengőt meghaladó részvénytőkével bíró vállalat. Arányuk azonban az összes ipari részvénytársaságok számához mérve kisebb, mint a bányászatban és a közlekedés csoportjában. Budapesten 124 igazi nagyipari részvénytársaság helyezkedik el és bár számukkal viszonylagos többséget foglalnak el a többi ágazatban működő nagy tőkeerejű vállalatok között, a tőkecsoportok %-os megoszlása szerint azonban (ha a vállalkozási ágakat összehasonlítjuk) negyedik helyre szorulnak. Az ipari részvénytársulatok között tehát — dacára annak, hogy sok nagy vállalat van — mégis tömegesebben szerepelnek a helyi jellegű cégek.

Arra a kérdésre továbbá, hogy az ipari részvénytársulatok a 4 tőkecsoport melyikében dominálnak leginkább, azt kell válaszolnunk, hogy a 150.000—1.000.000 pengőig terjedő részvénytőkéjű csoport az, amelyben számuk leginkább kiemelkedik. Ebben a csoportban ugyanis abszolút többségben vannak az összes más vállalati ághoz tartozó társaságok együttes száma felett, mert e helyen 57.9%-kal szerepelnek.

Látszólag ellentmondásba keveredtünk akkor, amikor annak megállapítása után, hogy »az ipari részvénytársulatok legnagyobb része kisebb tőkeerejű, helyi jellegű cég«, ki kellett emelnünk döntő szerepüket a 150.000 pengőn felüli középtőke csoportjában. Tény azonban, hogy az ipari részvénytársulatok ezt a csoportot uralják leginkább és kisebb tőkájú helyi alakulataik — nagyobb számuk dacára — elvesznek a többi vállalkozási ágban működő hasonló tőkájú társulatok nagy száma között. A kistőkájú ipari társulatoknak a száma) mely az inflációban növekedett meg) egyébként újabban csökken, míg 1926 végén 804 helyi jellegű ipari részvénytársulat állott fenn, addig 1928. végén már csak 750.¹⁾

A kereskedelmi részvénytársaságok legnagyobb része kisebb tőkerejű vállalat. Csupán 1·2%-uknak van egy millió pengőt és 17·5%-nak 150.000 pengőt meghaladó részvénytőkéje. Elég nagy számban vannak közöttük egészen jelentéktelen kis cégek 50.000 pengőnél kevesebb részvénytőkével (30·8%). Szemben az ipari társulatokkal, számarányuk a két magasabb tőkecsoportban messze az átlagos arány alatt marad és csak a kistőkájú csoportokban játszanak domináló szerepet.

A részvénytársasági hitelintézetek közül aránylag a legtöbb a legmagasabb és legalacsonyabb tőkájú csoportokba esik. Az előbbieket a budapesti nagy pénzintézetek, az utóbbiak főleg az inflációból visszamaradt kisbankok, amelyeknek csak kisebb hányada működik, nagyobb része viszont csak keretet alkot. E keretek száma már a közelmúltban is erősen csökkent; 1926-ban még 154, 1928 végén pedig már csak 101 ilyen kis pénzintézet állott fenn.

A budapesti részvénytársaságok számának megoszlása alapítási évek szerint.

Arra a kérdésre, hogy a fennálló budapesti részvénytársasági cégek közül mióta állanak fenn az egyes alakulások, érdekes választ ad a következő táblázat:

27. A budapesti részvénytársaságok 1927. év végi állománya alapítási évek szerint részletezve.

Megnevezés	1914	1915—1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	Ismeretlen	Összesen
Őstermelés	13	25	—	9	7	7	11	5	6	3	1	1	88
Bányászat	10	6	—	6	10	7	14	5	1	1	—	7	67
Ipar	359	240	32	161	156	157	284	132	35	33	34	86	1.709
Kereskedelem	97	119	44	148	106	147	259	184	47	12	30	44	1.237
Hitel	107	9	1	16	15	24	52	8	2	3	1	22	260
Közlekedés	68	2	—	1	1	5	5	—	—	—	3	18	103
Egyéb	49	59	10	31	35	44	68	31	13	4	12	38	394
Összesen	703	460	87	372	330	391	693	365	104	56	81	216	3.858

¹⁾ Nincsenek beleértve az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőkéjű vállalatok, amelyeknek legnagyobb részét amúgy is hivatalból törlik.

Amint látható, körülbelül $\frac{1}{5}$ részük világháború előtti alapítás és legtöbb közöttük az ipari és hitelintézeti társulat.

Sajátságos jelenség, hogy a világháború alatt — dacára annak, hogy az ország gazdasági és forgalmi élete meg volt bénítva — sok ipari és kereskedelmi részvénytársulat létesült. Aránylag a legtöbb részvénytársasági vállalat 1923-ból való. A jelenleg fennálló részvénytársulatoknak csaknem $\frac{2}{5}$ része pedig az infláció konjunktúrájában alakult.

Az újonnan alakult részvénytársaságok 1927-ben és 1928-ban.

A részvénytársaságok számának megoszlása az egyes termelési ágak között szinte törvényszerűleg folytatódik az újonnan alakult vállalatoknál.

28. Az újonnan alakult részvénytársaságok 1927-ben és 1928-ban.

A foglalkozási főcsoport megnevezése, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Az újonnan alakult részvénytársaságok száma									
	1927-ben					1928-ban				
	49.99 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	összesen	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	összesen
	pengő részvénytőkével					pengő részvénytőkével				
Östermelés	—	—	2	—	2	—	—	2	—	2
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipar	—	7	16	4	27	—	13	27	5	45
Kereskedelem	—	2	20	1	23	—	3	31	1	35
Hitel	—	—	1	—	1	—	—	—	1	1
Közlekedés	—	—	—	2	2	—	—	1	1	2
Egyéb	—	2	7	—	9	—	7	4	1	12
Összesen...	—	11	46	7	64	—	23	65	9	97

a) Abszolút számokban.

Östermelés	—	—	4.3	—	3.1	—	—	3.1	—	2.1
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipar	—	63.6	34.8	57.1	42.2	—	56.5	41.5	55.6	46.4
Kereskedelem	—	18.2	43.5	14.3	35.9	—	13.0	47.7	11.1	36.1
Hitel	—	—	2.2	—	1.6	—	—	—	11.1	1.0
Közlekedés	—	—	—	28.6	3.1	—	—	1.5	11.1	2.1
Egyéb	—	18.2	15.2	—	14.1	—	30.5	6.2	11.1	12.3
Összesen...	—	100.0	100.0	100.0	100.0	—	100.0	100.0	100.0	100.0

b) Százalékokban.

Az újonnan keletkezett ipari és kereskedelmi vállalatok számaránya csaknem pontosan ugyanúgy alakul, mint ahogy az a fennálló társulatok között mutatkozik. Másképp tűnik fel azonban a helyzet, ha az egyes részvény-

tőkecsoportokat vesszük szemügyre. Míg a társaságok számában 1927-ben és 1928-ban viszonylag legtöbb részvénytársaság az 50.000—150.000 pengős részvénytőkecsoportba tartozott, addig az újonnan alakult társaságok abszolút többsége már nem a helyi jellegű, hanem a 150.000—1.000.000 pengő részvénytőkéjű csoportban alakult.

Örvendetes jelenség és mindenesetre kedvező jel volt a gazdasági helyzet javulására, hogy új társaságok alapítása 1927-ről 1928-ra lényegesen emelkedett (46,9%-kal), de ezeket már nem is lehet konjunktúra alapításoknak tekinteni, hanem a nehezebb gazdasági helyzet dacára, szükségszerűleg létrejött vállalatoknak.

A cégjegyzékből 1927-ben és 1928-ban törölt, valamint felszámolás és csőd alatt álló részvénytársaságok.

Az a nagy alapítási láz, amely az inflációs konjunktúra alatt a budapesti részvénytársaságok számát évente több százszal emelte, visszahatását erősen érezte a stabilizáció korszakában. 1926-ban az ártértékelések folyamata alatt még csak sejteni lehetett az átalakulást, aminek bekövetkeztével a vállalatok százai szüntették be működésüket; a valóság képe azonban csak az 1928 és 1929. évi statisztika megvilágításában válik ismeretessé.

Mielőtt a megszűnt részvénytársasági cégekre vonatkozó statisztikai adatokat bemutatnánk, meg kell említenünk, hogy a gazdasági válság, illetve depresszió mérvére nem csupán a cégtörlések számának emelkedése jellemző, hanem arra a felszámolások és csődök statisztikája is következtetést enged. E kétféle adatok egymást kölcsönösen kiegészítik, mert míg a cégtörlések adatai csak később, — a törlések bejegyzésének idejében — tudják érzékeltetni a gazdasági válságok hatását, addig a felszámolások és csődök számadatai közvetlenül már az üzembeszüntetések idejében mutatkoznak. Így van az, hogy az ártértékelés végre nem hajtásával megszűnt cégek törlése csak az 1927. után következő évek statisztikaiban jelentkezik, míg a felszámolások és csődök száma az 1926. évi adatokban éri el tetőpontját. A cégtörlésekre vonatkozó statisztikai adatok mindenesetre tágabb mértékben mutatják a gazdasági válság hatását, mint a felszámolások és csődök adatai, mert számos olyan cég van, ahol az üzem beszüntetését sem csőd, sem felszámolás nem követte, hanem közvetlenül maga a cégtörlés. Legtipikusabb esete ennek a csendes megszűnésnek az ártértékelési rendelet utasításainak végre nem hajtása. Mivel pedig az 1927: III. t.-c. e mulasztásban vétkes cégeknek hivatalból való törléséről gondoskodott, az életképtelen társaságoknak egész tömegei szűntek meg, illetve töröltettek 1928-ban, minden különösebb eljárás nélkül. Természetes tehát, hogy az utóbbi évek cégtörlései jóval nagyobb számot mutatnak, mint a korábbi években kimutatott felszámolások és csődök.

Amint előző fejezeteinkben, úgy e helyen talán még célszerűbbnek látszott az itt bemutatandó adatokat a részvénytőkék nagysága szerint részletezni, hogy a különböző tőkeerejű vállalatoknak a válsággal szemben tanúsított ellenálló képessége is megvilágítást nyerjen. Alábbi táblázatunkban közöljük a cégtörlések alakulását 1927. és 1928-ban:

29. A cégjegyzékből törölt budapesti részvénytársaságok száma 1927-ben és 1928-ban.

A foglalkozási főcsoport megnevezése, amelyhez a részvénytársaság tartozik	1927-ben					1928-ban				
	— 49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	Összesen	— 49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	Összesen
	pengő részvénytőkével					pengő részvénytőkével				
Östermelés	—	2	—	—	2	7	—	—	—	7
Bányászat	—	3	—	—	3	11	—	—	—	11
Ipar	2	45	8	—	55	183	22	2	1	208
Kereskedelem	17	26	3	—	46	175	19	1	—	195
Hitel	7	—	—	—	7	36	3	—	—	39
Közlekedés	—	—	—	—	—	4	1	2	—	7
Egyéb	11	2	—	—	13	68	1	1	—	70
Összesen	37	78	11	—	126	484	46	6	1	537

A cégtörlések alakulásában a fentmegjelölt 2 év alatt igen lényeges eltérések mutatkoznak. 1927-ben ugyanis a cégtörlések még rendes mederben folytak és a törölt társaságok között azok, melyek az ártértékelést nem hajtották végre, csak igen csekély számban szerepeltek. Ezt azzal igazolhatjuk leginkább, hogy az év folyamán legtöbb törölt cég nem a legkisebb, hanem az 50.000—150.000 pengőig terjedő részvénytőkéjű csoportba tartozott; nem mintha a kisebb tőkével bíró társaságok a gazdasági válsággal szemben ellenállóbbak lettek volna, mint a tőkében gazdagabbak (mert arra mindjárt rácsófolnak az 1928. évi adatok) hanem mert azok a nagyobb részvénytársaságok, amelyek tarthatatlan pénzügyi helyzetüket felismerték, a hivatalból való törlés bevéjárása helyett a felszámolás gyors lefolytatásának útját választották. Az utóbbi feltevés helyes voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy míg az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőkével bíró és a felszámolás alatt levő részvénytársaságok száma 1927 év és 1928 év között 209-ről 334-re emelkedett addig a tőkeerősebb csoportokban ugyanazon idő alatt a felszámolás alatt álló vállalatok száma együttvéve 275-ről 91-re apadt.

Az 1928. évi cégtörlések már jóval nagyobb mértékben folytak, mint az előző évben. Az 1927. évi III. t.-c. végrehajtása itt már erősen éreztette hatását, amennyiben nagy emelkedést mutat az 50.000 pengőnél kisebb

részvénytőkéjű társaságok törlése. Ha tehát a törölt részvénytársaságok 1928 és 1927 évi adatait, a tőkecsoportok közötti megoszlás szerint összehasonlítjuk és az 1927. évi adatok megoszlási arányát tekintjük normálisnak, úgy 1928-ban az ettől való eltérést számbavéve — több mint 400-ra tehetjük azoknak a társaságoknak a számát, melyek az 1927. évi III. t.-c. alapján hivatalból töröltettek. E társaságok megszűnése tehát nem írható az 1928. évi gazdasági helyzet rovására, mert életképtelenségük már a korábbi idők folyamán bekövetkezett. Szerencsének tekinthető a statisztikai adatok szempontjából, hogy e törölt részvénytársaságok csaknem kizárólag a legalacsonyabb részvénytőkéjű vállalatok csoportjába esnek és így számuk becslésszerűleg könnyebben állapítható meg.¹⁾

A megszűnt részvénytársaságok törlési adatai kétségtelenül rámutatnak arra a nagy depresszióra, ami a tőkevállalkozásokat a gazdasági élet válsága folytán érte, de mégsem mutatják egészen, legfeljebb csak sejtetni engedik a bukások teljes képét. A valóságos helyzet és ezzel együtt az 1929. évi cégtörlési statisztika várható eredményeinek mélyebb megvilágítására — úgy gondoljuk — helyesen cselekszünk, ha összehasonlítást teszünk a névleg fennálló és tényleg működő részvénytársaságok számadatai között.

30. A névleg fennálló és működő budapesti részvénytársaságok számának összehasonlítása. 1927—1928.

A foglalkozási főcsoport megnevezése, amelyhez a részvénytársaság tartozik	1927			1928		
	a részvénytársaságok száma az év végén	A működő részvénytársaságok száma		A részvénytársaságok száma az év végén	A működő részvénytársaságok száma	
		összesen	a névleges vállalatok létszámának %-ában		összesen	a névleges vállalatok létszámának %-ában
Östermelés	88	55	62.5	84	57	67.8
Bányászat	67	30	44.8	54	29	53.7
Ipar	1.709	1.106	64.7	1.525	1.137	74.5
Kereskedelem	1.237	627	50.7	1.076	671	62.4
Hitel	260	129	49.6	220	129	58.6
Közlekedés	103	71	68.9	98	79	80.6
Egyéb	394	223	56.6	336	239	71.1
Összesen	3.858	2.241	58.1	3.393	2.341	68.9

A névleg fennálló budapesti részvénytársaságoknak 1927-ben 58.1%-a, 1928-ban pedig 68.9%-a fejtett ki működést. Az 1928. évi cégtörlések eredményeképpen, a működő cégek aránya emelkedett ugyan, de még így is nagy

¹⁾ Nem kell azonban azt gondolni, hogy ezek eredetileg is mind kistőkéjű vállalatok voltak, mert az infláció okozta koronaelértéktelenedés súlyosztette egyrészt őket a kistőkéjű cégek közé, mert nem tudták vagyonukat tartalékokban rezerválni.

terrénuma maradt a törlések folytatásának. Az 1928-ban törölt, mintegy 500 részvénytársaság mellett még a közel jövőben is kb. további 1000 cég törlése várható. Bátran lehet állítani tehát, hogy az 1924. évi válság az akkor fennálló részvénytársulatok $\frac{1}{3}$ -át tönkre tette.

Érdekes, ha az egyes vállalkozási ágakban hasonlítjuk össze a névleg fennálló társaságok számával a működő cégek számát. Az így kapott százalékadatokból ugyanis kitűnik, hogy a névleg fennálló ipari részvénytársaságoknak lényegesen nagyobb hányada működik mint a kereskedelmi társaságoknak, a hitelintézeteknek vagy a — a közlekedést kivéve — a többi társaságoknak. E jelenség mindenesetre arra enged következtetni, hogy az *ipari vállalatok* a válsággal szemben jelentékenyen ellenállóbbaknak bizonyultak, mint a hitelintézetek, kereskedelmi társaságok és bányavállalatok, amely utóbbiaknak mintegy 40—50%-a esett áldozatul.

A még névleg fennálló, de nem működő részvénytársaságoknak közel fele úgy 1927-ben, mint 1928-ban felszámolás alatt állott vagy csődbe került. Az utóbbi évben még mindig 424 részvénytársasági cég volt felszámolás, 66 pedig csőd alatt. Ezek a számok a mult évekkal szemben csökkenést jeleznek ugyan, de meg kell jegyezni, hogy a 424 felszámolás alatt álló részvénytársaságból 125-nek likvidálása 1928. évben indult meg és ugyanez évben 184 nyert befejezést. Az 1928-ban felszámolás alá került 125 társaság száma tehát már önmagában jelentékenyen több,¹⁾ mint az év folyamán történt 97 új alapítás. A működő részvénytársaságok számának ezen az alapon tehát feltétlenül csökkenést kellene mutatnia, ha nem állana ellensúlyozásképen az, hogy számos üzemét szüneteltető vállalat 1928-ban újból megkezdte működését. A felszámoló részvénytársaságok számának a magasabb tőkekategóriákban való csökkenése arra enged következtetni, hogy ott a felszámolások gyorsabb lefolytatást nyertek, míg a kistőkészű vállalatoknál a felszámolás befejezése sokáig húzódott. E mellett a felszámoló társaságok számának a kisebb részvénytőkészű társaságok csoportjában való emelkedése ismét azt bizonyítja, hogy a gazdasági élet tartós depressziója újból csak a kevésbé tőkeerős társaságokat kényszerítette feloszlásra.

Eltolódások az egyes vállalati ágazatokban működő részvénytársaságok számarányában.

A budapesti részvénytársaságok számának a háború előtti időkhöz viszonyított nagymértékű megnövekedésével megváltozott az egyes termelési ágakban való elhelyezkedésük aránya is. Ennek a változásnak a szemléltetésére alább közölt adatainkban mutatjuk be a részvénytársaságok foglalkozási megoszlását 1907-ről, valamint 1927. és 1928. évekről.

¹⁾ Azonkívül, hogy ehhez még 11 csőd is hozzájárult.

31. A budapesti részvénytársaságok megoszlása az egyes vállalkozási ágak között 1907-ben, 1927-ben és 1928-ban.

Megnevezés		Östermekés	Bányászat	Ipar	Kereskedelem	Hitel	Közlekedés	Egyéb	Összesen
		s z á z a l é k							
Névleges létszám	{1907 1927 1928	2-3 2-5	1-7 1-6	44-3 44-9	32-1 31-7	6-7 6-5	2-7 2-9	10-2 9-9	100-0 100-0
Működő részvénytársaságok ...	{1907 1927 1928	— 2-5 2-4	7-4 1-3 1-2	49-6 49-3 48-7	7-7 28-0 28-7	18-4 5-7 5-5	4-7 3-2 3-3	12-2 10-0 10-2	100-0 100-0 100-0
Újonnan alakult részvénytárs.-ok	{1907 1927 1928	— 3-1 2-1	8-6 — —	57-1 42-2 46-4	7-2 35-9 36-1	17-1 1-6 1-0	— 3-1 2-0	10-0 14-1 12-4	100-0 100-0 100-0
Törölt részvénytársaságok	{1907 1927 1928	— 1-6 1-3	7-7 2-4 2-1	46-1 43-6 38-7	7-7 36-5 36-3	7-7 5-6 7-3	15-4 — 1-3	15-4 10-3 13-0	100-0 100-0 100-0

Táblázatunkban — sajnos — az 1907. évi névleges létszám adatai nem voltak megállapíthatók, mert az ez időből visszamaradt adatok csupán a működő vállalatok viszonyaira terjedtek ki. 1907-ben a részvénytársaságok névleges száma és a működő részvénytársaságok száma között úgy sem volt még lényeges eltérés, mert nem előzte meg ezt az időt egy olyan hatalmas tőzsdekrízis és gazdasági depresszió, mint az 1927. és 1928. éveket. A társaságok névleges számában történt eltolódások így csupán a közelmúlt időből érdekelhetnek bennünket. Ezen a téren az 1927. és az 1928. évek adatai között csak minimális eltérések észlelhetők, amelyek legnagyobb részét a folyamatban levő cégtörlések hatásaként jelentkeznek.

Lényegesen fontosabbnak tekinthetők a működő társulatok számában történt azok az eltolódások, amelyek a jelenlegi viszonyok alakulását jelzik. Szembetűnik, hogy az *ipari részvénytársulatok számaránya egyik évről a másikra kissé visszaesett, a kereskedelmieké viszont emelkedett.* E tekintetben két ok játszott közre. Az egyik az, hogy (mint táblánk adatai is mutatják) az újonnan alakult társulatok közül az ipariak számbeli kvótájuknál kisebb, a kereskedelmiek pedig nagyobb mértékben vették ki részüket; a másik pedig az, hogy 1928-ban a működésüket nem folytató kereskedelmi társulatok közül sokkal számosabban vették fel üzemüket, mint az ipari társulatok.

Eltekintve már most az említett 2 év folyamán beállott kisebb eltérésektől, sokkal nagyobb eltolódást mutat a részvénytársaságok megoszlása a vállalati csoportok között 1907-hez viszonyítva. Az ipari társulatok

megtartották ugyan eredeti pozíciójukat, de mellettük óriási expanziót mutattak a kereskedelmi cégek, amelyek 1927-ben 1907. évi arányszámuknak négyszeresét foglalták el a részvénytársaságok számában (a százalékszám 7·7-ről 28·0-ra emelkedett). A kereskedelmi részvénytársaságoknak ebből az expanziójából kifolyólag lényegesen csökkent viszonylag a bányavállalatok és a hitelintézetek aránya (7·4%-ról—1·3%-ra, illetve 18·4%-ról—5·7%-ra).

A budapesti részvénytársaságok saját tőkéi.

A részvénytársaságok közgazdasági jelentősége elsősorban az általuk képviselt tőkék erejében nyilvánul meg. Eredetileg részvénytőkére van fölépítve e vállalatok egész szervezete és a részvénytőke képezi gazdasági működésük alapját. Amennyire alapnak tekinthető a részvénytőke — jogi és gazdasági szempontból, — annyira jellemző reá a használatos kifejezés: »alaptőke«. A vállalat működésének megkezdésekor tényleg ez az *alap*, amelyhez a működés folyamata alatt a további (szerzett) tőkék kapcsolódnak. A szerzett tőkék mellett azonban már csökken a részvénytőke egyedüli reprezentális jellege és előtérbe lép egy új fogalom a *saját tőke* fogalma, amely a részvénytőkét és a tartaléktőkéket együttesen képviseli. Ez a társaságok tényleges gazdasági ereje. Ezért helytelen a részvénytársasági statisztikában csak a részvénytőkéket tekinteni reprezentális adatoknak, mert sokkal nagyobb jelentősége van ebből a szempontból a *saját tőkének*. Lehet egy részvénytársaságnak 100.000 pengő részvénytőke mellett 4—500.000 pengő tartaléka; viszont lehet, hogy semmi tartaléka nincs és így ugyanazon részvénytőke mellett igen különböző nagyságú tőke van a termelésben foglalkoztatva, ami természetesen kihatással van az üzem nagyságára és a nyereséghozamra.

A budapesti részvénytársaságok saját tőkéit az alább közölt táblában mutatjuk be:

32. A budapesti részvénytársaságok saját tőkéi. — 1928.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Létszám	S a j á t t ő k e			Tartaléktőkék a részvény- tőke %-ában
		részvénytőke	tartaléktőke	összesen	
		p e n g ő			
Őstermelés	57	15,894.356	6,337.378	22,231.734	39·9
Bányászat	29	117,102.500	79,817.211	196,919.711	68·2
Ipar	1,137	615,525.023	353,513.871	969,038.894	57·4
Kereskedelem	671	106,847.118	25,309.348	132,156.466	23·7
Hitel	129	237,571.231	163,061.037	400,632.268	68·6
Közlekedés	79	430,810.726	33,163.649	463,974.375	7·7
Egyéb	239	43,283.627	12,589.513	55,873.140	29·1
Összesen	2.341	1.567,034.581	673,792.007	2,240,826.588	43·0

A fenti adatokból kitűnik, hogy a budapesti részvénytársaságok saját tőkéje több, mint 2 milliárd pengő és ennek több, mint $\frac{2}{3}$ -ada részvénytőke. Ez a szám azonban nem fedi teljesen az igazi tőkeerőt. Nem szerepelnek ebben az összegben a titkos tartalékok, — a vállalatok belső, rejtett erőforrásai, melyek statisztikailag számszerint meg nem állapíthatók, de nyugodtan lehet mondani, hogy igen nagy értéket képviselnek és minden valószínűség szerint megközelítik a nyílt tartalékok összegét. 1927-ben az értékcsökkenési tartalékok több, mint 238 millió pengőt tettek ki, pedig ennek az összegnek tekintélyes része nem tényleges értékcsökkenést, hanem titkos tartalékot jelentett. E mellett természetesen még számos más titkos tartalék is el van rejtve a vállalatok mérlegeiben. A budapesti részvénytársaságok saját tőkeereje tehát — a titkos tartalékokat is beleértve — megközelítőleg legalább is 2 és fél milliárd pengőre tehető.

A kimutatott tartaléktőkének a részvénytőkéhez mért aránya némileg kedvezőbb, mint a világháború előtt. Azelőtt a tartalékok értéke a részvénytőkék értékének 35—40%-a volt, most azonban 45%-on felül van. Ennek a viszonyzámnak a növekedése nem jelenti a vállalatok gazdasági viszonyainak javulását vagy rosszabbodását. Csökkenhet a tartalékok aránya kedvező gazdasági időszakban is, amikor az újonnan alapított társulatok számának vagy emelkedése — dacára a fennálló cégek erős tartalékolásának — a részvénytőkék összértékét erőteljesebben emeli. Ha tehát maguknak a tartalékoknak a fejlődését akarjuk a mult állapotával szemben megismerni, helyesebb, ha azoknak nemcsak a részvénytőkék értékéhez mért arányában mutatózó változásokat vesszük figyelembe, hanem mindenkor értéküket az összehasonlítás bázisául szolgáló időszak tartalékainak értékéhez mérjük. Ha ezt az utóbbi szempontot is figyelembe vesszük, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a tartalékoknak a részvénytőkéhez viszonyított mintegy 5—10%-os javulása mellett a részvénytőkék 1908-tól 11%-kal, a tartalékok pedig 41%-kal emelkedtek.

A kimutatott tartaléktőkének aránya az egyes termelési ágakban igen különböző számokat fed. Viszonylag legnagyobb tartalékai vannak a hitelintézeteknek (68.6%) és a bányavállalatoknak (68.2%). Az ipari vállalatok tartalékainak nagysága 57.4%-kal szintén meghaladja az átlagot. A kereskedelmi társaságoknál azonban már jóval kevesebb százalékot (23.7%) képviselnek a tartalékok. A közlekedési társaságoknak vannak legkisebb tartalékai.

A hitelintézetek tartalékai vállalkozásuk természetéből folynak. A pénz- és értékpiacon való kapcsolatuk nagyobb kockázat fedezetét teszi szükségessé. De hozzájárul a pénzügyi tartalékok magasabb voltához még két más körülmény is. Az egyik abban rejlik, hogy a pénzügyi intézetek többnyire tőkeerős nagyvállalatok és így módjukban áll a nyereségekből jelentékeny összegeket tartalékba helyezni, a másik körülmény pedig a

pénzüntézetek számának aránylag lassúbb emelkedése, ami a részvénytőkék összértékének növekedését mérsékelte a már fennálló társulatokban fejlődő tartalékok javára.

A bányavállalatok magasabb tartalékai szintén tőkeerős jellegükből erednek. Az iparban a tartalékok magasságát a nagyipari vállalatok száma emeli, míg a kereskedelmi társulatok — kisebb tőkeerejük mellett — aránylag kisebb tartalékokat tudtak gyűjteni.

A közlekedési társulatok alacsony tartalékai azzal magyarázhatók, hogy jövedelmük legnagyobb részét tőkeamortizációra fordították és így kevésbé nyílt módjuk tartalékok képzésére.

Eltekintve a tartalékoktól, szükségesnek mutatkozik összehasonlítást tennünk a társulatok között számbeli és a tőkeerejüket kifejező jelentőségük tekintetében. A helyzet megvilágítására szolgáljon az alábbi táblázat.

33. A budapesti részvénytársaságok számbeli és tőkeerő szerint való megoszlása az egyes foglalkozási ágak között. — 1928.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Létszám	S a j á t t ő k e		
		részvény- tőke	tartalék- tőke	összesen
		s z á z a l é k b a n		
Östermelés	2·4	1·0	0·9	1·0
Bányászat	1·2	7·4	11·8	8·8
Ipar	48·6	39·3	52·5	43·2
Kereskedelem	28·7	6·8	3·8	5·9
Hitel	5·5	15·2	24·2	17·9
Közlekedés	3·4	27·5	4·9	20·7
Egyéb	10·2	2·8	1·9	2·5
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0

A táblázatból látható, hogy az ipari részvénytársulatok, tőkeerejükkel kisebb arányt foglalnak el, mint számukkal. Sok kisipari részvénytársulat növeli nagyra a számarányt a nélkül, hogy az ipari tőkék erejét lényegesen emelné. Míg azonban tőkeerejük súlya nagyjában mégis megközelelti számbeli súlyukat, addig a kereskedelmi részvénytársaságoknál a tőkeerő jelentősége messze mögötte marad a számbeli aránynak. A közlekedési társulatok, a hitelintézetek és a bányavállalatok tőkéinek aránya tekintélyes mértékben emelkedik számbeli szerepükkel szemben. Másnak mutatkozik tehát a részvénytársaságok szerepe a vállalati ágakban a szerint, amint azokat számbeli súlyuk vagy tőkeerejük szerint mérlegeljük.

Az ipari társulatok minden tekintetben megtartják vezető szerepüket. A részvénytársasági alapokra fektetett többi vállalatok azonban úgy számbeli szerepük, mint tőkeerejük tekintetében más és más helyzetet foglalnak el.

Érdekes fényt vet még a budapesti részvénytársaságok tőkeerejében mutatkozó viszonyokra az *átlagos tőkék nagysága is*, akár saját, akár pedig részvénytőkéről van szó.

Az alábbi tábla ezekre a viszonyokra világít:

34. A budapesti részvénytársaságok átlagos saját és részvénytőkéi 1928-ban.

Megnevezés	saját tőke pengőben	Átlagos részvénytőke pengőben
Őstermelés	390.030	278.848
Bányászat	6,790.335	4,038.017
Ipar	852.277	541.359
Kereskedelem	196.956	159.236
Hitel	3,105.676	1,841.637
Közlekedés	5,873.093	5,453.300
Egyéb r.-t.	233.779	181.103
Összesen	957.209	669.387

Aránylag legnagyobb tőkéjű vállalatok a *bányászati* és *közlekedési* részvénytársaságok. Ugyancsak átlag millió pengőn felüli tőkével rendelkeznek a hitelintézetek is. Az ipari részvénytársulatok részvénytőkéi átlagosan a félmillió pengőn felül vannak. A legkevesebb részvénytőkékkel és saját tőkékkel a kereskedelmi és egyéb részvénytársulatok rendelkeznek.

Ha az átlagos részvénytőkék alakulása tekintetében a multtal teszünk összehasonlítást, akkor is érdekes eredményekre jutunk. Hogy az egyes vállalati ágakban működő részvénytársaságok átlagos részvénytőkéi milyen átalakuláson mentek keresztül, azt alábbi táblánk szemlélteti, amelyben 20 éves időközök alatt történt változások feltüntetésére az 1888-, 1908- és 1928-as évek adatait hasonlítjuk össze.

35. A budapesti részvénytársaságok átlagos részvénytőkéje az 1888-, 1908- és 1928-as években.

A foglalkozási főcsoport megnevezése, amelyhez a részvénytársaság tartozik	1888	1908	1928
	koronában		pengőben
Őstermelés	—	—	278.848
Bányászat	2,020.500	3,028.628	4,038.017
Ipar	2,008.658	1,755.547	541.359
Kereskedelem	—	624.156	159.236
Hitel	5,524.468	5,289.654	1,841.637
Közlekedés	1,913.040	5,918.336	5,453.300
Egyéb	517.280	309.053	181.103
Összesen	2,879.644	2,403.201	669.387

Az adatokból az átlagos részvénytőkeerő csökkenése világosan látható. Különösen azoknál a vállalati ágaknál tapasztalható ez, ahol a társaságok száma nagyobb fluktuációnak van kitéve, így főleg az ipar, a kereskedelem és az »egyéb« vállalkozások terén. Különösen nagy volt az esés az utolsó 20 év alatt. Egyedül a bányászatban emelkedett az átlagos részvénytőkék összege, nem sokat vesztek e téren a közlekedési társaságok sem.

A részvénytőkék és a tartalékok fejlődése 1927-ben és 1928-ban.

A részvénytársulati tőkeerőben évről-évre beálló változások nagyobb részét egészen az utóbbi időkig új vállalatok létesítése vagy fennálló cégek megszűnése okozta, de jelentékeny változást idéztek elő az alaptőkeemelések és a tartalékok dotációi is. A tőkeerő változásának ezen a két főforrásán kívül a szanálás után még egy új körülmény is befolyással volt a tőkék alakulására. A részvénytársasági statisztikában ugyanis csak a működő társulatok tőkéinek állaga van feltüntetve (a nem működők nem szerepelnek) és így azoknak a cégeknek a tőkeereje, amelyek működésüket rövidebb-hosszabb szünetelés után ez időben újból megkezdték, szintén jelentékenyen hozzájárult a tőkeösszegek emelkedéséhez.

Vizsgáljuk mármost egymás után e tényezők hatását adataink alakulásában.

A budapesti részvénytársaságok kimutatott tőkeereje 1928-ban 157,944.000 pengővel, vagyis 7-6%-kal mutatkozott többnek, mint az előző évben. Ebből az összegből 54,519.000 pengőt az új alapítások által keletkezett részvénytőkék képviseltek, 64,142.000 pengőt a részvénytőkeemelések és 15,638.000 pengőt a tartalékba helyezett összegek tettek ki, — mintegy 23 millió pengő esett tehát a működésüket újból megkezdő vállalatokra. Tekintetbe kell azonban venni, hogy ez utóbbiak tőkéinek összegét csökkentették a megszűnő cégek tőkéi, továbbá az alaptőkeeszállítások és a tartalékok esetleges csökkenései és így az újból működésbe kezdő társulatok tőkéinek tényleg 23 millió pengőnél jelentékenyen többnek kellett lenniök.

Ezekből az adatokból különösen feltűnik, hogy az új részvénytársasági cégek által létesült tőkék kevesebbnek mutatkoztak a tőkeemelések összegénél, míg akár a szanálást megelőző években, akár a világháborút megelőző időben állandóan messze előtte jártak az utóbbinak. Korábbi fejezetünkben említettük már, hogy a részvénytársaságok tömeges alapításának láza a közelmúltban erősen alábbhagyott és a lassú kiegyensúlyozódás folyamata állott be. *A folytonos alapítások tömeges száma helyett inkább a fennálló vállalatok egy részének erősödése és terjeszkedése indult meg.* Mielőtt azonban ezt a folyamatot vizsgálnánk, vessünk egy előzetes pillantást az 1928-ban alakult részvénytársulatok adataira.

36. Az 1928-ban alakult részvénytársaságok száma és részvénytőkéi.

A foglalkozási fűcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Az 1928-ban alakult részvény- társaságok száma	részvénytőkéje pengőben
	a) Abszolút	
Őstermelés	2	630.000
Bányászat	—	—
Ipar	45	31,248.620
Kereskedelem	36	7,520.416
Hitel	1	10,000.000
Közlekedés	2	2,450.000
Egyéb	12	2,670.000
Összesen	98	54,519.036

36. Az 1928-ban alakult részvénytársaságok száma és részvénytőkéi. (Vége.)

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Az 1928-ban alakult részvény- társaság részvénytőkéje pengőben	
	száma	b) Százalék
Östermelés	2·1	1·2
Bányászat	—	—
Ipar	45·9	57·3
Kereskedelem	36·7	13·8
Hitel	1·0	18·3
Közlekedés	2·1	4·5
Egyéb	12·2	4·9
Összesen	100·0	100·0

A 98 új részvénytársaság valóban elenyészően csekély számot mutat 537 törölt cég mellett. Míg azonban a nagyszámú cégtörlések csak igen csekély mértékben érintették a részvénytársasági tőkeerőt, addig az új cégek tőkeereje jelentékenyen hozzájárult a részvénytőke növekedéséhez. A 98 új részvénytársaságnak 45, tehát közel felerésze — ipari cég volt. Az ipari társulatok után 36 kereskedelmi cég szintén igen jelentékeny részt vett az új alakulásokban, míg a többi vállalati ágakban létesült társulatok száma jelentéktelennek mondható. Az új ipari részvénytársaságok kiemelkedtek tőkeerejükkel is. A fennálló ipari cégek az összes részvénytársasági tőkeerőnek 39·3%-át tartották kezükben, viszont az 1928-ban alakult ipari vállalatok a részvénytársasági tőkeerőnek 57·3%-át képviselték. De emelkedett az újonnan alakult kereskedelmi vállalatok tőkéjének aránya is 6·8%-ról—13·8%-ra, bár ezeknél ez az emelkedés részben a számbeli arány emelkedésére is visszavezethető. A mellett, hogy e két vállalati ágazatban működő részvénytársaságok tőkearánya az újonnan alakult cégeknél kedvezőbbnek mutatkozott, mint azoknál, amelyek már fennállottak, utalnunk kell arra, hogy az új cégek átlagos részvénytőkéi is nagyobbak voltak. Az ipari részvénytársaságok átlagos részvénytőkéje 1928-ban általában 541.000 pengő, az új vállalatoké pedig 694.000 pengő volt. A kereskedelmi részvénytársaságok átlagos 159.000 pengős részvénytőkéje mellett pedig az újonnan alakult cégeké átlag 208.000 pengő volt.

A részvénytőkeemelések erőteljesen folytak úgy 1927-ben, mint 1928-ban — évente 64 millió pengővel emelve a vállalati részvénytőkék összértékét.

37. A budapesti részvénytársaságok részvénytőkeemelései 1927-ben és 1928-ban.

A foglalkozási főcsoport megnevezése, amelyhez a részvénytársaság tartozik	1927		1928	
	részvénytőkeemelések			
	száma	értéke pengőben	száma	értéke pengőben
Östermelés	4	13,230.000	3	708.000
Bányászat	2	1,240.000	—	—
Ipar	89	24,386.902	58	22,614.335
Kereskedelem	95	8,208.274	35	8,363.735
Hitel	25	16,087.612	23	31,953.970
Közlekedés	1	1,000.000	—	—
Egyéb	10	333.400	5	502.500
Összesen	226	64,486.188	124	64,142.540

1927-ben 226 társaság vett részt a részvénytőkeemelésekben, 1928-ban már csak 124, tehát csaknem a fele. Hogy 1927-ben ennyivel több volt a tőkét emelő vállalatok száma, ez az 1926. évi átértékelések hatására vezethető vissza. A tőkék rendezése céljából ugyanis számos részvénytársaság folyamodott az alaptőkeemelés eszközhöz. *1928-ban* jobban megállapodtak a viszonyok és az új emelések jellege már többnyire nem tőkerendezés, mint inkább valóságos terjeszkedés volt. Míg a tőkeemelések számának legnagyobb része 1927-ben a kereskedelmi társaságokra esett, addig a tőkeemelések értékében első helyen az ipari részvénytársaságok voltak érdekelve és másodsorban a hitelintézetek; a kereskedelmi részvénytársaságok ezek mögött háttérbe szorultak. 1928-ban a részvénytőkeemelések értékének súlya a hitelintézetekre esett. Az előző évvel szemben úgyszólván megkétszereződött a hitelintézeti tőkeemelések értéke és az összes részvénytőkeemelések értékének közel a felét érte el. A hitelintézetek nemcsak összeg tekintetében, hanem a tőkét emelő társaságok számarányában is kiemelkedtek a többi vállalatok közül. A többi vállalkozási ágakban úgyszólván kivétel nélkül 5% volt a tőkét emelő cégek száma, a hitelintézetek közül pedig 18-6% emelt tőkét. Világos tehát, hogy nagy hitelintézeteink ez emelések által békebeli pozíciójukat igyekeztek visszaszerezni.

Az ipari és a kereskedelmi vállalatok tőkeemelései — ha aránylag kevesebb társaságnál is fordul elő, mint az előző évben, — érték tekintetében azzal majdnem egy színvonalon maradtak. Az ipari vállalatok részvénytőkeemeléseinek összege némileg esett ugyan, de ezzel szemben csökkent a részvénytőkeeszállítások összege is, amely 1927-ben egy és fél millió pengőt, 1928-ban pedig csak 900.000 pengőt jelentett.

A vállalati részvénytőkék összegének növekedésén kívül tekintélyesek azok az összegek, amelyeket a budapesti részvénytársaságok az említett két évben nyílt tartalékalapjaikba helyeztek.

38. A budapesti részvénytársaságok tartalékalapba helyezett összegei 1927-ben és 1928-ban.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Tartalékalapba helyezett összegek	
	1927-ben p e n g ő	1928-ban p e n g ő
Östermelés	87.270	108.137
Bányászat	2,801.683	3,338.117
Ipar	5,162.295	5,799.797
Kereskedelem	656.258	1,078.379
Hitel	4,087.998	4,654.730
Közlekedés	264.751	278.497
Egyéb	195.684	380.753
Összesen	13,255.939	15,638.410

Mint adataink is mutatják a tartalékolások 1927-ben meghaladták a 13 millió, 1928-ban pedig a 15 millió pengőt. Bár a tartalékolts összegek valamennyi vállalati ágban emelkedést mutattak, a részvénytőkék növekedésével azonban nem tudtak lépést tartani. Ennek megvilágítása céljából

hagyjuk figyelmen kívül az új alapítások által keletkezett részvénytőke-szaporulatokat és csupán a részvénytőkeemelésekből eredő tőkegyarapodást vegyük számításba. Ha az ezek által képviselt összeghez mérjük a tartalékba helyezett értéket, úgy kitűnik, hogy a tartalékolts összegek csak negyed-részt képezik a részvénytőkeemelésnek, holott már mint a korábbiakból ismeretes, a fennálló vállalatok tartalékainak összege megközelíti részvénytőkék felét. A tartalékok fejlődése tehát a legutóbbi években ismét visszamaradt. Annál szomorúbb ez a visszamaradás akkor, amikor tekintetbe vesszük, hogy a tartalékok tényleges összértéke 1927 és 1928 között csupán mintegy 3 millióval emelkedett, ami arra enged következtetni, hogy *a meglevő tartalékok jelentékeny része e szerint — veszteségek fedezésére fordítatott.* Az 1928. évi mintegy 15 millió tartalékdotációkkal szemben más vállalatoknál közel 12 milliót emésztettek fel a tartalékokból a veszteségek.

A tartaléktőkék növelésénél a fentiekkel kapcsolatban még két körülményt kell megemlítenünk. Az egyik az, hogy a tartalékolás mérvére nem egyedül a nyílt tartalékokba helyezett összegek irányadók, hanem számításba kellene venni a titkos tartalékok létesítését is. Ezek nagysága azonban a statisztika részére meg nem állapítható. A másik pedig az, hogy a nyereség-áthozatok is lényegében véve tartalékok, (melyek elég tekintélyes összegeket képviselnek) hiszen rendeltetésük csaknem teljesen azonos a tartalékokéval. Az infláció óta — különösen a kisebb társulatoknál szokássá vált a nyereségeknek egész összegükben a jövő év számlájára való átvitele és ezáltal egy változó nagyságú, de alapszabályok által meg nem kötött tartalék létesítése. Ilyen címen 1928-ban 18·1 millió pengő szerepelt a részvénytársasági vállalatok mérlegeiben és ugyancsak erre a célra az 1928. évi nyereségekből 11·8 milliót fordítottak.

Mint a nyereségek átvitele, úgy vált szokássá a veszteségek átvitele is. Számos vállalatban nem írják azokat a tartalékalap terhére, hanem évről-évre új számlára viszik, míg végre az átvitelek megszűnnek a további évek nyereségei folytán, vagy pedig a vállalat bukását idézik elő.

A budapesti részvénytársaságok idegen tőkái.

A részvénytársaságok idegen tőkái kétféle szempontból érdekelhetnek bennünket. Az egyik szempont az, hogy a vállalatok saját tőkéikkel együtt mekkora tőkét forgatnak üzemükben, a másik szempont az, hogy milyen mértékben van megterhelve a saját tőke az idegen tőke lekötésével járó kötelezettségekkel? Az idegen termelő tőke épen úgy, mint a saját tőke, jövedelemszerzésre van hivatva a vállalat szolgálatában. Az előállított jövedelmet azonban terhelik az idegen tőke kamatának költségei. A részvénytársaságok nyeresége tehát nem csupán a részvénytőke, illetőleg a saját tőke hozadéka, hanem a vállalatban működő összes tőke produkálja azt.

Rentábilis üzemnél természetesen az idegen tőke hozadéka nagyobb, mint az utána fizetendő kamat és így a vállalat saját tőkejövedelmét növeli.

A helyes üzleti politika feladata tehát az idegen tőke helyes arányát megállapítani a saját tőkéhez, hogy a vele járó kötelezettségek — kedvezőtlen körülmények esetén ne veszélyeztessék a vállalat létalapját. Az idegen tőke nem lévén a vállalaté, számolni kell azzal az eshetőséggel, hogy az rövidebb vagy hosszabb határidőre felmondható. Ezért szem előtt kell tartani, hogy a hitel megvonása esetén a vállalatnak az idegen tőkét illető likviditása biztosítva legyen, vagyis az idegen tőke elhelyezése lehetőleg könnyen folyósítható vagyonrészekben történjék. Ehhez képest a vállalatok saját tőkéjüket nagyobbrészt beruházott vagyonukba, idegen tőkéjüket pedig forgó vagyonukba fektetik. Ez az eljárás különösen azoknál a vállalati ágaknál tapasztalható, amelyek nagy forgalmat és kevesebb beruházást igényelnek. Az idegen tőke aránya ezeknél az ágaknál jelentékenyen magasabb, mint a nagy beruházásokat igénylő ágazatokban.

A fent elmondottak megvilágítására alább két táblázatot közlünk. Az első táblában azt mutatjuk be, hogy milyen arányt foglal el az egyes vállalati ágakban a forgó és a beruházott vagyon egymással szemben; a második táblában pedig bemutatjuk, hogy az idegen tőke milyen arányt mutat a saját tőkével szemben?

39. A budapesti részvénytársaságok beruházott és forgó vagyona. — 1928.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Beruházott vagyon	Forgóvagyon	Forgóvagyon a beruházott vagyon %-ában
	e z e r p e n g ő b e n		
Östermelés	33.944	39.703	117-0
Bányászat	195.153	193.307	99-1
Ipar	973.471	1,342.527	137-9
Kereskedelem	69.023	322.184	466-8
Hitel	100.237	2,520.497	2.514-5
Közlekedés	507.780	108.051	21-3
Egyéb	81.589	33.873	41-5
Összesen	1,961.197	4,560.142	232-5

Első táblánk jelzi a vállalati ágak természetét a beruházott és forgó vagyon aránya szempontjából. Aránylag kevesebb forgó vagyona van a közlekedési vállalatoknak és a bányavállalatoknak, — legtöbb forgó vagyona pedig a hitelintézeteknek és a kereskedelmi vállalatoknak. Az ipar e tekintetben közép helyet foglal el.

Második táblánk kiegészíti az első.

40. A budapesti részvénytársaságok idegen tőkéi. — 1928.

Foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Saját tőke	Idegen tőke	
		összesen	a saját tőke %-ában
	p e n g ő		
Östermelés	22,231.734	47,479.196	213·6
Bányászat	196,919.711	70,905.092	36·0
Ipar	969,038.894	1.058,402.409	109·2
Kereskedelem	132,156.466	251,927.526	190·6
Hitel	400,632.268	2.146,042.268	535·7
Közlekedés	463,974.375	90,208.838	19·4
Egyéb	55,873.140	48,197.953	86·3
Összesen	2.240,826.588	3.713,163.282	165·7

A táblából láthatjuk, hogy a legnagyobb tőkebefektetéseket igénylő — immobil — csoportoknál, úgymint a közlekedési vállalatoknál és a bányatársaságoknál mutatkozik legalacsonyabbnak az idegen tőke aránya (még a saját tőke értékét sem haladja meg). Ezzel a két vállalati ággal szemben a kereskedelem már jóval több idegen tőkét vesz igénybe (ami természetesen hozzájárul labilisabb helyzetéhez is), különösen a hitelintézetek emelkednek ki magas idegen tőkéjükkel, melyeknek nemcsak működésükhöz szükséges, de egyenesen üzletkörükhöz tartozik a hitel igénybevétele és továbbítása.

Meg kell jegyeznünk, hogy a budapesti részvénytársaságok átlagos idegen tőkéi 1927-ről 1928-ra lényegesen emelkedtek; főleg az ipari vállalatoknál és a hitelintézeteknél. Ez a jelenség azonban semmi esetre sem tekinthető eladósodásnak, hanem inkább a termelés emelkedésének, hiszen a vállalatok saját tőkéi általában — egyes esetektől eltekintve — úgy sincsenek idegen tőkével túlterhelve. Sőt épen abban a termelési ágban, amely a közelmúlt és a jelen gazdasági depressziót legjobban megérezte, tudniillik a kereskedelemben csökkent az idegen tőkék aránya.¹⁾

¹⁾ Magyarázatra szorul az őstermelésnél kimutatott magas idegen tőke aránya. Azt kellene hinnünk, hogy az őstermelő vállalatoknak nagy beruházott vagyonuknak, ezzel együtt nagy saját tőkéjüknek kell lenni, holott táblázatunkban ennek épen az ellenkezőjét látjuk, mert nagyobbbrészt forgó vagyon mellett 213%-os idegen tőke szerepel. Ez a látszólagos abnormitás onnan származik, hogy őstermelő részvénytársaságaink kevés saját birtokkal rendelkeznek és többnyire bérlő vállalkozások, amelyeknek kevés ingatlanvagyonát inkább forgóvagyonuk pótolja.

A tőkék jövedelmezősége.

A részvénytársasági üzemeknek egyik legfontosabb problémája a tőkék rentabilitása, vagyis az a kérdés: mikép lehet az üzemet úgy foglalkoztatni, hogy a legnagyobb nyereséget érje el? Ez a rentabilitás kétféle mértékkel mérhető: vagy csupán a részvénytőke jövedelmezőségét, vagy pedig az egész saját tőkét vesszük figyelembe. Az utóbbi tulajdonképpen a helyes mérték, mert a nyereség elérésében nemcsak a részvénytőke, hanem az egész vállalati tőke részt vesz. A rentabilitást többnyire mégis a részvénytőkékhez szokták mérni, pedig ezt — épen az előbb említett oknál fogva — nem lehet helyeselni. A részvénytársasági tőkék jövedelmezőségének kérdését ezért a saját tőkékre építjük fel és csupán formai szempontból nyúlunk a részvénytőkék jövedelmezőségéhez. Itt egyúttal meg kell említenünk, hogy a tőkék jövedelmezősége lényegesen különbözik a *részvények* jövedelmezőségétől. Az utóbbiakat külön fejezetben fogjuk tárgyalni és egyelőre megmaradunk az előbbieket vizsgálata mellett.

A vállalati tőkék jövedelmezőségének vizsgálatánál két lényeges körülménnyel kell számolnunk. Az első az, hogy nem sorozható a tőke jövedelmezőségéhez az az összeg, amelyet a vállalatok nem ugyanabban az évben produkáltak, amire vizsgálódásunkat fordítjuk. Csupán a kérdéses év nyeresége tartozik a szorosabb értelemben vett jövedelmezőséghez. A részvénytársaságok mérlegeiben azonban a nyereségeket az előző évi áthozatokkal együtt tüntetik föl, ezeknél az összegeknél pedig igen jelentékeny tételekről van szó. A tényleges jövedelmezőség megállapításánál ezeket az áthozatokat a mérlegekben kimutatott nyereségekből levonásba kell hozni és csak a valódi, illetőleg az évet illető nyereségeket használjuk a számítás céljára. A másik körülmény az, hogy nem minden vállalat produkál nyereséget, hanem vannak olyanok is, amelyek veszteséggel működnek. A nyereséget tehát nem lehet egyszerűen az összes részvénytársaságok tőkéjéhez viszonyítani és az így nyert adatokat tekinteni a jövedelmezőség mértékének, mert ennek a tőkének csak egy része vett részt a jövedelem létrehozatalában, másik része pedig veszteséget hozott. Ha pedig a nyereségeket csupán a nyereséggel működő vállalatok tőkéjéhez viszonyítjuk, ezzel is olyan egyoldalú eredményhez jutunk, amely csak rentábilis vállalatoknál fordul elő.

A tőkejövedelmezőség számítására a legelterjedtebb mód az, amely a tiszta jövedelmet veszi tekintetbe. E szerint az évi nyereségekből levonásba kerülnek az évi veszteségek és a különbség gyanánt jelentkező tiszta hozadéknak a tőkéhez mért aránya adja a tényleges jövedelmezőséget. Ez a számítás valóban kifejező és jellemző adatokat nyújt; nem enged azonban betekintést a részletekbe és nem ad fölvilágosítást arra, hogy a tiszta jövedelem mily nagy nyereségekből és mily nagy veszteségekből származik? Helyesnek tartjuk ezért az általános jövedelmezőségi adatok

mellett megadni külön az évi nyereségek és külön az évi veszteségek arányát a saját tőkéhez. Az így nyert adatokból megismerjük azt az ingadozási területet a nyereségek és a veszteségek százalékos aránya között, *amelyet az évi átlagos kockázat területének* nevezhetünk. Ez a két százalékszám mutatja ugyanis azokat a határokat, amelyek között az átlagos jövedelmi, illetve kockázati lehetőségek sűrűsödtek.

Még részletesebb képet nyújt a jövedelmezőségi viszonyok alakulásáról, ha a nyereséget hozó tőkék és a veszteséget hozó tőkék eredményadatait külön-külön föltüntetjük és egymással szembeállítjuk.

A fenti három módszer által nyert eredményeket tegyük a következőkben vizsgálat tárgyává. Lássuk először a kiszámított tiszta jövedelemet:

41. A budapesti részvénytársaságok tőkéinek tiszta jövedelme 1928-ban.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Saját tőke	Részvénytőke	Folyó évi nyereség	Folyó évi veszteség	Üzleti végeredmény		
					pengőben	a saját tőke %-ában	a részvény- tőke %-ában
	p e n g ő b e n						
Östermelés	22,231.734	15,894.356	422.525	732.482	— 309.957	— 1.4	— 2.0
Bányászat	196,919.711	117,102.500	22,065.272	657.116	21,408.156	10.9	18.3
Ipar	969,038.894	615,525.023	55,552.266	17,383.298	38,168.968	3.9	6.2
Kereskedelem	132,157.466	106,847.118	6,357.064	2,843.872	3,513.192	2.7	3.3
Hitel	400,632.268	237,571.231	39,271.373	977.168	38,294.205	9.6	16.1
Közlekedés	463,974.375	430,810.726	7,908.622	722.015	7,186.607	1.5	1.7
Egyéb	55,873.140	43,283.627	2,684.925	1,228.438	1,456.487	2.6	3.4
Összesen	2,240,827.588	1,587,034.581	134,282.047	24,544.389	109,717.658	4.9	7.0

Fenti táblázatunkban föltüntettük a saját tőkék adatai mellett a részvénytőkék adatait is, hogy e két alaphoz való viszonyítás különböző eredménye szembetűnjék. A nyereség és a veszteségrovatokban pedig az évi nyereségeket és veszteségeket adtuk meg.

A közel két és negyedmilliárd pengő saját tőke mellett a budapesti részvénytársaságok mintegy 130 millió pengő nyereséget produkáltak 1928-ban — több mint 20 millió veszteséggel szemben. Az üzleti végeredmény így mintegy 100 millió pengőt tett ki, úgyhogy a saját tőkék átlagos jövedelmezősége közel 5%-osnak mutatkozott. Ez az arányszám azonban csak általános képet ad, — mögötte az egyes vállalati ágakban igen különbözőképpen alakult a jövedelmezőség. A legmagasabb volt a bányászati társaságoknál 10.9%-kal és a hitelintézeteknél 9.6%-kal. Az iparvállalatok tőkéinek jövedelme valamivel alatta maradt az átlagnak (3.9%), a kereskedelmi társaságok azonban még ennél is sokkal szerényebb számot mutattak (2.7%), mert a mellett, hogy egy részük csak kisebb nyereségeket tudott elérni, másik részük igen erős veszteségeket szenvedett.

A jövedelmezőségnek a részvénytőkékhez való viszonyítása természetesen mindenütt magasabb számokat eredményez. A bányavállalatoknál pl. 18.3%-ot, a hitelintézeteknél pedig 16.1%-ot tesz ki. A kereskedelmi, a

közlekedési, az őstermelő és az egyéb részvénytársulatok tőkejövedelmezősége azonban még a részvénytőkékhöz mérve is szomorúan alacsony számokat nyújt.

Hogy a részvénytársasági tőkéik jövedelmezőségére a tiszta jövedelmet illetőleg visszapillantást tegyünk, kiragadtuk néhány kedvezőtlen és néhány kedvező üzleti év adatait a multból és ezeket vetjük össze az 1927-es illetve 1928-as évek jövedelmezőségi arányszámaival alábbi táblázatunkon. Meg kell jegyeznünk, hogy táblánkon csupán azért szorítkoztunk a részvénytőkéik jövedelmi adataira, mert a korábbi évekről a saját tőkéik adatai nem állottak rendelkezésre.

42. A budapesti részvénytársaságok üzleti végeredményei a részvénytőkékhöz viszonyítva a világháború előtt és a közelmultban.

Év	Őstermelés	Bányászat	Ipar	Kereskedelem	Hitel	Közlekedés	Egyéb	Összesen
<i>1. A világháború előtt.</i>								
<i>a) Kedvezőtlen évek.</i>								
1873	—	9.4	10.1	—	0.2	11.7	9.9	3.3
1885	—	4.5	7.2	—	7.9	14.0	8.8	7.8
1887	—	9.2	9.1	—	11.4	7.4	8.8	7.8
1900	—	7.2	4.2	—	11.6	6.8	11.3	7.8
<i>b) Kedvező évek.</i>								
1878	—	4.5	14.0	—	14.5	6.5	5.3	13.0
1889	—	15.9	11.2	—	14.2	10.9	10.2	13.0
1895	—	9.1	7.6	—	14.8	9.3	2.7	10.7
1909	—	10.9	8.3	—	15.4	9.5	4.9	11.1
<i>2. A közelmultban.</i>								
1927	0.4	17.3	7.0	1.7	14.1	1.9	0.7	7.0
1928	-2.0	18.3	6.2	3.3	16.1	1.7	3.4	7.0

Az 1873-as év nagy tőzsdekrízis éve volt és ennek hatása mutatkozott a jövedelmezőségi viszonyokban is. Különösen a bankokat érték ebben az évben nagy megrázkódtatások úgy, hogy tőkéik jövedelmezőségi viszonyában csak negatífvumot tárnak a szemlélő elé. Az 1885. és 1887. évi adatok enyhébb válságok hatását mutatják. Az 1878., 1889., 1895. és az 1909-es években a kedvező konjunktúrák hatása 10% felé emelte az üzleti végeredmények átlagát. Csaknem kétszerese volt ekkor a részvénytársaságok tőkéinek tiszta jövedelme, a válságos években elért eredményeknek. A közelmult 1927-es és 1928-as évek végeredményei, még a világháború előtti válságos évek eredményeinek is alatta maradnak. Az egyes évek válságai vagy konjunktúrái azonban különböző hatást gyakoroltak a vállalkozási ágakra. Az 1873-as év válsága csaknem kizárólag a hitelintézetekre szorítkozott, míg az 1878-as év kedvező konjunktúrájában a bányavállalatok csak gyenge eredményt tudtak felmutatni.

A tőkejöveldelmezőség kiszámítására vonatkozó másik módozat adatait az alább közölt táblánkban mutatjuk be, amelyben a nyereségeket és veszteségeket külön-külön viszonyítjuk a saját tőkéhez.

43. A budapesti részvénytársaságok nyereségei és veszteségei a saját tőkékhöz viszonyítva az 1927. és 1928. években.

A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	1927		1928	
	Nyeresség	Veszteség	Nyeresség	Veszteség
	a saját tőke %-ában			
Östermelés	3.3	3.1	1.8	9.4
Bányászat	10.5	0.2	11.7	0.6
Ipar	5.4	1.1	6.0	2.4
Kereskedelem	3.6	2.3	4.9	3.6
Hitel	8.6	0.6	10.1	0.3
Közlekedés	1.8	0.0	1.8	0.2
Egyéb	3.0	2.4	5.2	3.6
Összesen	5.6	0.8	6.2	1.6

A részvénytársasági tőkék jöveldelmezőségének előbb bemutatott adataiban az évi nyereségeket és veszteségeket hasonlítottuk a saját tőkék értékéhez.

Kétségtelen, hogy az évi nyereség és veszteség különbözik a mérlegekben kimutatott eredményektől. A mérlegeredmények úgy a nyereségek, mint a veszteségek tekintetében rendszerint nagyobb összegeket képviselnek, mint az évi eredmények, mert ez utóbbiakhoz még tetemes összegeket kitevő áthozatok is csatlakoznak, amelyek a részvénytársaságok némely ágában több millió pengőt jelentenek. Nem kell azonban azt gondolni, hogy a mérleg szerinti eredmények nagyobb volta minden esetben fennáll. Gyakran veszteségáthozatok csökkentik a mérlegben az évi eredményt vagy nyereségáthozatok a veszteségeket.

Igy azután érthető, hogy az itt közölt táblánkban a kereskedelmi részvénytársaságok mérleg szerinti mutatókozó nyeresége 1927-ben kisebbnek mutatkozik, mint az évi nyereség.

44. A budapesti részvénytársaságok mérlegszerinti és évi nyeresége 1927. és 1928. években.

A foglalkozási főcsoport, melyhez a részvénytársaság tartozik	1927			1928		
	Mérleg- szerinti nyereség	Évi nyereség	Évi nyereség a mérlegszerinti nyereség %-ában	Mérleg- szerinti nyereség	Évi nyereség	Évi nyereség a mérlegszerinti nyereség %-ában
	p e n g ő			p e n g ő		
Östermelés	1,563.437	1,633.273	104.5	408.840	422.525	103.7
Bányászat	22,294.935	21,478.880	96.3	23,042.390	22,065.272	95.4
Ipar	50,714.542	48,407.541	95.4	58,045.078	55,552.266	95.7
Kereskedelem	3,846.078	3,949.854	102.6	6,482.281	6,357.064	93.4
Hitel	32,677.548	31,9059.84	97.6	40,398.056	39,271.373	97.2
Közlekedés	7,570.605	7,363.869	97.3	8,370.803	7,908.622	94.5
Egyéb	1,524.492	1,393.905	91.4	2,878.283	2,684.925	93.2
Összesen	120,191.637	116,133.306	96.6	139,625.731	134,262.047	96.1

A vállalatok jövedelmi viszonyait rendszerint nem az évi nyereségek-
ből, illetve veszteségekből ítélik meg, hanem az üzleti politika által befolyá-
solt mérlegeredményekből, aminek némi reális alapja is van. A vállalatok
nyereségfelosztása ugyanis az egyes évek jövedelmei között mutatkozó
ingadozások kiegyenlítésére és ezzel a jövedelmi viszonyok egyenletesebb
menetének biztosítására van hivatva, hogy egyrészt a részvényesek bizalma
fenntartassék, másrészt, hogy a részvények tőzsdei árhullámzása szabályo-
zást nyerjen. Az átvitelek mérsékelt kiegyenlítő szerepet játszanak az egyes
üzleti évek között. Ezzel ugyan a mérlegek nem az adott évek üzleti ered-
ményeit mutatják, de évről-évre mégis azokat az összegeket, amelyek épen
úgy rendelkezésre állanak a társaságoknak, vagy terhelik azokat, mint az
évi eredmények.

A tőkejövedelem taglalásának harmadik módját a fentiek előrebocsátá-
sával a mérleg szerinti adatok alapján kell végeznünk. Eltérve feltevésünk-
től, tudniillik attól, hogy a tényleges jövedelmezőség számítására az évi
eredmények nyújtanak helyes alapot. Igaz ugyan, hogy a jövedelmi viszonyok
alább ismertetendő részletes adatainál már a jelzett elvi hibával kell számol-
nunk, de ezzel szemben kárpótol az, hogy az elvi szempont mellett a gyakorlati
keresztülvitel technikailag mélyebb betekintést enged a jövedelmi viszonyok
alakulásába.

45. számú táblánk az 1927. évi 1928. évi mérlegekben mutatkozó nyere-
ségek és veszteségek alakulását mutatja. Kitűnik belőle, hogy a veszteséggel
záró társaságok száma mindkét évben igen jelentékeny volt a nyereséggel
zárók mellett.¹⁾ 1927-ben 2241 részvénytársaság közül 870, 1928-ban 2341
közül 877 szenvedett veszteséget és ezenkívül még 54 veszteség, illetve
nyereség nélkül zárt. Mint kitűnik, a jelzett két évben, ha nem is érte el a
veszteséggel működők száma az összes részvénytársaságok számának felét,
de egyharmadát jóval túlhaladta. A legkedvezőbb képet pénzügyi eredmények
terén a pénzügyintézetek mutatták fel. Ezek között volt aránylag a legkevesebb
veszteséggel működő társaság; számuknak mintegy negyedrésze. A bányá-
szati, az ipari és a kereskedelmi ágak részvénytársaságai között azonban
már jelentékenyen több — harmadrészüket is meghaladó számmal szerepeltek
azok, amelyek kénytelenek voltak üzletévüket veszteséggel zárni.

Hogy a részvénytársaságok ily nagy része szenvedett veszteséget
úgy 1927-ben, mint 1928-ban, nagyon szomorú képét mutatja vállalati
életünknek. Ideig-óráig vegetálnak ezek az egzisztenciájukban roskadozó
vállalatok, de sokáig nem lehet a veszteségeket halmozni. A lassú haldoklás
folyamata végül befejeződik a felszámolásokban és csődökben. Ez a jelenség
már nem csupán tisztulási folyamat, nem csupán a gazdasági rend megszilár-
dulásával járó szelekció, hanem az egy tartós gazdasági válság árnyéka is.

¹⁾ 1927-ben a veszteség, illetve nyereség nélkül záró vállalatok száma még benn-
foglaltatik a nyereséggel zárók számában, 1928. évről már külön vannak választva.

45. A budapesti részvénytársaságok jövedelmi viszonyai 1927-ben és 1928-ban részletesen.

Év; A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Működő részvénytársaságok		a) Nyereséggel működő részvénytársaságok				b) Veszteséggel működő részvénytársaságok ¹⁾				c) Nyereség, illetve vesztesség nélküli működő részvénytársaságok	
	száma	saját tőkéje pengőben	száma	saját tőkéje pengőben	nyeresége	nyeresége a saját tőke %-ában	száma	saját tőkéje pengőben	vesztessége	vesztessége a saját tőke %-ában	száma	saját tőkéje pengőben
1927.												
Östermelés	55	49,169,730	26	38,166,798	1,563,437	4.1	29	11,002,932	2,010,540	18.3	—	—
Bányászat	30	205,466,875	12	194,172,175	22,294,935	11.5	18	11,294,700	1,198,500	10.6	—	—
Ipar	1,106	888,472,446	674	785,164,365	50,714,542	6.5	432	103,308,081	15,153,711	14.7	—	—
Kereskedelem	627	108,424,105	377	78,043,240	3,846,078	4.9	250	30,380,865	3,287,938	10.8	—	—
Hitel	129	370,550,188	101	365,640,665	32,677,548	8.9	28	4,909,523	2,163,953	44.1	—	—
Közlekedés	71	414,354,449	55	391,677,891	7,570,605	1.9	16	22,676,558	182,512	0.8	—	—
Egyéb	223	46,443,965	126	31,126,546	1,524,492	4.9	97	15,317,419	1,501,642	9.8	—	—
Összesen	2,241	2,082,881,758	1,371	1,883,991,680	120,191,637	6.4	870	198,890,078	25,498,796	12.8	—	—
1928.												
Östermelés	57	22,231,734	28	10,350,324	408,840	4.0	28	11,831,096	2,092,761	17.7	1	50,314
Bányászat	29	196,919,711	10	188,343,557	23,042,390	12.2	18	8,496,154	1,091,733	12.8	1	80,000
Ipar	1,137	969,038,894	684	866,160,939	58,045,078	6.7	435	97,172,076	23,177,900	23.8	18	5,705,879
Kereskedelem	671	132,157,466	393	102,595,290	6,482,281	6.3	258	28,838,119	4,773,852	16.5	20	724,057
Hitel	129	400,632,268	100	396,485,923	40,398,056	10.2	25	3,961,705	1,074,376	27.1	4	184,640
Közlekedés	79	463,974,375	60	401,717,389	8,370,803	2.1	15	55,280,370	1,086,805	2.0	4	6,976,616
Egyéb	239	55,873,140	135	38,328,925	2,878,283	7.5	98	16,971,668	2,032,511	12.0	6	572,547
Összesen	2,341	2,240,837,588	1,410	2,003,982,347	139,625,731	7.0	877	222,551,188	35,329,938	15.9	54	14,294,053

¹⁾ 1927-ben a nyereség, illetve veszteség nélküli működő részvénytársaságokkal együtt.

Az összesített üzleti eredmények némileg előnyösebben alakulnak, mint ahogyan az a társaságok tőkeerők szerint való tagozódásából kitűnik, de mint látni fogjuk, nem sokat változtat a részvénytársaságok általános nehéz helyzetéről alkotott benyomásunkon. Egyelőre lássuk csak mit mutat az üzleti eredmények átlaga. Az összesített üzleti eredményekből kitűnik, hogy a szenvedett veszteségek a nyereségek összegének mintegy negyed-részt képezik. 1927-ben 120·2 millió nyereséggel szemben 25·4 millió, 1928-ban pedig 129·6 millió nyereséggel szemben 35·3 millió pengő volt a veszteségek összege. Ennél az általános eredménynél rosszabb volt a helyzet az ipari részvénytársaságoknál, ahol 1927-ben 50·7 millió pengő nyereséggel szemben 15·1 millió pengő volt a veszteség, 1928-ban pedig 58 millió pengő nyereség mellett 23 millió pengő veszteség szerepelt. Ugyancsak hasonló volt a helyzet a kereskedelmi részvénytársaságoknál, ahol a nyereségek összege 1927-ben 3·8 millió, a veszteségeké 3·2 millió, 1928-ban pedig a nyereségek összege 6·4 millió pengő, a veszteségeké pedig 4·7 millió pengő volt. Aránylag legjobb volt a pénzügyi és bányászati részvénytársaságok tőkéinek jövedelme. A pénzügyi társaságoknál 1927-ben 32·6 millió pengő nyereséggel szemben 2·1 millió veszteség, 1928-ban pedig 40·3 millió pengő nyereséggel szemben csupán 1 millió pengő állott; a bányavállalatoknál pedig 1927-ben 22·2 millió pengő nyereséggel szemben 1·1 millió veszteség és 1928-ban 23 millió pengő nyereséggel szemben ugyancsak 1 millió pengő veszteség állott. *A gazdasági depresszió tehát nem egyformán érintette részvénytársaságainkat. Foglalkozási ágak szerint különbözőképpen súlyosított meg azt, de — a pénzügyi társaságoktól és bányavállalatoktól eltekintve, valamennyi csoport pénzügyi eredményei kedvezőtlenül alakultak.*

A mellett, hogy a részvénytársasági vállalatok által szenvedett veszteségek igen jelentékeny tételek, még egy jellemző körülmény tűnik ki az adatokból — és pedig az, hogy a nagy veszteségeket aránylag jóval kisebb tőke szenvedte, mint amekkora a nyereségeket produkálta. A veszteséggel működő vállalatok lényegesen kisebb tőke felett rendelkeztek, mint a nyereséggel működők. Ezt bizonyítja a nyereséggel és veszteséggel működő vállalatok számszerint és tőkeerő szerint való egybevetése. A számbeli megoszlás alapján 1928-ban pl. a budapesti részvénytársaságok 60·2%-a működött nyereséggel, 37·4%-a veszteséggel és 2·4%-a sem nyereséggel sem veszteséggel. Ezzel szemben a részvénytársasági tőkeerőnek 89·4%-a esett a nyereséggel záró vállalatokra és csak 10%-a a veszteséggel zárókra.

A veszteséggel működő vállalatoknak tehát — kisebb tőkéik mellett — igen érzékeny veszteségeket kellett szenvedniök. A veszteségek aránya a veszteséggel záró társaságok saját tőkéihez, sokkal nagyobb volt, mint a nyereséggel működő cégek tőkéinek nyereséghezama. Egyedül a közlekedési vállalatoknál maradt a veszteség 10% alatt (2%), a többi vállalati ágban e fölött volt. A nyereségek aránya viszont csak a bányáknál és a pénzügyi társaságoknál emelkedett 10% fölé.

Ha mármost figyelembe vesszük azt, hogy a veszteséggel működő részvénytársaságok aránylag oly magas veszteségeket szenvedtek és azt, hogy számuk meghaladja a működő részvénytársasági cégek egyharmadát, *arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az 1924. évi tőzsdeválság hatásaképpen mutatkozó tömeges cégtörlések nyomába a nehéz gazdasági viszonyok következtében újabb nagyszámú cégtörlés fog lépni.* Fővárosi részvénytársaságaink sorából még jó ideig több vállalat tűnik majd el, mint amennyi újólag alakul. A működő részvénytársaságok számának 1928. évi emelkedése különben nem tekinthető másnak, mint számos cég részéről történt utolsó erőfeszítésnek, hogy ideig-óráig elodázhassák megszűnésüket.

A veszteséggel működő részvénytársaságoknak aránylag magas száma és e mellett kisebb tőkeereje már előbb is arra engedett következtetni, hogy a nagy veszteségeket főleg azok a vállalatok szenvedték, amelyek kisebb tőkeerejükkel nem tudtak helyet biztosítani maguknak a gazdasági versenyben és a tőkejövedelem inkább a nagyobb tőkét jutalmazta. Érdekesnek ígérkezik tehát, ha előbbi táblánk adatait a vállalatok tőkeerejének nagysága szerint bontjuk fel.

Adataink ugyancsak arra utalnak, hogy a veszteséggel működő részvénytársaságok száma aránylag legnagyobb a legkisebb tőkékkel rendelkező vállalatok csoportjában. Számuk még meg is haladja a nyereséggel működők számát. *A magasabb tőkeerejű csoportokban azonban már ez az arány fokoatosan fogy és a nagyvállalatok között már csak igen kevés számmal szerepelnek.* Még érdekesebb azt látnunk, hogy a veszteségeknek relatíve magas volta — a saját tőkéhez viszonyítva — a tőkék nagyságának emelkedésével ugyancsak fogy. 1928-ban az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőke mellett a veszteséggel működő vállalatok még 27·1%-os, de már a helyi jellegűek 24·2%-os, a közepes tőkájúak 23·6%-os, a nagytőkájúak 5·6%-os veszteséget szenvedtek. 1927-ben pedig ezek az arányszámok ugyancsak így sorakoztak egymás után 30·7%, 19·2%, 12·7% és 10·1%.

Ha a nyereséggel záró vállalatok tőkejövedelmének aránya a tőkék nagyságának emelkedésével nem is emelkedett, de a nyereségek megoszlása a veszteségekkel szemben ugyancsak a nagyvállalatok javára ütött ki. A legalacsonyabb részvénytőkékkel rendelkező cégek csoportjában a nyereséggel zárók (kisebb számuk mellett) bár nagyobb tőkeerővel rendelkeztek, mint a veszteséggel működők, de a nyereségeik összege mégis a veszteségek összegéhez mérve igen csekély volt. Jobb volt a helyzet a helyi jellegű társaságoknál, de a veszteségek összege még itt jelentékenyen meghaladta a nyereségeket. Sőt még a középtőkájú részvénytársaságok között is fennállott ez a ferdeség a veszteségek nagysága tekintetében. 20·4 millió pengő veszteséggel csak 12·5 millió pengő nyereség állott szemben, dacára annak, hogy a nyereséggel működő társaságok száma és tőkeereje a veszteséggel működőkéét itt már jóval meghaladta.

46. A budapesti működő részvénytársaságok üzleti eredményei a saját tőkék nagysága szerint 1927-ben.

Részvénytársaságok 49.999 pengő és kevesebb részvénytőkével										
A vállalati főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyereséggel működők			Veszteséggel működők			Nyereség, illetve vesztesség nélküli működők			
	száma	nyeresége		száma	vesztése		száma	saját tőkéje		száma
		saját tőkéje	összesen		összesen	a saját tőke %-ában		összesen	a saját tőke %-ában	
Óstermelés	—	—	—	10	307.765	140.990	45-8	1	50.214	
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ipar	87	2,768.665	156.119	89	2,506.276	640.382	25-6	8	168.348	
Kereskedelem	84	1,691.556	146.938	70	1,261.668	446.086	35-4	18	215.570	
Hitel	9	154.202	14.298	6	99.644	32.113	—	—	—	
Közlekedés	3	49.455	2.108	4-3	—	—	—	3	1,556.857	
Egyéb	23	510.488	23.963	26	469.122	166.786	35-6	3	1.080	
Összesen	206	5,174.366	343.426	201	4,644.475	1,426.357	30-7	33	1,992.069	
Részvénytársaságok 50.000—149.999 pengő részvénytőkével										
A vállalati főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyereséggel működők			Veszteséggel működők			Nyereség, illetve vesztesség nélküli működők			
	száma	nyeresége		száma	vesztése		száma	saját tőkéje		száma
		saját tőkéje	összesen		összesen	a saját tőke %-ában		összesen	a saját tőke %-ában	
Óstermelés	8	686.584	34.245	7	961.193	140.798	14-6	—	—	
Bányászat	2	160.305	12.703	10	981.704	155.091	15-8	—	—	
Ipar	243	21,711.798	1,311.313	216	16,470.883	3,284.795	19-9	3	205.782	
Kereskedelem	207	16,613.799	1,170.283	109	7,874.774	1,653.252	21-0	9	488.367	
Hitel	35	3,766.799	240.781	14	977.804	85.235	8-7	4	226.462	
Közlekedés	2	240.865	19.491	2	266.275	9.537	3-6	1	151.665	
Egyéb	63	6,293.955	246.868	42	3,463.897	628.466	18-1	3	150.000	
Összesen	560	49,474.105	3,035.684	400	30,996.530	5,957.174	19-2	20	1,222.276	

46. A budapesti működő részvénytársaságok üzleti eredményei a saját tőkék nagysága szerint 1927-ben. (Folytatás.)

Részvénytársaságok 150.000—999.999 pengő részvénytőkével									
A vállalati főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyeréssel működők				Veszteséggel működők				Nyerés, illetve vesztés nélkül működők
	száma	saját tőkéje		nyeresége a saját tőke %-ában	száma	saját tőkéje		vesztés a saját tőke %-ában	
		összesen	pengőben			összesen	pengőben		
Östermetlés	16	9,290,543	287,777	3-1	9	3,659,760	713,096	19-5	—
Bányászat	2	1,354,165	67,288	5-0	5	2,449,841	305,401	12-5	—
Ipar	245	152,795,252	8,588,180	5-6	98	43,867,292	6,517,254	14-9	760,000
Kereskedelem	75	26,084,316	1,336,470	5-1	38	12,406,757	852,792	6-9	300,000
Hitel	31	40,274,068	1,609,444	4-0	3	1,381,525	77,105	5-6	—
Közlekedés	1	689,122	600	0-1	2	2,320,000	62,083	2-7	—
Egyéb	35	14,749,955	694,987	4-7	17	5,533,808	605,013	11-9	1,005,906
Összesen	405	245,237,421	12,584,746	5-1	172	71,618,983	9,132,744	12-7	2,065,906
Részvénytársaságok 1,000.000 pengő és nagyobb részvénytőkével									
A vállalati főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyeréssel működők				Veszteséggel működők				Nyerés, illetve vesztés nélkül működők
	száma	saját tőkéje		nyeresége a saját tőke %-ában	száma	saját tőkéje		vesztés a saját tőke %-ában	
		összesen	pengőben			összesen	pengőben		
Östermetlés	2	28,189,671	1,241,415	4-4	2	6,024,000	1,015,656	16-9	—
Bányászat	8	192,657,705	22,214,944	11-5	3	7,863,155	738,008	9-4	—
Ipar	99	612,698,556	40,658,930	6-6	15	34,485,606	4,711,280	13-7	—
Kereskedelem	11	32,609,774	1,192,387	3-6	3	8,875,524	335,808	3-8	—
Hitel	26	321,269,134	30,813,025	9-6	1	2,400,550	1,969,500	82-0	—
Közlekedés	49	378,760,091	7,548,406	2-0	5	23,341,834	110,892	0-5	3
Egyéb	5	8,414,962	558,674	6-6	2	5,850,792	101,377	1-7	—
Összesen	200	1,574,599,893	104,227,781	66-	31	88,841,461	8,982,521	10-1	5,241,266

46. A budapesti működő részvénytársaságok üzleti eredményei a saját tőkék nagysága szerint 1928-ban. (Folytatás.)

Részvénytársaságok 49.999 pengő és kevesebb részvénytőkével									
A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyereséggel működők				Veszteséggel működők				Nyereség, illetve vesztesség nélkül működők
	száma	saját tőkéje		nyeresége	száma	saját tőkéje		vesztessége	száma
		pengőben	összesen			összesen	a saját tőke %-ában		
Östermelés	2	31.736	3.884	12-2	9	248.948	35.725	14-4	1
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipar	75	2,414.117	155.077	6-4	84	2,494.837	816.656	32-7	7
Kereskedelem	75	1,866.945	149.770	8-0	56	1,119.697	276.858	24-7	9
Hitel	4	43.919	1.378	3-1	2	24.092	5.388	22-4	1
Közlekedés	2	37.342	2.042	5-5	2	43.986	3.053	6-9	1
Egyéb	19	413.884	19.991	4-8	28	542.702	73.339	13-5	—
Összesen	177	4,807.943	332.142	6-9	181	4,474.262	1,211.019	27-1	19
Részvénytársaságok 50.000—149.999 pengő részvénytőkével									
A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyereséggel működők				Veszteséggel működők				Nyereség, illetve vesztesség nélkül működők
	száma	saját tőkéje		nyeresége	száma	saját tőkéje		vesztessége	száma
		pengőben	összesen			összesen	a saját tőke %-ában		
Östermelés	10	896.401	46.549	5-2	5	843.451	155.555	18-5	—
Bányászat	2	245.568	12.178	5-0	11	986.736	256.504	26-0	1
Ipar	244	21,301.919	1,361.658	6-4	225	17,418.687	4,184.362	24-0	5
Kereskedelem	215	16,557.362	1,051.565	6-4	136	9,523.429	2,601.227	27-3	11
Hitel	33	4,523.558	266.020	5-9	19	1,400.780	171.451	12-2	3
Közlekedés	1	113.365	14.173	12-5	2	266.275	13.010	4-9	1
Egyéb	75	7,812.172	378.327	4-8	44	3,460.419	828.541	23-9	5
Összesen	580	51,450.345	3,130.470	6-1	442	33,899.777	8,210.650	24-2	26

46. A budapesti működő részvénytársaságok üzleti eredményei a saját tőkéik nagysága szerint 1928-ban. (Vége.)

Részvénytársaságok 150.000—999.999 pengő részvénytőkével												
A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyereséggel működők					Veszteséggel működők					Nyereség, illetve vesztesség nélküli működők	
	száma	saját tőkéje		nyeresége		száma	saját tőkéje		vesztésege			száma
		pengőben	összesen	a saját tőke %-ában	pengőben		összesen	a saját tőke %-ában				
Östernelés	15	8,073,850	227,938	2-8	12	5,110,845	884,471	17-3	—	—	—	
Bányászat	1	653,459	1,217	0-2	5	2,418,891	354,297	14-6	—	—	—	
Ipar	259	149,911,620	7,873,088	5-3	113	49,231,925	15,941,764	32-4	4	1,169,437	—	
Kereskedelem	89	30,219,738	1,693,184	5-6	66	18,194,993	1,895,767	10-4	—	—	—	
Hitel	38	35,833,037	1,643,939	4-6	3	967,467	297,169	30-7	—	—	—	
Közlekedés	3	1,674,969	45,220	2-7	4	3,750,031	86,923	2-3	—	—	—	
Egyéb	35	13,915,904	1,018,768	7-3	24	7,117,754	1,039,362	14-6	1	307,000	—	
Összesen	440	240,282,577	12,503,354	5-2	227	86,791,906	20,499,753	23-6	5	1,476,437	—	
Részvénytársaságok 1,000.000 pengő és nagyobb részvénytőkével												
A foglalkozási főcsoport, amelyhez a részvénytársaság tartozik	Nyereséggel működők					Veszteséggel működők					Nyereség, illetve vesztesség nélküli működők	
	száma	saját tőkéje		nyeresége		száma	saját tőkéje		vesztésege			száma
		pengőben	összesen	a saját tőke %-ában	pengőben		összesen	a saját tőke %-ában				
Östernelés	1	1,348,337	130,469	9-7	2	5,627,852	1,017,010	18-1	—	—	—	
Bányászat	7	187,444,530	23,028,995	12-3	2	5,090,527	480,932	9-4	—	—	—	
Ipar	106	692,533,283	48,655,255	7-0	13	28,026,627	2,235,118	8-0	2	4,000,000	—	
Kereskedelem	14	53,951,245	3,587,762	6-7	—	—	—	—	—	—	—	
Hitel	25	356,085,409	38,486,719	10-8	1	1,569,366	600,368	38-3	—	—	—	
Közlekedés	54	399,891,713	8,309,368	2-1	7	51,220,078	983,819	1-9	2	5,270,262	—	
Egyéb	6	16,186,965	1,461,197	9-0	2	5,850,793	91,269	1-6	—	—	—	
Összesen	213	1,707,441,482	123,659,765	7-2	27	97,385,243	5,408,516	5-6	4	9,270,262	—	

A nyereségek és veszteségek között az egyensúlyt csak a millió pengőnél magasabb részvénytőkével bíró vállalatok állították helyre. 1927-ben 200, 1928-ban pedig 213 nyereséggel működő nagy részvénytársaság mellett 30, illetőleg 27 volt olyan, mely veszteséggel zárt. A nyereséggel működő nagyvállalatok saját tőkéi pedig egymagukban nagyobb összeget tettek ki, mint az összes többi részvénytársaságok saját tőkéi. 1927-ben 104, 1928-ban pedig 123 millió pengő nyereségük az összes többi vállalatok nyereségét meghaladta.

A részvénytársasági vállalati tőkék jövedelmezőségének fent tapasztalt viszonyai azt mutatják, hogy a vállalatokra nehezedő gazdasági helyzet oly nyomasztó volt, hogy azt nemcsak a kisebb, hanem a közepes tőkéjű társulatok is alaposan megérezték és csak az igen tőkeerős cégek tudták magukat alóla mentesíteni.

Ha a nagyvállalatok adatai kedvező irányban nem befolyásolták volna a részvénytársasági tőkék jövedelmezőségének általános képét, akkor azt lehető legrosszabbnak kellett volna mondanunk. A kis és helyi részvénytársulatok léte a legnagyobb mértékben veszélyeztetve volt és nem igen tévedünk, ha azt mondjuk, hogy a jelen nehéz gazdasági viszonyok között *vállalataink többnyire csak nagyobb tőkeerővel tudnak rentábilis működést kifejteni.* A gazdasági rendszer állandó fejlődése egyre fokozottabb tőkekoncentrációra szorítja a vállalkozásokat. *A nagytőke versenyképessége és ereje mellett a kistőke felmorzosódik vagy csak nagy kockázattal állja helyét.*

A nagyvállalati jellegű részvénytársaságoknak a tőkejövedelem terén pregnánsan kiütőköző előnyesebb helyzete nyomatékos bizonyíték a mellett, hogy a részvénytársasági vállalkozási forma a nagytőkét igénylő gazdasági szervek részére van teremtvé és bár a gazdasági helyzet feltétlenül erősen közrejátszik, a kisebb részvénytársaságok rossz pénzügyi viszonyaiból mégis csak meg kell állapítani, hogy a részvénytársasági forma kevésbé alkalmas az utóbbiak részére.

A nyereségek felosztása.

Előbbi fejezetünkben megismerkedtünk részvénytársaságaink nyereségeinek adataival. Most még az a kérdés vár megvilágításra, hogy hová folytak ezek az összegek, miképen történt fölhasználásuk?

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy a nyereség nem minden vállalatnál kerül fölosztásra. Azok a cégek, amelyek csak kisebb összegeket tudnak mérlegeikben kimutatni, ezeket többnyire a jövő év számlájára viszik át. Az így átvitt összegeket szintén szerepeltetjük a nyereségfölosztásban a többi átvitt nyereségmaradványok között.

A budapesti részvénytársaságok nyereségeinek fölosztására vonatkozó adatokat igyekeztünk egy olyan táblázatba sűríteni, amely a felosztás-

nak leggyakoribb tételeit tartalmazza és amely tételek céljaira a vállalatok aránylag a legnagyobb összegeket áldozzák. Az osztalékok, valamint a tartalékra fordított összegek és a jutalékok adatainál egyszersmind azok százalékos arányát is megadtuk azért, hogy az általános üzleti politika iránya így élesebb megvilágítást nyerjen. (47. sz. tábla.)

Adataink szerint a részvénytársaságok nyereségeik nagyobbik részét láthatólag osztalékra fordítják. Átlag mintegy 66—68% kerül kifizetésre. Ez az összeg 1927-ben több, mint 80 millió, 1928-ban pedig közel 95 millió pengő összeget jelentett a részvénybirtokosok részére. A fenti összegeknek viszonylag legnagyobb részét az ipari részvénytársaságok fizették ki, utánuk a pénzintézetek, majd a bányavállalatok következtek. Sajátosképen a részvénytársaságoknak ez a három csoportja alkotja a tőzsdén jegyzett cégek többségét is. Az osztalékfizetések súlypontja tehát a tőzsdén jegyzett vállalatokra helyeződik. Az 1927. évi 80 millió pengőből 67 milliót, az 1928. évi 95 millió pengőből pedig 76 milliót a tőzsdén jegyzett vállalatok fizettek ki, jóllehet számuk az összes részvénytársulatok számának még $\frac{1}{10}$ -részét sem adja.¹⁾

A nyereségfelosztásnak második legjelentékenyebb tétele a tartalékalapok növelése. Részvénytársaságaink 1927-ben 13.2 millió pengőt és 1928-ban 15.6 millió pengőt fordítottak erre a célra. Ezek az összegek nem vallanak a tartalékok erős gyarapítására, mert a nyereségeknek alig több, mint $\frac{1}{10}$ -részét, a meglevő tartaléktőkéknek pedig 2%-át teszik. Ha a tartalékalapokat kamatozó tőkéknek tekintenénk, akkor a nyereségekből hozzájuk csatolt összegek még a hivatalos kamatlábbal való tőkésítés értékeig sem érnének föl.

A tartalékok mellett elég jelentékenyek azok az összegek is, amelyeket részvénytársaságaink jutalékokra fizetnek ki. Évente több, mint 9 millió pengőt fordítottak erre a célra, a nyereségeknek tehát körülbelül 6—7%-át. Nem hallgathatjuk itt el, hogy a jutalékokra fordított összegek 1927-ről 1928-ra csökkentek és e helyett a nyugdíj- és egyéb alapok dotációja mutatott igen lényeges emelkedést.

Mélyreható különbségek mutatkoznak az egyes vállalati ágakban működő részvénytársulatok nyereségfelosztási politikája között is. Egyes ágazatokban aránylag erősebb az osztalékfizetés, másokban pedig a tartalékolás. Az átlagos iránynak csaknem teljesen megfelel az iparvállalatok nyereségfelosztása úgyhogy ehhez különösebb magyarázatot nem szükséges fűznünk. Eltérés mutatkozik azonban a bányavállalatok politikájában, ahol a nélkül, hogy az osztalékfizetésre kevesebb gondot fordítanak, tartalékjaik növelésére általában nagyobb súlyt fektetnek, mint a többi vállalatok. E mellett kiemelkednek igazgatósági és felügyelőbizottsági jutalékaik nagyságával.

¹⁾ A tőzsdén jegyzett budapesti részvénytársaságok száma 1928. év végén 199 volt.

47. A budapesti részvénytársaságok nyereségelosztása 1927-ben és 1928-ban.

A m é r l e g s z e r i n t i n y e r e s é g																
f e l o s z t á s a																
A foglalkozási főcsoport, melyhez a részvénytársaság tartozik	összesen		osztalékokra		tartaléklásra				igazgatói és fel- ügyelbizottsági jutalékokra		nyugdíjlapra		tisztviselői és munkásjuttatási célokra		egyéb célokra és átviteli ut számokra	
	P	a %-ában	P	a %-ában	a tartalék- tőke %-ában	a nyereség %-ában	P	a %-ában	P	a %-ában	P	a %-ában	P	a %-ában	P	a %-ában
1927.	Östermelés	1,563.437	1,244.500	79-6	87.270	0-5	5-6	90.205	5-8	4.000	12.750	905	123.807			
	Bányászat	22,294.935	14,625.500	65-6	2,801.683	3-5	12-6	2,472.274	11-1	620.000	630.000	60.000	1,085.478			
	Ipar	50,714.542	34,062.159	67-2	5,162.295	1-6	10-2	3,727.124	7-3	715.299	948.668	236.913	5,862.084			
	Kereskedelem	3,846.078	1,885.042	49-0	656.258	3-3	17-1	278.582	7-2	31.178	51.203	26.096	917.719			
	Hitel	32,677.548	21,245.249	65-0	4,087.998	2-6	12-5	2,549.660	7-8	2,496.067	511.336	93.423	1,693.815			
	Közlekedés	7,570.605	6,285.785	83-0	264.751	0-8	3-5	304.405	4-0	68.000	—	30.000	617.664			
	Egyéb	1,524.492	849.510	55-7	195.684	3-1	12-8	79.990	5-2	800	15.000	—	383.508			
	Összesen ...	120,191.637	80,197.745	66-7	13,255.939	2-1	11-0	9,502.240	7-9	3,935.344	2,168.957	447.337	10,684.075			
1928.	Östermelés	408.840	175.250	42-9	108.137	3-4	26-4	44.023	10-8	—	15.873	—	65.557			
	Bányászat	23,042.390	15,630.500	67-8	3,338.117	4-3	14-5	2,227.706	9-7	610.000	660.000	94.000	482.067			
	Ipar	58,045.078	39,924.097	68-8	5,799.797	1-7	10-0	3,940.020	6-8	1,111.486	1,086.068	169.960	6,013.650			
	Kereskedelem	6,482.281	3,667.076	56-6	1,078.379	4-9	16-6	451.123	6-9	211.537	33.518	12.998	1,027.650			
	Hitel	40,398.056	26,784.096	66-3	4,654.730	2-9	11-5	2,074.517	5-1	2,338.119	1,209.145	281.926	3,055.523			
	Közlekedés	8,370.803	7,057.548	84-3	278.497	1-0	3-3	258.295	3-1	25.000	25.000	10.000	716.463			
	Egyéb	2,878.283	1,721.253	59-8	380.753	3-8	13-2	193.895	6-9	13.500	44.493	—	518.389			
	Összesen ...	139,625.731	94,959.820	68-0	15,638.410	2-4	11-2	9,195.579	6-6	4,309.642	3,074.097	568.884	11,879.299			

A bányavállalatok politikájához nagyjában megközelítő jelenség mutatkozik a pénzügyintézeteknél. Ezek jórészen szintén nagyvállalatok lévén, az átlagos mértéknél erősebben tartalékolnak. Nyugdíj- és jóléti alapjaik támogatásával pedig különösen kitűnnek a többi vállalatok közül.

A kereskedelmi vállalatok üzletpolitikáját az aránylag alacsonyabb osztalékok és az átlagot jelentékenyen meghaladó tartalékolások jellemzik. Viszonylag még többet fordítanak tartalékra, mint a bányavállalatok. Oka ennek nagyrészen a gazdasági depresszió, amellyel szemben való védekezésül kezükből nem szívesen adják ki nyereségeiket, hanem a kockázat csökkentésére igyekeznek azokat a vállalatban megtartani. A kereskedelmi részvénytársaságok különben is jobbra kis vállalatok, ahol a nyereségek felosztása nem mutatkozik célszerűnek. Nem csekély hányaduk van magán vagy családi kézben. Ezeknél a cégeknél az osztalékfizetést a nyereségeknek más módon való felhasználása vagy kiosztása pótolja.

Az osztaléköntések mérve aránylag legnagyobb a közlekedési vállalatoknál, ahol a nyereségeknek még 80%-át is meghaladja, viszont a tartalékba helyezett összegek minimálisak. Mint ahogy már említettük, a közlekedési vállalatok nagyobb részénél a tartalékolás hiányát vagy nagyobb mérvét a tőkeamortizáció okozza. Táblánkban ezért csak azoknak a közlekedési vállalatoknak tartalékba helyezett összegei szerepelnek, amelyek nem esnek háramlás alá.

A részvényesek osztalékjövödelme.

A részvénytársaságok tőkejövödelmének ismertetése után természet-szerűleg felmerül a kérdés, hogy a vállalatok birtokosai, — a részvényesek, miképen élvezik a részvényekbe fektetett tőkéjük hozadékát. A részvényeseknek a vállalat tőkejövödelméből való részesedése lényegében többféle tételből alakul¹⁾ Elvileg ugyan a jutalékok, a nyugdíjpénztári és jóléti vagy

¹⁾ Kőrösy József a részvénytársasági statisztikáról írott módszertanában különbséget tett a részvények osztalékjövödelme és tiszta jövödelme között. Ez utóbbi szerinte több tételből képződik, melyek a következők: 1. az osztalékjövödelem, 2. az elővételi jogok értéke, 3. a múlt üzleti év veszteségeiből a jelen üzleti évet terhelő rész, 4. mindazon jövödelmek, melyek a tartalékok felhasználásából származnak, 5. az élvezeti jegyek jövödelmei, 6. minden egyéb, a vagyonból eredő jövödelmek, mint pl. a részvénykisorolásoknál fizetett díjak, felszámolásoknál a részvényekre eső értéktöbblet stb.; szemben állanak e jövödelmekkel a zárszámlából az évet terhelő veszteségek és mindazok a veszteségek, melyek csőd vagy felszámolás folytán érik a részvényesek részvényvagyonát. Mindezen tételek eredője a részvényesek tiszta jövödelme, vagy részvényjáradék.

Sajnos, a fenti értelemben vett részvényjáradék kiszámítása kétezeret meghaladó számú részvénytársaságainknál szinte megvalósíthatatlan, annál is inkább, mert a nemrég múlt idők gazdasági viszonyai szinte legyőzhetetlen akadályokat gördítettek ily értelmű számítások elé.

jótekonysági célra adott hozzájárulások leszámításával az egész tőke-jövedelem a részvényeseket illeti, csak hogy ezt a jövedelmet a részvényes különböző alakban élvezi. Egy rész a vállalatban marad és a részvények belértékét emeli, — a másik rész kifizetésre kerül. A részvények után évente kifizetett összeg a részvényesek osztalékjövödelme, melyet a következőkben kívánunk ismertetni.

Ha egy-egy vállalat részvényeinek osztalékjövödelméről beszélünk és azt egy jellemző adattal akarjuk kifejezni, akkor a részvényenkint fizetett osztalék nagyságát kell a vállalat részvényeit jellemző valamely értékbázishoz viszonyítani. Csupán ennek a bázisnak helyes megválasztása lehet kérdés tárgya. Mikor azonban az osztalékjövödelmezőség kérdését statisztikailag vizsgáljuk, ki kell terjeszkednünk valamennyi részvénytársulat részvényeinek jövödelmezőségére és ezáltal olyan problémákkal kell foglalkoznunk, melyek az átlag megállapításánál állanak elő.

Mindenekelőtt meg kell említenünk, hogy az osztalékjövödelmekérdés általános elbírálásánál figyelembe kell venni azon vállalatok részvényeit is, melyek osztalékot nem fizetnek. A semmi osztalékot sem fizető társaságok részvényeinek értéke tehát az átlagot rontja. Számolni kell azzal is, hogy az osztalékjövödelmmel szemben számos vállalatnál veszteségek vannak. Ez utóbbi vállalatok részvényértéke bennfoglalja az összes részvénytársasági részvényértékben és így egy tekintet alá esik az osztalékot fizető vagy legalább is a veszteséget nem szenvedett vállalatok részvényértékével. Pedig a veszteséggel záró részvénytársulatok részvényeik belső értékéből veszteségeik fedezetére egyrészt elméletileg elvonni voltak kénytelenek és ezzel tulajdonképpen negatív osztalékot létesítettek.

Az átlagosztalék jövödelmezőség számítás eme hibájával számolnunk kell, de a statisztikai gyakorlatban mégsem állíthatjuk be a veszteségeket az osztalékkal szemben, mert így az ú. n. részvényjáradéknak adatok hiányában részünkre megoldhatatlan kérdéséhez kellene visszatérnünk.

Az osztalék — jövödelmezőség — számítás legfontosabb kérdése az, hogy mi legyen az az alap, melyhez az osztalékok viszonyítása történjék? Ha minden kritikával szemben helytálló bázisra akarunk helyezkedni, akkor sajnos csak elvet tudunk felállítani, amelyet a statisztikai gyakorlatban használt eljárások hibái alapján szűrhetünk le, de amelyet a valóságban technikai okokból teljesen keresztül nem vihetünk.

A gyakorlatban alkalmazott eljárások közül az egyik a kifizetésre rendelt osztalékok összegét a részvénytőkék összegéhez, illetőleg a névértékhez viszonyítja. Ennek a módszernek hibája abban rejlik, hogy nem mutatja a részvényekbe fektetett tőke tényleges jövödelmezőségét. A részvények tényleges értéke nem egyenlő azok névértékével, hanem más érték, amelynek elérése a részvényesre nézve anyagi áldozattal jár. Már az ősjegyző is rendszerint többet fizet be a vállalat pénztárába felpénzek útján,

mint a névérték, amelytől az idők folyamán kialakult árfolyamok sokszor messze eltávolodnak. A részvényes tőkéje árfolyamérték lesz, amely mögött lényegileg a vállalat vagyonának egy részére való igényjogosultsága rejlik. Az új részvényes is árfolyamértékben szerzi meg a részvényeket, az ő tőkebefektetését tehát szintén nem a névérték, hanem az árfolyamérték képviseli. Világos ebből, hogy az osztalékjövedelmezőség mérésére bázisul az árfolyamérték a névértéknél inkább megfelel.¹⁾ De ha a részvényesek osztalékjövedelmének mérésére helyesebb is bázisul venni az árfolyamértéket, ennek dacára nem hagyhatjuk figyelmen kívül annak hibáit. Az árfolyamérték szintén nem fedi teljesen a tőkeértéket, a tőzsdei spekulációk folytán előidézett áringadozások miatt. Ebből ered az, hogy az árfolyamingadozásokból kialakult értékváltozások nagymértékben befolyásolják a jövedelmezőség képét. Az árfolyamok emelkedése a jövedelmezőségi arányszámok csökkenését vonja maga után, az árfolyamok csökkenése pedig azok emelkedését. Tehát merőben ellentétes irány mutatkozik a kedvező árfolyamok és a kedvező jövedelmezőség között. Ha pl. egy 100 pengős árfolyammal bíró részvény után 5 pengő osztalékot kívánnak fizetni, úgy ez 5%-os tényleges jövedelmezőségnek felel meg, míg ha az árfolyamérték a spekuláció folytán 120 pengőre emelkedik, a jövedelmezőség már csak 4-16% lesz. Osztalékfizetések előtt az árfolyamok emelkedni szoktak, a kifizetés után pedig esnek; lényegében tehát ugyanazon belső érték mellett más a jövedelmezőség viszonyzáma.

Egy másik hiba szervesen összefügg az elsővel. A részvénytársasági statisztikában az árfolyamértékhez mért jövedelmezőség alapjául a december 31-i dátumot szokták venni. Ez az időpont ugyanis a legtöbb vállalatnál a számadások zárásának ideje. Ekkor állapítják meg a nyereséget, amelynek felosztása az osztalékfizetés alapja. A részvényjövedelmezőség megállapítása tehát elvileg a tőkejövedelem megállapításának időpontjára esik. A részvényárfolyamok azonban lényegesen megváltozhatnak az osztalékok kifizetéséig és így a részvényes csak akkor élvezi részvényei után járó jövedelmét, amikor azoknak talán már más értéke van, mint december 31-én volt. Bonyolítja a kérdést még az is, hogy a részvénytársaságok jelentékeny része üzletét nem december 31-én zárja, hanem a naptári év más hónapjában és így ezeknél a társaságoknál tulajdonképpen nem a naptári év utolsó napjára, hanem a zárás időpontjára kell a jövedelmezőséget számítani.

E helyütt fel kell még hívnunk az olvasó figyelmét arra a körülményre is, hogy árfolyamok alapján számított jövedelmezőséget az összes részvénytársulatok részvényeiről megadni nem lehet. Árfolyama nincs minden részvénynek, sőt azok túlnyomószámában nem is képezik forgalom tárgyát.

¹⁾ Kőrösy József az árfolyamértékhez való viszonyítást tényleges, a névértékhez való viszonyítást pedig névleges jövedelmezőségnek nevezte.

Csupán a nagyvállalatok részvényei vannak az értéktőzsdén bevezetve. Azoknál a részvényeknél is, melyek a magánforgalomban is szerepelnek, kinyomozhatatlan az árfolyam. Így az árfolyamon alapuló jövedelmezőség-számítás csupán a tőzsdén jegyzett vállalatok részvényeire szorítkozhatik.

Az osztalékjövedelmezőség-számítás két ismertetett gyakorlati eljárásának hibái alapján olyan bázist kell keresnünk, amely egyrészt a tényleges tőkeértéket fedi, másrészt pedig nincs irreális ingadozásoknak kitéve. Ez a bázis helyesen a *likvidációs hányad-jog értéke, vagyis a részvények belértéke*. Sajnos, a teljesen pontos belérték statisztikai megállapítása vállalatunkint csak azok szuverén jogainak átlépésével volna elérhető és így arról le kell tennünk. Elfogadhatjuk azonban alapul a kimutatott belértéket, mely a tényleges belértéket mindenesetre sokkal jobban megközelíti, mint akár a névérték, akár az árfolyamérték. Így ugyan kisebb hibaforrással számolnunk kell, de e hibaforrás irányára rámutathatunk. A kimutatott belérték alapján számított osztalékjövedelmezőség mindig valamivel magasabb lesz, az elméleti tényleges jövedelmezőség számainál. Ez az eltérés a titkos tartalékok ismeretlen voltából ered, de semmi esetre sem lehet oly nagy, mint az árfolyamok ingadozása a valódi belérték körül. Függelékünknek »A nagyobb részvénytársaságok részvényei és azok jövedelmezősége« c. táblája meggyőzően mutatja ezt a tényt. Sok helyen az árfolyamok mélyen a kimutatott belérték alatt maradnak.¹⁾

Dacára annak, hogy a fenti megállapításainkkal szilárd bázist adtunk a részvények átlagos jövedelmezőségének kiszámítására, — a következőkben szemléltetés céljából mégis bemutatjuk a névértékhez és az árfolyamértékhez való viszonyítás eredményeit is és így adatainkat három csoportban adjuk meg: az első csoport mutatja a budapesti részvénytársaságok részvényeinek a névértékekhez viszonyított jövedelmezőségi számait; a második csoport a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyzett részvényeknek az árfolyamértékekhez viszonyított jövedelem számait; a harmadik csoport pedig a belértékekhez viszonyított jövedelmezőségi számokat ismerteti, úgy az összes budapesti részvénytársaság részvényeinek, mint külön a budapesti Áru- és Érték-tőzsdén jegyzett részvényeknek átlagával.

Mielőtt azonban az adatok ismertetésére áttérnénk, meg kell említenünk, hogy adataink mérlegelt átlagok, vagyis olyan viszonyszámok, melyekben az egyes vállalatok tőkeerejének súlya is érvényre jut.²⁾

¹⁾ A kimutatott belérték alkalmazásával szemben azzal lehetne érvelni, hogy az évi veszteségeknek tulajdonképpen a mérlegekben csökkenteni kellene a saját tőkéjük értékét és így a kimutatott saját tőke nem minden esetben azonos a tényleg rendelkezésre álló saját tőkével. Ez a hiba elhanyagolható akkor, ha figyelembe vesszük, hogy szemben állanak a nyereséggel záró részvénytársulatoknál tartalékba helyezett összegek és a nyereségáthozatok, sőt továbbmenve, a titkos tartalékok.

²⁾ Egyszerű átlagokkal nem lehet operálni a jövedelmi adatok megállapításánál, mert ezek felhasználása esetén a kevésszámú vagy kisértékű és egyúttal kistőkű vállalatok eredményei nagyon előtérbe nyomulnának a nagyvállalatok részvényeivel szemben.

A névértékekhez számított osztalékjövedelmezőség számaadatait az alábbi tábla tartalmazza:

48. A budapesti részvénytársaságok részvényeinek a névértékekhez viszonyított jövedelmezősége 1927-ben és 1928-ban.

	1927	1928
Östermelés	4.5	1.1
Bányászat	12.0	13.3
Ipar	6.2	6.5
Kereskedelem	2.3	3.4
Hitel	10.0	11.3
Közlekedés	1.6	1.6
Egyéb	2.3	4.0
Összesen	5.7	6.1

Említettük, hogy az osztalékjövedelmezőség nem csupán az osztalékot fizető vállalatok tőkéjéhez, hanem az összes részvénytársasági tőkéhez van mérve. Így nem lesz érdektelen egy pillantást vetnünk arra, hogy vajjon hány társulat tőkéje rontja évenként az osztalékot hozó részvények jövedelmének kedvező képét? Ezt a kérdést a 49. táblázatunkban igyekszünk megvilágítani.

Meg kell jegyeznünk, hogy a kifizetett osztalékot maguk a vállalatok a névérték százalékában fejezik ki, ezért közöljük a feltüntetett adatainkat e csoport körében.

49. A budapesti részvénytársaságok osztalékosztása 1927-ben és 1928-ban.

Megnevezés	Működő részvény- társaságok száma	Nyereséggel működő részvénytársaságok száma	Osztalékot fizető részvénytársaságok száma	Osztalékot fizető vállalatok a működő részvénytársaságok %-ában	A névérték után					
					— 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
					százalék osztalékot fizető részvénytársaságok					
1927.										
Östermelés	55	26	10	18.2	3	4	3	—	—	—
Bányászat	30	12	9	30.0	—	2	4	1	1	1
Ipar	1.106	674	362	32.7	109	160	68	14	8	3
Kereskedelem	627	377	159	25.4	54	81	16	2	3	3
Hitel	129	101	68	52.7	14	26	20	5	2	1
Közlekedés	71	55	47	66.2	38	3	6	—	—	—
Egyéb	223	126	35	15.7	17	13	5	—	—	—
Összesen	2.241	1.371	690	30.8	235	289	122	22	14	8
1928.										
Östermelés	57	28	9	15.8	3	3	3	—	—	—
Bányászat	29	10	7	24.1	1	1	2	1	2	—
Ipar	1.137	684	382	33.6	120	169	67	16	7	3
Kereskedelem	671	393	170	25.3	58	89	17	3	1	2
Hitel	129	100	64	49.6	12	20	23	5	1	3
Közlekedés	79	60	52	65.8	48	1	3	—	—	—
Egyéb	239	135	55	23.0	26	20	7	2	—	—
Összesen	2.341	1.410	739	31.6	268	303	122	27	11	8

Mint látható, az osztalékot fizető társulatok száma az összes működő részvénytársaságok számából elég kevés, úgy hogy a jövedelmezőség mértéke nagyon minimális lenne akkor, ha az előbbiek nem volnának csupa nagy vállalatok és — mint a tőkejövedelem taglalásánál láttuk — nem uralnák a tőkeerő és ezzel a részvényérték legnagyobb részét. A nyereséggel működő vállalatoknak is csak alig fele fizetett osztalékot. Adataink egyébként érdekesen mutatják, hogy az egyes vállalati ágak részvénytársaságai között mily mértékben szerepeltek az osztalékot fizető cégek?

Fenti táblánkban még azt is bemutatjuk, hogy miképen oszlanak meg az egyes vállalatok a különböző nagyságú osztalékok szerint. Az osztalékok leggyakoribb értéke — mint láthatjuk — úgy 1927-ben, mint 1928-ban a vállalatok legtöbbször 5—10% közé esett. E mellett azonban a 10—15%-os osztalék sem volt ritka.

Érdekes megvilágítást nyer táblánk, ha a bentfoglalt adatokat részletezzük a vállalatok részvénytőkéinek nagysága szerint való megoszlásában (Lásd a 49/a és 49/b sz. táblát.)

Az így kapott csoportosításokból világosan kitűnik, hogy az osztalékot fizető társaságok száma a tőkeerő nagysága szerint mily arányosan emelkedik. A nyereséggel záró vállalatok közül az 50 ezer pengőnél kisebb részvénytőkéjű társaságoknak még csak alig 10%-a fizetett osztalékot, — a millió pengőnél nagyobb részvénytőkéjű vállalatoknál már 75% körül ingadozik az osztalékot fizető cégek arányszáma. Hasonlóképen bár mérsékeltebben, meg van ez az átmenet az osztalékok relatív nagyságának emelkedésében is.

Az osztalékjövedelem tekintetében különös figyelemre tarthatnak számot a tőzsdén jegyzett vállalatok részvényei. A tőzsdén jegyzett vállalatok nagyobb és erőteljesebb gazdasági szervezetek lévén, az értékpiacon belülük helyezett bizalma nyilvánul meg részvényeik tőzsdei jegyzésében. Tekintettel arra, hogy a tőzsdén jegyzett vállalatoknál az árfolyamok után számított osztalékjövedelmezőség megállapítható, a következőkben ennek ismertetésére térünk át. A tőzsdén jegyzett budapesti részvénytársaságok osztalékjövedelméről alább közölt táblázatunkban csak 1925 óta eltelt négy évre végeztük el a számításokat, mert a háborús és az inflációs évek adatai ferde képet mutattak volna.¹⁾

¹⁾ A világháborúelőtti, árfolyam után számított részvényjövedelmezőség adataira Kőrösy József közleményében találunk példát.

Az ebből nyert adatokat itt közöljük:

	1873-ban	1898-ban
Bankok	7·2%	4·9%
Takarékpénztárak	8·2%	8·1%
Iparvállalatok	11·6%	9·7%
Biztosítótársaságok	12·0%	1·6%
Közlekedési vállalatok	9·6%	4·1%
Együtt	9·0%	4·7%

49/a. A budapesti részvénytársaságok osztaléköntése a részvénytőkék nagysága szerint 1927-ben.

Megnevezés	Működő részvénytársaságok száma	Nyereséggel működő részvénytársaságok száma	Osztalékot fizető részvénytársaságok száma	Osztalékot fizető vállalatok a működő részvénytársaságok % -ában	A névérték után					
					— 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
					százalékosztalékot fizető részvénytársaságok					
a) Részvénytársaságok 49.999 pengő és kevesebb részvénytőkével										
Őstermelés	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipar	184	87	17	9.2	4	7	6	—	—	—
Kereskedelem	172	84	18	10.5	6	7	3	—	—	2
Hitel	15	9	2	13.3	1	—	1	—	—	—
Közlekedés	6	3	1	16.7	—	—	1	—	—	—
Egyéb	52	23	3	5.8	2	1	—	—	—	—
Összesen	440	206	41	9.3	13	15	11	—	—	2
b) Részvénytársaságok 50.000—149.999 pengő részvénytőkével										
Őstermelés	15	8	2	13.3	—	1	1	—	—	—
Bányászat	12	2	1	8.3	—	—	—	—	1	—
Ipar	462	243	98	21.2	31	48	14	5	—	—
Kereskedelem	325	207	89	27.4	26	50	9	1	2	—
Hitel	53	35	16	30.2	3	8	3	2	—	—
Közlekedés	4	2	2	50.0	—	1	1	—	—	—
Egyéb	109	63	10	9.3	5	3	2	—	—	—
Összesen	980	560	218	22.2	65	111	30	8	3	1
c) Részvénytársaságok 150.000—999.999 pengő részvénytőkével										
Őstermelés	25	16	6	24.0	3	2	1	—	—	—
Bányászat	7	2	1	14.3	—	—	1	—	—	—
Ipar	346	245	164	47.4	63	70	22	4	4	1
Kereskedelem	116	75	42	36.2	17	20	3	1	1	—
Hitel	34	31	26	76.5	7	9	6	2	1	1
Közlekedés	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb	55	35	18	32.7	9	8	1	—	—	—
Összesen	587	405	257	43.6	99	109	34	7	6	2
d) Részvénytársaságok 1.000.000 pengő és nagyobb részvénytőkével										
Őstermelés	4	2	2	50.0	—	1	1	—	—	—
Bányászat	11	8	7	63.6	—	2	3	1	—	1
Ipar	114	99	83	72.8	11	35	26	5	4	2
Kereskedelem	14	11	10	71.4	5	4	1	—	—	—
Hitel	27	26	24	88.9	3	9	10	1	1	—
Közlekedés	57	49	44	77.2	38	2	4	—	—	—
Egyéb	7	5	4	57.1	1	1	2	—	—	—
Összesen	234	200	174	74.4	58	54	47	7	5	3

49/b. A budapesti részvénytársaságok osztaléköntése a részvénytőkék nagysága szerint 1928-ban.

Megnevezés	Működő részvénytársaságok száma	Nyereséggel működő részvénytársaságok száma	Osztalékot fizető részvénytársaságok száma	Osztalékot fizető vállalatok a működő részvénytársaságok %-ában	A névérték után					
					— 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
					százalékosztalékot fizető részvénytársaságok					
a) Részvénytársaságok 49.999 pengő és kevesebb részvénytőkével										
Östermelés	12	2	1	8.3	—	—	1	—	—	—
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ipar	166	75	20	12.0	3	11	5	1	—	—
Kereskedelem	140	75	18	12.9	3	8	6	—	—	1
Hitel	7	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Közlekedés	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb	47	19	3	6.4	2	1	—	—	—	—
Összesen	377	177	42	11.1	8	20	12	1	—	1
b) Részvénytársaságok 50.000—149.999 pengő részvénytőkével										
Östermelés	15	10	2	13.3	—	1	1	—	—	—
Bányászat	14	2	1	7.1	—	—	—	—	1	—
Ipar	474	244	106	22.4	34	51	17	3	1	—
Kereskedelem	362	215	82	22.7	22	49	7	3	—	1
Hitel	55	33	14	25.5	1	7	4	2	—	—
Közlekedés	4	1	1	25.0	—	—	1	—	—	—
Egyéb	124	75	22	17.7	11	8	2	1	—	—
Összesen	1.048	580	228	21.8	68	116	32	9	2	1
c) Részvénytársaságok 150.000—999.999 pengő részvénytőkével										
Östermelés	27	15	5	18.5	3	2	—	—	—	—
Bányászat	6	1	—	16.7	—	—	—	—	—	—
Ipar	376	259	168	44.7	68	73	18	5	3	1
Kereskedelem	155	89	58	37.4	25	29	3	—	1	—
Hitel	41	38	28	68.3	8	9	7	2	1	1
Közlekedés	7	3	2	28.6	2	—	—	—	—	—
Egyéb	60	35	24	40.0	11	8	4	1	—	—
Összesen	672	440	285	42.4	117	121	32	8	5	2
d) Részvénytársaságok 10.00.000 pengő és nagyobb részvénytőkével										
Östermelés	3	1	1	33.3	—	—	1	—	—	—
Bányászat	9	7	6	66.6	1	1	2	1	1	—
Ipar	121	106	88	72.7	15	34	27	7	3	2
Kereskedelem	14	14	12	85.7	8	3	1	—	—	—
Hitel	26	25	22	84.6	3	4	12	1	—	2
Közlekedés	63	54	49	77.8	46	1	2	—	—	—
Egyéb	8	6	6	75.0	2	3	1	—	—	—
Összesen	244	213	184	75.4	75	46	46	9	4	4

50. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények árfolyamszerinti osztalékjövödelme. — 1925—1928.

Megnevezés	Osztalék az árfolyamérték %-ában			
	1925	1926	1927	1928
Bányászati társulatok	7.9	5.7	4.3	5.2
Ipari részvénytársaság	5.9	4.4	4.0	4.4
Hitelintézetek	7.2	6.2	5.9	6.4
Közlekedési vállalatok	4.9	3.8	4.4	4.4
Egyéb részvénytársaságok ¹⁾	6.8	2.8	3.9	4.6

Fenti táblánkban a tőzsdén jegyzett részvények árfolyamszerinti osztalékjövödelmezőségének csökkenését láthatjuk 1927-ig a bányavállalatoknál, az ipari vállalatoknál és a hitelintézeteknél. 1928-ban azonban már némi emelkedés mutatkozott. Az osztalékjövödelmezőség hullámozásának ez a jelensége összefüggésben volt az árfolyamok alakulásával. A részvényárfolyamok változása ugyanis épen az ellenkező irányt mutatta, mint az osztalékjövödelem (1925-től emelkedtek, azóta pedig estek az árfolyamok).

A részvények átlagos osztalékjövödelme mellett meg kell említenünk, hogy az általános viszonyokat mutatja és nem érinti az egyes vállalatokat. Ha csupán egyes társaságokat tekintünk, akkor ezek osztalékai egyenként kedvezőbb képet mutathatnak, mint az átlagos arány. Sőt egyeseknél az árfolyamszerinti jövödelmezőség meghaladta a 10%-ot is, amint az a függelékben látható.

Előbbi táblánk az egyes részvénytársaságok jövödelmezőségét csak nagy általánosságban — főbb áganként mutatta be, szükségesnek találjuk azonban, a tőzsdén jegyzett vállalatok két legerősebb csoportja részvényeinek osztalékjövödelmezőségét részletezni, mert érdeklődés tárgya lehet, hogy az egyes iparágak, továbbá a pénzintézetek egyes csoportjainak részvényei milyen jövödelmezőséggel szerepeltek egymás mellett?

50/a. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett ipari részvények árfolyamszerinti osztalékjövödelme. — 1925—1928.

Megnevezés	Osztalék az árfolyamérték %-ában			
	1925	1926	1927	1928
<i>Ipari részvénytársaságok.</i>				
Gőzmalomok	3.2	2.4	4.8	6.0
Téglaárak	5.7	3.5	3.4	4.7
Könyvnyomdák	8.6	8.0	3.5	2.8
Vasművek és gépgyárak	5.9	3.6	3.8	5.5
Falipari vállalatok	5.4	3.3	2.3	3.0
Cukorgyárak	6.6	4.8	5.4	7.5
Élelmiszer-vállalatok	4.2	0.3	1.3	0.7
Gáz- és villamosági vállalatok	5.7	4.0	3.8	5.4
Sörgyárak és Szeszipari vállalatok	5.7	6.4	3.6	1.3
Szállodák és gyógyfürdők	3.2	2.2	2.8	2.7
Textilipari vállalatok	10.6	5.5	5.8	5.3
Vegyipari vállalatok	8.3	4.9	5.2	5.5
Összesen	5.9	4.4	4.0	4.4

¹⁾ A néhány őstermelő és kereskedelmi részvénytársaság adatai a tőzsdei jegyzék szerint az egyéb részvénytársaságok cím alatt szerepelnek.

50/b. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett pénzintézeti részvények árfolyamszerinti osztalékjövödelme. 1925—1928.

Megnevezés	Osztalék az árfolyamérték %-ában			
	1925	1926	1927	1928
Bankok	7.4	6.3	6.1	6.6
Takarékpénztárak	6.8	6.2	5.8	6.4
Biztosítótársaságok	3.3	3.3	1.8	2.4
Összesen	7.2	6.2	5.9	6.4

A kétféle bázison nyugvó jövedelmezőségi viszonyszámok bemutatása után, lássuk a következőkben belértékhez való viszonyítás eredményeit.

Először is az általános osztalék jövedelmviszonyokra kell kiterjesz-
kednünk, vagyis az összes budapesti részvénytársaságok részvényeinél
előálló átlagra, tekintet nélkül arra, hogy azok a tőzsdén jegyezve vannak e
vagy sem. Adatainkat egyúttal kiegészítjük húsz év előtti adatokkal, hogy
a jelen viszonyok képe némi megvilágítást nyerjen a múlt tükrében is.

**51. A budapesti részvénytársaságok részvényeinek belértéke után számított osztalék-
jövedelem 1907-ben és 1908-ban, valamint 1927-ben és 1928-ban.**

Megnevezés	1907	1908	1927	1928
Östermelés	3.5	1.7	2.5	0.8
Bányászat	5.3	5.7	7.1	7.9
Ipar	6.0	5.6	3.8	4.1
Kereskedelem	8.6	7.2	1.7	2.8
Hitel	6.7	6.7	5.7	6.7
Közlekedés	5.1	5.3	1.5	1.5
Egyéb	2.1	2.3	1.8	3.1
Összesen	6.2	6.1	3.9	4.2

Az általános osztalékjövedelmezőség a húsz év előtti állapottal szem-
ben mindenesetre lényeges visszaesést mutat. Ez a jelenség nem csupán a
megnehezedett gazdasági viszonyokra vezethető vissza, sem pedig arra,
mintha a vállalatok a jelenben nyereségeiknek kisebb részét fordítanák
osztalékfizetésre mint 20 év előtt. Míg 1908-ban a részvénytársulati nyere-
ségek 65.1%-át fordították osztalékra, addig 1928-ban 68.0%-át. A jelenség
tulajdonképeni oka a kistrészvénytársaságok elszaporodása és ezzel a részvény-
társaságok átlagos tőkéjének nagyfokú esése. Ha visszapillantunk 35. táb-
lánkra, láthatjuk, hogy azoknál a vállalati ágaknál, hol az átlagos részvény-
tőke a legnagyobb mértékben csökkent, hasonlóképen csökkent az osztalék-
jövedelem is. (51. sz. tábla.) Azokban az ágazatokban, melyek ma is túlnyomó-
részt nagyvállalatokat foglalnak magukba, nem csökkent a részvények
jövedelmezősége. Egyedüli kivételt a közlekedési vállalatok képeznek, melyek
nagyobb részben a trianoni békeszerződés áldozatai.

1927-ről 1928-ra az általános osztalékjövedelmezőség emelkedést mutatott. Ez az emelkedés megvolt az őstermelés kivételével a vállalatok minden ágában. Legjövedelmezőbbnek a bányászati és pénzügyi részvények mutatkoztak. Ez természetes is, mert túlnyomórészen nagyvállalatok kibocsátványai, melyek a tőzsdén jegyezve vannak.

Ha a tőzsdén jegyzett vállalatok részvényeire vonatkozó adatokat kiemeljük a többiek közül, úgy a jövedelmezőségnek kedvezőbb képét kapjuk:

52. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények belértéke után számított osztalék-jövedelem. — 1925—1928.

Megnevezés	Osztalék a belérték %-ában			
	1925	1926	1927	1928
Bányászati társulatok	4.9	6.0	7.3	8.1
Ipari részvénytársulatok	3.5	3.8	5.2	5.7
Hitelintézetek	5.1	6.8	6.5	6.2
Közlekedési vállalatok	1.2	3.9	4.4	5.6
Egyéb részvénytársaságok ¹⁾	3.2	4.7	6.8	8.1
Összesen	4.0	5.1	6.0	6.3

Négy év folyamán, vagyis a tőzsdeválság óta a tőzsdén jegyzett részvényeknél lényeges fejlődés mutatkozik. Szinte érthetetlennek látszik ezzel szemben, hogy az árfolyamok 1927 óta esést mutattak.

Érdekes képet nyújtanak az ipari és pénzügyi részvények jövedelmezőségi viszonyai.

52/a. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett ipari részvények belértéke után számított osztalékjövedelem. — 1925—1928.

Megnevezés	Osztalék a belérték %-ában			
	1925	1926	1927	1928
Gőzmalomok	4.1	1.9	2.9	3.4
Téglagyárak	2.6	3.4	6.4	8.0
Könyvnyomdák	3.1	7.0	8.2	9.6
Vasművek és gépgyárak	3.3	3.0	4.7	5.0
Faipari vállalatok	1.8	1.4	1.0	1.0
Cukorgyárak	4.2	4.9	5.4	5.4
Élelmiszer vállalatok	4.0	0.2	0.3	0.2
Gáz- és villamossági vállalatok	2.1	5.8	5.9	8.1
Sörgyárak és szeszipari vállalatok	4.0	4.2	6.0	7.1
Szállodák és gyógyfürdők	1.8	1.4	2.9	2.7
Textilipari vállalatok	3.2	4.6	7.0	5.5
Vegyipari vállalatok	7.2	7.8	7.0	7.7
Összesen	3.5	3.8	5.2	5.7

¹⁾ A néhány őstermelő és kereskedelmi részvénytársaság adatai a tőzsdei jegyzék szerint az egyéb részvénytársaságok cím alatt szerepelnek.

52/b. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett pénzintézeti részvények belértéke után számított osztalékjövedelem. — 1925—1928.

Megnevezés	Osztalék a belérték %-ában			
	1925	1926	1927	1928
Bankok	5.4	7.1	2.0	5.9
Takarékpénztár	5.0	6.7	6.9	8.9
Biztosítótársaságok	1.1	2.1	0.7	0.9
Összesen	5.1	6.8	6.5	6.2

Az egyes iparágak részvényei a legkülönbözőbb nagyságú jövedelmet tudtak felmutatni. Legjövedelmezőbbek a nyomdák, a gáz- és villamossági vállalatok, téglagyárak, a vegyipari vállalatok és szeszipari vállalatok részvényei voltak, valamennyien 7% fölött; legkisebb jövedelmet az élelmiszer és a faipari vállalatok részvényei hoztak, — 1% és az alatt. Némely iparág vállalatok részvényei voltak, valamennyien 7% fölött; legkisebb jövedelmet az élelmiszer és a faipari vállalatok hoztak, — 1% és az alatt. Némely iparág részvényeinek erőteljesen emelkedő osztalékjövedelme mellett más ágakban csak gyenge ingadozás mutatkozott. Feltűnően emelkedett a téglagyári, a nyomdai, a gáz- és villamossági, a sörgyári és szeszipari részvények jövedelmezősége, míg ezzel szemben a gőzmalmi, a faipari az élelmiszeripari és a vegyészeti ipari részvényeknél 1925 óta csak gyenge ingadozással alig változtak a jövedelmezőség számai.

A pénzintézeti részvények jövedelmezőségében, már nem volt olyan emelkedés, mint az az egyes iparágaknál mutatkozott. A bankrészvények jövedelmezősége lényegesen csökkent. Hasonlóképen a biztosítóké is. Egyedül a takarékpénztáraknál alakult évről-évre kedvezőbben az osztalékjövedelem.

Miután bemutattuk az osztalékjövedelmezőség különböző alapokhoz mért viszonyszámait, nem lesz érdektelen a háromféle eredmény egybevetése. Alábbi táblánkban mutatjuk be ezt oly módon, hogy alapul tőzsdén jegyzett részvények adatait vettük. Ezáltal bevonhatók voltak az összehasonlításba az árfolyam alapján számított jövedelmezőség adatai is.

52/c. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények különböző alapokhoz viszonyított osztalékjövedelmezőségi számainak összehasonlítása 1927-ben 1928-ban.

Megnevezés	O s z t a l é k					
	a névérték		az árfolyamérték		a kimutatott belérték	
	s z á z a l é k á b a n					
	1927	1928	1927	1928	1927	1928
Bányászat	12.6	13.9	4.3	5.2	7.3	8.1
Ipar	9.7	10.6	4.0	4.4	5.2	5.7
Hitel	10.8	10.2	5.9	6.4	6.5	6.2
Közlekedés	7.5	10.3	4.4	4.4	4.4	5.6
Egyéb	9.9	10.0	3.9	4.6	6.8	8.1
Összesen	10.3	10.8	4.4	4.9	6.0	6.3

Természetesen a névérték után számított jövedelmezőség számai a legmagasabbak, viszont az árfolyamok alapján számított viszonyszámok lényegesen alacsonyabbak, mint a belértékhez mért jövedelmi számok, jelöl annak, hogy a tőzsde igen erős titkos tartalékokat mérlegel az árfolyamok alakulásánál.

A részvények árfolyamai.

A részvényárfolyamok annak kifejezői, hogy az értékpiacon mekkora hasznosságot tulajdonítanak az egyes vállalatok részvényeinek a tőkék hosszabb, vagy rövidebb időre szóló gyümölcsöző befektetése céljából. Ez tulajdonképpen az árfolyam-értékelés alapgondolata, amelyhez a tőzsdei árfolyamok képződésénél még gazdasági és politikai hatások, továbbá spekulációs és konjunkturális mozzanatok járulnak.

Az árfolyamok alakulását itt kétféle alapon vesszük vizsgálat alá. Először azok magasságát viszonyítjuk a névértékhez, ami az árfolyamméréseknek már a régi időktől kezdve leginkább alkalmazott módja, azután a hivatalos részvényindex-számítás eredményét mutatjuk be. Meg kell jegyeznünk, hogy az árfolyamok alakulását hosszabb időre visszamenőleg nem tudjuk megadni. Ennek akadályai az első esetben az infláció okozta értékeltolódások, amelyek azt eredményezték, hogy az árfolyamértékek óriási mértékben eltávolodtak a névértékektől a nélkül, hogy ez a látszólagos árfolyamemelkedés valóban nagy értéknövekedést jelentett volna. Ez az állapot nem szűnt meg az új valuta behozatalával még 1925-ben sem, hanem mindaddig tartott, amíg a részvények névértékének átértékelése meg nem történt — tehát az 1926. év végéig. Így az árfolyamok mérését — ha reális eredményeket akartunk bemutatni — a névérték alapján csak 1927. év elejétől kezdhettük meg.

A részvényindex számításánál ez az akadály nem áll fenn, miután ennek fix aranyértékbázisa van. De ezeket a számításokat viszont csupán a világháború után kezdték alkalmazni — különösen a gazdasági és pénzügyi szanalás óta — amikor is (1924 október 1-től kezdve) a népszövetségi főbiztos kívánságára a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal vette fel munkakörébe. A részvényindexszámítás adatai tehát csupán 1925-től állanak rendelkezésünkre.

Mielőtt azonban a közelmúlt idő részvényárfolyamhullámzásait vizsgálat tárgyává tennénk, nem hagyhatjuk szó nélkül a korábbi árfolyamalakulásokat sem, amelyeknek hullámozása — különösen a tőzsdei válságok alkalmával — nem egyszer több milliós károkat okozott a részvényeseknek. Így pl. az 1873. évi nagy tőzsdekrízis alkalmával a budapesti tőzsdén jegyzett papírok 55 millió forint veszteséget szenvedtek. Ennek a nagy veszteségnek

és nyomott gazdasági helyzetnek következményeképpen az árfolyamok általában még sokáig névérték alatt állottak. A kedvező irányzat azonban mégis megindult, mert a 80-as évek elején már 160%-on állottak az átlag-árfolyamok, amelyeket az 1882-es, az 1895. és az 1903. évi krízisek több ízben ugyan még lenyomtak, de végeredményben a világháború előtt mégis 200% fölé emelkedtek.

A világháború utáni bizonytalan gazdasági helyzet és a valutaromlás okozta, hogy a háborúból megmentett, illetve a megszállott területekről átmentett tőkéket (hogy értékük a valutaromlás következtében meg ne semmisüljön) a társadalom legszélesebb rétegei részvényekbe fektették, bízván ezek értékének a valutaromlással arányos emelkedésében. Az ezzel előállott részvényvásárlási konjunktúrának kettős hatása volt. Az árfolyamok egyrészt a nagy kereslet következtében óriási emelkedést értek el, másrészt a részvénykereslet kielégítésére a vállalatok alaptőkeemelések címén nagytömegű új részvényt dobtak piacra.

A forgalomban levő részvénykontingens azonban így sem tudta kielégíteni az értékmegtakarítás céljából elhelyezkedni kívánó tőkék keresletét, úgyhogy ennek levezetésére — mint már említettük — új üzletág gyanánt az *alapítási üzlet* vált divatossá, mely utóbbinak célja lényegileg nem annyira reális vállalatok létesítése, hanem inkább az érték-papírtermelés volt.

A részvényárfolyam-konjunktúra kihasználása az infláció alatt jöve-helmezőnek mutatkozott. Egyesek gyors meggazdagodása arra bírta sokakat, hogy egzisztenciájukat a részvényüzletre építsék fel, mások pedig a következmények előrelátása nélkül helyezték vagyonukat részvényekbe. A szinte beteges konjunktúra önmagában viselte a katasztrófa csiráját. A stabilizáció és szanálás hírére azután hatalmas csatlódás következett be. Felismerve az árfolyamok tarthatatlanságát, megindult a pánik, ami a részvénytömegek piacradozásával az árfolyamok óriási mértékű zuhanásához vezetett.

Sajnos a részvényekbe fektetett tőkének a tőzsdeválság következtében beállott veszteségét statisztikailag nincs módunkban kimutatni. Csupán a tőzsdén jegyzett részvények árfolyamzuhanásáról állanak rendelkezésre adatok. A magánárfolyamok nem ellenőrizhetők és így a tőzsdén nem jegyzett részvényekben (melyek a részvényállomány igen jelentékeny részét képezték) beállott tőkeveszteség meg nem állapítható.

Hozzájárul ehhez az, hogy a számos bukott vagy üzemét beszüntetett vállalatnál nagy nehézségbe ütközik annak megállapítása, hogy a részvényesek részvényvagyonukat teljesen, vagy mily mértékben veszítették el.

Egyes részvények árfolyamainak alakulása szemlélteti az 53. táblánkon az 1924. év február hónapja után bekövetkezett nagy besszt.

53. Néhány nagyvállalat részvény-

Megnevezés	Legmagasabb			
	1921	1922	1923	1924
	december			
	utolsó tőzsde			
Angol-Magyar Bank r.-t.	0-75	2-60	85.—	40.—
Hazai Bank r.-t.	0-67	5-67	240.—	146.—
Magyar Általános Hitelbank r.-t.	2.—	11-05	565.—	522.—
Magyar-Olasz Bank r.-t.	0-30	0-63	27.—	20.—
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	7-17	24-40	1.280.—	1.265.—
Magyar Általános Takarékpénztár	0-99	2-95	142.—	140.—
Pesti Hazai Első Takarékpénztár	24-75	38.—	3.700.—	3.575.—
Első Magyar Általános Biztosítótársaság	50.—	75.—	5.750.—	895.—
«Foncière» Általános Biztosítótársaság	—	7-40	275.—	207.—
Borsod-Miskolci Gőzmalom r.-t.	3-50	15-80	93.—	220.—
Gizella Gőzmalom r.-t.	2-60	10.—	50.—	63.—
Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű r.-t.	5-75	55.—	770.—	430.—
Magyar Általános Kőszénbánya r.-t.	11-82	130.—	2.420.—	3.400.—
Salgótarjáni Kőszénbánya r.-t.	5-99	54-75	601.—	575.—
«Athenaeum» Irodalmi és Nyomdai r.-t.	3-12	13-80	220.—	103.—
Ganz és Társa Danubius Gép-, Vagón- és Hajógyár	38-50	970.—	4.600.—	3.630.—
Magya-Belga Fémipargyár r.-t.	2-30	15.—	160.—	160.—
Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű r.-t.	2-98	13-10	114.—	146.—
Kronberger-féle Faipar r.-t.	1-10	2-32	16.—	11.—
Szláviai Faipari r.-t.	1-71	4.—	82.—	71.—
M. Kir. Folyam- és Tengerhajózás	—	—	360.—	260.—
Magyar Helyiérdekű Vasutak r.-t.	—	—	—	40.—
«Nova» Közlekedési és Ipari r.-t.	—	—	127.—	170.—
Mezőgazdasági Ipar r.-t.	—	67.—	526.—	423.—
«Océan» Magyar Konzervgyár és Kereskedelmi r.-t.	1-82	9-30	39.—	24.—
Egyesült Izzólámpa- és Villamossági r.-t.	5-80	58-50	750.—	890.—
Első Magyar Részvény Serfőzde	7-80	45.—	230.—	390.—
«Egisz» Egyesített Gyógyfürdők Ingatlan és Szálló r.-t.	0-62	2-67	62.—	42.—
Goldberger S. F. és Fiai r.-t.	1-80	9-20	84.—	171.—
«Hungária» Műtrágya- és Kénsavgyár	4-95	51-50	185.—	145.—
Hangya Ipar r.-t.	—	—	27.—	23.—
Magyar Ruggyantagyár r.-t.	3-50	12-50	138.—	291.—

árfolyamainak alakulása a tőzsdeválság idején.

Részletezés 1924-ről											
Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
napján (ezer koronában)											
98.—	142.—	102.—	75.50	80.—	55.—	46.—	46.—	42.—	50.—	48.50	40.—
242.—	410.—	303.—	273.—	255.—	190.—	164.—	146.—	110.—	127.—	151.—	146.—
672.—	895.—	760.—	680.—	720.—	570.—	567.—	557.—	422.—	440.—	539.—	522.—
28.—	39.—	29.—	24.50	26.—	21.50	23.75	20.25	20.—	20.—	21.25	20.—
1.550.—	2.040.—	1.700.—	1.540.—	1.595.—	1.250.—	1.210.—	1.235.—	1.040.—	1.045.—	1.300.—	1.265.—
235.—	308.—	250.—	190.—	212.—	150.—	145.—	138.—	110.—	108.—	140.—	140.—
4.525.—	6.000.—	5.400.—	4.950.—	5.000.—	3.800.—	3.600.—	3.650.—	2.940.—	2.875.—	3.775.—	3.575.—
8.000.—	15.000.—	15.000.—	13.000.—	12.000.—	9.500.—	9.000.—	8.650.—	6.750.—	6.250.—	9.100.—	895.—
355.—	435.—	370.—	330.—	330.—	230.—	205.—	200.—	—	150.—	217.—	207.—
130.—	185.—	165.—	158.—	170.—	135.—	126.—	124.—	118.—	143.—	175.—	220.—
57.—	75.—	72.—	68.—	69.—	60.—	53.—	50.—	56.—	70.—	88.—	63.—
1.090.—	1.620.—	800.—	610.—	660.—	440.—	470.—	430.—	—	330.—	470.—	430.—
3.095.—	4.350.—	3.825.—	3.460.—	4.300.—	3.375.—	3.075.—	2.950.—	2.350.—	2.900.—	3.350.—	3.400.—
690.—	915.—	820.—	727.—	805.—	595.—	582.—	578.—	425.—	486.—	596.—	575.—
250.—	300.—	255.—	210.—	200.—	150.—	139.—	120.—	103.—	100.—	115.—	103.—
500.—	6.250.—	4.850.—	3.900.—	4.175.—	3.400.—	3.050.—	2.800.—	1.950.—	2.075.—	2.825.—	3.630.—
193.—	270.—	178.—	170.—	180.—	127.—	—	135.—	125.—	—	155.—	160.—
137.—	208.—	183.—	140.—	175.—	130.—	125.50	137.—	123.—	130.—	136.—	146.—
15.75	32.—	17.—	20.25	18.50	17.25	16.—	16.—	14.50	13.50	12.50	11.—
93.—	138.—	132.—	120.—	135.—	94.—	80.—	82.50	74.—	83.—	78.—	71.—
458.—	510.—	420.—	400.—	400.—	320.—	290.—	255.—	192.—	180.—	260.—	260.—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40.—
138.—	176.—	150.—	182.—	205.—	161.—	159.—	148.50	129.—	154.—	166.—	170.—
640.—	780.—	625.—	582.—	635.—	470.—	463.—	449.—	307.—	340.—	430.—	423.—
42.—	57.—	40.—	36.—	36.50	30.—	24.50	19.—	15.50	20.—	23.—	24.—
750.—	910.—	815.—	690.—	850.—	700.—	725.—	650.—	550.—	740.—	815.—	890.—
163.—	412.—	300.—	233.—	300.—	300.—	300.—	288.—	265.—	290.—	330.—	390.—
53.50	82.—	55.—	51.—	48.—	38.—	30.—	26.—	31.—	39.—	40.—	42.—
84.—	150.—	155.—	143.—	255.—	160.—	140.—	130.—	130.—	222.—	220.—	171.—
235.—	392.—	330.—	285.—	215.—	152.—	130.—	124.—	85.—	96.—	163.—	145.—
31.—	32.—	40.—	35.—	29.—	24.—	25.—	19.—	17.50	18.—	26.—	23.—
285.—	565.—	520.—	435.—	695.—	400.—	270.—	290.—	235.—	240.—	317.—	291.—

Elképzelhető, hogy ha a nagyobb és jól megalapozott részvénytársaságok részvényeinek árfolyamai néhány hónap alatt ily esést szenvedtek, mekkorák voltak a kisebb vállalatok részvényeinél előállott veszteségek, sőt — tovább menve — mekkorák lehettek a vállalatok bukása által érintett részvényesek veszteségei? Maga az átértékelés és ezzel párhuzamosan a részvénytársaságokkal végrehajtott alaptőke felemelések vagy leszállítások hamarosan jótékony homályt borítottak a szomorú valóságra. — Ha ugyan a statisztika átfogó és a tömegjelenségekre támaszkodó megállapítását nélkülöznünk is kell ezen a helyen, — a tudományos alapoktól eltérve mégis némi fogalmat alkothatunk az árfolyamzuhanások következtében beállott hatalmas tőke veszteségről akkor is, ha csak a néhány tőzsdén jegyzett nagyvállalat részvényeinek árfolyamzuhanására tekintünk. A tényleges veszteségek összes értékének helyes kiszámítása szinte lehetetlen és legfeljebb bizonytalan becslésekre támaszkodhatik, amelyekkel való kísérletezéseket a tárgyilagosság biztosítása végett mellőzzük. Tekintsünk el a tőzsdéváltságtól, térjünk vissza statisztikai vizsgálódásokhoz és lássuk már most, hogy miként alakultak a tőzsdei részvények árfolyamai az említett két eljárás tükrében a legutolsó években?

Vegyük először vizsgálat alá az árfolyamoknak névértékekhez való viszonyát. Tőzsdén jegyzett vállalataink részvényeinek árfolyamalakulását a 3. sz. grafikon mutatja, amelyen látható, hogy az árfolyamértékek 1927 óta nagyon elszomorító esést mutattak. Ez az esés oly nagy volt, hogy az 1926. évi 224%-os és 1927. évi szeptemberi 238%-os árfolyammagasság után 1929. évi decemberig az árfolyamok átlagban 166%-ig süllyedtek. Az árfolyamsüllyedés valamennyi részvénytől 1929-ben volt a legnagyobb. Csupán a pénzügyi részvények mutattak mérsékeltebb esést (186%-ról—177%-ra)

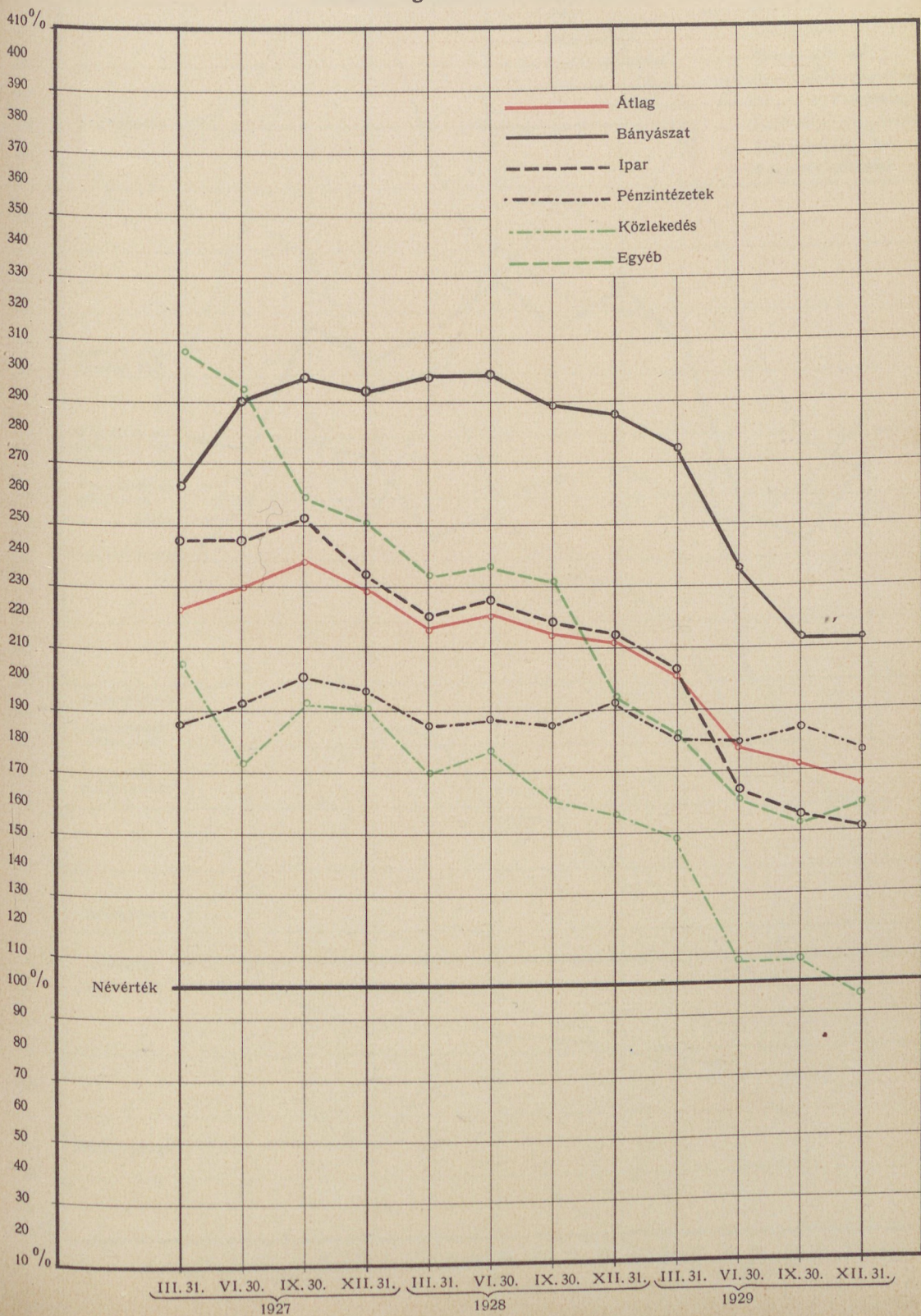
A részvények átlagos árfolyamvonalát — legnagyobb számbeli és értékbeli súlyuknál fogva — az ipari részvények befolyásolták legerősebben. 1929 végére ezek névértékeik 150%-ára — az átlagvonal alá estek. Legmagasabb színvonalon (az átlag fölött) aránylag a bányarészvények maradtak, úgyhogy 1929-ben — dacára a nagy esésének — árfolyammagasságuk még mindig 210% fölött volt. Legalacsonyabb árfolyama (az átlag alatt) a közlekedési vállalatoknak volt, mely 1929 decemberre már a névérték alá süllyedt.

A részvények legfontosabb csoportját képező ipari részvények alakulását 4. sz. grafikonunkon részleteztük. Ebből látható, hogy az ipari részvények árfolyama a legkülönbözőbb eredőkből tevődött össze, amelyek közül egyesek névérték alatt állottak, mások pedig 1929. év végére ugyancsak ez alá süllyedtek. Azt azonban meglehet állapítani, hogy valamennyi ipari részvénytársaság árfolyama 1927 óta nagyot esett. Csupán 1929 végén volt itt-ott némi javulás észrevehető.

Az ipari részvények közül legmagasabb árfolyama csaknem mindvégig a téglagyári részvényeknek volt. 1929. december havában a villamossági

3. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények árfolyamának alakulása vállalati áganként. — 1927—1929.

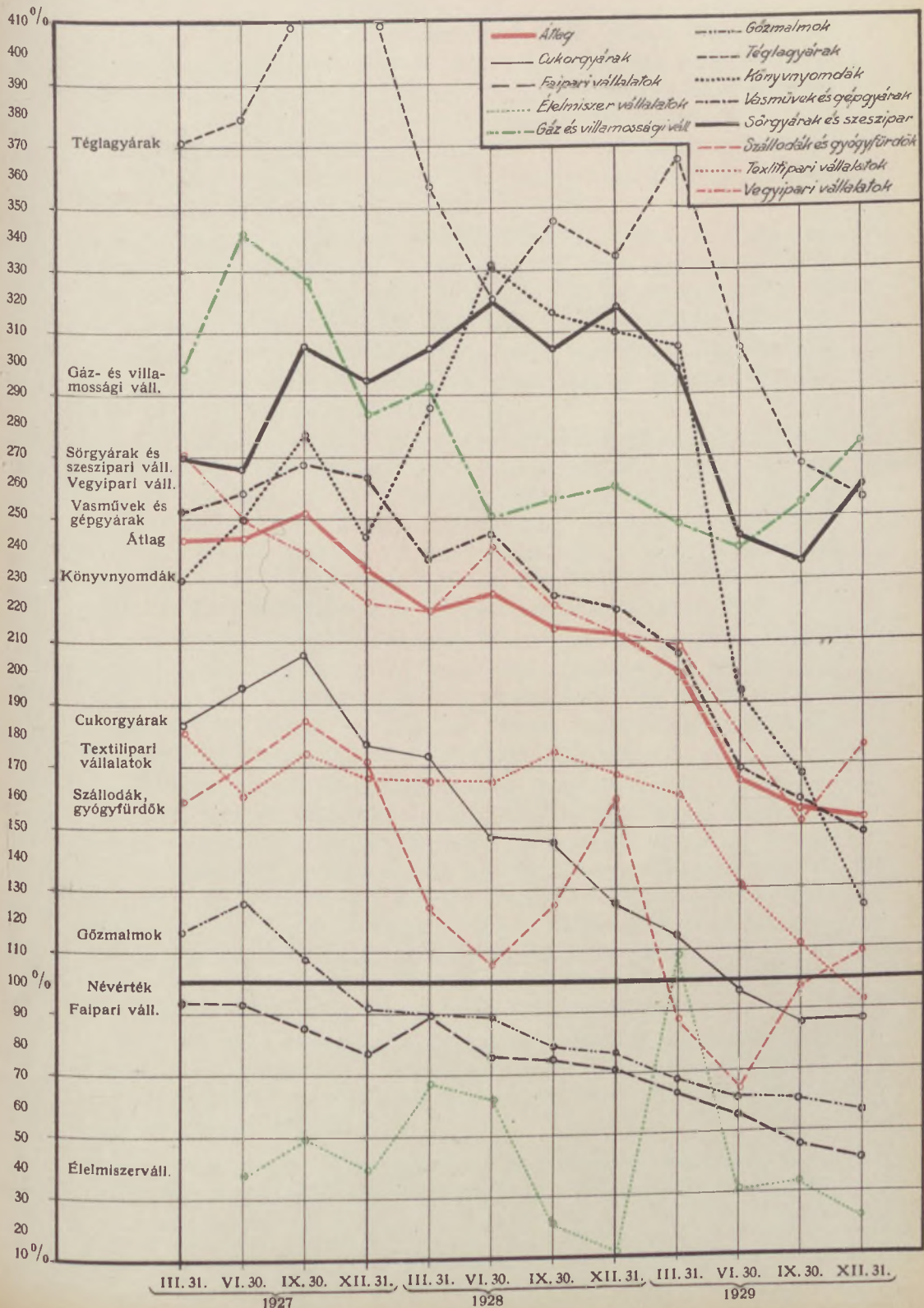

4. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett ipari részvények
árfolyamának alakulása. — 1927—1929.

és sörgyári részvények valamelyest névértékük 250%-a fölött állottak (a villamossági részvények 274%-on, a sörgyári részvények pedig 261%-on). Legnagyobb árfolyamesést szenvedtek 1928 és 1929 között a könyvnyomdák részvényei. 1928. júniusi 332%-os árfolyamukról 1929. decemberre 121%-ra estek. Legalacsonyabb árfolyama volt az élelmiszervállalatoknak (majdnem állandóan a névérték alatt). 1928. decemberben a névérték 10%-án, 1929. decemberben pedig annak 20%-án állottak.

Az átlaghoz meglehetősen hasonlóan alakult a vas- és gépgyári részvények és a vegyipari vállalatok részvényeinek árfolyama — úgyszólván állandó egyenletes eséssel. A cukorgyárak és a textilvállalatok részvényei 1927. évi 185% árfolyamukról a névérték alá estek. Ugyanilyen mélyen süllyedtek névértékük alá a malomrészvények is, a faipari vállalatoké pedig állandóan esett tovább. A szállodarészvények árfolyamai süllyedő tendenciával rendkívül nagy ingadozásokat mutattak.

A pénzintézetek részvényeinek árfolyamváltozása az 5. sz. grafikon szerint már sokkal egyenletesebben alakult. A bankrészvények árfolyama kissé az átlag alatt volt ugyan, de 180% körül ingadozva csak kisebb esést mutatott. Ugyanez volt a helyzet a takarékpénztáraknál, valamivel az átlag fölött 200—180% között. Az előbbi két csoporttól eltérően a biztosító társaságok részvényei sokkal magasabban állottak névértékük fölött, de egyúttal sokkal nagyobb hullámlásnak és árfolyamveszteségnek voltak kitéve.

Az árfolyamoknak a grafikonokon látszó kedvezőtlen alakulása részben, az általános gazdasági depresszió növekedésére vezethető vissza, részben pedig egyéb tényezők hatására, melyeket a továbbiakban meg fogunk említeni. Mielőtt azonban ezekre rávilágítanánk, lássuk, hogy miképpen mutatkozik az árfolyamok alakulása a részvényindexek tükrében.

Részvényindexek lényege abban áll,¹⁾ hogy a fontosabb tőzsdei részvények egy meghatározott csoportjának árfolyamalakulását — átlagadatokat alapján — egy alapidőponthoz (bázishoz) viszonyítják, vagyis azt keresik, hogy az alapidőpontban részvényekbe fektetett tőkének a számítás időpontjában mi az értéke akkor, ha a részvénybirtokosok a közben előfordult tőkeemeléséknél elővételi jogukat teljes mértékben kihasználták. A m. kir. Központi Statisztikai Hivatal ezeket a számításokat kétféle szempontból — párhuzamosan — végzi. Mind a két módszer 90—90 részvény értékváltozásainak átlagos indexét adja. A viszonyítás bázisa 1913. december 31.

Az első mód a részvényes szempontjából indul ki és azt mutatja, hogy tőkéjét 1913. december 31-én részvényekbe fektető részvényes tőkéjének a számítás időpontjában hány százalékos értéke van? (Elővételi jogainak teljes kihasználása mellett).

¹⁾ Lásd az Orsz. Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság 1929. évi 1. sz. közleményének 37. oldalán az értéktőzsde, illetve a tőzsdei árfolyamok alakulását.

A másik indexszámítási mód a vállalatok szempontjából indul ki és azt mutatja, hogy miképpen alakultak a részvényekben megtestesült összes tőkeváltozások tekintet nélkül arra, hogy mekkora rész esett ebből elővételi jog címén az 1913. évi részvénybirtokosokra. Míg tehát az első részvény-index csak azokat a tőkeváltozásokat veszi figyelembe, amelyek az 1913. évi részvénybirtokosok részére — elővételi jogaik alapján — elérhetők voltak, addig a második részvény-index azokat az összegeket is figyelembe veszi, amelyek új részvényesek kezébe kerültek.¹⁾

A hivatalos részvényindex-számítások eredményeit a mellékelt 6. számú grafikonunkban mutatjuk be.

A grafikonokban fekvő indexszámok egyrészt arról adnak képet, hogy úgy a részvényesek, mint maguk a vállalatok mekkora veszteségeket szenvedtek a világháború és az infláció idejének gazdasági megrázkódtatásai közepette, másrészt az 1925. és 1926. évek árfolyamalakulásairól egészítik ki az előzőekben fölrajzolt árfolyamgörbéket.

Az indexszámokból kitűnik, hogy úgy a részvényesek, mint a vállalati tőkék vesztesége a háború előtti értékkel szemben igen nagy. Ez a veszteség a részvényesek szempontjából az árfolyamoknak még 1927. évi legmagasabb állása dacára a részvényekbe fektetett tőkék értékének 23%-át, a vállalatok tőkeváltozásainak szempontjából pedig ugyancsak 1927-ben 33%-át képviselte. Az 1925—1928. évi átlagos színvonal az előbbi indexszámokra vonatkozólag kisebb (15-6%), mint a befektetett tőkeérték $\frac{1}{7}$ része, az utóbbi indexszámoknál viszont a békebeli tőkeérték $\frac{1}{4}$ részénél kevesebb (22-9%).²⁾

A kétféle részvényindexszámítás eredményvonala 1927-ben erősen eltávolodott egymástól. Az összes tőkeváltozásokat figyelembevevő görbe lényegesen fölé szökött az 1913. évi állományt érintő tőkeváltozások vonalának. Élesen mutat rá e jelenség arra, hogy az átértékelést követő 1927. évi nagyarányú tőkeemeléseknél mily nagy mértékben csúszott ki a részvényállomány birtoka a régi részvényesek kezéből és ment át a majoritás biztosítására törekvő érdekeltségek kezébe, 1929-ben az 1913. évi részvényállomány birtokosai az összes részvényeknek már csak kisebbik részét tarthatták kezükben.

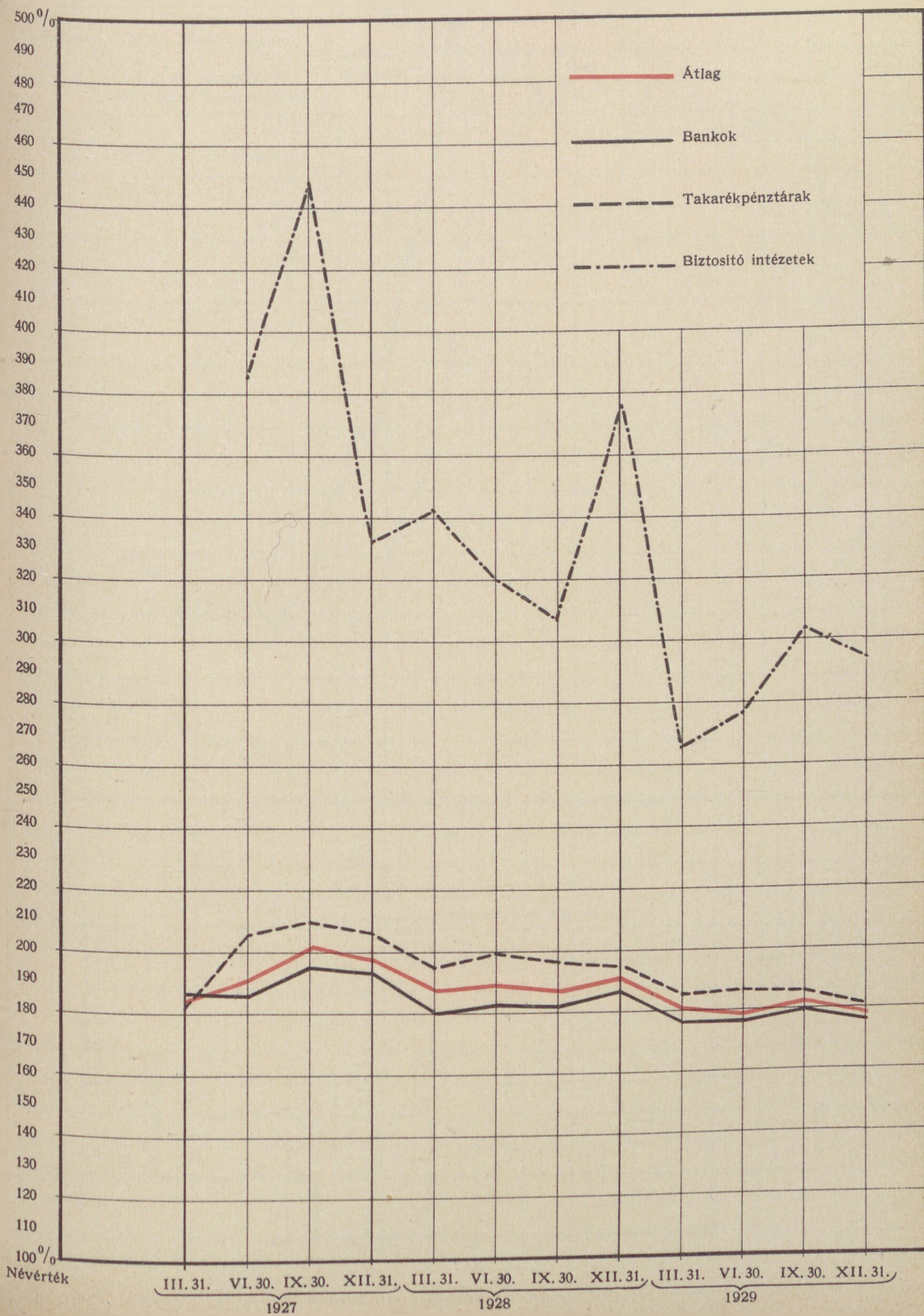
¹⁾ Van még ezenkívül két jelentősebb részvényindexszámítás is. Az egyik a Magyar Nemzeti Bank heti részvényindexe, amely a tőzsdei forgalom szempontjából legjelentősebb 10 részvényt foglalja magában. Alapul nem valamely időpont bázisa, hanem a névérték szolgál. Ez a számítás nagyjában ugyanazt a grafikus vonalat eredményezi, mint a Központi Statisztikai Hivatal hivatalos részvényindexe, azzal a különbséggel, hogy a heti ingadozások figyelembevétele az utóbbinál valamivel érzékenyebb görbét ad.

A másik jelentősebb részvényindexszámítás a Magyar Gazdaságkutató Intézeté. Ennek az indexnek a bázisa nem a világháborút megelőző 1913. év, hanem a szanálással járó átalakulások lezajlását követő 1927. év árfolyama, amelynek alapja a hivatalos részvényindexszel való összehasonlítás végett az »1913. évi 100-as bázisról az 1927. évi átlagos 100-as bázisra van átszámítva.«

²⁾ Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság 1929. évi 1. sz. közleményéből vett adatok.

5. A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett pénzintézeti részvények árfolyamának alakulása. — 1927—1929.

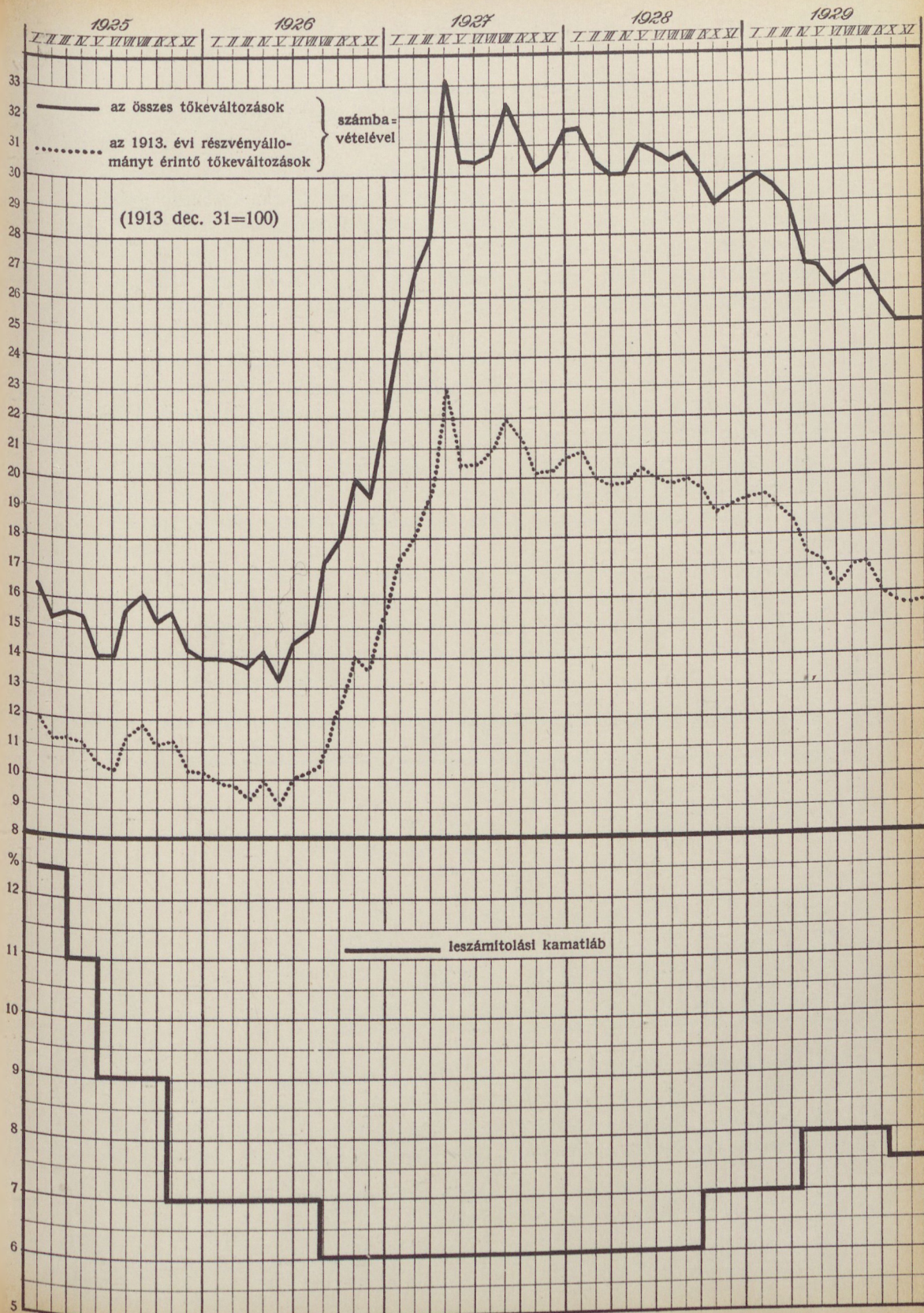

6. Tőzsdei jelzőszámok és a Magyar Nemzeti Bank leszámítolási kamatlábának változásai. — 1925—1929.

Az árfolyamok alakulását illetőleg a grafikonokból kitűnik, hogy a tőzsdekrízist követő 1924. és 1925. évi árfolyamok még rendkívül alacsonyan állottak. 1926 közepétől kezdve az emelkedés már megindult. A részvények értékének rendezésével az osztalékfizetések is lassan megkezdődtek és a vállalatok igyekeztek részvényeik jövedelmezőségét helyreállítani. Az árfolyamok emelkedését a tőkeképződés megindulása mellett főleg a kamatláb olcsóbbodása befolyásolta. A nemzetközi tőzsdeirányzatok legnagyobbbrészt a kamatláb változásával vannak összefüggésben. Ezért tartottuk szükségesnek a kamatláb ingadozásait az árfolyamok alakulásával szemben itt bemutatni.

Ha az 1925. év végén 7%-ra olcsóbbodott kamatláb nem is tudta az árfolyamok esését azonnal megállítani, de nem sokkal utóbb — különösen 1926. év augusztusában — megállapított 6%-os kamatláb mellett az árfolyam-emelkedés már nagymértékben megindult és az emelkedett árfolyamok magasabb színvonalra mindaddig tartott, amíg 1928. októberben újabb kamatlábemelés és 1929. április havában bekövetkezett további emelés az árfolyamoknak nemcsak lemorzsolódásához, hanem rohamos eséséhez nem vezetett.

A tőzsdekrízis által szenvedett nagy csalódás és a kamatláb magassága egyébként meglehetősen elidegenítette a magántőkéket a részvényvásárlásoktól. Mutatja ezt a takarékbetétek nagymértvű emelkedése. A magántőkék ugyanis a részvényeknél sokkal biztosabb és jövedelmezőbb elhelyezést találtak a takarékbetétekben.

54. A takarékbetétek alakulása a postatakarékpénztárnál és a 13 legnagyobb pénztáznál. 1923—1929.¹⁾

É v	Belföldi értékben elhelyezett takarékbetétek			Külföldi értékben elhelyezett takarékbetétek	Takarékbetétek összesen
	a postatakarékpénztárnál	13 legnagyobb budapesti pénztáznál	összesen		
	p e n g ő				
1923	767.575	5,085.454	5,853.029	—	5,853.029
1924	830.797	26,872.655	27,703.452	2,914.152	30,617.604
1925	9,736.259	128,513.407	138,249.666	4,890.718	143,140.384
1926	15,635.977	199,558.892	215,194.869	16,730.122	231,924.991
1927	26,888.566	316,505.074	343,393.640	21,441.650	364,835.290
1928	40,810.838	420,117.406	460,928.244	34,915.349	495,843.593
1929	55,436.357	486,546.255	541,982.612	59,576.244	601,558.856

Egyedül a kamatlábnak 1926-ban való leszállítása csökkentette a betétállomány rohamos növekedését, de alig észrevehetőleg. Ezzel szemben — mint alább látható — a Budapesti Gíró- és Pénztáregyletnél a szállított és átvett részvények száma és értéke 1927-ben hirtelen emelkedést mutatott.

¹⁾ Az átszámítás aranykoronáról pengőre 1 : 1·16 arányban történt.

55. Tőzsdei értékpapírok zsróforgalma. — 1921—1929.

M e g n e v e z é s	Szállított	Átvett	Szállított	Átvett
	részvények darabszáma		összes értékpapírok értéke ezer pengőben	
1921	9,368.085	9,305.625	148.201·5	144.640·1
1922	10,053.475	9,080.440	290.661·1	276.986·8
1923	37,184.689	34,996.189	688.565·6	656.283·2
1924	37,201.192	37,201.192	341.282·2	341.282·2
1925	9,923.947	9,923.947	110.690·1	110.690·1
1926	9,632.266	9,632.266	147.225·2	147.225·2
1927	9,217.931	9,217.931	532.761·3	532.761·3
1928	3,733.065	3,733.065	271.841·4	271.841·4
1929	2,457.462	2,457.462	162.623·0	162.623·0

A magántőkének a részvénytőzsiactól való távolmaradását a kamatláb-alakuláson kívül — mellékesen bár, de — más körülmények is befolyásolták. Ezek között kell említeni azt, hogy a vállalatok, kölcsönös érdekeltségeik növelésére az infláció után a részvénytömegek jelentékeny részét összevásárolták és így ezek a részvények a majoritás biztosítására vagy legalább is az érdekeltségek fenntartására lekötöttek. Az érdekeltségeknek ez a szövetkezése természetesen a tőzsdei forgalomban maradt ú. n. kisebbségi részvényeket kevésbé keresetté tette és a majoritást biztosító részvényeknek a magánforgalomban jóval nagyobb értéke volt, mint a tőzsdén kínált kisebbségi részvényeknek. Nem lehet tehát csodálni azt a visszás helyzetet, hogy — mint függelékünkben is látható — számos vállalat részvényeinek tőzsdei árfolyama jóval a belérték alatt maradt.

A budapesti részvénytársaságok vállalati ágak szerint 1928-ban.

Miután előző fejezetünkben a budapesti részvénytársulatok viszonyairól általános képet igyekeztünk nyújtani, a következőkben már az egyes vállalati ágak részvénytársaságainak adatait részletesebben tárjuk fel. Ennek megkönnyítésére külön-külön vesszük tárgyalás alá az őstermelő-, a bányászati-, az ipari-, a kereskedelmi-, a pénzügyi-, a közlekedési- és az egyéb részvénytársulatok adatait.

Az őstermelő részvénytársaságok.

A világháború előtt hazánkban még nem voltak a szó szoros értelmében vett őstermelő részvénytársaságok. A megváltozott gazdasági viszonyok következménye volt az, hogy azok elterjedtek. Különösen az élelmiszerek iránt megnyilvánuló nagy kereslet és ezzel kapcsolatban azok drágulása terelte a tőkevállalkozások figyelmét a mezőgazdaság felé, úgyhogy egyes nagyobb részvénytársulatok működésüket már a háború alatt kiterjesztették a földművelés bérleti úton való űzésére is. Eleinte bankok szereztek maguknak nagyobb bérleteket, — később, midőn a társulati alapon való gazdálkodás rentábilisnak bizonyult, megkezdődött az őstermelő részvénytársaságok nagyobb számú alapítása. Ezek az új vállalatok nemcsak a mezőgazdasági termeléssel, hanem termelvényeik értékesítésével is foglalkoztak.

Az őstermelő részvénytársaságokról szóló első rendszeres adatok szerint Magyarországon 1921-ben már 65 ilyen vállalat működött, amelyek közül 28 volt budapesti cég. Számuknak kevesebb, mint a fele, nem úgy, mint a többi termelő ágazatokban, ahol a budapesti cégek abszolút többséget képviseltek.

Az őstermelő részvénytársaságok száma 1921 óta állandóan emelkedett. Ezúttal azonban az alapítások már inkább budapesti székhellyel bírtak. Megjegyzendő, hogy az inflációban alakult őstermelő részvénytársaságok közül később sok volt kénytelen működését beszüntetni, úgy hogy a fővárosi statisztikai hivatal 1927. évi adatai szerint 88 Budapesten székelő részvénytársaság közül 33, 1928-ban pedig 84 közül 27 nem fejtett ki működést.

Az őstermelés fogalmán belül a részvénytársaságok által legjobban kultivált ág a mezőgazdasági termelés volt (36 működő vállalat). Utána

következett sorban a kertészet (13 vállalat) és a szőlészet (6 vállalat). Az erdészet és az állattenyésztés céljára csak 1—1 működő részvénytársaság állott fenn.¹⁾

Szükségesnek mutatkozik az őstermelő részvénytársaságok számbeli megoszlása mellett azok jelentőségére is kiterjeszkedni, tőkeerők nagysága alapján. Ennek áttekintésére közöljük itt az alábbi adatokat.

56. A budapesti őstermelő részvénytársaságok száma és saját tőkéi. 1928.

A tőkecsoport megnevezése	Az őstermelő részvénytársaságok	
	száma	saját tőkéje pengőben
— 49.999 pengő részvénytőkével	12	330.998
50.000—149.999 «	15	1,739.852
150.000—999.999 «	27	13,184.695
1,000.000— «	3	6,976.189
Összesen	57	22,231.734

Az adatokból kitűnik, hogy a társaságok nagyobb része 150.000 pengőt meghaladó részvénytőkével bírt 1928-ban. Három vállalat volt közöttük, amelyeknek részvénytőkéi egyenkint meghaladták a millió pengőt; ezek névszerint a Hazai Mezőgazdasági Rt., a Magyar-Német Mezőgazdasági Rt. és a Magyar Őstermelő Rt.

Következő táblánk a budapesti őstermelő részvénytársaságok tőkeerejének megoszlását tünteti fel.

57. A budapesti őstermelő részvénytársaságok tőkéi gazdasági ágak szerint való megosztásban. — 1928.

Az őstermelő részvénytársaságok részletezése	S a j á t t ő k e			Idegen tőke	
	részvénytőke	tartáléktőke	összesen	összesen	a saját tőke %-ában
p e n g ő					
Mezőgazdaság	11,939.760	4,543.843	16,483.603	43,260.242	262.4
Erdészet	800.000	58.988	858.988	1,203.496	140.1
Kertészet	1,094.596	117.174	1,211.770	1,486.879	122.7
Szőlészet	1,860.000	1,507.373	3,367.373	1,438.009	42.7
Állattenyésztés	200.000	110.000	310.000	90.570	29.2
Összesen	15,894.356	6,337.378	22,231.734	47,479.196	213.6

¹⁾ Királyréti uradalom és ipartelepek r.-t., Magyar lótenyésztő r.-t.

Legnagyobb részvénytőkével és saját tőkével a mezőgazdasági vállalatok rendelkeztek 1928-ban. Saját tőkeerejük több, mint 16 millió pengő volt. Jelentékeny saját tőkeereje volt még a szőlészeti társaságoknak is, amelyek összege meghaladta a 3 millió pengőt. Bár ez utóbbiak száma kevesebb mint a kertészetieké, tőkéjük azokénál mégis jóval több. A kertészetek ugyanis túlnyomólag kisebb tőkékkel rendelkeznek.¹⁾

Az őstermelő részvénytársaságok eléggé magas idegen tőkével dolgoztak, amelyek legnagyobb része a mezőgazdasági vállalatokra esett (262·4%). Az idegen tőke magas aránya mindenestre feltűnő és magyarázatát abban leli, hogy a többnyire bérlő társaságok nagy forgótőkéje tekintélyes idegen tőke átvételére képesíti őket. A forgó vagyon aránya a beruházott vagyonhoz a mezőgazdasági vállalatoknál 142·9%, a többi őstermelő ágakban jóval alacsonyabb.

A vállalatok tőkeereje mellett fontos annak jövedelmét is megismerni. Hogy az őstermelő vállalatok tőkéinek gyümölcsöztetése mennyire volt rentábilis, annak szemléltetésére az üzleti eredmények adatait tüntetjük fel.

58. A budapesti őstermelő részvénytársaságok jövedelmi viszonyai. — 1928.

M e g n e v e z é s	A működő részvénytársaságok összes száma	Nyereséggel	Veszteséggel	Nyereség, ill. veszteség nélkül
		működő részvénytársaságok száma		
Mezőgazdaság	36	17	19	—
Erdészet	1	—	1	—
Kertészet	13	7	5	1
Szőlészet	6	3	3	—
Allattenyésztés	1	1	—	—
Összesen	57	28	28	1

58. A budapesti őstermelő részvénytársaságok jövedelmi viszonyai. — 1928. (Vége.)

Megnevezés	Nyereség mérleg szerint (P)	Évi nyereség		Veszteség mérleg szerint (P)	Évi veszteség		Üzleti végeredmény		Osztalék		
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a részvénytőke %-ában	a nyereség %-ában
Mezőgazdaság ...	337.707	331.203	2·0	1.876.160	522.400	3·2	191.197	1·2	158.000	1·3	46·7
Erdészet	—	—	—	40.328	85.516	10·0	85.516	10·0	—	—	—
Kertészet	25.883	31.846	2·6	50.459	35.403	2·9	3.557	0·3	7.250	0·7	28·0
Szőlészet	26.806	41.945	1·2	125.814	89.163	2·6	47.218	1·4	—	—	—
Allattenyésztés ..	18.444	17.531	5·7	—	—	—	17.531	5·7	10.000	5·0	54·2
Összesen	408.840	422.525	1·9	2.092.761	732.482	3·3	309.957	1·4	175.250	1·1	42·9

¹⁾ Három vállalat kivételével részvénytőkéik a 150.000 pengőt nem haladják meg. A három nagyobb kertészet az Anthos kertgazdaság és házforgalmi r.-t., a Fructus gyümölcsstermelő és kertészeti r.-t. és a Konyhakertészeti r.-t.

Mint látható a veszteséggel működő vállalatok száma igen nagy volt az őstermelő részvénytársaságok között. Csaknem fele veszteséggel zárt. Különösen a mezőgazdasági ágat művelő vállalatok szenvedtek veszteséget. A kertészetek viszont jobban be tudtak kapcsolódni a városi élet forgalmába és több tudott magának nyereséget biztosítani.

A veszteséggel működő őstermelő vállalatok magas számában mutatózó kedvezőtlen aránynál még rosszabbak az üzleti eredmények. Az évi veszteségek mindenütt maghaladták a nyereségek nagyságát, amely utóbbiak különben is meglehetősen alacsony százalékat képeztek a saját tőkének. De még jelentéktelenebbnek látszanak a nyereségek akkor, ha a velük szemben álló veszteségeket is figyelembe vesszük. Kedvező jel csupán az, hogy egyrészről a mérlegekben kimutatott nyereségek összege kisebb az évi nyereségeknél, másrészről a mérlegekben kimutatott veszteségek összege jóval nagyobb, mint az évi veszteség.¹⁾ Az első jel arra vall, hogy az évi nyereségek egy részéből veszteségáthozatokat törlesztettek, az utóbbi jel pedig arra vall, hogy a veszteségek — magas voltak dacára — az elmúlt évek eredményeivel való összehasonlításban kisebbeknek mutatkoztak.

A nyereségek és a veszteségek összevetéséből származó tiszta tőkejövődelem mindenütt negatív eredményt ad. Néhány vállalat azonban — dacára a rossz jövedelmi viszonyoknak — mégis tudott osztalékot fizetni. Ezeknek a vállalatoknak száma 1928-ban 9 volt; 6 közülük a mezőgazdaságra, 2 a kertészetre és 1 az állattenyésztésre esett. Ha az őstermelő vállalatok részvényeinek osztalékjövődelmezőségét átlagban tekintjük, akkor az nagyon alacsony. Ha azonban csupán az osztalékot fizető vállalatok részvényeinek osztalékjövődelmét számítjuk ki, akkor az egyenkint véve jóval magasabb az átlagnál. Három fizetett közöttük ugyanis a részvények névértékéhez számítva 0—5%, három 5—10% és három 10—15% osztalékot.

A bányászati részvénytársaságok.

A bányászat művelése terén a részvénytársulati forma már a múlt század 60-as éveiben megkezdte térhódítását. A bányarészvénytársaságok száma 1909-ig 20-ra, tőkeerejük pedig 205.000 millió koronára emelkedett. Az 1916. évi adatok szerint 25 bányászati részvénytársulat működött Magyarországon és ezek közül 20 volt Budapesti bejegyzett cég (54 bányateleppel).

A székesfővárosi statisztikai hivatal 1927. évi adatgyűjtése 67, az 1928. évi pedig 54 névleg fennálló bányarészvénytársaságról számol be, amelyek közül azonban csak 30, illetőleg 29 fejtett ki működést. Az adatok egybevetéséből világosan látszik, hogy a világháború után bekövetkezett

¹⁾ Nem lenne teljes a veszteségek nagyságáról alkotott képünk, ha meg nem említenénk, hogy a magas veszteségáthozatok legnagyobb részét két nagyvállalat, úgymint a Hazai Mezőgazdasági r.-t. és a Magyar Őstermelő r.-t. mérlegeredményei mutatták. A két áthozat együtt a millió pengőt megközelítette.

vállalkozási láz a bányászat terére is áttért és kísérletezések folytak, amelyek azonban nagyobb részben — megfelelően gazdag szénterület és kellő tőkeerő hiányában — hajótörést szenvedtek.

Azok a cégek, amelyek működésüket az infláció után abbahagyták, csupa konjunkturális alapítások voltak. Keletkeztek azonban a háború óta kisebb számban olyan bányavállalatok, amelyek ma is működést fejtenek ki.

Bányarészvénytársaságaink úgy számbelileg, mint tőkeerejük tekintetében az egyes bányászati ágaknak hazánkban elfoglalt jelentősége szerint oszlanak meg.

59. A budapesti bányászati részvénytársaságok száma és tőkéi. — 1928.

A bányászati részvénytársaságok részletezése	A részvénytársaságok száma	S a j á t t ő k e			Idegen tőke	
		részvénytőke	tartaléktőkék	összesen	összesen	a saját tőke %-ában
p e n g ő						
Szénbányászat	22	107.250.500	75,558.722	182,809.222	67,476.184	36.9
Vas-, fémbányászat és kohászat	5	9,730.000	4,258.489	13,988.489	3,028.878	21.7
Egyéb bányászat	2	122.000	—	122.000	400.030	327.9
Összesen	29	117,102.500	79,817.211	196,919.711	70,905.092	36.0

Mint fenti adatainkból is kitűnik, 1928-ban 22 működő részvénytársaság esett a szénbányászatra, 5 a vas- és fémbányászatra és 2 egyéb bányászattal foglalkozott. Ezek között azonban igen különböző tőkeerejű vállalatok voltak; 9 vállalat részvénytőkéje meghaladta a millió pengőt, haté 150.000 pengőnél nagyobb volt, a többieké pedig ennél kisebb. A szénbányák nemcsak számuk, de tőkeerejük tekintetében is kiemelkednek a többi bányatársaság közül. Sőt míg számarányuk 75.9%, addig tőkeerejük aránya 92.8% a többi bányák között. Tartaléktőkék még aránylag is erősebbek a többi bányavállalatokénál; arányuk a részvénytőkékhez ugyanis 70%-ot képez, míg a vas- és fémbányászatban csupán 50%-ot.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy hazai szénbányászatunk ereje és produktivitásának legnagyobb része 6 nagy szénbányarészvénytársaságunkra esik. Az ország széntermelésének $\frac{3}{4}$ részét ezek látják el, — a szénbányászattal foglalkozó vállalatok tőkeerejének pedig 97.5%-át teszik.

Szemben az őstermelő részvénytársaságok tőkéinek az előző fejezetben bemutatott gyenge jövedelmezőségével, a bányavállalatok pénzügyi eredményei sokkal kedvezőbbek.

60. A budapesti bányászati részvénytársaságok jövedelmi viszonyai. — 1928.

M e g n e v e z é s	Nyereség mérleg szerint pengő	Évi nyereség		Veszteség mérleg szerint pengő	Évi veszteség		Üzleti végeredmény	
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengő- ben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában
Szénbányászat	21,219.620	20,297.714	11·1	713.043	313.650	0·2	19,984.064	10·9
Vas- és fémbányászat és kohászat	1,822.770	1,767.558	12·6	361.693	331.963	2·4	1,435.595	10·3
Egyéb bányászat	—	—	—	16.991	11·503	9·4	— 11.503	— 9·4
Összesen	23,042.390	22,065.272	1·12	1,091.733	657.116	0·3	21,408.156	10·9

Táblánkból látható, hogy a tiszta tőkejövedelem úgy 1927-ben, mint 1928-ban a 10%-ot meghaladta. A szénbányavállalatok 1928-ban több, mint 20 millió pengő nyereséget produkáltak, a vas- és fémbányák pedig 1·7 milliót. Ezekkel a tekintélyes nyereségekkel szemben a veszteségek úgyszólván elenyészően csekélyek voltak. A 10%-ot meghaladó tiszta üzleti eredmények a bányászati részvénytársaságok tőkéinek jövedelmező befektetését jelentik. Ennek eredménye azután az, hogy a bányarészvények akár osztalékjövedelmezőségük, akár árfolyamnívójuk tekintetében a többi részvények között mindig a legjobbak voltak.

A tőkék jövedelmezősége azonban nem egyforma a bányavállalatoknál sem. Különösen nagy különbség mutatkozik a kis és a nagy társulatok között. A kisebb társulatok kevesebb bányaterülettel, kevesebb beruházásokkal és aránylag nagyobb rezsivel távolról sem tudták tőkéjüket olyan jól gyümölcsöztetni, mint a nagyvállalatok. A túloldali adatok mutatják ezt a különbséget, hogy a tőkeerő mily befolyást tudott gyakorolni az üzleti eredményekre (61. sz. tábla).

Táblázatunk adataiból kitűnik, hogy a kisebb bányatársulatok többnyire veszteséggel zárták üzletévüket és veszteségeik relatív nagysága jóval meghaladta a néhány vállalat által produkált nyereségekéit. Az 50.000—150.000 pengő részvénytőkéjű társaságok között pl. 14-ből 11 szenvedett veszteséget, a 150.000—1,000.000 pengőjű részvénytársaságok között pedig 6-ból 5. A veszteségek nagysága a vállalatok tőkéjéhez mérve oly magas volt legtöbb esetben, hogy az szinte katasztrófálisnak mondható, míg ezzel szemben a nyereségek nagysága a kisebb és közepes vállalatoknál nagyon alacsony volt.

A bányarészvénytársaságok tőkéi jövedelmezőségének végeredményben oly kedvezőnek mutakozó képét tehát majdnem teljesen néhány nagyvállalat üzleti eredményei nyújtják.

Több, mint 23 millió pengő nyereségből bányarészvénytársaságaink 3·3 milliót fordítottak tartalékalapra, amely összeg csaknem megfelel tartalék-tőkéik egy évi kamatának (az elért nyereségeknek pedig 14·5%-át képezték.)

61. A budapesti működő bányászati részvénytársaságok üzleti eredményeinek és tőkéinek megoszlása tőkecsoportok szerint. — 1928.

A bányászati részvénytársaságok részletezése	Nyereséggel zártak				Veszteséggel zártak				Nyereség ill. veszteség nélkül zártak	
	száma	saját tőke pengőben	nyereség		száma	saját tőke pengőben	vesztesség		száma	saját tőke pengőben
			pengőben	a saját tőke %-ában			pengőben	a saját tőke %-ában		
50.000—149.999 pengő részvénytőkével.										
Szénbányászat	1	184.800	939	0-5	8	781.600	198.525	25-4	1	80.000
Vas-, fémbányászat és kohászat	1	60.768	11.239	18-5	1	83.136	40.988	49-3	—	—
Egyéb bányászat	—	—	—	—	2	122.000	16.991	13-9	—	—
Összesen	2	245.568	12.178	5-0	11	986.736	256.504	26-0	1	80.000
150.000—999.999 pengő részvénytőkével.										
Szénbányászat	1	653.459	1.217	0-2	5	2.418.891	354.297	14-6	—	—
Vas-, fémbányászat és kohászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	1	653.459	1.217	0-2	5	2.418.891	354.297	14-6	—	—
1.000.000 pengő és nagyobb részvénytőkével.										
Szénbányászat	5	175.446.530	21.217.464	12-1	1	3.243.942	160.227	4-9	—	—
Vas-, fémbányászat és kohászat	2	11.998.000	1.811.531	15-1	1	1.846.585	320.705	17-4	—	—
Egyéb bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	7	187.444.530	23.028.995	12-3	2	5.090.527	480.932	9-4	—	—

Osztalékra 15.6 millió pengőt fordítottak, — a nyereségek 67.8%-át. Igazgatósági és felügyelőbizottsági jutalékra 2.2 millió pengő került kifizetésre (ez a összeg csaknem teljes egészében a nagy szénbányavállalatokra esett). A bányarészvénytársaságoknál mind a szén-, mind a vas- és fémbányászat terén az összes termelési ágak között a legmagasabb volt az osztalékok nagysága.

62. A budapesti bányászati részvénytársaságok osztalékai. — 1928.

A bányászati részvénytársaságok részletezése	Osztalékok		Osztalékokat fizető részvénytársaságok száma összesen	A névérték után					
	a részvénytőke %-ában	a saját tőke %-ában		— 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
				százalék osztalékokat fizető részvénytársaságok					
Szénbányászat	13.1	7.7	4	1	1	1	1	—	—
Vas-, fémbányászat és kohászat	16.0	11.1	3	—	—	1	—	2	—
Egyéb bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	13.3	7.9	7	1	1	2	1	2	—

Ha az osztalékjövedelmet csupán egyes nagyvállalatokra számítjuk ki, akkor még az előbbi adatoknál is jobb képet kapunk.

63. Nagyobb bányászati részvénytársaságok jövedelmei és osztalékai 1928-ban.

Megnevezés	Részvény-tőke	Saját tőke	Nyeresség	Veszteség	Osztalék			
					abszolút	a részvény-tőke %-ában	a saját tőke %-ában	a nyereség %-ában
Szénbányászat.								
Magyar Általános Kőszén-bánya r.-t.	48,400.000	78,716.000	13,931.217	—	8,470.000	17.5	10.8	60.8
Salgótarjáni Kőszénbánya r.-t.	27,300.000	55,240.008	4,430.482	—	3,185.000	11.7	5.8	71.9
Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya r.-t.	21,000.000	32,275.733	2,432.927	—	2,100.000	10.0	6.5	86.3
Egercsehi Kőszénbánya és Portlandcementgyár r.-t.	4,000.000	5,830.789	411.295	—	320.000	8.0	5.5	77.8
Ajkai Kőszénbánya r.-t.	2,025.000	3,243.942	—	160.227	—	—	—	—
Borsodi Szénbányák r.-t.	1,600.000	3,384.000	11.543	—	—	—	—	—
Összesen	104,325.000	178,680.472	21,217.464	160.227	14,075.000	13.5	7.9	86.3
Vas- és fémbányászat és kohászat.								
Alumíniumérc Bánya és Ip. r.-t.	6,520.000	8,743.000	1,585.394	—	1,385.500	21.3	15.8	87.4
Felsőmagyarországi Bánya- és Kohóművek r.-t.	1,600.000	3,255.000	226.137	—	160.000	10.0	4.9	70.8
Gróf Zichy Béla Urkúti Bányaművei r.-t.	1,500.000	1,846.585	—	320.705	—	—	—	—
Összesen	9,620.000	13,844.585	1,811.531	320.705	1,545.500	16.1	11.2	85.3

A szénbányák közül a legmagasabb osztalékjövedelme volt a Magyar Általános Kőszénbányának, — Csonkamagyarország legnagyobb vállalatának. A többi bányatársaságok részvényeinek osztalékjövedelme már alacsonyabb ugyan a MÁK adatai által emelt jövedelmi átlagnál, de így is magas.

Az ipari részvénytársaságok.

A társaságok számának alakulása.

Az ipari részvénytársaságok úgy számuk, mint tőkeerejük tekintetében a részvénytársaságok legjelentékenyebb csoportját képezik. Magával a nagyipari termeléssel együtt alakultak ki és szorították az egyéni cégeket a kevesebb tőkeerőt igénylő kisipar úzésére. 1873-ban még csak 29 ipari részvénytársaság működött — 52·8 millió korona részvénytőkével, 1900-ban 163; a világháború kezdetén már 369 budapesti ipari részvénytársaság — 546·3 millió aranykorona részvénytőkével rendelkezett. 1928-ban a működő ipari részvénytársasági vállalatok száma 1137 volt — 615 millió pengő részvénytőkével.

Az ipari részvénytársaságok számának az egyes főbb iparágak között 1927. és 1928. években való megoszlását a túloldalon közölt 64. sz. táblázatunk mutatja be. A vállalatok névleges száma mellett feltüntettük, hogy azok közül mennyi működik? Továbbá az egyes iparágak jellegének kiemelése céljából a részvénytőkék nagysága szerint csoportosítottuk a társaságokat.

A részvénytársaságok közül aránylag legtöbb vállalatot egyesít magában az élelmezési ipar (amelyet különös fontossága miatt táblánkban külön részleteztünk), utána a működő cégek száma szerint az építési, majd a vas-, fém- és gépipari, valamint a vegyészeti vállalatok következnek.

A részvénytársaságok számának részvénytőkék nagysága szerint való megosztása ugyan nem a működő, hanem az összes névleg fennálló vállalatok számadatait takarja és így nem áll a teljes realitás alapján. De ennél a felosztásánál azzal a megállapítással élhetünk, hogy a nem működő cégek csaknem kivétel nélkül a 150.000 pengőnél kisebb részvénytőkével rendelkező csoportokba esnek és számuk onnan bátran levonható.

A nagyvállalatok és közepes nagyságú vállalatok számadatai csupán működő cégeket fednek.

Megjegyzésünk előrebocsátásával táblánkra tekintve azt látjuk, hogy a millió pengőnél nagyobb részvénytőkéjű vállalatok sorában ismét az élelmezési ipar emelkedik ki, utána a textilipar és a vas- és fémipar következik. Hasonlóképen áll a helyzet a közép nagyságú vállalatoknál.

Ha azonban iparágankint azt vizsgáljuk, hogy mily arányban tömörítik azok magukban a nagy és kisvállalatokat, akkor igen érdekes eredményekre jutunk. Legtöbb nagyvállalat van a textiliparban, ahol a részvénytársaságok számának 18·8%-a a millió pengőnél nagyobb részvénytőkéjű cégekre esik.

64. A budapesti ipari részvénytársaságok számának megoszlása vállalati ágak és tőkék nagysága szerint. — 1928.

Az ipari részvénytársaságok részletezése	— 49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen	Ebből működik
	pengő részvénytőkével					
Vas-, fém- és gépipar	11	91	43	17	162	115
Autó- és repülőgépipar	2	18	3	1	24	16
Műszer- és kötszeripar	2	11	3	—	16	10
Villamossági és világítási ipar	1	26	16	9	52	42
Elektromos áramfejlesztőtelepek	1	8	5	6	20	18
Építőanyagipar	10	23	38	5	76	53
Kőfejtőipar	4	2	15	1	22	18
Agyag-, üveg- és porcellánipar	—	2	13	2	17	15
Fa- és csontipar	9	84	23	2	118	72
Bőr-, sörté- és szőripar	2	15	5	1	23	16
Gumiipar	1	4	2	1	8	6
Textilipar	5	32	62	23	122	94
Ruházati ipar	2	26	12	—	40	30
Papíripar	3	14	18	1	36	31
Élelmezési ipar :						
Malomipar	2	4	22	8	36	31
Cukoripar	1	8	8	6	23	17
Szeszipar	19	92	66	28	205	157
Ásványüzemek	4	7	1	1	13	9
Egyéb élelmezési ipar	8	48	19	5	80	58
Vegyészeti ipar	22	90	35	8	155	115
Kőolaj- és aszfaltipar	7	11	11	3	32	22
Építési vállalatok	29	79	39	3	150	124
Nyomda- és kiadóvállalatok	22	80	26	5	133	94
Filmipar	4	16	7	—	27	15
Szállodák és kávéházak	17	18	12	2	49	41
Fürdők és szanatóriumok	2	8	22	6	38	33
Összesen.....	175	750	476	124	1.525	1.137

A villamossági iparban a nagyvállalatok száma 17·3%, az élelmezési iparban 13·6%, a vas- fém- és gépiparban 10·8%. A fenti iparágakkal szemben a fa- és csontipari vállalatoknak csupán 1·7%-a, a vegyészeti vállalatoknak csak 5·2%-a, az építési vállalatoknak 2·0%-a és a nyomdának 3·8 %-a rendelkezik millió pengőnél nagyobb részvénytőkével. A 150.000 pengőt meghaladó részvénytőkével bíró csoportban ismét a textilipari cégek emelkednek ki 50·8%-kal, továbbá az építőanyagipari cégek 50%-kal, végül a vas- és fémipari vállalatok 38·4%-al.

Táblázatunknak évi adatai még arra is felvilágosítást nyújtanak, hogy az infláció végével bekövetkezett gazdasági válság mily mértékben

65. Az újonnan alakult ipari részvénytársaságok 1927-ben és 1928-ban.

Az ipari részvénytársaságok részletezése	Az újonnan alakult részvénytársaságok száma										
	1927-ben					1928-ban					
	— 49.999	50.000— 149.999	150.000— 999.999	1,000.000—	Összesen	— 49.999	50.000— 149.999	150.000— 999.999	1,000.000—	Összesen	
	pengő részvénytőkével					pengő részvénytőkével					
Vas-, fém- és gépípar	1	—	2	—	3	—	—	1	—	1	1
Autó- és repülőgépipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műszer- és kötszerípar	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	3
Villamosági és világítási ipar	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	7
Elektronos áramfejlesztőtelepek	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
Építőanyagipar	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Kőfejtőipar	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Agyag-, üveg- és porcellánipar	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3
Fa- és csontipar	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Bőr-, sörte- és szőrípar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gumiipar	—	—	2	—	2	—	—	1	—	—	—
Textilipar	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Ruházati ipar	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	2
Papíripar	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
Élelmészeti ipar:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malomipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cukoripar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szeszipar	—	1	—	—	2	—	—	4	—	—	—
Ásványvízüzemek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb élelmészeti ipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Végyszertári ipar	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kőolaj- és aszfaltipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Építési vállalatok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nyomda- és kiadóvállalatok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Filmipar	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Szállodák és kávéházak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fürdők és szanatóriumok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	3	4	16	4	27	—	13	27	5	45	

sújtotta az egyes iparágakat? Az ennek következtében megszűnt cégek hivatalos törlése ugyanis nagy arányban csak 1928-ban indult meg és ezért az ez évi adatok a megszűnt cégeket jobbra még magukban foglalják. Ha egybevetjük a névleg fennálló társaságok számát a működő vállalatok számával, akkor a két szám között mutatkozó eltérés nagyságából meg lehet ítélni a válság hatását, amely legerősebben érintette a fa- és csontipari, a nyomdaipari, a vas-, fém- és gépipari, élelmezési ipari és a vegyészeti vállalatokat, aránylag legkevésbé a villamosipari, az építőanyagipari, a ruházati ipari, a papíripari, a fürdő- és szanatórium-vállalatokat.

Új ipari alapítások.

Az infláció és azt megelőző idők alapítási láza a szanálás után egyszerre megszűnt. Az új alapítások számának alakulása mérsékelt irányt vett fel. 1927-ben csak 27 új ipari részvénytársaság létesült, 1928-ban pedig 45. Az előző oldalon levő 65. sz. táblánk mutatja az új alakulatok megoszlását iparágak és a tőkék nagysága szerint.

Az adatok fent látható megoszlásából két következtetést vonhatunk le. Az első az, hogy a részvénytársasági alapítások száma 1928-ban már ismét emelkedőben volt. A tőkevállalkozásokkal szemben megnyilvánuló bizalom éledni kezdett. Dacára az állandóan tartó nehéz gazdasági viszonyoknak, az iparosodás folyamata újból erőre kapott.

A második észrevételünk az, hogy az új alapításoknál — mivel ezek sokkal nehezebb gazdasági viszonyok között létesültek, mint a korábbiak — igen reális számításokon kell nyugodni annak, hogy fennállásukat tartósan biztosítsák. Hogy ez mennyire megnyilatkozik az új cégeknél, adatainkból szépen kitűnik. A tőkeerő nagysága ugyanis rendkívüli módon befolyásolja — nehéz viszonyok között — a vállalkozás rentabilitását. Az új vállalatok túlnyomó része 150.000 pengőt meghaladó részvénytőkével létesült és csak kisebb rész tartozik az alacsonyabb tőkeerejű vállalatok csoportjába.

A felszámolás alá és csődbe került ipari részvénytársaságok.

Dacára annak, hogy a nagy gazdasági válság a gyengébb részvénytársasági alakulatok legnagyobb részét már az 1924., 1925. és 1926. években elsöpörte, az 1928-ban is tartó depresszió még további áldozatokat szedett. Alábbi táblánk az 1928. évi felszámolásokat és csődöket mutatja be az ipari részvénytársaságok között.

66. Felszámolás alá került és csődbe jutott részvénytársaságok 1928-ban.

Az ipari részvénytársaságok részletezése	A felszámolás alá került	A csődbe jutott
	ipari részvénytársaságok száma	
Vas-, fém- és gépipar	5	—
Autó- és repülőgépipar	3	—
Műszer- és kötszeripar	—	—
Villamossági és világítási ipar	3	—
Elektromos áramfejlesztőtelepek	1	—
Építőanyagipar	3	1
Kőfejtőipar	2	—
Agyag-, üveg- és porcellánipar	—	—
Fa- és csontipar	4	—
Bőr-, sörté- és szőripar	1	1
Gumiipar	—	—
Textilipar	1	—
Ruházati ipar	2	—
Papíripar	1	—
Élelmezési ipar:		
Malomipar	1	—
Cukoripar	2	1
Szeszipar	1	—
Ásványvízüzemek	2	—
Egyéb élelmezési ipar	5	—
Vegyészeti ipar	1	—
Kőolaj- és aszfaltipar	4	—
Építési vállalatok	3	—
Nyomda- és kiadványvállalatok	1	—
Filmipar	2	—
Szállodák és kávéházak	1	—
Fürdők és szanatóriumok	—	—
Összesen	49	3

A felszámolások és csődök száma 1928-ban még mindig meghaladta az új alapítások számát.

Az ipari részvénytársaságok tőkéje.

Az ipari részvénytársaságok tőkeadatait 67. táblázatunk tünteti fel.

Adataink szerint a budapesti ipari részvénytársaságok saját tőkéi közel 1 milliárd pengő összeget képviselnek, idegen tőkéik pedig ezt meghaladják. A részvénytőkeerők nagysága természetesen azokban az iparágakban emelkedik ki leginkább, ahol a vállalatok száma nagy: ezek között pedig különösen azoknál, amelyeknél sok a nagyvállalat.

Az élelmezési iparnak magának 152·3 millió pengő, a vas-, fém- és gépiparnak 84·0 millió, a textiliparnak 71·8 millió, a villamossági iparnak 55·5 millió, a vegyészeti iparnak 43 millió részvénytőkéje van. Ugyanez a sorrend a saját tőkéik tekintetében, bár azok nagyságában némi eltéréseket okoz a tartaléktőkéik kisebb-nagyobb volta.

67. A budapesti ipari részvénytársaságok tőkéi 1928-ban.

Az ipari részvénytársaságok részletezése	S a j á t t ö k e				Idegen tőke	
	részvénytőke pengő	tartalkéltőke		összesen pengő	pengőben	a saját tőke %-ában
		pengőben	a részvény- tőke %-ában			
Vas-, fém- és gépipar	84,096,740	89,439,772	106.4	173,536,512	154,893,526	89.3
Autó- és repülőgépipar	2,614,700	1,120,433	42.9	3,735,133	12,779,862	342.2
Műszer- és kötszeripar	998,600	438,586	43.9	1,437,186	5,872,887	408.6
Villamosági és világítási ipar	55,513,950	21,517,799	38.8	77,031,749	61,549,631	79.9
Elektromos áramfejlesztőtelepek	28,484,014	19,028,674	66.8	47,512,688	115,072,324	242.2
Építőanyagipar	23,174,100	14,063,075	60.7	37,237,175	23,692,514	63.6
Kőfejtőipar	7,513,300	2,562,450	34.1	10,075,750	15,779,756	156.6
Agyag-, üveg- és porcellánipar	6,067,000	2,194,639	36.2	8,261,639	7,229,588	87.5
Fa- és csontipar	19,365,250	8,083,896	41.7	27,449,146	33,359,734	121.5
Bőr-, sötte- és szőfipar	5,068,000	2,192,334	43.3	7,250,334	9,918,970	136.6
Gumipar	5,182,820	845,347	16.3	6,028,167	11,559,664	191.8
Textilipar	71,850,062	33,498,272	46.6	105,348,334	148,971,566	141.4
Ruházati ipar	4,868,444	1,245,538	25.6	6,113,982	12,161,662	198.9
Papíripar	10,258,220	3,024,840	29.5	13,283,060	12,144,771	91.4
Élelmezési ipar:						
Malomipar	27,032,750	20,399,693	75.5	47,432,443	129,870,557	273.8
Cukoripar	50,298,000	36,387,886	72.3	86,685,886	52,022,967	60.0
Szeszzipar	57,110,330	40,593,198	71.1	97,703,528	14,779,213	15.1
Ásványvízüzemek	582,000	152,694	26.2	734,694	1,182,371	160.9
Egyéb élelmezési ipar	17,330,900	5,032,708	29.0	22,363,608	35,487,502	158.7
Végveszeti ipar	43,417,031	14,029,991	32.3	57,447,022	49,572,376	86.3
Kőolaj- és aszfaltipar	22,516,350	3,449,422	15.3	25,965,772	48,977,453	188.6
Építési vállalatok	27,203,036	10,661,073	39.2	37,864,109	45,228,462	119.5
Nyomda- és kiadóvállalatok	19,630,996	11,942,539	60.8	31,573,535	24,119,196	76.4
Filmpar	1,464,620	391,613	26.7	1,856,233	5,184,240	279.3
Szállodák és kávéházak	7,903,500	4,527,666	57.3	12,431,166	5,848,548	47.1
Furdók és szanatóriumok	15,980,310	6,689,733	41.9	22,670,043	21,143,069	93.3
Összesen	615,525,023	353,513,871	57.4	969,038,894	1,058,402,409	109.2

Az élelmezési iparnak saját tőkeereje az összes ipari részvénytársulati saját tőkeerőnek 26.3%-át képezi, a 3 legfőbb iparág pedig ú. m. az élelmezési-, a vas-, fém- és gép-, valamint a textilipar az összes ipari részvénytársasági tőkeerőnek 55%-át tartja kézben.

Tekintettel e 3 főiparág különös jelentőségére, azok szám- és tőkeadatainak összetételéről a következőkben valamivel részletesebb képet igyekeznünk nyújtani.

Az élelmezési iparágak közül legjelentékenyebb a szeszipar — 97.7 millió, utána a cukoripar — 86.6 millió és harmadik helyen a malomipar — 47.7 millió pengő saját tőkével. A szeszipari részvénytársulatok adatai több csoportból képződnek. Ide tartoznak ugyanis a szeszgyárak, a sörfőzdék, a pezsgőgyárak, a konyakot, likőrt és rumot előállító vállalatok, végül az ecetgyárak. A Budapesten működő 42 szeszipari vállalatból 6 szeszgyár (ebből 2 a világháború alatt, 2 pedig azután) 20.3 millió, — 7 sörgyár 69.6 millió, — 1.7 konyak-, likőr- és rumgyártó vállalat 13.4 millió — és 13 egyéb szeszipari vállalat 2.6 millió — saját tőkével alakult.

A cukoripari részvénytársaságok adatai is 2 csoportból képződnek. Az egyik csoportot 6 nagy cukorgyár alkotja 80.4 millió pengő saját tőkeerővel, a másik csoportba 11 cukorka és csokoládégyár tartozik 6.2 millió pengő saját tőkével.

A malomipar adatai csupán a malmokat foglalják össze.

9 ásványüzem — tőkeerő tekintetében — jóval kisebb jelentőségű az élelmiszeripar előbbi nagy csoportjainál.

Az egyéb élelmezési ipari vállalatok a következőképpen oszlanak meg:

Iparág	Szám	Saját tőke millió pengő
Kenyér-, keksz- és tápszeripar	12	0.9
Húsipar	16	8.3
Tej-, vaj- és sajtipar	13	5.8
Jéggyárak	3	1.5
Konzervipar	8	2.7
Egyéb	6	3.2

Az élelmezési cikkek gyártásának igen sok ágát felölelő élelmezési ipari vállalatok után tőkeerő tekintetében — a második helyet a vas-, fém- és gépipari vállalatok foglalják el. A vas-, fém- és gépipar nemzetközileg mindenütt a legjelentékenyebb iparágak közé tartozik. E szakmában működő budapesti részvénytársaságok a következőképpen oszlanak meg:

Iparág	Szám	Saját tőke millió pengő
Vas- és fémáruk gyártása	60	89.3
Gépgyártás	41	80.8
Műszaki cikkek gyártása	14	3.4

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a vas- és fémiparban csupán 8 olyan részvénytársaság van, amelyek millió pengőnél nagyobb részvénytőkével bírnak, míg a gépiparban 7 van.

Textilipari részvénytársaságaink jobbára a háború után alakultak, azelőtt igen csekély számmal szerepeltek. A textilipar egyes ágai között a részvénytársaságok jelenleg következőképpen oszlanak meg:

Iparág	Szám	Saját tőke millió pengő
Gyapjúipar	16	18-8
Pamutipar	30	47-9
Len- és kenderipar	11	27-0
Egyéb textiláruk	37	11-6

A textilipari vállalatok rohamos elterjedése hazánkban nem csodálható, mert amióta Ausztriától elszakadtunk, élesen kitűnt, hogy mily nagy súlyllyal nehezedik a textilbehozatal kereskedelmi mérlegünkre. A nagy textilárubehozatalt iparunk mindenképen ellensúlyozni igyekezett, úgyhogy 1921-től 1926-ig a textilipari gyártelepek száma Budapesten 27-ről 80-ra, vidéken pedig 87-ről 162-re emelkedett.¹⁾ Ez a nagy fejlődés mutatkozik a textilipari részvénytársaságoknál is, amennyiben 1928-ban mérleget záró 16 gyapjúipari r.-t. közül 14, 30 pamutipari rt. közül 22, 11 len- és kenderipari rt. közül 9, 37 egyéb textilipari rt. közül 31 alakult a háború után.

A fenti számok világosan igazolják, hogy a textilipart támogató iparpolitika a háború után igen eredményes volt. Szemben a vas-, fém- és gépipar helyzetével, melynél ez alatt az időszak alatt nagyobb tőkeerejű alapítások alig történtek, sőt számos régi nagyvállalat fuzionálni volt kénytelen. A textiliparban számos igen tőkeerős alapítás történt (ezek közül az új textilipari részvénytársaságok közül, melyeknek részvénytőkéje a millió pengőt meghaladta, 4 esett gyapjú, 6 a pamut és 4 a len- és kenderiparra). Érthető tehát, hogy míg 1913 óta a budapesti vas-, fém- és gépipari részvénytársaságok részvénytőkéinek értéke — a működő társaságok számának emelkedése mellett — 194 millió aranykoronáról 72 millió aranykoronára esett, addig a textilipari részvénytársaságok részvénytőkéi ugyanezen idő alatt 40 millió aranykoronáról 62 millió aranykoronára emelkedtek.

A részvénytőkék emelkedése, illetve csökkenése 1928-ban.

Az általános részben említettük már, hogy a részvénytőkék összegének változása több tényező hatásából ered. Ezek között növelik a részvénytőkék összegét az új alakulatok részvénytőkéi, az alaptőkeemelések, továbbá a nem működő cégek üzemének fölelevenítése. Csökkentik a részvénytőkék összegét a felszámolás alá vagy csődbe került vállalatok tőkéi, továbbá az alaptőkeleszállítások összegei.

A tőkeváltozások adatait — a fentiek szerint részletezve — 68. számú táblánk nyújtja.

¹⁾ Lásd Farkasfalvi: Budapest gyáripára 1926-ban.

Új alapítások révén 1928-ban 31·3 millió pengő részvénytőke helyezkedett el az ipari termelésben. Ennek legnagyobb része a villamossági és az autóiparra esett. Jelentékeny összegek jutottak még a textil- a vegyészeti és a cukor-iparokra.

Az alaptőkeemelések összege 23·2 millió pengőt képviselt, amelyből 7·6 millió a vegyészeti iparra esett. Nagyértékű tőkeemelések voltak még a textiliparban, a vas-, fém- és gépiparban, valamint a malomiparban.

Az alaptőkeeszállítások által szenvedett tőkeveszteség nagyon csekély volt a tőkeemelésekhez képest. Amint látható, alig néhány iparágban történt egy-egy tőkeeszállítás. Valamivel nagyobb a felszámolások által szenvedett tőkeveszteség. Azonban ez az új alapítások által keletkezett tőkék értékének csupán $\frac{1}{10}$ részétképezi.

A csődök folytán előállott veszteség egészen jelentéktelen.

A budapesti ipari részvénytársaságok tőkejövedelme.

Ipari részvénytársaságaink tőkejövedelmi viszonyainak alakulását 1928-ban — iparágankint — a 69. számú táblázat mutatja.

Az adatokból kitűnik, hogy az ipari tőke átlagos jövedelme — iparágak szerint — igen különböző tételekből alakult ki. Voltak olyan iparágak, amelyek tőkéjüket eléggé gyümölcsözően tudták forgatni, mások meg jövedelmi viszonyaikról igen kedvezőtlen képet mutattak. (Ezt szemlélteti az üzleti végeredmény-százalék rovata).

Voltak olyan iparágak, ahol számos vállalat tekintélyes nyereségre tett szert, ugyanakkor pedig sok vállalat erős veszteséget szenvedett. Ezekről azt mondhatjuk, hogy nagy volt bennük a kockázat. (A kockázat mértékéről az évi nyereségek és veszteségek százalékos adatainak összehasonlítása nyújt képet).

Legnagyobb jövedelmet aránylag a gumiipari részvénytársaságok tőkéje produkált (16·1%), tőkejövedelem tekintetében ezután a villamosipari (8·7%), a szeszipari (6·8%), az építőanyag-ipari (6·7%) és a vas- és fémipari vállalatok (5·8%) következtek. Legkedvezőtlenebb tőkejövedelmet az autó- és repülőgépipari (0·5%), a fürdő és szanatórium (2·2%), a műszer- és kötszeripari (3·1%), végül a filmipari vállalatok (4·7%) mutatták. Az iparágak legnagyobb részénél 5% alatt maradt a tőkejövedelem.

A kockázat a nyomdavállalatoknál, továbbá az élelmezési iparban, az építőanyagiparban, a filmiparban, az autóiparban, a műszeriparban, a köfejtőiparban és a fa- és csontiparban mutatkozott legerősebben.

Az iparvállalatok tőkejövedelmének fenti képét kiegészítjük még az általános részből ismert részletezéssel, t. i. annak a feltüntetésével, hogy hány társaság működött az egyes iparágakban nyereséggel és hány veszteséggel? Továbbá mekkora tőke az, ami a nyereséget produkálta és mi volt ennek a jövedelme? Végül mekkora tőke szenvedett veszteséget és mily mértékű volt az általa szenvedett veszteség? (70. sz. tábla.)

69. A budapesti ipari jellegű részvénytársaságok jövedelmi viszonyai 1928-ban.

Megnevezés	Nyereség mérték szerint pengő	Évi nyereség		Veszteség mérték szerint pengő	Évi veszteség		Üzleti végeredmény	
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában
Vas-, fém- és gépipar	10,965,711	10,620,405	6-1	1,617,084	523,118	0-3	10,097,287	5-8
Autó- és repülőgépipar	102,947	132,320	3-5	244,850	150,888	4-0	18,568	0-5
Műszer- és kötszeripar	44,930	38,009	2-6	92,959	83,168	5-8	45,159	3-1
Villamosági és világítási ipar	7,216,339	6,909,227	9-0	225,123	192,843	0-3	6,716,384	8-7
Elektromos áramfejlesztőtelepek	2,475,417	2,356,284	5-0	82,526	32,796	0-1	2,323,488	4-9
Építőanyagipar	2,881,508	2,754,073	7-4	655,714	245,228	0-7	2,508,845	6-7
Kőfejtőipar	700,798	602,468	6-0	278,123	244,116	2-4	358,352	3-6
Agyag-, üveg- és porcellánipar	334,636	279,486	3-4	89,253	80,453	1-0	199,033	2-4
Fa- és csontipar	1,398,743	1,363,786	5-0	772,320	542,260	2-0	821,526	3-0
Bőr-, sörté- és szőripar	168,134	144,508	2-0	154,659	104,379	1-4	40,129	0-6
Gumiipar	1,000,081	968,351	16-1	—	—	—	968,351	16-1
Textilipar	5,974,818	5,552,589	5-3	2,337,042	2,014,055	1-9	3,538,534	3-4
Ruházati ipar	188,191	151,733	2-5	161,602	93,789	1-5	57,944	1-0
Papíripar	842,897	809,816	6-1	198,216	139,654	1-1	670,162	5-1
Élelmészeti ipar:								
Malomipar	1,098,782	1,075,066	2-3	8,838,590	410,363	0-9	664,703	1-4
Cukoripar	4,704,875	4,483,439	5-2	20,534	26,016	0-0	4,457,423	5-1
Szeszipar	7,275,421	9,968,603	7-1	404,026	328,132	0-3	6,640,471	6-8
Ásványvíztisztemek	48,256	41,632	5-7	32,987	19,336	2-6	22,296	3-0
Egyéb élelmészeti ipar	1,136,175	1,105,830	4-9	1,017,169	578,794	2-6	527,036	2-4
Vegyeszeti ipar	3,941,206	3,751,302	6-5	869,521	569,257	1-0	3,182,045	5-5
Kőolaj- és aszfaltipar	1,468,879	1,449,539	5-6	1,020,329	256,466	1-0	1,193,073	4-6
Építési vállalatok	903,373	950,357	2-5	1,193,021	541,663	1-4	408,694	1-1
Nyomda- és kiadóvállalatok	2,342,924	2,227,354	7-1	1,333,477	839,409	2-7	1,387,945	4-4
Filmpar	25,912	28,494	1-5	246,387	116,229	6-3	87,735	4-7
Szállodák és kávéházak	490,746	474,617	3-8	374,934	237,688	1-9	236,929	1-9
Fürdők és szanatóriumok	313,379	312,978	1-4	917,454	803,653	3-4	490,675	2-2
Összesen	58,045,078	55,552,266	5-7	23,177,900	9,173,753	0-9	46,378,513	4-8

70. A budapesti működő ipari részvénytársaságok tőkeereje az üzleti eredmények szerint való megosztásban. — 1928.

Az ipari részvénytársaságok részletezése	Működő részvénytársaságok				a) Nyereséggel működő részvénytársaságok			
	száma	saját tőke		száma	saját tőke		nyereség	
		összesen	ebből részvénytőke		összesen	ebből részvénytőke		
							pengő	
Vas-, fém- és gyártóipar	115	173,536,512	84,096,740	71	165,469,413	77,407,916	10,965,711	6-6
Autó- és repülőgépipar	16	3,735,133	2,614,700	9	1,690,856	1,180,000	102,947	6-1
Műszer- és kőszertipar	10	1,437,186	998,600	7	1,115,048	915,000	44,930	4-0
Villamossági és világítási ipar	42	77,031,749	55,513,950	27	74,775,005	53,469,500	7,216,339	9-7
Elektromos áramfejlesztőtelepek	18	47,512,688	28,484,014	13	44,869,899	26,534,014	2,475,417	5-5
Építőanyagipar	53	37,237,175	23,174,100	30	33,376,883	19,709,400	2,881,508	8-6
Kőfejtőipar	18	10,073,750	7,513,300	12	8,927,418	6,486,500	700,798	7-8
Ágyag-, tég- és porcellánipar	15	8,261,639	6,067,000	11	7,759,139	5,737,000	334,636	4-3
Fa- és szőnyegipar	72	27,449,146	19,365,250	47	23,516,404	16,098,750	1,398,743	5-9
Bőr-, sőrte- és szőrtipar	16	7,260,334	5,068,000	10	6,710,364	4,640,000	168,134	2-5
Gumiipar	6	6,028,167	5,182,820	6	6,028,167	5,182,820	1,000,081	17-6
Textilipar	94	105,348,334	71,850,062	63	89,370,691	59,102,200	5,974,818	6-6
Ruházati ipar	30	6,113,982	4,868,444	19	5,265,246	4,097,004	188,191	3-6
Papírtipar	31	13,283,060	10,258,220	20	9,499,010	6,595,000	842,897	8-9
Élelmiszeri ipar:								
Malomipar	31	47,432,443	27,032,750	18	41,328,584	22,069,250	1,098,782	2-7
Cukoripar	17	86,685,886	50,298,000	13	85,454,192	49,888,000	4,704,875	5-6
Szeszipar	42	97,703,528	57,110,330	25	94,869,913	54,962,500	7,275,421	7-7
Asványüzemek	9	734,694	582,000	6	624,694	472,000	48,256	5
Egyéb élelmiszeri ipar	58	22,363,608	17,330,900	40	17,909,459	14,116,180	1,136,175	7-7
Vegyszeri ipar	115	57,447,022	43,417,031	71	51,220,982	38,023,871	3,941,206	7-7
Kőolaj- és aszfaltipar	22	25,965,772	22,516,350	11	18,838,238	17,562,950	1,468,879	7-8
Értékesítő vállalatok	124	37,864,109	27,203,036	54	27,887,656	18,753,597	903,373	3-2
Nyomda- és kiadványvállalatok	94	31,573,535	19,630,996	56	25,039,484	15,212,508	2,342,924	9-4
Filmpar	15	1,856,233	1,464,620	5	1,015,213	703,600	25,912	2-6
Szálladók és kávéházak	41	12,431,166	7,903,500	25	9,544,789	5,396,000	490,746	5-1
Fürdők és szanatóriumok	33	22,670,043	15,980,310	15	14,054,192	8,651,410	313,379	2-2
Összesen	1.137	969,038,894	615,525,023	684	866,160,939	532,966,970	58,045,078	6-7

70. A budapesti működő ipari részvénytársaságok tőkeereje az üzleti eredmények szerint való megosztásban. — 1928. — (Vége.)

Az ipari részvénytársaságok részletezése	b) Veszteséggel működő részvénytársaságok					c) Nyereséggel, illetve veszteséggel nélkül működő részvénytársaságok				
	száma	saját tőke		vesztesség		száma	saját tőke		pengő	
		összesen	ebből részvénytőke	abszolút számokban	a saját tőke %-ában		összesen	ebből részvénytőke		
		pengő					pengő			
Vas-, fém- és gyárilap	43	8,015,857	6,638,824	1,617,084	20.2	1	51,242	50,000		
Autó- és repülőgépipar	7	2,044,277	1,434,700	244,850	12.0	—	—	—		
Műszer- és kötszeripar	3	322,138	83,600	92,959	28.8	—	—	—		
Villamosági és világítási ipar	13	2,042,744	1,830,450	225,123	11.0	2	214,000	214,000		
Elektromos áramfejlesztőtelepek	4	1,642,789	950,000	82,526	5.0	1	1,000,000	1,000,000		
Építőanyagipar	21	3,749,832	3,461,500	655,714	17.5	2	110,460	3,200		
Kőfejtőipar	5	1,143,532	1,022,000	278,123	24.3	1	4,800	4,800		
Agyag-, üveg- és porcellánipar	4	502,500	330,000	89,253	17.8	—	—	—		
Fa- és csontipar	25	3,932,742	3,266,500	772,320	19.6	—	—	—		
Bőr-, sörté- és szőrilap	6	549,970	428,000	154,659	28.1	—	—	—		
Gumiipar	—	—	—	—	—	—	—	—		
Textilipar	31	15,977,643	12,747,862	2,337,042	14.6	—	—	—		
Ruházati ipar	11	848,736	771,440	161,602	19.0	—	—	—		
Papírilap	10	784,050	663,220	198,216	25.3	1	3,000,000	3,000,000		
Élelmészeti ipar:										
Malomipar	12	5,503,859	4,363,500	8,838,590	160.5	1	600,000	600,000		
Cukoripar	4	1,231,694	410,000	20,534	1.7	—	—	—		
Szeszipar	16	2,823,615	2,137,830	404,026	14.3	3	10,000	10,000		
Ásványüzemek	3	110,000	110,000	32,987	30.0	—	—	—		
Egyéb élelmészeti ipar	17	4,443,349	3,204,720	1,017,169	22.9	1	10,800	10,000		
Vegyeszeti ipar	42	5,959,045	5,143,160	869,521	14.6	2	266,995	250,000		
Kőolaj- és aszfaltipar	11	7,127,534	4,953,400	1,020,329	14.3	—	—	—		
Építési vállalatok	68	9,806,413	8,339,399	1,193,021	12.2	2	170,040	110,040		
Nyomda- és kiadóvállalatok	38	6,534,051	4,418,488	1,333,477	20.4	—	—	—		
Filmipar	9	836,020	756,020	246,387	29.5	1	5,000	5,000		
Szállodák és kávéházak	16	2,886,377	2,507,500	374,934	13.0	—	—	—		
Fürdők és szanatóriumok	16	8,353,309	7,121,400	917,454	11.0	2	262,542	207,500		
Összesen	435	97,172,076	77,093,513	23,177,900	23.8	18	5,705,879	5,464,540		

Mérleget adó 1137 budapesti ipari részvénytársaság közül csak 684 vállalat zárta üzletét nyereséggel, 435 pedig veszteséggel. Ez a megoszlás az ipari társaságok gazdasági helyzetének nem valami kedvező képét mutatja. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a nagy veszteségek főleg a kisipari vállalatokat érintették és a nagyobb ipari vállalatok a jövedelemszerzésben kedvezőbb helyzetnek örvendtek. Erre vall az, hogy a működő ipari részvénytársaságok 969 millió saját tőkéjéből 866 millió pengő esett a nyereséggel működő vállalatokra és csak 97 millió a veszteséggel zárókra. Ez a 97 millió saját tőke azonban sokkal nagyobb arányban szenvedett veszteséget (23·8%), mint amilyen arányban a 866 millió saját tőke nyereséget produkált (6·7%).

Mielőtt az egyes iparágak viszonyainak részletezésébe bocsátkoznánk, előbbi táblánkban bemutatott adatainkat — a helyzet mélyebb feltárása céljából — felbontjuk még a részvénytőkék nagyságának megoszlása szerint (71. számú tábla).

Az így részletezett adatok alapján vegyük sorban vizsgálat alá, miként alakult a jövedelmezőség az egyes fontosabb iparágakban? Külön kiemeljük azokat az iparágakat, amelyekhez tartozó részvénytársaságok saját tőkéi együttesen több mint 50 millió pengő értéket képviseltek.

A vas-, fém- és gépiparban 50.000 pengőn aluli részvénytőkével kevés vállalat működött. 115 cég közül csak 12 tartozott ebbe a csoportba. Ezek is — kettő kivételével — valamennyien veszteséggel zártak. Ezek a veszteségek saját tőkéjük 23·2%-át érintették. A nyereséggel záró két vállalat tőkejövedelme csupán 4·8% volt.

Az 50.000—150.000 pengőig terjedő részvénytőkéjű csoportba már elég sok vas- és fémipari vállalat tartozott. 45 cég közül azonban csak 21 fejezte be üzletét nyereséggel (5·2%-os tőkejövedelmezőség mellett), míg 23 vállalat saját tőkéjének 36·3%-át elvesztette.

A nagyobb vas-, fém- és gépipari vállalatoknál (150.000—1.000.000 P) már kedvezőbb volt a tőkejövedelem. 42 társaság közül 33 működött nyereséggel és 9 veszteséggel. A jövedelem azonban csak 4·3% volt, a veszteség 14·8%. Legkedvezőbb képet mutatják a millió pengőnél nagyobb részvénytőkékkel bíró vas-, fém- és gépipari vállalatok. 16 közül 15 zárt nyereséggel és ezek is a többi között aránylag a legnagyobb jövedelmet érték el (7%), tőkeerejük pedig többet képviselt, mint az összes vas-, fém- és gépipari vállalatok tőkéje együttevén.

A villamossági és világítási iparban a kis vállalatok kedvezőtlen jövedelmi viszonyokat mutattak, vagyis inkább azt lehetne mondani, hogy ezeknél nagy volt a kockázat. Eltekintve az 50.000 pengőnél kevesebb tőkéjű alakulatoktól, 14 helyi jellegű cég közül csak 5 működött nyereséggel. A nyereség azonban ezeknél elég magas volt (9%). 8 veszteséggel záró vállalat 19·3% veszteséget szenvedett. A nagyobb villamos- és világítási ipari vállalatoknál az eredmények már előnyösen alakultak. A 150.000—1.000.000

71. A budapesti működő ipari részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a részvénytőkéik nagysága szerint. — 1928.

Részvénytársaságok 49.999 pengő és kevesebb részvénytőkével											
Nyeréssel zártak					Veszteséggel zártak						
száma	saját tőkéje	nyerése		száma	saját tőkéje	vesztése		száma	saját tőkéje		Nyerés, illetve veszteség nélkül zártak
		összesen	a saját tőke %-ában			összesen	a saját tőke %-ában				
									pengő	pengő	
Vas-, fém- és gépipar	2	100.373	4.814	4-8	10	495.427	114.772	23-2	—	—	—
Autó- és repülőgépipar	—	—	—	—	1	5.900	2.933	49-7	—	—	—
Műszer- és kötszeripar	1	50.460	1.548	3-1	1	13.600	2.668	19-6	—	—	—
Villamossági és világítási ipar	1	10.000	349	3-5	2	67.500	4.157	6-2	—	—	—
Elektromos áramfejlesztőtelepek	1	51.203	410	0-8	—	—	—	—	—	—	—
Építőanyagipar	3	138.082	16.535	12-0	5	208.074	68.024	32-7	2	110.460	—
Kőfejtőipar	—	—	—	—	1	12.288	379	3-1	1	4.800	—
Agyag-, üveg- és porcellánipar	1	49.318	48	0-1	1	50.000	14.395	28-8	—	—	—
Fa- és csontipar	3	130.350	10.187	7-8	5	162.666	100.804	62-0	—	—	—
Bőr-, sörté- és szőripar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gumipar	1	15.830	230	1-4	—	—	—	—	—	—	—
Textilipar	5	231.138	16.590	7-1	2	73.900	9.025	12-2	—	—	—
Ruházati ipar	3	137.233	2.610	1-9	—	—	—	—	—	—	—
Papíripár	3	80.508	3.342	4-2	1	12.000	1.965	16-4	—	—	—
Élelmészeti ipar:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malomipar	—	—	—	—	2	74.130	8.267	11-2	—	—	—
Cukoripar	—	—	—	—	3	86.392	52.620	60-9	1	10.000	—
Szeszipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ásványvízüzemek	2	120.696	4.575	3-8	1	10.000	5.662	56-6	—	—	—
Egyéb élelmészeti ipar	7	138.605	12.981	9-4	5	162.661	15.766	9-7	1	10.800	—
Vegyeszeti ipar	7	170.793	9.979	5-8	13	274.177	83.220	30-4	—	—	—
Kőolaj- és aszfaltipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Építési vállalatok	10	356.054	30.432	8-5	9	179.453	72.008	40-1	—	—	—
Nyomda- és kiadóvállalatok	13	408.019	24.203	5-9	13	436.062	129.006	29-6	—	—	—
Filmpár	1	10.108	1.603	15-9	2	15.060	63.413	421-1	1	5.000	—
Szállodák és kávéházak	9	125.087	13.881	11-1	4	84.747	42.677	50-4	—	—	—
Fürdők és szanatóriumok	2	90.260	760	0-8	3	70.800	24.895	35-2	1	20.000	—
Összesen	75	2,414,117	155,077	6-4	84	2,494,837	816,656	32-7	7	161,060	—

71. A budapesti működő ipari részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928. — (Folytatás.)

Részvénytársaságok 50.000—149.999 pengő részvénytőkével										
Az ipari részvénytársaságok részletezése	Nyereséggel zártak				Veszteséggel zártak				Nyereség, illetve veszteség nélküli zártak	
	száma	saját tőkéje pengő	nyeresége		száma	saját tőkéje pengő	vesztésege		száma	saját tőkéje pengő
			összesen	a saját tőke %-ában			összesen	a saját tőke %-ában		
Vas-, fém- és gépipar	21	2,108,124	108,601	5-2	23	1,712,513	621,493	36-3	1	51,242
Auto- és repülőgépipar	7	621,471	32,976	5-3	3	152,377	14,706	9-7	—	—
Műszer- és kötszeripar	4	462,273	27,895	6-0	1	50,000	9,210	18-4	—	—
Villamosság- és világítási ipar	5	287,208	25,713	9-0	8	496,414	96,038	19-3	1	54,000
Elektromos áramfejlesztőtelepek	4	383,750	26,875	7-0	3	242,789	52,548	21-6	—	—
Építőanyagipar	12	1,138,132	54,609	4-8	8	706,121	187,459	26-5	—	—
Kőfejtőipar	2	249,000	8,807	3-5	2	131,244	39,135	29-8	—	—
Ágyag-, üveg- és porcellánipar	1	102,000	10,608	10-4	2	102,500	52,131	50-9	—	—
Fa- és csontipar	26	1,875,742	93,667	5-0	14	1,106,520	437,179	39-5	—	—
Bőr-, sörté- és szőripar	5	417,926	27,182	6-5	6	549,970	154,659	28-1	—	—
Gumiipar	1	65,220	8,205	12-6	—	—	—	—	—	—
Textilipar	20	1,702,358	132,749	7-8	14	1,227,351	288,467	23-5	—	—
Ruházati ipar	8	630,467	37,708	6-0	10	688,736	160,893	23-4	—	—
Papíripar	2	116,725	37,742	32-3	8	622,050	159,411	25-6	—	—
Élelmезési ipar:										
Malomipar	4	605,380	13,567	2-2	1	51,683	7,381	14-3	—	—
Cukoripar	4	382,439	79,679	20-8	3	178,117	17,926	10-1	—	—
Szeszipar	8	978,363	30,369	3-1	10	803,665	144,537	18-0	—	—
Ásványvízüzemek	3	309,998	26,520	8-6	2	100,000	27,325	27-3	—	—
Egyéb élelmезési ipar	15	1,265,422	105,342	8-3	6	390,880	125,894	32-2	—	—
Vegyszertári ipar	32	2,717,682	154,223	5-7	19	1,280,657	258,068	20-2	1	100,100
Kőolaj- és aszfaltipar	4	246,764	30,571	12-4	5	531,464	117,397	22-1	—	—
Építési vállalatok	24	1,897,457	108,781	5-7	42	3,276,483	544,011	16-6	2	170,040
Nyomda- és kiadványvállalatok	18	1,655,620	101,201	6-1	20	1,536,905	409,564	26-6	—	—
Filmpipar	3	203,105	3,477	1-7	4	260,960	87,054	33-4	—	—
Szállodák és kávéházak	8	726,743	71,003	9-8	6	471,288	126,784	26-9	—	—
Fürdők és szanatóriumok	3	152,550	3,588	2-4	5	748,000	45,092	6-0	—	—
Összesen	244	21,301,919	1,361,658	6-4	225	17,418,687	4,184,362	24-0	5	375,382

71. A budapesti működő ipari részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928. — (Folytatás.)

Részvénytársaságok 150.000—999.999 pengő részvénytőkével											
Nyereséggel zártak					Veszteséggel zártak					Nyereség, illetve veszteség nélkül zártak	
száma	saját tőkéje		nyeresége		száma	saját tőkéje		veszteség		száma	saját tőkéje
	pengő		összesen	a saját tőke %-ában		pengő		összesen	a saját tőke %-ában		
Vas-, fém- és gépipar	33	21,834.906	947.844	4-3	9	4,605.561	684.378	14-8	—	—	—
Autó- és repülőgépipar	2	1,069.385	69.971	6-4	3	1,886.000	227.211	12-0	—	—	—
Műszer- és kötszeripar	2	602.315	15.487	2-6	1	258.538	81.081	31-4	—	—	—
Villamossági és világítási ipar	12	5,927.944	508.304	8-6	3	1,478.830	124.928	8-4	—	—	160.000
Elektromos áramfejlesztőtelepek	4	2,285.796	85.078	3-7	1	1,400.000	29.978	2-1	—	—	—
Építőanyagipar	10	7,541.060	392.609	5-2	8	2,835.637	400.231	14-1	—	—	—
Kőfejtőipar	9	5,426.670	510.372	9-4	2	1,000.000	238.609	23-9	—	—	—
Agyag-, üveg- és porcellánipar	7	3,033.821	187.796	6-2	1	350.000	22.727	6-5	—	—	—
Fa- és csontipar	17	10,523.571	361.400	3-4	5	1,463.481	138.002	9-4	—	—	—
Bőr-, sörte- és szőripar	4	1,792.438	94.663	5-1	—	—	—	—	—	—	—
Gumiipar	3	1,442.837	75.354	5-2	—	—	—	—	—	—	—
Textilipar	17	7,795.225	486.974	6-2	13	5,372.156	1,873.182	34-9	—	—	—
Ruházati ipar	8	4,497.546	147.873	3-3	1	160.000	709	0-4	—	—	—
Papíripar	15	9,301.777	801.813	8-6	1	150.000	36.840	24-6	—	—	—
Élelmезési ipar:											
Malomipar	8	5,131.437	156.415	3-0	7	2,308.373	8,309.284	360-0	1	600.000	—
Cukoripar	3	1,982.283	142.206	7-2	1	1,053.577	2.608	0-2	—	—	—
Szeszipar	9	7,891.143	269.817	3-4	3	1,933.558	206.869	10-7	—	—	—
Ásványvízüzemek	1	194.000	17.161	8-8	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb élelmезési ipar	15	8,061.432	359.817	4-5	5	1,881.808	403.032	21-4	—	—	—
Vegyeszeti ipar	25	15,441.060	901.872	5-8	9	2,804.211	423.495	15-1	1	166.895	—
Kőolaj- és aszfaltipar	5	2,256.474	56.613	2-5	5	3,991.800	883.134	22-1	—	—	—
Építési vállalatok	17	7,774.964	370.750	4-8	16	4,852.460	516.732	10-6	—	—	—
Nyomda- és kiadóvállalatok	20	9,470.555	687.773	7-3	4	2,361.084	609.640	25-4	—	—	—
Filmipar	1	802.000	20.832	2-6	3	560.000	95.920	17-1	—	—	—
Szállodák és kávéházak	6	2,150.439	65.894	3-1	6	2,330.342	205.473	8-8	—	—	—
Fürdők és szanatóriumok	6	5,680.542	138.400	2-4	6	4,194.509	427.701	10-2	1	242.542	—
Összesen	259	149,911.620	7,873.088	5-3	113	49,231.925	15,941.764	32-4	4	1,169.437	—

71. A budapesti működő ipari részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928. — (Vége.)

Az ipari részvénytársaságok részletezése	Részvénytársaságok 1,000,000 pengő és nagyobb részvénytőkével									
	Nyereséggel zártak					Veszteséggel zártak				
	száma	saját tőkéje		nyeresége	a saját tőke %-ában	száma	saját tőkéje		vesztésege	a saját tőke %-ában
		pengő	összesen				pengő	összesen		
Vas-, fém- és gépipar	15	141,426,010	9,904,452	7-0	1	1,202,356	196,441	16-3	—	—
Autó- és repülőgépipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műszer- és kötszeripar	9	68,549,853	6,661,973	9-7	—	—	—	—	—	—
Villamossági és világítási ipar	4	42,149,150	2,363,054	5-6	—	—	—	—	—	—
Elektromos áramfejlesztőtelepek	5	24,559,609	2,417,755	9-8	—	—	—	—	1	1,000,000
Építőanyagipar	1	3,251,748	181,619	5-6	—	—	—	—	—	—
Kőfejtőipar	2	4,574,000	136,184	3-0	—	—	—	—	—	—
Agyag-, üveg- és porcellánipar	1	10,986,741	933,489	8-5	1	1,200,075	96,335	8-0	—	—
Fa- és csontipar	1	4,500,000	46,289	1-0	—	—	—	—	—	—
Bőr-, sörté- és szőripar	1	4,504,280	916,292	20-3	—	—	—	—	—	—
Gumipar	21	79,641,970	5,338,505	6-7	2	9,304,236	166,368	1-8	—	—
Textilipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ruházati ipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papíripar	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3,000,000
Élelmmezési ipar:										
Malomipar	6	35,591,767	928,800	2-3	2	3,069,673	513,658	16-7	—	—
Cukoripar	6	83,089,470	4,482,990	5-4	—	—	—	—	—	—
Szeszipar	8	86,000,407	6,975,235	8-1	—	—	—	—	—	—
Ásványvízüzemek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb élelmmezési ipar	3	8,444,000	658,035	7-8	1	2,008,000	472,477	23-5	—	—
Vegyesüzeti ipar	7	32,891,447	2,875,132	8-7	1	1,600,000	104,738	6-5	—	—
Kőolaj- és aszfaltipar	2	16,335,000	1,381,695	8-4	1	2,604,270	19,798	0-8	—	—
Építési vállalatok	3	17,859,181	393,410	2-2	1	1,498,017	60,270	4-0	—	—
Nyomda- és kiadványvállalatok	5	13,505,290	1,529,747	11-3	1	2,200,000	185,267	8-4	—	—
Filmmipar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szállodák és kávéházak	2	6,542,520	339,968	5-2	—	—	—	—	—	—
Fürdők és szanatóriumok	4	8,130,840	170,631	2-1	2	3,340,000	419,766	12-6	—	—
Összesen	106	692,533,293	48,655,255	7-0	13	28,026,627	2,235,118	8,0	2	4,000,000

pengőig terjedő részvénytőkéjű cégek között 16-ból 3 zárt veszteséggel, 12 vállalat viszont 8-6% jövedelmet ért el. A veszteségek arányszáma (8-4%) is kisebb volt, mint a tőkejövedelemé. 9 nagy villamosipari vállalat emelkedett ki még az 1,000.000 pengőn felüli részvénytőkéjű csoportban 9-7% jövedelemmel.

A *textilipari részvénytársulatok* felerészének volt 150.000 pengőnél nagyobb részvénytőkéje. A nyereséggel működő textilipari vállalatok száma a tőkék nagyságának mindegyik csoportjában meghaladja a veszteséggel zárókat. Az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőkéjű 7 társaság közül csupán kettő zárta üzletét veszteséggel, a többi átlag 7-1% jövedelmet ért el.

34 helyi jellegű textilipari cég közül 20 működött nyereséggel (7-8%), 14 vállalat azonban oly érzékeny veszteségeket szenvedett (23-5%), hogy azok összege mintegy 156.000 pengővel meghaladta a nyereséggel záró cégek tőkejövedelmét. Hasonló volt a helyzet a 150.000 pengőt meghaladó részvénytőkéjű textilipari cégek között is. 30 vállalatból itt 17 cég tudott jövedelmet fölmutatni (6-2%), de 13 cég 34-9%-os átlag-veszteségével közel másfél millióval többet veszített, mint amekkora tőkejövedelmet az előbbi vállalatok fölmutatni tudtak.

Még a millió pengőnél nagyobb részvénytőkével rendelkező 23 részvénytársaság között is akadt kettő, amely veszteséggel zárta üzletét. Ezeknek a veszteségei azonban jóval kisebbek voltak, mint az alacsonyabb tőkéjű cékéké. 21 nagy textilipari nagyvállalat 6-7% átlagos tőkejövedelmet ért el.

Az *élelmezési iparban* 157 részvénytársaság közül 102 nyereséggel zárt. A nyereséggel működő társulatok számát illetőleg — a többi iparághoz viszonyítva — tehát elég kedvező volt az arány. Főleg az egyéb élelmezési iparban szerepelt legtöbb nyereséggel működő vállalat. Ez a cím a kenyér-, tápszer-, tej-, hús- stb. iparokat foglalja magában. Az előbbiekkal szemben a malom- és a kisebb szeszipari vállalatok között volt aránylag a legkevesebb nyereséggel záró társulat, de itt is felénél több cég esett a nyereséggel zárók közé. A malomipari vállalatoknál a nagyobb tőkeerővel rendelkező cégek között többen voltak olyanok, amelyek igen nagy veszteségeket szenvedtek. 1 millió pengőt meghaladó részvénytőkéjű 8 malom közül kettő 16-7% veszteséggel zárt, a többi pedig csak 2-3% tőkejövedelmet tudott elérni. Még kedvezőtlenebb volt a helyzet a kisebb tőkéjű malmoknál. A 150.000 pengőt meghaladó részvénytőkéjű malmoknál 15 közül 7 zárt igen nagy veszteséggel. A nyereséggel működő társaságok tőkejövedelme pedig úgy itt, mint a helyi jellegű cégeknél csupán 2—3% volt.

A malmok után a cukoriparban már összehasonlíthatatlanul előnyösebben alakult a tőkék jövedelme. 6 nagy cukorgyár 5-4% nyereséget produkált, a kisebb cégek legnagyobb része pedig aránylag ennél is sokkal nagyobb jövedelmezőséget tudott fölmutatni.

Némileg más volt a helyzet a szesziparban. 8 nagy szeszgyár 8·1% nyereséget produkált ugyan, de a közepes szeszgyárak nyereséggel záró cégei csak 3·4% átlag-jövedelmet tudtak fölmutatni, a kis szeszipari vállalatok legnagyobb része pedig veszteséggel dolgozott.

Az ásványüzemek eredményei erős tőkekokozat képét mutatják. Tőkeerejük általában kicsi volt, csupán egynek részvénytőkéje haladta meg a 150.000 pengőt. Eltekintve az egészen kis üzemektől, a nyereséggel működő cégek átlag 8% jövedelmet tudtak felmutatni. E mellett azonban 3 vállalat súlyos veszteséget szenvedett.

Az »egyéb« élmezési iparban arányosan oszlottak el a veszteséggel záró vállalatok a tőkék nagyságának összes csoportjai között, de ez a kevesebb számú vállalat oly erős veszteségeket szenvedett, hogy ezeknek abszolút összege csaknem annyi volt, mint a többi cég nyeresége.

Végül külön ki kell emelnünk még a *vegyészeti ipart*, mint tőkeerő tekintetében kiemelkedő iparágat. 115 vegyészeti vállalat közül 71 tudott nyereséget felmutatni. A kisebb vegyészeti vállalatok legnagyobb része veszteséggel működött. 50.000 pengőn aluli részvénytőkével rendelkező 20 cég közül 13 veszteséggel zárt. Veszteségeik tőkéjük 30%-át meghaladták.

A helyi jellegű vegyészeti vállalatok csoportjában a nyereséggel működő vállalatok száma nagyobb volt ugyan, mint a veszteséggel működőké, de a kevesebb számú (9) vállalat által szenvedett — 20%-ot kitevő veszteségek abszolút összege meghaladta a 32 nyereséggel záró vállalat tőkejövedelmét.

A 150.000 pengőnél nagyobb részvénytőkével rendelkező csoportban 25 nyereséggel működő vegyészeti gyár állott szemben 9 veszteséggel záró vállalattal — 5·8% nyereségarány és 15·1% veszteségarány mellett. A nyereségek abszolút értéke itt már jóval meghaladta a veszteségeket. A nagy vegyészeti gyárak közül (amelyeknek részvénytőkéje az 1.000.000 pengőt meghaladta), 7 vállalat 8·7%-os nyereséggel zárt és 1 szenvedett 6·5% veszteséget.

E nagyobb iparágak adatainak felsorolása után meg kell említenünk, hogy az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőkéjű vállalatok nagyobb része — a legtöbb iparágban — veszteséggel zárt, annak aránya a saját tőkékhez viszonyítva sok helyen oly magas volt, hogy számos vállalatot létalapjában ingatott meg. Az autó- és repülőgépiparban pl. 1 cég 49·7% veszteséget szenvedett. Az építőiparban 5 vállalat átlagos vesztesége 32·7%, a fa- és csontiparban ugyancsak 5 vállalaté 62·0%, a szesziparban 3 vállalaté 60·9%, 1 ásványvíz-üzemé 56·6%, 9 építési vállalaté 40·1%, 3 fürdő és szanatóriumé 35·2% volt. E kistőkéjű vállalatoknál végeredményben 155.000 pengő nyereséggel szemben 816.000 pengő veszteség állott.

Az ipari részvénytársaságok 50.000—150.000 pengőig terjedő részvénytőkéjű csoportjában a nyereséggel működő társaságok száma már meghaladja a veszteséggel záró társaságok számát, ugyanígy saját tőkeerejük is,

de az utóbbiak veszteségei még mindig oly nagyok voltak, hogy abszolút értékben közel 3-szorosát képezték az e csoportba tartozó vállalatok nyereségeinek. A nyereséggel működő vállalatok tőkejövedelmeinek átlaga 6·4% volt; a veszteséggel záró társaságok veszteségeinek átlaga 24%-ra emelkedett.

Egyes iparágakban éles eltérést találunk ezektől az átlagoktól. Különösen a cukoripar, a papíripar, a gumi-, a kőolaj- és az aszfaltipar vállalatai értek el nagyobb nyereségeket, míg a legnagyobb veszteségeket az üveg- és porcellánipari, a fa- és csontipari, az élelmezési ipari és a filmipari társaságok szenvedték.

A 150.000—1.000.000 pengőig terjedő részvénytőkék csoportjához tartozó ipari részvénytársaságok között — bár a nyereséggel működő vállalatok száma és saját tőkéje már jóval meghaladta a veszteséggel működő vállalatok számát, illetve tőkéjét — a veszteségek összege még mindig igen magas volt. A nyereséggel működő vállalatok zöme e helyen a vas-, fém- és gépiparra esett, míg a veszteséggel működő vállalatok közül az építő- és a textilipari cégek emelkedtek ki magasabb számaránnyal.

A legnagyobb jövedelmezőség a nyereséggel működő villamossági és világítási, a kőfejtőipari, a papíripari, az ásványvízüzemi társaságoknál mutatkozott. A veszteségek viszont legerősebben sújtották a műszer- és kötszeripari, a textilipari, a malomipari és a nyomdaipari vállalatokat.

A tőkejövedelem nagysága és biztonsága tekintetében legjobb helyzetben az 1 millió pengőt meghaladó részvénytőkéjű vállalatok voltak, 106 nyereséggel működő részvénytársulattal szemben alig néhány szenvedett csak veszteséget. Az iparágak nagyobb részében nem is akadt olyan nagyvállalat, amely üzletét veszteséggel zárta volna. Az ipari nagyvállalatok között aránylag legnagyobb tőkejövedelem volt a gumiiiparban (21%), a nyomdaiparban (11·3%), az építőanyagiparban (9·8%) és a villamossági iparban (9·7%).

Az ipari részvénytársaságok osztalékai.

A részvénytársaságok osztalékait nem elegendő csupán azok összegének abszolút nagysága és a részvények jövedelmezősége szempontjából vizsgálni, hanem ezek mellett még az utóbbi szempontból még néhány más körülményt is tekintetbe kell venni, amelyek az előbbiről alkotott képet kiegészítik.

Ezeket a körülményeket vesszük tekintetbe a 72. táblánkban, amikor az osztalékot fizető társaságok száma mellett a működő és a nyereséggel záró társulatok számát is fölűintetjük, továbbá nem csupán az átlagos jövedelmezőséget mutatjuk be, hanem külön az *osztalékot fizető* társaságok részvényeinek jövedelmét is,

72. A budapesti ipari részvénytársaságok osztalékai. — 1928.

Mégnevezés	Osztalék		a részvény- tőke %-ában	Működő			A nyereséggel záró részvény- társaságoknak hány %-a fize- tett osztalékot	A névérték					
	pengőben	részvénytársaságok száma		Nyereséggel záró	Osztalékot fizető	% á t f i z e t t é k							
						—5		5—10	10—15	15—20	20—25	25	
Vas-, fém- és gépipar	8,020,016	9.5	115	71	46	64.8	15	19	8	3	—	—	1
Autó- és repülőgépipar	38,360	1.4	16	9	6	66.6	5	1	—	—	—	—	—
Műszer- és kötszeripar	8,000	0.8	10	7	1	14.3	1	—	—	—	—	—	—
Villamosság- és világítási ipar	4,851,720	8.7	42	27	20	74.1	3	13	4	—	—	—	—
Elektromos áramfejlesztőtelepek	1,819,712	6.4	18	13	8	61.5	3	5	—	—	—	—	—
Építőanyagipar	2,159,715	9.3	53	30	13	43.3	4	2	4	—	—	2	—
Kőfejtőipar	363,355	4.8	18	12	7	58.3	1	5	—	—	1	—	—
Agyag-, üveg- és porcellánipar	182,920	3.0	15	11	6	54.5	1	5	—	—	—	—	—
Fa- és csontipar	1,098,980	5.7	72	47	23	48.9	1	9	7	—	—	—	—
Bőr-, sörte- és szőripar	49,250	1.0	16	10	5	50.0	2	3	—	—	—	—	—
Gumiipar	722,000	13.9	6	6	2	33.3	—	—	1	—	—	—	—
Textilipar	3,578,600	5.0	94	63	36	57.1	10	15	10	1	—	—	—
Ruházati ipar	89,400	1.8	30	19	10	52.6	4	4	2	—	—	—	—
Papíripar	552,750	5.4	31	20	15	75.0	8	2	4	—	—	—	1
Élelmészeti ipar:													
Malomipar	737,590	2.7	31	18	7	38.8	2	4	—	1	—	—	—
Cukoripar	3,677,100	7.3	17	13	10	76.9	3	3	1	1	—	2	—
Szeszipar	4,946,800	8.7	42	25	16	64.0	3	9	3	1	—	—	—
Ásványvízüzemek	21,250	3.6	9	6	5	83.3	4	—	1	—	—	—	—
Egyéb élelmészeti ipar	729,830	4.2	58	40	29	72.5	11	12	6	—	—	—	—
Együtt	10,112,570	6.6	157	102	67	67.6	23	28	11	3	—	2	—
Vegyészeti ipar	2,756,823	6.3	115	71	37	52.1	6	21	7	1	1	2	—
Kőolaj- és aszfaltipar	1,107,575	4.9	22	11	6	54.5	1	2	—	2	—	1	—
Építési vállalatok	474,041	1.7	124	54	22	40.3	5	12	5	—	—	—	—
Nyomda- és kiadványvállalatok	1,390,940	7.1	94	56	33	58.9	12	17	1	—	2	—	1
Filmpar	16,900	1.2	15	5	2	40.0	2	—	—	—	—	—	—
Szállodák és kávéházak	351,470	4.4	41	25	11	44.0	3	4	3	—	1	—	—
Fürdők és szanatóriumok	179,000	1.1	33	15	6	40.0	4	2	—	—	—	—	—
Összesen	39,924,097	6.5	1,137	684	382	55.9	120	169	67	16	7	—	3

A névleges jövedelmezőség legtöbb volt a gumiipari, a vas- és fémipari, az építőanyagipari és a villamosipari vállalatok részvényeinek. Általában azt lehet mondani, hogy azoknál az iparágaknál volt a jövedelmezőség aránya kedvező, amelyekhez a legtöbb nagyvállalat, illetőleg tőzsdén jegyzett cég tartozott.

A működő részvénytársulatoknak csak kisebb része fizetett osztalékot, de számuk kevésnek tűnik föl akkor is, ha azt a nyereséggel záró társaságok számához mérjük. Maguk az osztalékot fizető vállalatok közül legtöbb 5—10%-ot fizetett részvényei névértéke után, de igen gyakoriak voltak az 5%-nál kisebb osztalékok is. Az általános osztalékmagasságtól eltérőleg 67 vállalat 10—15%, 16 vállalat 15—20%, 7 vállalat 20—25% és 3 vállalat azon felül fizetett osztalékot.

A kereskedelmi részvénytársaságok.

A társaságok számának alakulása.

A kereskedelmi részvénytársaságok Budapesten jóval későbbben terjedtek el, mint akár a részvénytársasági bankok és takarékpénztárak, akár pedig az ipari részvénytársaságok. A világháború előtt a székesfővárosi Statisztikai Hivatal már gyűjtött róluk adatokat a többi részvénytársaságokkal egyetemben, de jelentőségük akkor még aránylag csekélynek mondható. Az 1909. évi adatok szerint (amelyek róluk a háborúelőtti évekből utolsó adatoknak tekinthetők) 30 kereskedelmi részvénytársaság állott fenn, amelyek közül 8 könyv- és műkereskedéssel, a többi a kereskedelem legkülönbözőbb ágaival foglalkozott. Ezekből 10 társaság az 1800-as évek vége felé, 20 pedig 1900 után alakult. 1909-ben a 30 kereskedelmi részvénytársaság 21·9 millió korona részvénytőke fölött rendelkezett, amely tőkeerőnek tiszta hozadéka a 10%-ot meghaladta. A kereskedelmi részvénytársaságok a háború előtt tehát erős tőkájú vállalatok voltak. Alaptőkéjük kettő kivételével mindenütt meghaladta az 50.000 koronát és 21 társaságnak 150.000 koronánál nagyobb részvénytőkéje volt, 7 társulat részvénytőkéje pedig az 1 millió koronán felülemelkedett.

A háború előtt alakult kereskedelmi részvénytársaságokból — dacára az azóta történt hatalmas gazdasági megrázkódtatásnak — 21 társaság még ma is fennáll.

A kereskedelmi részvénytársaságok viszonyainak alakulásáról 1909—1920-ig egyáltalában nincsenek adatok. Az 1921 óta beállott változásokról azonban némi képet kapunk az alább közölt számokból.¹⁾

¹⁾ A társaságok száma a működő cégeket jelenti és nem foglaltatnak benne azok, amelyeknek működése szünetelt.

Év	Létszám	Alakult	Megszűnt	Év	Létszám	Alakult	Megszűnt
1921	412	116	14	1924	855	234	60
1922	532	153	20	1925	864	64	55
1923	676	257	130	1926	807	9	66

A fenti számadatok a kereskedelmi részvénytársaságok rohamos elterjedését mutatják — 1921-től. De hogy ez az elterjedés már a háborús és forradalmi időkben is erőteljesen haladt, ez azt igazolja, hogy a társaságok száma 1909-től—1921-ig 382-vel emelkedett, vagyis csaknem megtizenkétszeresződött. 1921 óta még jobban kiemelkedik a további rohamos elterjedés, ami többféle okra vezethető vissza. Nagy hatása volt e tekintetben a háború után kialakult gazdasági fölfogásnak, amely a vállalkozásokban a látta boldogulás útját. A részvénytársaságok alapításának könnyűsége a vállalkozási kedvet emelte s ez — különösen a pénzbőség mellett — hamar utat talált az érvényesülésre. A kereskedelmi részvénytársaságok jelentékeny része a konjunktúra kihasználására létesült és miután soknak a léte csak erre volt alapozva, ennek bukása után eltűntek a gazdasági élet színteréről. Ezzel magyarázható az, hogy 1927-ben 1237 névleg fennálló kereskedelmi részvénytársaság közül csak 627 fejtett ki működést. 1928-ban a működő és a névleg fennálló társaságok száma között mutatkozó eltérés — az azóta bekövetkezett számtalan cégtörlés miatt csökkent ugyan, de még mindig 405 volt.

73. A budapesti kereskedelmi részvénytársaságok száma kereskedelmi ágak és a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928.

M e g n e v e z é s	A részvénytársaságok száma					
	— 49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	összesen	ebből működők
	pengő részvénytőkével					
Nyerstermény- és állatkereskedelem	37	63	8	1	109	60
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	53	26	9	—	88	54
Vas- és fémkereskedelem	34	14	9	2	59	38
Autókereskedelem	—	7	23	—	30	17
Műszaki, vill. és világítási cikkekkel való keresk.	22	39	11	2	74	48
Építőanyag-, agyagáru- és üvegkereskedelem	8	17	4	—	29	19
Faáru- és bútorkereskedelem	7	6	—	—	13	5
Bőrárucikkokkal való kereskedelem	10	8	2	1	21	20
Gumiárucikkokkal való kereskedelem	—	5	1	—	6	4
Papír- és írószerkereskedelem	18	7	4	—	29	14
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	21	64	17	2	104	71
Élelmezési és élvezeti cikkekkel való kereskedelem ...	47	33	11	2	93	56
Vegyipari cikkekkel és drogériai árukkal való keresk.	12	15	8	—	35	26
Nyersolaj-, benzin- és olajkereskedelem	2	11	—	—	13	7
Könyv- és műkereskedelem	2	12	—	—	14	10
Ingatlanforgalmi vállalatok	20	39	48	2	109	82
Szállítmányozási vállalatok	15	17	5	1	38	29
Raktárházak és műhelytelepek	7	4	7	—	18	13
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem.	9	8	2	—	19	15
Egyéb kereskedelem	7	147	20	1	175	83
Összesen	331	542	189	14	1.076	671

A budapesti kereskedelmi részvénytársaságok számadatait — két szempont egyesítésével — a 73. táblánkban részleteztük. Egyrészt az egyes kereskedelmi ágakban való megoszlást, másrészt az alaptőkék nagysága szerint való csoportosulást tüntettük fel.

Adatainkból látható, hogy legtöbb kereskedelmi részvénytársaság ingatlanközvetítéssel foglalkozik, amely csoportban a tőkeerős vállalatok nagy számban vannak képviselve. Az ingatlanforgalmi részvénytársaságok után a nyerstermény- és állatkereskedelemmel foglalkozó cégek emelkednek ki nagyobb számukkal, majd számarányuk szerint sorban a textilárúkereskedelmi, továbbá az élelmiszerkereskedelmi és a fűtőanyagkereskedelmi részvénytársaságok következnek.

A működő vállalatok száma és a névleges szám között az egyes ágakban nem mutatkozik egyforma eltérés. Némely kereskedelmi ágban a névleges és tényleges szám között nagyobb, másokban kisebb különbségek vannak. Arra lehet tehát következtetni, hogy a tőzsdei konjunktúra bukása az egyes kereskedelmi ágak vállalkozására nem egyforma csapást mért. Tekintve, hogy a nem működő és a vagyonukat föl nem értékelt részvénytársaságok tömeges törlése 1928-ban már erősen folyt, a konjunktúra változó hatásának vizsgálatára a vállalatoknak 1927. évi névleges és tényleges számát viszonyítjuk egymáshoz azért, hogy kitűnjék, mily mértékben érintette a gazdasági válság az egyes kereskedelmi ágak vállalatait. E célból feltüntetjük az alábbiakban, hogy 1927-ben a társaságok névleges számának hány százaléka működött az egyes kereskedelmi ágazatokban. (Lásd 74. sz. tábla.)

74. A névleg fennálló és a működést kifejtő kereskedelmi részvénytársaságok százalékos megoszlása az egyes kereskedelmi ágakban. — 1927.

Nyerstermény- és állatkereskedelem	53·7%
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	54·1%
Vas- és fémkereskedelem	60·7%
Autókereskedelem	45·5%
Műszaki, villamossági és világítási cikkekkel való kereskedelem	56·0%
Építőanyag-, agyagáru- és üvegkereskedelem	45·7%
Faáru- és bútorkereskedelem	29·4%
Bőrárucikkekkel való kereskedelem	61·5%
Gumiárucikkekkel való kereskedelem	42·9%
Papír- és írószerkereskedelem	44·7%
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	57·8%
Élelmészeti és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	51·0%
Vegyipari cikkekkel és drogériai árukkal való kereskedelem	61·1%
Nyersolaj-, benzin- és olajkereskedelem	37·5%
Könyv- és műkereskedelem	56·3%
Ingatlanforgalmi vállalatok	68·2%
Szállítmányozási vállalatok	58·3%
Raktárházak és műhelytelepek	70·6%
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	56·5%
Egyéb kereskedelem	31·5%
Összesen	50·7%

Az összehasonlításból kitűnik, hogy legerősebb volt a krízis hatása a faáru- és bútór-, nyers olaj és az »egyéb« kereskedelmi részvénytársaságoknál, valamint a papír-, írószer-, autó-, építőanyag- és a gumiárukereskedelemben, ahol a vállalatoknak több, mint 50%-át söpörte el. Ezzel szemben a legtöbb vállalat maradt meg a raktárházak és műhelytelepek és az ingatlanforgalmi vállalatok között, amelyeknek 70, illetve 68%-a maradt meg.

Az 1927-ben és 1928-ban alakult kereskedelmi részvénytársaságok.

Előző adatainkból kitűnt, hogy a gazdasági viszonyok alakulásával szemben mily érzékenységet mutattak a kereskedelmi vállalatok? Hogy a legutolsó évek viszonyai mily hatással voltak a kereskedelmi részvénytársaságok számának további alakulására, arra némi világot vetnek az új alapítások adatai. (Lásd a 75. sz. táblát.)

Ezen táblázatunk azt mutatja, hogy a szanálás végrehajtása után 1927 óta — dacára a kereskedelem nagyon válságos helyzetének — az új vállalkozások ismét megkezdődtek, sőt számuk 1927-ről 1928-ra emelkedett. Különösen az autókereskedelemben, valamint a műszaki, villamossági és világítási cikkekkel való kereskedelemben voltak nagyobb számban alapítások.¹⁾ 1928-ban újból fellendült az élelmezési és élvezeti cikkekkel kereskedő társaságok, valamint az ingatlanforgalmi vállalatok alapítása. A gazdasági élet — a mult tapasztalataiból — reáeszmélt arra, hogy a nehéz gazdasági depresszió mellett, csak nagyobb tőkeerejű vállalatok tudják helyüket rentabilisan megállni. Reájöttek erre a kereskedelmi körök is, ahol az újabb tendencia ismét a nagyobb részvénytőkék előteremtése felé irányul. Táblánkban is kitűnik, hogy az újonnan alakult társaságok csak igen kis hányadának van 150.000 pengőnél kevesebb részvénytőkéje.

A kereskedelmi részvénytársaságok tőkéi.

Már az általános részben megállapítottuk, hogy a kereskedelmi részvénytársaságok tőkeviszonyait kisebb tartaléktőkék és nagyobb idegentőkék jellemzik.²⁾ A 76. sz. táblánk ezt a megállapítást kereskedelmi aránylag ágankint igazolja. A kereskedelem itt feltüntetett ágaiban legnagyobb tőkeerővel a műszaki-, a textil-, az élelmiszerkereskedelmi és az ingatlanforgalmi részvénytársaságok rendelkeztek.

¹⁾ Innen ered az, hogy 1928-ban az újonnan alapított kereskedelmi társaságok tőkéje jóval kevesebbnek látszik, mint azoké, amelyeket 1927-ben alapítottak (dacára az alapítások emelkedésének).

²⁾ Ez utóbbiak között egy igen nagy tőkét reprezentáló cég is alakult 1927-ben, a »Nemzetközi Gépkereskedelmi Részvénytársaság«.

76. A budapesti kereskedelmi részvénytársaságok tőkéi. — 1928.

A kereskedelmi részvénytársaságok részletezése	S a j á t t ő k e			Idegen tőke	
	részvény- tőke	tartalék tőkék	összesen	összesen	a saját tőke %ában
	p e n g ő				
Nyersterm. és állatkereskedelem	6,053.504	587.824	6,641.328	29,856.179	449-6
Fa-, szén és fűtőanyagkeresk. ...	5,593.300	958.119	6,551.419	16,857.138	257-3
Vas- és fémkereskedelem	7,698.715	3,229.612	10,928.327	19,475.666	178-2
Autokereskedelem	1,964.000	174.475	2,138.475	9,870.129	461-5
Műszaki, villamossági és világít. cikkkel való keresk.	23,985.230	1,490.643	25,475.873	26,792.374	105-2
Építőanyag-, agyagárú- és üveg- kereskedelem	1,597.670	446.880	2,044.550	4,775.818	233-6
Faáru- és bútorkereskedelem ..	210.000	5.383	215.383	238.123	110-6
Bőrárucikkkel való keresk. ...	3,133.200	473.312	3,606.512	11,275.958	312-7
Gumiárucikkkel való keresk. ..	527.500	85.847	613.347	1,202.750	196-1
Papír- és írószerkereskedelem ...	1,076.000	390.837	1,466.837	6,403.080	436-5
Textil- és ruházati cikkkel való kereskedelem	10,844.051	3,573.225	14,417.276	30,498.604	211-5
Élelmezési és élvezeti cikkkel való kereskedelem	10,444.050	6,275.702	16,719.752	21,973.045	131-2
Vegyipari cikkkel és drogériai árakkal való kereskedelem ..	2,264.000	403.992	2,667.992	6,247.992	2,342
Nyersolaj-, benzin- és olaj- kereskedelem	405.000	90.707	495.707	1,632.728	329-4
Könyv- és műkereskedelem ...	516.000	230.871	746.871	3,688.427	493-9
Ingatlanforgalmi vállalatok	11,360.100	1,538.317	12,898.417	12,161.714	94-3
Szállítmányozási vállalatok	5,388.726	1,515.947	6,904.673	11,067.183	160-3
Raktárházak és műhelytelepek ..	2,295.810	741.437	3,037.247	1,683.408	55-4
Film- és fotóipari cikkkel való kereskedelem	926.282	57.865	984.147	1,897.785	192-8
Egyéb kereskedelem	10,563.980	3,039.353	13,603.333	34,329.425	252-4
Összesen	106,847.118	25,310.348	132,157.466	251,927.526	190-6

A kereskedelmi részvénytársaságok tőkéinek jövedelme.

A kereskedelemre nehezedő nagy gazdasági depresszió erősen megnyilvánul a kereskedelmi részvénytársaságok 1928. évi jövedelmi viszonyaiban. Az átlagos jövedelem nagyon alacsony (2,7%), számos kereskedelmi ág tőkejövedelme pedig negatívumot mutat. (Lásd a 77. számú táblát.)

A kereskedelemnek csupán 2 rokon ágában tudtak a részvénytársulatok oly üzleti eredményt elérni, hogy magasabb nyereséggel szemben aránylag alacsony veszteségek állottak elő. Ez a két ág a vas- és fémkereskedelem, valamint a műszaki, villamossági és világítási cikkkel való kereskedelem volt. 671 működő kereskedelmi részvénytársaságból csupán 393 tudott nyereséget felmutatni, 258 vállalat veszteséggel zárt, további 20 cég pedig sem nyereséget nem tudott felmutatni, sem veszteséget nem szenvedett.

77. A budapesti kereskedelmi részvénytársaságok jövedelmi viszonyai. — 1928.

A kereskedelmi részvénytársaságok részletezése	Nyereség mérték szerint pengő	Évi nyereség		Veszteség mérték szerint pengő	Évi veszteség		Üzleti végeredmény	
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában
Nyertermény- és állatkereskedelem	245.082	282.148	4-2	325.588	155.461	2-3	126.687	1-9
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	173.742	180.256	2-8	323.434	97.830	1-5	82.426	1-3
Vas- és fémkereskedelem	744.790	681.988	6-2	131.066	86.055	0-8	595.933	5-5
Autókereskedelem	77.285	68.000	3-2	140.677	72.076	3-4	— 4.076	— 0-2
Műszaki, villamossági és világítási cikkekkel való kereskedelem	2,421.931	2,395.663	9-4	569.550	233.373	0-9	2,162.290	8-5
Építőanyag-, agyagáru- és üveggereskedelem	74.404	46.368	2-3	126.987	45.565	2-2	803	0-0
Faárú- és bútorkereskedelem	6.580	6.179	2-9	3.725	3.725	1-7	2.454	1-1
Bőrárucikkkel való kereskedelem	75.668	69.673	1-9	171.213	158.719	4-4	— 89.046	— 2-5
Gumiárucikkkel való kereskedelem	34.655	28.784	4-7	16.942	12.076	2-0	16.708	2-7
Papír- és írószerszámmal való kereskedelem	81.059	82.543	5-6	170.373	131.350	8-9	— 48.807	— 3-3
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	468.606	433.556	3-0	563.090	524.728	3-6	— 91.172	— 0-6
Élelmiszer- és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	893.764	860.949	5-1	391.155	361.604	2-2	499.345	3-0
Vegyipari cikkekkel és drogériai árukkal való keresk..	107.949	106.300	4-0	59.817	30.424	1-1	75.876	2-8
Nyersolaj-, benzin- és olajkereskedelem	18.013	18.153	3-7	39.139	11.227	2-2	6.926	1-4
Könyv- és műkereskedelem	50.382	40.071	5-4	29.162	4.911	0-6	35.160	4-7
Ingatlanforgalmi vállalatok	178.263	205.520	1-6	807.181	377.403	2-9	— 171.883	— 1-3
Szállítmányozási vállalatok	210.313	192.125	2-8	161.422	54.978	0-7	137.147	2-0
Raktárházak és műhelytelepek	31.756	22.733	0-7	36.928	32.177	1-0	— 9.444	— 0-3
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	41.478	38.982	4-0	46.178	33.922	3-4	5.060	0-5
Egyéb kereskedelem	546.561	597.073	4-4	660.225	416.268	3-1	180.805	1-3
Összesen	6,482.281	6,357.064	4-8	4,773.852	2,843.872	2-1	3,513.192	2-7

Az eredmények részletesebb megvilágítására a 78. sz. táblán közöljük a nyereséggel és veszteséggel záró társulatok jövedelmi adatainak megoszlását a kereskedelmi ágak és a részvénytőkék nagysága szerint.

E táblából leolvasható, hogy — ellentétben az ipari vállalatoknál tapasztaltakkal — a nyereséggel működő kereskedelmi részvénytársaságok száma már az 50.000 pengőnél kisebb részvénytőkéjű társulatok csoportjában meghaladja a veszteséggel működő cégek számát. Ez a jelenség arra enged következtetni, hogy a kereskedelem sokkal kedvezőbb talaj a kistőkéjű részvénytársasági vállalatok részére, mint az ipar. A nyereséggel záró vállalatok által produkált nyereségek összege azonban kisebb, mint a veszteséggel záró vállalatok által szenvedett veszteségek összege. A különböző kereskedelmi ágak más és más képet mutatnak a jövedelmezőség terén, ha nyereségeket, illetve a veszteségeket az azokat produkáló, illetve szenvedő vállalatok saját tőkéihez mérjük. A vállalatok nyereségei az egyes ágakban 0·1%—17·3% között ingadoztak, a veszteségek pedig 8·1%-ról egészen 210·5%-ig emelkedtek.

Az 50.000—150.000 pengőig terjedő részvénytőkéjű kereskedelmi vállalatok csoportjában a nyereséggel működő társaságok száma és saját tőkéje — a veszteséggel működőkéhez viszonyítva — némileg kedvezőbb, de a szenvedett veszteségek összege még itt is erősen meghaladta a nyereségek összegét. Számos ágazatban 50%-ot meghaladó veszteségek mutatkoztak. A sok veszteség arra enged következtetni, hogy közel jövőben — eltekintve az 1927: III. t.-c. alapján folyamatban levő cégtörlésektől — még igen sok kereskedelmi részvénytársaság fog megszűnni.

Mint az ipari vállalatoknál, úgy a kereskedelmi társaságoknál — még a középtőkéjű cégek csoportjában is — nagyobb a veszteségek összege a nyereségeknél, bár — a nyereséggel működő társaságok egyes csoportjainak igen változó jövedelmi arányszámai mellett — a veszteségek arányszámai azonban már sokkal alacsonyabbak, mint a kisebb tőkéjű vállalatoknál.

Az 1 millió pengőnél nagyobb tőkéjű vállalatok csoportjában mindössze csak néhány társaság tartozott. Ezek már valamennyien nyereséggel zártak.

A kereskedelmi részvénytársaságok osztalékai.

A kereskedelmi részvénytársaságok túlnyomólag kis vállalatok és kevés közöttük a tőzsdén jegyzett cég. Nagy részük családi vagy egyéni kezekben van; természetes tehát, hogy az osztalékfizetésre kevesebb súlyt helyeztek mint pl. a bányák, iparvállalatok, bankok stb. 671 cég közül csupán 170 fizetett osztalékot. Ha a sok veszteséggel záró vállalat mellett csak a nyere-

78. A budapesti működő kereskedelmi részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a saját tőkék nagysága szerint. — 1928.

Részvénytársaságok 49.999 pengő és kevesebb részvénytőkével										
Megnevezés	Nyereséggel zártak				Veszteséggel zártak				Nyereség, illetve veszteség nélküli zártak	
	száma	saját tőkéje	nyeresége		száma	saját tőkéje	vesztésege		száma	saját tőkéje pengő
			összesen	a saját tőke %-ában			összesen	a saját tőke %-ában		
Nyerstermény- és állatkereskedelem	8	164.835	28.477	17-3	4	106.897	18.811	17-6	2	20.000
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	6	228.774	12.694	5-5	9	207.566	55.427	26-7	1	52.010
Vas- és fémkereskedelem	6	199.007	12.089	6-1	1	2.400	1.080	45-0	—	—
Autókereskedelem	2	59.023	1.167	2-0	—	—	—	—	—	—
Műszaki, villamossági és világtáti cikkekkel való kereskedelem	5	118.099	10.702	9-1	3	67.388	29.649	44-0	1	10.000
Építőanyag-, agyagár- és üvegkereskedelem . .	1	10.000	628	6-3	2	22.287	6.999	31-4	1	50.604
Faár- és bútorkereskedelem	1	13.583	1.347	9-9	—	—	—	—	—	—
Bőrárucikkal való kereskedelem	3	57.041	2.932	5-1	2	58.300	19.822	34-0	—	—
Gumiárucikkal való kereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papír- és írószerkereskedelem	—	—	—	—	4	56.899	18.648	32-8	—	—
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	4	132.550	16.753	12-6	9	143.549	24.432	17-0	1	10.000
Élelmezési és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	8	241.031	19.004	7-9	4	45.161	11.209	24-8	2	15.600
Vegyipari cikkekkel és drogériai áruval való keresk.	4	33.120	3.130	9-5	2	32.380	3.739	11-5	—	—
Nyersolaj-, benzín- és olajkereskedelem	1	52.896	2.373	4-5	1	50.000	21.558	43-1	—	—
Könyv- és műkereskedelem	3	120.000	13.297	11-1	—	—	—	—	—	—
Ingatlanforgalmi vállalatok	9	186.466	7.133	3-8	5	154.579	4.554	2-9	—	—
Szállítmányozási vállalatok	3	35.030	3.008	8-6	2	48.000	31.886	66-4	—	—
Raktárházak és műhelytelepek	1	52.487	37	0-1	2	13.839	1.123	8-1	—	—
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	2	20.000	1.222	6-1	1	5.882	12.384	210-5	—	—
Egyéb kereskedelem	8	143.003	13.777	9-6	5	104.570	15.537	14-9	1	10.002
Összesen	75	1,866.945	149.770	8-0	56	1,119.697	276.858	24.7	9	168.216

78. A budapesti működő kereskedelmi részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a saját tőkéik nagysága szerint. — 1928. — (Folytatás.)

Részvénytársaságok 50.000—149.999 pengő részvénytőkével										
Megnevezés	Nyereséggel zártak				Veszteséggel zártak				Nyereség illetve veszteség nélkül zártak	
	száma	saját tőkéje	nyeresége		száma	saját tőkéje	vesztessége			
			összesen	a saját tőke %-ában			összesen	a saját tőke %-ában		
										pengő
Nyertermény- és állatkereskedelem	23	1,511,397	117,270	7-8	15	1,054,293	275,827	26-2	1	68,750
Fa-, szén- és tűfűanyagkereskedelem	19	1,249,348	55,789	4-5	7	386,615	202,038	52-3	—	—
Vas- és fémkereskedelem	13	935,394	61,202	6-5	4	282,115	112,075	39-7	—	—
Autókereskedelem	4	444,365	40,349	9-1	4	325,087	117,567	36-2	—	—
Műszaki, villamossági és világítási cikkekkel való kereskedelem	12	683,196	23,578	3-5	12	843,908	212,390	25-2	—	—
Építőanyag-, agyagáru- és üveggereskedelem ..	8	669,541	39,133	5-8	4	253,809	85,364	33-6	—	—
Faaru- és bútorkereskedelem	2	101,800	5,233	5-1	1	50,000	3,725	7-5	1	50,000
Bőráruccikkkel való kereskedelem	7	454,308	30,068	6-6	4	251,209	134,621	53-6	—	—
Gumáruccikkkel való kereskedelem	2	263,347	34,655	13-2	1	50,000	4,866	9-7	—	—
Papír- és írószertkereskedelem	5	563,518	48,666	8-6	3	223,866	59,791	26-7	—	—
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	23	2,170,807	122,475	5-6	12	894,055	492,247	55-1	—	—
Élelmiszeri és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	17	1,666,553	133,330	8-0	11	815,105	313,964	38-5	1	56,000
Vegyipari cikkekkel és drogériai áruval való keresk.	8	466,571	55,601	11-9	7	444,921	46,214	10-4	—	—
Nyersolaj-, benzín- és olajkereskedelem	3	262,811	15,640	6-0	2	130,000	17,581	13-5	—	—
Kőnyv- és műkereskedelem	6	546,871	37,085	6-8	1	80,000	29,162	36-5	—	—
Ingatlanforgalmi vállalatok	14	1,157,472	54,347	4-7	21	1,605,465	212,504	13-2	2	102,800
Szállítmányozási vállalatok	13	972,590	46,735	4-8	3	151,304	16,542	10-9	2	106,269
Raktározási és műhelytelepek	1	54,154	4,286	7-9	1	50,000	1,961	3-9	1	52,000
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	5	263,589	20,046	7-6	4	224,676	13,397	6-0	—	—
Egyéb kereskedelem	30	2,119,730	106,077	5-0	19	1,407,001	249,391	17-7	3	120,022
Összesen	215	16,557,362	1,051,565	6-4	136	9,523,429	2,601,227	27-3	11	555,841

78. A budapesti működő kereskedelmi részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a saját tőké nagysága szerint. — 1928. — (Folytatás.)

Részvénytársaságok 150.000—999.999 pengő részvénytőkével										
Megnevezés	Nyereséggel zártak				Veszteséggel zártak				Nyereség, illetve veszteség nélkül zártak	
	száma	saját tőkéje	nyeresége		száma	saját tőkéje	vesztése		száma	saját tőkéje
			összesen	a saját tőke %-ában			összesen	a saját tőke %-ában		
Nyertermény- és állatkereskedelem.....	4	1,254.876	75.404	6-0	2	460.280	30.950	6-4	—	—
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	7	2,755.706	105.259	3-9	5	1,671.400	65.969	3-9	—	—
Vas- és fémkereskedelem	11	3,497.411	317.222	9-1	1	365.000	17.911	4-9	—	—
Autókereskedelem	3	560.000	35.769	6-4	4	750.000	23.110	3-1	—	—
Műszaki, villamosági és világítási cikkekkel való kereskedelem	9	2,817.780	143.514	5-1	4	1,232.739	327.511	26-6	—	—
Építőanyag-, agyagáru- és üvegereskedelem ..	1	382.000	34.643	9-1	2	656.309	34.624	5-3	—	—
Faáru- és bútorkereskedelem	—	161.685	5.010	3-1	—	—	—	—	—	—
Bőrárucikkkel való kereskedelem	—	—	—	—	2	346.794	16.770	4-8	—	—
Gumiárucikkkel való kereskedelem	—	—	—	—	1	300.000	12.076	4-0	—	—
Papír- és írószerek kereskedelem	1	354.340	32.393	9-1	1	268.214	91.934	34-3	—	—
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	18	5,575.866	259.990	4-7	2	940.449	46.411	5-0	—	—
Élelmezési és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	6	1,764.593	182.474	10-3	5	1,152.673	65.982	5-7	—	—
Vegyipari cikkekkel és drogériai áruval való keresk.	3	911.000	49.218	5-4	2	780.000	9.864	1-3	—	—
Nyersolaj-, benzín- és olajkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Könyv- és műkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ingatlanforgalmi vállalatok	8	2,690.030	90.302	3-3	22	5,876.005	590.123	10-0	—	—
Szállítmányozási vállalatok	2	1,297.294	57.820	4-4	3	992.998	112.994	11-4	—	—
Raktárházak és műhelytelepek	4	1,994.767	27.433	2-1	3	820.000	33.844	4-1	—	—
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	2	320.000	20.210	6-3	1	150.000	20.397	13-6	—	—
Egyéb kereskedelem	9	3,882.390	256.523	6-6	6	1,432.132	395.297	27-6	—	—
Összesen	89	30,219.738	1,693.184	5-6	66	18,194.993	1,895.767	10-2	—	—

78. A budapesti működő kereskedelmi részvénytársaságok üzleti eredményeinek megoszlása a saját tőkéik nagysága szerint. — 1928. — (Vége.)

Megnevezés	Részvénytársaságok 1,000,000 pengő és nagyobb részvénytőkével									
	Nyereséggel zártak				Veszteséggel zártak				Nyereség, illetve veszteség nélküli zártak	
	száma	saját tőkéje	nyeresége		száma	saját tőkéje	vesztessége		száma	saját tőkéje
			összesen	a saját tőkére % -ában			összesen	a saját tőkére % -ában		
Nyerstermény- és állatkereskedelem	1	2,000,000	23,931	1.2	—	—	—	—	—	—
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vas- és fémkereskedelem	2	5,647,000	354,277	5.3	—	—	—	—	—	—
Autókereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műszaki, villamosági és világítási cikkekkel való kereskedelem	2	19,702,763	2,244,137	11.4	—	—	—	—	—	—
Építőanyag-, agyagáru- és üveggereskedelem ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fáru- és bútorkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bőrartikkekkel való kereskedelem	1	2,277,175	37,658	1.6	—	—	—	—	—	—
Gumiartikkekkel való kereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papír- és írószertkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	2	4,550,000	69,388	1.5	—	—	—	—	—	—
Élelmiszeri és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	2	10,963,036	558,956	5.1	—	—	—	—	—	—
Vegyári cikkekkel és drogériai áruval való keresk.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nyersolaj-, benzin- és olajkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Könyv- és műkereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ingatlanforgalmi vállalatok	1	1,125,600	26,481	2.4	—	—	—	—	—	—
Szállítmányozási vállalatok	1	3,301,188	102,750	3.1	—	—	—	—	—	—
Raktárházak és műhelytelepek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	2	4,384,483	170,184	3.9	—	—	—	—	—	—
Egyéb kereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	14	53,951,245	3,587,762	6.6	—	—	—	—	—	—

séggel működő cégeket vesszük figyelembe mint olyanokat, amelyeknél az osztalékfizetés lehetősége meg volt, akkor azt látjuk, hogy ezeknek még fele sem, hanem csupán egy töredéke juttatott részvényeseinek osztalékot.

79. A budapesti nyereséggel működő és osztalékot fizető kereskedelmi részvénytársaságok. — 1928.

Kereskedelmi részvénytársaságok részletezése	Nyeréssel működő	Osztalékot fizető
	részvénytársaságok száma	
Nyerstermény- és állatkereskedelem	36	12
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	32	13
Vas- és fémkereskedelem	32	15
Autókereskedelem	9	4
Műszaki, villamos- és világítási cikkekkel való kereskedelem	28	13
Építőanyag-, agyagáru- és üvegkereskedelem	10	5
Faáru- és bútorkereskedelem	3	2
Bőrárucikkokkal való kereskedelem	12	4
Gumiárucikkokkal való kereskedelem	2	1
Papír- és írószerkereskedelem	6	6
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	47	24
Élelmezési és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	33	17
Vegyipari cikkekkel és drogériai árukkal való kereskedelem	15	5
Nyersolaj-, benzin- és olajkereskedelem	4	2
Könyv- és műkereskedelem	9	4
Ingatlanforgalmi vállalatok	32	12
Szállítmányozási vállalatok	19	8
Raktárházak és műhelytelepek	6	1
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem	9	2
Egyéb kereskedelem	49	20
Összesen	393	170

A vállalatok nyereségei nem voltak nagyok és ha még tekintetbe jön, hogy azoknak átlagosan csak 56-6%-a került osztalékfizetésre, nem csodálkozhatunk a névleges jövedelmezőség alacsony voltán. Ha a névértékhez viszonyított névleges jövedelem átlaga csupán 4-5% volt, mily csekély lehetett az — a belértékhez viszonyítva. (Lásd a 80. számú táblát.)

Táblánk adatai szerint a műszaki, a vas- és fém-, a papír-, a könyvkereskedelmi és a vegyipari cikkekkel kereskedő vállalatok részvényeinek átlagos osztalékjövedelme 5% fölött volt, de a többi kereskedelmi ágban jóval alacsonyabb maradt.

Azoknál a társaságoknál azonban, melyek osztalékot fizettek, nem lehet mondani, hogy osztalékjövedelmezőség alatta maradt volna az iparvállalatoknak. A kifizetett osztalékok nagyság szerint a kereskedelmi vállalatoknál leggyakrabban 5—10% közé estek és bár sok osztalékfizetés történt a névérték 5%-ánál kisebb összegekkel, de nem voltak ritkák a 10%-on felüli osztalékok sem.

80. A budapesti kereskedelmi részvénytársaságok osztalékai. — 1928.

Megnevezés	Osztalék		Működő	Nyereséggel járó	Osztalékot fizető	A nyereséggel zárt részvénytársaságoknak hány %-a fizetett osztalékot	A névérték					
	pengőben	a részvénytőke %-ában					—5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
Nyerstemény- és állatkereskedelem	73.647	1-6	60	36	12	33-3	1	9	1	—	—	—1
Fa-, szén- és fűtőanyagkereskedelem	81.236	2-3	54	32	13	40-6	4	6	3	—	—	—
Vas- és fémkereskedelem	384.334	5-4	38	32	15	46-6	5	8	2	—	—	—
Autókereskedelem	30.800	3-4	17	9	4	44-4	1	2	—	1	—	—
Műszaki, villamosági és világítási cikkekkel való kereskedelem	1.784.557	8-1	48	28	13	46-7	10	3	—	—	—	—
Építőanyag-, agyagáru és üveggereskedelem	28.520	3-7	19	10	5	50-0	1	4	—	—	—	—
Faár- és bútorkereskedelem	3.200	2-9	5	3	2	66-6	—	2	—	—	—	—
Bőrárucikkokkal való kereskedelem	37.500	1-5	20	12	4	33-3	2	2	—	—	—	—
Gumiárucikkokkal való kereskedelem	6.250	3-5	4	2	1	50-0	—	1	—	—	—	—
Papír- és írószerekkereskedelem	35.500	5-2	14	6	6	100-0	2	2	2	—	—	—
Textil- és ruházati cikkekkel való kereskedelem	240.850	2-6	71	47	24	51-0	12	9	2	—	1	—
Élelmézési és élvezeti cikkekkel való kereskedelem	350.204	4-1	56	33	17	51-5	3	9	4	1	—	1
Vegyipari cikkekkel és drog- árukkal való keresk. .	62.900	5-8	26	15	5	33-3	1	3	—	—	—	—
Nyersolaj-, benzín- és olajkereskedelem	8.900	3-8	7	4	2	50-0	1	1	—	—	—	—
Könyv- és műkereskedelem	22.100	5-1	10	9	4	44-4	1	2	—	1	—	—
Ingatlanforgalmi vállalatok	86.974	2-0	82	32	12	37-5	7	5	—	—	—	—
Szállítványozási vállalatok	109.614	2-6	29	19	8	46-3	3	5	—	—	—	—
Raktárháza és műhelytelepek	15.000	1-0	13	6	1	16-6	—	1	—	—	—	—
Film- és fotóipari cikkekkel való kereskedelem .	7.000	1-2	15	9	2	22-2	1	1	—	—	—	—
Egyéb kereskedelem	297.990	3-8	83	49	20	40-8	3	14	3	—	—	—
Összesen	3,667.076	4-5	671	393	170	43-3	58	89	17	3	1	2

A nyerstermény-, állat-, az élelmicikkekkel való kereskedelemben és az »egyéb« kereskedelemben aránylag igen kevés volt az 5%-nál kevesebb osztalékot fizető vállalatok száma, míg a műszaki, textil és ingatlanforgalmi vállalatoknál inkább az 5%-nál kevesebb osztalékot fizető társaságok száma emelkedett ki.

A pénzügyi részvénytársaságok.

A pénzügyi vállalatok számbeli fejlődése és megoszlása.

A pénzügyi vállalatok voltak az első vállalatok, amelyek a részvénytársasági formát felkarolták: 1867-ben már 11 részvénytársasági pénzügyi vállalat állott fenn; közöttük 7 bank és takarékpénztár és 4 biztosítótársaság.¹⁾ A pénzügyi vállalatok terjeszkedése ettől az időtől kezdve rohamos fejlődést mutatott. Erről a fejlődésről az alább látható indexszámok nyújtanak képet:

81. A részvénytársasági pénzügyi vállalatok terjeszkedésének indexszámai. — 1867—1927.

Év	Létszám	Részvénytőke
1867	100-0	100-0
1882	266-7	323-4
1897	466-7	682-2
1912	1.750-0	2.062-2
1927 összes vállalatok	3.733-3	—
működő vállalatok	1.700-0	490-1

Míg a pénzügyi részvénytársaságok számának és tőkeerejének emelkedése egy ideig egymás mellett lépést tartott, addig a világháború óta a vállalatok rendkívül nagy számbeli emelkedése mellett a tőkeerő indexszámai jelentékenyen visszaestek. Az infláció éveinek tőzsdekonjunktúrája egyik napról a másikra szaporította a kis pénzügyi vállalatokat, ugyanakkor pedig a pénzérték romlásával a fennálló társulatok vagyoni elszegényedését idézte elő. Az inflációs évek konjunkturális hatására vall, hogy 1927-ben, amikor a vállalatok képe a mérlegek átértékelésének befejezésével tisztázódott, 260 részvénytársasági pénzügyi vállalat közül csupán 129 fejtett ki működést.

A konjunkturális alapítások — mint említettük — túlnyomórészt kisbankok voltak, takarékpénztár és biztosítótársulat ellenben kevés alakult. Ez utóbbiaknál természetesen kevesebb is volt a nem működő cégek arányszáma, mint a bankoknál. A tőzsdekonjunktúra kihasználására alakult kis bankok 1924 után jórészt elvéreztek. A sok kisbank és ezek tömeges bukása kitűnik az 1927. és 1928. évek statisztikai adataiból. A következő oldalon közölt táblázatból jól látható, hogy 1927-ben — a névleg fennálló társulatok számának a tőke erő nagysága szerint való csoportosulásában — igen sok kistőkés bank szerepel, viszont 1928-ban számuknak lényeges csökkenése mutatkozik (az 1927: III. t.-c. alapján történt törlések következtében). Ezzel együtt a nem működő vállalatok száma is 117-ről 67-re csökkent.

¹⁾ A biztosító társaságokat — hasonló jellegük révén — szintén a pénzügyi, illetőleg a hitelintézetekhez sorozzuk. A részvénytársasági statisztikák régebben elkülönítve közölték a biztosítók adatait.

82. A budapesti pénzintézetek száma az 1927—1928. években.

A hitelintézetek részletezése	1927						1928					
	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen	Ebből működik	49.999 —	50.000—149.999	150.000—999.999	1,000.000—	Összesen	Ebből működik
	pengő részvénytőkével						pengő részvénytőkével					
Bankok	127	35	26	18	206	89	85	36	28	19	168	89
Takarékpénztárak	6	2	5	5	18	13	4	2	5	5	16	13
Biztosítótársaságok	14	9	12	1	36	27	12	11	12	1	36	27
Összesen	147	46	43	24	260	129	101	49	45	25	220	129

A pénzintézetek legnagyobb tömegét kitevő bankok között azonban a kisvállalatok tartós csökkenésével még így is a gyengébb tőkeerejű cégek vannak többségben és a vállalatok számának csak kisebb része esik a középilletőleg a nagybankokra. A takarékpénztárak a bankok mellett inkább a tőkében gazdagabb vállalatok közé tartoznak, míg a biztosítók majdnem arányosan oszlanak meg tőkéik nagysága szerint a nagy-, a közép- és a kisvállalatok között.

A pénzintézetek tőkái.

A budapesti pénzintézetek tőkeerejének általános fejlődését —1867 óta— már 81. számú táblánk indexszámaiban láthattuk, most vizsgáljuk azok tőkeerőviszonyait a legutóbbi években. Íme az adatok:

83. A budapesti pénzintézetek tőkái. — 1927—1928.

A hitelintézetek részletezése	S a j á t t ő k e			I d e g e n t ő k e	
	részvénytőke	tartaléktőkék	összesen	összesen	a saját tőke %-ában
1927.					
Bankok	158,173.644	106,141.628	264,315.272	1.232,279.257	466-22
Takarékpénztárak	46,243.150	25,966.463	72,209.613	482,983.342	668-86
Biztosítóvállalatok	6,580.940	27,444.363	34,025.303	28,166.342	82-78
Összesen ...	210,997.734	159,552.454	370,550.188	1.743,428.941	470-50
1928.					
Bankok	167,322.331	102,947.468	270,269.799	1.430.247.029	529-2
Takarékpénztárak	63,180.000	31,876.322	95,056.322	675,754.914	710-9
Biztosítóvállalatok	7,068.900	28,237.247	35,306.147	40,040.325	113-4
Összesen ...	237,571.231	163,061.037	400,632.268	2.146,042.268	535-7

A működő bankok 1927-ben 158·1 és 1928-ban 167·3 millió pengő részvénytőke fölött rendelkeztek, amely összeghez még jelentékeny tartalékok is járultak, úgyhogy saját tőkéik meghaladták a 264·3, illetőleg a 270·2 millió pengőt.

A budapesti bankok jelentékeny saját tőkéje önmagánál sokkal nagyobb idegentőkét szívott fel és ez a fölszívódás fokozódó méreteket öltött 1928-ban. A közel 200 millió pengő emelkedés messze meghaladta a saját tőkéik alig 6 milliós növekedését. Míg 1927-ben az idegentőkék aránya 466·2, addig 1928-ban 529·2% volt és majdnem elérte a másfélmilliárd pengő értéket.

A számos bank mellett a jóval kevesebb számú takarékpénztár termésszerszerűleg együttvéve kisebb tőkeerő felett rendelkezett; 1927-ben 72·2 millió pengő és 1928-ban 95·0 millió pengő volt saját tőkéik összege, idegen tőkéik pedig a saját tőkéik 668·8, illetőleg 710·9%-ára rúgtak.

A biztosítótársaságok 34, illetve 35 millió pengő saját tőkéjének legnagyobb részét a díjtartalékok tették ki, viszont idegen tőkéket az üzletágak természetéből kifolyólag aránylag sokkal kisebb mértékben vettek igénybe, mint a bankok és takarékpénztárak.¹⁾

1927. és 1928. évek között a pénzüzetek saját tőkéje jelentékeny, együttvéve mintegy 30 millió pengő emelkedést mutatott. E tőkeemelkedés legnagyobb része a takarékpénztárakra esett és belőle csak kisebb mértékben részesedtek a bankok és a biztosítók. Meg kell jegyezni, hogy az emelkedés csaknem kizárólag alaptőkenövelésekre vezethetők vissza s ezekkel a tartalék-képzés nem tudott lépést tartani; így azután a tartalékok aránya a részvénytőkékhez viszonyítva némileg visszaesett.

A pénzüzetek saját tőkéinek növekedésénél sokkal nagyobb mértékben emelkedett az idegen tőkéik összege. A 30 millió pengő saját tőkével szemben 403 millió idegentőke áll. A pénzüzetek idegentőkéinek eme nagyarányú emelkedése a pénzügyi viszonyok megszilárdulását és a tőke-képződés megindulását jelzi.

A pénzüzetek tőkéinek nyereséghezozama.

A pénzüzetek, — bár a tőzsdeválságot erősen megéreztek, — a tartós gazdasági depresszió, alatt mégis leghamarább tudtak megerősödni. Az alább közölt adatok arra mutatnak, hogy a pénzüzeti tőkéik jövedelmi viszonyai kedvezőbbek voltak, mint a többi részvénytársasági vállalatoknál és veszteségeik a nyereségekhez viszonyítva mérsékelteknek mondhatók.

¹⁾ A részvénytőkék nagyságának megoszlása a három pénzüzeti csoport között érdekes átlagokat takar. A bankok átlagos részvénytőkéje 1928-ban 1·8 millió, a takarékpénztáraké 4·8 millió, a biztosítóké pedig 0·2 millió pengő volt.

84. A budapesti pénzintézetek jövedelmi viszonyai 1927-ben és 1928-ban.

Megnevezés	Nyereség mérleg szerint	Évi nyereség		Veszteség mérleg szerint	Évi veszteség		Üzleti végeredmény	
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában
	pengő			pengő				
1927.								
Bankok	24,877.008	24,190.152	9-2	105.012	66.703	0-0	24,123.449	9-1
Takarékpénztárak	7,120.512	7,032.307	9-7	1,969.500	1,996.870	2-8	5,035.437	7-0
Biztosítók	680.028	683.525	2-0	89.441	67.869	0-2	615.656	1-8
Összesen .	32,677.548	31,905.984	8-6	2,163.953	2,131.442	0-6	29,774.542	8-0
1928.								
Bankok	29,960.496	29,017.489	10-7	279.577	254.438	0-1	28,763.051	10-6
Takarékpénztárak	9,562.935	9,429.239	9-9	600.368	605.460	0-6	8,823.779	9-3
Biztosítók	874.625	824.645	2-3	194.431	117.270	0-3	707.375	2-0
Összesen .	40,398.056	39,271.373	9-8	1,074.376	977.168	0-2	38,294.205	9-6

A bankok és a takarékpénztárak tőkéinek jövedelme a 9—10%-os színvonal körül ingadozott, a biztosítóké azonban jóval alacsonyabb volt. Ez a kép azonban nem jelenti azt, hogy a biztosítók valóban csak igen kis nyereségeket tudtak produkálni. A jövedelmek legnagyobb része díjtartalékba folyt és ez az alapja annak, hogy a tőkejövedelmezőség alacsonynak — alig 2%-nak — mutatkozik.

85. A budapesti pénzintézetek megoszlása üzleti eredményeik szerint. — 1928.

Megnevezés	Működő pénzintézetek			Nyereséggel záró pénzintézetek				
	száma	saját tőkéje		száma	saját tőkéje		nyeresége	
		összesen	ebből részvénytőke		összesen	ebből részvénytőke	összesen	a saját tőke %-ában
Bankok	89	270,269.799	167,322.331	68	268,703.406	165,978.327	29,960.496	11-2
Takarékpénztárak	13	95,056.322	63,180.000	12	93,486.956	62,180.000	9,562.935	10-2
Biztosítóvállalatok	27	35,306.147	7,068.900	20	34,295.561	6,308.900	874.625	2-6
Összesen..	129	400,632.268	237,571.231	100	396,485.923	234,467.227	40,398.056	10-2

Megnevezés	Veszteséggel záró pénzintézetek					Nyereség, ill. veszteség nélkül záró pénzintézetek		
	száma	saját tőkéje		vesztesége		száma	saját tőkéje	
		összesen	ebből részvénytőke	összesen	a saját tőke %-ában		összesen	ebből részvény- tőke
Bankok	18	1,431.753	1,243.004	279.577	19-0	3	134.640	101.000
Takarékpénztárak	1	1,569.366	1,000.000	600.368	38-2	—	—	—
Biztosítóvállalatok	6	960.586	710.000	194.431	20-2	1	50.000	50.000
Összesen...	25	3,961.705	2,953.004	1,074.376	2-71	4	184.640	151.000

86. A budapesti pénzintézetek üzleti eredményeinek megoszlása a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928.

Megnevezés	Nyereséggel zárók				Veszteséggel zárók				Nyereség és veszteség nélkül zárók		
	száma	saját tőkéje		nyeresége	száma	saját tőkéje		összesen	száma	saját tőkéje (pengő)	
		pengő				pengő					
Pénzüntézetek 49.999 pengő és kevesebb tőkével.											
Bankok	4	43.919	—	1.378	3-1	2	24.092	5.388	22-4	1	1.000
Takarékpénztárak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Biztosítók	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	4	43.919	—	1.378	3-1	2	24.092	5.388	22-4	1	1.000
Pénzüntézetek 50.000—149.999 pengő részvénytőkével.											
Bankok	23	1.936.318	—	152.991	7-9	15	1.087.661	157.074	14-4	2	133.640
Takarékpénztárak	2	118.049	—	13.056	11-1	—	—	—	—	—	—
Biztosítók	8	2.469.191	—	99.973	4-0	4	313.119	14.377	4-6	1	50.000
Összesen	33	4.523.558	—	266.020	5-9	19	1.400.780	171.451	12-2	3	183.640
Pénzüntézetek 150.000—999.999 pengő részvénytőkével.											
Bankok	24	11.645.981	—	808.028	6-9	1	320.000	117.115	36-6	—	—
Takarékpénztárak	4	2.147.143	—	255.853	11-9	—	—	—	—	—	—
Biztosítók	10	22.039.913	—	580.058	2-6	2	647.467	180.054	27-8	—	—
Összesen	38	35.833.037	—	1.643.939	4-6	3	967.467	297.169	30-7	—	—
Pénzüntézetek 1.000.000 pengő és nagyobb részvénytőkével.											
Bankok	17	255.077.188	—	28.998.099	11-4	—	—	—	—	—	—
Takarékpénztárak	6	91.221.764	—	9.294.026	10-2	1	1.569.366	600.368	38-2	—	—
Biztosítók	2	9.786.457	—	194.594	2-0	—	—	—	—	—	—
Összesen	25	356.085.409	—	38.486.719	10-8	1	1.569.366	600.368	38-2	—	—

A pénzüintézetek tőkejövödelmezősége nemcsak átlagban, hanem a részletekben is kedvezően alakult. Az üzletévüket veszteséggel záró pénzüintézetek száma alig egy ötödét képezte a működő pénzüintézetek számának, tőkeerejük pedig elenyészően csekély hányada volt az összes pénzüintézeti tőkének. Természetes tehát, hogy azok a pénzüintézetek, amelyek veszteséget szenvedtek, — kevés kivétellel, — a kis tőkeerejű cégek közé tartoztak, amint az a 85. és 86. táblázatokból kitűnik.

A kisbankok közül 27 zárt nyereséggel, 17 veszteséggel, a nagyobb bankok között pedig már csak egy volt olyan, amely üzletévet veszteséggel volt kénytelen befejezni. A takarékpénztárak között csupán egy veszteséggel záró vállalat fordult elő, 6 veszteséget szenvedett biztosító közül pedig 4 tartozott a kisebb és 2 a nagyobb tőkeerejű vállalatok közé, míg ugyanakkor 12 nagyobb és 8 kisebb biztosítótársaság nyereséggel zárt.

A pénzüintézetek üzleti eredményei tehát már egészen más képet mutatnak, mint a milyent akár az ipari, akár a kereskedelmi vállalatok között tapasztalni lehetett, pénzügyi viszonyaik alakulása azoknál sokkal kedvezőbb.

A pénzüintézetek nyereségelosztása.

A pénzüintézeteknek nyereségeik felosztására irányuló politikája az alábbiakból tűnik ki:

87. A budapesti pénzüintézetek nyereségelosztása 1928-ban.

Megnevezés	Tartalékolásra			Osztalékra		Igazgatósági és felügyelőbizottsági jutalékokra	
	abszolút (pengő)	a tartaléktőkék %-ában	a nyereség %-ában	abszolút (pengő)	a nyereség %-ában	abszolút (pengő)	a nyereség %-ában
Bankok	3,464.750	3·4	11·6	19,549.046	65·2	1,203.779	4·0
Takarékpénztárak	963.939	3·1	10·1	6,852.800	71·7	781.186	3·2
Biztosítóvállalatok	226.041	0·8	25·8	382.250	43·7	89.552	10·2
Összesen ...	4,654.730	2·9	11·5	26,784.096	66·3	2,074.517	5·1

Megnevezés	Nyugdíjlapra	Jóletti célra, tisztviselő és munkások jutalékára	Jótekonycélra	Különte célra és átvitel	Mérlegek szerint mutatókozó nyereség összesen
	p e n g ő				
Bankok	1,944.100	930.167	236.623	2,632.031	29,960.496
Takarékpénztárak	361.300	260.000	16.300	327.410	9,562.935
Biztosítóvállalatok	32.719	18.978	29.003	96.082	874.625
Összesen ...	2,338.119	1,209.145	281.926	3,055.523	40,398.056

A fenti adatok arról tesznek tanúságot, hogy a pénzintézetek nyereségeik nagyobb részét átlag 60—70%-ot osztalékra fordítják. Főleg a takarékpénztárak fizetnek legtöbb osztalékot, a biztosítók ezzel szemben azonban még nyereségeik felét sem adják osztalékra. A tartalékolás tekintetében másfelől a biztosítók emelkednek ki. Az e célra fordított összegek a nyereség 25%-át is meghaladják; a bankoknál és takarékpénztáraknál a tartalékolás ellenben mintegy 10% körül ingadozik.

Az igazgatósági és felügyelőbizottsági jutalékok (tantiémek) elég jelentékeny összeggel szerepelnek; különösen a biztosítók fizetnek magas tantiémeket. Azt azonban el kell ismerni, hogy a nyugdíjalapok, jóléti alapok és jótékony célra fordított összegek jóval meghaladják a jutalékok összegét, csupán a biztosítóknál nem érik el azokat.

A pénzintézetek osztalékai.

A nyereségeknek osztalékra fordított része szoros összefüggésben lévén a részvényjövödelmezőség kérdésével, az alábbi táblákban kívánjuk ezeket az osztalékokat megvilágítani.

88. A budapesti pénzintézetek osztalékai 1928.

Megnevezés	Osztalék		Működő	Nyereséggel záró	Osztalékot fizető	A nyereséggel záró rt.-oknak hány %-a fizetett osztalékot	A névérték						
	pengőben	a részvény- tőke %-ában					részvény- társaságok száma	— 5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
Bankok	19,549.046	10·1	89	68	43	63·2	9	14	15	2	1	2	
Takarékpénztárak ...	6,852.800	11·2	13	12	9	75·0	1	—	6	1	—	1	
Biztosító vállalatok ..	382.250	4·8	27	20	12	60·0	2	6	2	2	—	—	
Összesen ..	26,784.096	10·2	129	100	64	64·0	12	20	23	5	1	3	

A bankok és takarékpénztárak osztalékviszonyai előnyösen tűnnek ki a fenti adatokból. Eltekintve a névértékektől, még a saját tőkékhöz mérve is — elég magas az osztalék jövödelmezősége, mert az előbbiekhöz viszonyítva 10—11%-os, az utóbbiakhoz viszonyítva még a 7%-ot is elérő arány mutatkozik. A nyereséggel záró vállalatoknak mintegy $\frac{2}{3}$ része fizetett osztalékot és pedig elég magas — legtöbbször 5—15%-os — összegekben. A takarékpénztári osztalékok legtöbbször a 10%-ot meghaladja, viszont a biztosítóké ennek alatta maradt. A bankoknál egyenletesen arányosnak tekinthető az osztalékok nagyságának megoszlása.

A közlekedési részvénytársaságok.

A társaságok számbeli viszonyai.

A közlekedési részvénytársaságok legnagyobb része Budapest székesfővárosban tömörül. A helyi érdekű vasutak túlnyomólag itt tartják székhelyüket és csak néhány helyezkedik el az ország más nagyobb városaiban. A részvénytársasági alapon működő gőzvasutak kivétel nélkül helyi érdekű vasutak, a főbb vasúti vonalak viszont elsősorban az állam, másodsorban a nem részvénytársasági alapon működő vasúttársaságok kezében vannak. Adatainkban tehát a fővárosban székelő részvénytársaságokat túlnyomóan helyiérdekű vasutaknak kell tekinteni. A helyi érdekű gőzvasutak legnagyobb része — üzemvitel tekintetében — vagy államvasuti, vagy bankkezelésben van.

Eltekintve a trianoni béke következményeitől, a háború és az infláció okozta zavarok a vasúttársaságok számában nem nagy eltolódásokat okoztak. Új vasutak — tőke hiányában — nem létesülhettek. A meglevő társaságok befektetett vagyona megőrizte értékét. A Budapesten székelő vasúttársaságok számában beállott változás tehát csakis a trianoni béke következményeképpen állott elő, amely sok társaságnak vonalait teljesen elcsatolta, soknak a vonalait pedig annyira megcsonkította, hogy működésüket vagy beszüntetni voltak kénytelenek, vagy pedig üzemüket minimumra redukálva, a várakozás álláspontjára helyezkedtek.

Más volt a helyzete a közúti vasutaknak. A trianoni béke közvetlenül nem érintette őket. Az üzemvitel egyszerűsítése és várospolitikai okokból azonban valamennyien a BSzKRT kezelésébe mentek át.¹⁾

A folyam- és tengerhajózás háborús veszteségei jelentékenyek voltak. A magyar tenger elvesztése után a vállalatok birtoklásában nagy változások állottak be. Történtek azonban kísérletek új hajózási vállalatok alapítására. Az autóforgalmi és légiközlekedési vállalatok alapítása a háború után történt.

A közlekedési társaságok számbeli megoszlására vonatkozó adatokat alább közöljük.

89. A budapesti közlekedési részvénytársaságok száma a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928.

A közlekedési részvénytársaságok részletezése	— 49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	Összesen	Ebből működik
	pengő részvénytőkével					
Gőzvasutak	—	—	—	66	66	57
Közúti vasutak	—	—	—	5	5	5
Folyam- és tengerhajózás	4	3	3	4	14	8
Autóközlekedés	1	—	—	3	4	4
Légiforgalom	—	3	—	—	3	2
Egyéb közlekedés	2	1	2	1	6	3
Összesen	7	7	5	79	98	79

¹⁾ Az egyesülés dacára külön zárószámadásokat vezetnek.

A közlekedési részvénytársaságok tőkéi.

A közlekedési vállalatok tőkeerejének csoportosulását az alábbi táblázat mutatja be:

90. A közlekedési részvénytársaságok saját és idegen tőkéi. — 1928.

Megnevezés	Saját tőke			Idegen tőke	
	részvénytőke	tartalékok	összesen	pengőben	a saját tőke %-ában
p e n g ő					
Gőzvasutak	391,859.770	18,839.134	410,698.904	36,137.117	8-8
Közúti vasutak.....	14,111.694	1,323.468	15,435.162	15,592.842	101-0
Folyam- és tengerhajózás...	12,984.262	12,823.099	25,807.361	34,767.430	134-7
Autóközlekedés	11,450.000	107.241	11,557.241	2,324.013	20-1
Légiforgalom	325.000	—	325.000	70.650	21-7
Egyéb közlekedés	80.000	70.707	150.707	1,316.786	873-7
Összesen ...	430,810.726	33,163.649	463,974.375	90,208.838	19-4

Legnagyobb a helyiérdekű vasutak tőkeereje — 410 millió pengő saját tőkével, de nagy tőkeerő koncentrálnak a jóval kevesebb számú közúti vasuti társaságokban is. Ennek az összege több, mint 15 millió pengő. A folyam- és tengerhajózásba 25 millió pengőt meghaladó részvénytársasági saját tőke van befektetve, az autóközlekedésbe pedig 11 millió pengő.

A tartalékok a részvénytőkékhöz mérve mindenütt igen alacsonyok; egyedül a folyam- és tengerhajózási vállalatoknak vannak erősebb tartalékaik.

Az idegentőkék sehol sem magasak. Különösen a gőzvasutaknál nagyon alacsonyok, de nem nagyok az autóközlekedési és a légiforgalmi vállalatoknál sem.

A tőkék jövedelme.

Az összes többi vállalati ágakban működő részvénytársaságokhoz mérve a közlekedési részvénytársaságok tőkejövedelme a legalacsonyabb. De míg a nyereségek alacsony volta kedvezőtlen színben tünteti fel a közlekedési részvénytársaságok pénzügyi eredményeit, addig az ugyancsak kis összegű veszteségek a kockázat alacsony voltára mutatnak.

91. A budapesti közlekedési részvénytársaságok jövedelmi viszonyai. — 1928.

A közlekedési részvénytársaságok részletezése	Nyereség mérleg szerint pengő	Évi nyereség		Veszteség mérleg szerint pengő	Évi veszteség		Üzleti végeredmény	
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában
Gőzvasutak	6,882.279	6,484.370	1-6	532.305	256.037	0-1	6,228.333	1-5
Közúti vasutak	181.072	177.450	1-1	—	579	0-0	176.871	1-1
Folyam- és tengerhajózás	661.292	640.452	2-5	70.427	78.447	0-3	562.005	2-2
Autóközlekedés	628.041	590.108	5-1	476.354	383.478	3-3	206.630	1-8
Légiforgalom	1.904	1.904	0-6	7-719	3.474	1-1	— 1.570	—0-5
Egyéb közlekedés	16.215	14.338	9-5	—	—	—	14.338	9-5
Összesen	8,370.803	7,908.622	1-7	1,086.805	722.015	0-2	7,186.607	1-6

Az alacsony üzleti végeredmény a vállalatok egyes csoportjaiban tehát nem nagy veszteségeknek, hanem a kevés nyereségeknek tulajdonítható. Egyedül az autóközlekedés terén fordultak elő nagyobb veszteségek. De negatív eredmény így sem állott elő, mert más autóközlekedési vállalatok viszont az átlagnál nagyobb nyereségeket tudtak felmutatni. Negatív eredmény egyedül a légiforgalmi vállalatoknál mutatkozott — 0·5%-kal.

A nyereségek felosztása.

A közlekedési vállalatok nyereségfelosztási politikájára az alábbi tábla vet fényt:

92. A budapesti közlekedési részvénytársaságok nyereségének felosztása 1928-ban.

Megnevezés	A mérleg szerinti nyereség												
	összesen P	felosztása											
		tartálékolásra				osztalékra		ig. és felügy.- bizottsági jutalékra		nyugdíjlapra	tisztviselői és munkásjóléti alapra	egyéb jóléti célra	egyéb célra és átvitel új szám- lára
		pengőben	a tartalék- tőke %-ában	a nyereség %-ában	pengőben	a nyereség %-ában	pengőben	a nyereség %-ában					
p e n g ő													
Gőzvasutak	6,882.279	180.607	1·2	2·6	5,847.348	85·0	153.815	2·2	25.000	—	10.000	665.509	
Közüti vasutak ..	181 072	5.847	0·4	3·2	125.000	69·0	21.650	12·0	—	25.000	—	3.575	
Folyam- és tenger- hajózás	661.292	32.032	0·3	4·8	588.000	88·9	19.219	2·9	—	—	—	22.041	
Autóközlekedés ..	628.041	59.011	55·0	9·4	490.000	78·0	59.011	9·4	—	—	—	20.019	
Légiforgalom	1.904	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.904	
Egyéb közlekedés	16.215	1.000	1·4	6·2	7.200	44·4	4.600	28·4	—	—	—	3.415	
Összesen	8,370.803	278.497	1·0	3·3	7,057.548	84·3	258.295	3·1	25000	25.000	10.000	716.463	

Mint az adatokból kitűnik, a közlekedési részvénytársaságok aránylag alacsony nyereségeinek felosztásában főleg az osztalékok jutottak döntő szerephez, tartalékolás viszont csak igen kismértékben folyt. Szemben a mérsékelt tartalékolással, a közüti vasutaknál és az autóközlekedési vállalatoknál inkább a jutalékok (tantiémek) aránya emelkedett ki.

Az osztalékok.

A közlekedési részvénytársaságok osztalékainak alakulását alább mutatjuk be 1928. évről.

A fenti adatokból látjuk, hogy az üzletévüket nyereséggel záró közlekedési vállalatok túlnyomó része fizetett osztalékot, melynek a nagysága a névérték 5%-a alatt sűrűsödött — főleg a helyiérdekű vasutaknál.

93. A budapesti közlekedési részvénytársaságok osztalékviszonyai. — 1928.

Megnevezés	Osztalék		Működő	Nyereséggel záró	Osztalékot fizető	A nyereséggel záró részvénytársaságok- nak hány százaléka fizetett osztalékot	A névérték						
	pengőben	a részvény- tőke %-ában					részvénytársaságok száma	—5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—
százalékát fizették													
Gőzvasutak	5,847.348	1.7	57	49	48	98.5	45	1	2	—	—	—	
Közüti vasutak	125.000	1.1	5	4	1	25.0	—	—	1	—	—	—	
Folyam- és tengerhajózás	588.000	5.2	8	2	1	50.0	1	—	—	—	—	—	
Autóközlekedés	490.000	7.0	4	1	1	100.0	1	—	—	—	—	—	
Légiforgalom	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
Egyéb közlekedés	7.200	9.0	3	3	1	33.3	1	—	—	—	—	—	
Összesen	7,057.548	1.9	79	60	52	86.6	48	1	3	—	—	—	

Egyéb részvénytársaságok.

Az »egyéb« részvénytársaságok csoportjába a színházakat, mozgószínházakat és kaszinókat, a bérházvállalatokat és a különféle vállalatokat soroztuk. E csoportban a társaságok névleges létszámából számos vállalat nem működik és — amint táblázatunk is mutatja — a társaságok legnagyobb része helyi jellegű.

94. A budapesti egyéb részvénytársaságok száma a részvénytőkék nagysága szerint. — 1928.

A részvénytársaságok részletezése	— 49.999	50.000—149.999	150.000—999.999	1.000.000—	Összesen	Ebből működik
	pengő részvénytőkével					
Mozgószínházak, színházak és kaszinók	17	31	7	—	55	37
Bérházvállalatok	15	88	47	4	154	133
Különféle vállalatok	73	38	11	5	127	69
Összesen	105	157	65	9	336	239

A működő társaságok száma, a névleges létszám ismert csökkenése dacára — a csoport mindhárom ágában emelkedőben volt. Különösen a bérházvállalatok száma szaporodott, melyek között 1928-ban 10 új alapítás történt 1,170.000 pengő részvénytőkével. Az egyéb vállalatok többi csoportjaiban kevésszámú új alapítások mellett inkább szünetelő vállalatok vették újra fel működésüket.

95. A budapesti egyéb részvénytársaságok tőkéi. — 1928.

Megnevezés	S a j á t t ő k e			I d e g e n t ő k e	
	részvénytőke	tartálékok	összesen	pengőben	a saját tőke %-ában
Mozgósínházak, színházak és kaszinók	3,653.920	1,039.440	4,693.360	5,584.137	119.0
Bérházvállalatok	23,828.302	4,951.033	28,779.335	24,115.780	83.8
Különféle vállalatok	15,801.405	6,599.040	22,400.445	18,498.036	82.6
Összesen	43,283.627	12,589.513	55,873.140	48,197.953	86.3

A társaságok közül, — amint adatainkból kitűnik — legnagyobb saját tőke (28·7 millió pengő) a bérházvállalatok kezében van; 4·6 millió esik a mozgószínházakra és színházakra; 22·4 millió pedig a vállalatok különféle csoportjára. A tőkék jövedelme, — alábbi adataink szerint sajátságosan alakul.

96. A budapesti egyéb részvénytársaságok jövedelmi viszonyai. — 1928.

A részvénytársaságok részletezése	Nyereség mérleg szerint pengő	Évi nyereség		Veszteség mérleg szerint pengő	Évi veszteség		Üzleti végeredmény	
		pengőben	a saját tőke %-ában		pengőben	a saját tőke %-ában	pengőben	a saját tőke %-ában
Mozgószínházak, színházak és kaszinók .	72.081	70.866	1·5	552.889	351.427	7·4	—280.561	—6·0
Bérházvállalatok	1,350.264	1,198.552	4·2	1,013.200	582.718	2·0	615.834	2·1
Különféle vállalatok..	1,455.938	1,415.507	6·3	466.422	294.293	1·3	1,121.214	5·0
Összesen ..	2,878.283	2,684.925	4·8	2,032.511	1,228.438	2·2	1,456.487	2·6

A mozgószínházak, színházak és kaszinók üzleti eredményei igen kedvezőtleneknek mutatkoztak. Tiszta veszteségük 6%. A bérházvállalatok tőkejövedelmezősége 2·1% nyereséggel ugyancsak alacsony. Már magasabb a különféle vállalatok 5%-os eredménye.

97. A budapesti egyéb részvénytársaságok nyereségének felosztása 1928-ban.

Megnevezés	A mérleg szerinti nyereség												
	összesen pengő	felosztása											
		tartálékolásra				osztalékra		ig. és felügy.- bizottsági jutalékra		nyugdíjalapra	tisztviselői és munkásjuttatási célra	egyéb juttatási célra	egyéb célra és átviteli számlára
		pengőben	a tartálék- tőke %-ában	a nyereség %-ában		pengőben	a nyereség %-ában	pengőben	a nyereség %-ában				
													p e n g ő
Egyéb.													
Mozgósínházak, színházak és kaszinók	72.081	8.571	1-2	11-9	35.340	49-0	3.775	5-2	2.500	—	—	21.895	
Bérházvállalatok	1,350.264	301.323	7-8	22-3	600.903	44-5	54.560	4-0	—	15.900	—	377.578	
Különféle vállalat.	1,455.938	70.859	1-3	4-9	1,085.010	74-5	141.560	9-7	11.000	28.593	—	118.916	
Összesen	2,878.283	380.753	3-8	13-2	1,721.253	59-8	199.895	6-9	13.500	44.493	—	518.889	

A nyereségfelosztás tekintetében a két első csoportban aránylag alacsonyabb osztalékfizetés mellett, erősebb mértékben nyilvánul meg a tartálékolás. Főleg a bérházaknál észlelhető az erős tartálékolási politika, míg a különféle vállalatok e helyett inkább osztalékaik és jutalékaik nagyságával emelkednek ki.

Az osztalékot fizető társaságok száma valamennyi csoportban kevés, legfeljebb fele a nyereséggel működő társulatok számának. Az osztalékok magassága többnyire a névérték 5%-a alatt sűrűsödött és ritkábban emelkedett az 5% felé.

Összefoglalás.

A budapesti részvénytársaságok pénzügyi adatainak bemutatásával azok viszonyairól csupán általános képet tudunk nyújtani. Számos probléma az adatok, vagy azok egyöntetűségének hiánya miatt nem nyerhetett megvilágítást, de így is alkalmunk nyílt a részvénytársasági vállalatok helyzetére bizonyos következtetéseket levonni.

A statisztikai számok sok egyedből vagy esetből alakulnak állapot és viszonyok szemléltetésére alkalmas anyaggá és sokszor a legkülönbébb változatokat takarják. A számok tömegéből kialakult vonalak és motívumok talán messze eltérnek az egyes konkrétumoktól, de mégis kiemelik azokat az okozatokat, amelyek a megfigyelés tárgyát képező anyagban a különböző gazdasági és társadalmi erők behatása következtében megnyilatkoznak. Így van ez a részvénytársaságok statisztikai adataiban is. Az egyes vállalatok életében sok eltérés mutatkozik az általános jelenségektől és ami fennáll az összességre, az esetleg nem áll fenn számos vállalatra. Azonban nem csorbítjuk azok tekintélyét akkor, amikor kedvező üzleti eredményeik mellett a részvénytársasági tőkének esetleg alacsony jövedelmezőségét kell megállapítanunk, vagy amikor néhány virágzó vállalat mögött a veszteséggel működő vállalatok tömegeinek nagy veszteségeit állítjuk be háttérnek. A statisztika feladata a gazdasági erők, okok és azok hatásainak kiemelése, — tanulságok levonása és figyelmeztetése az illetékes és érdekelt köröknek a tények tisztább meglátására. Ha mármost a fentiek előrebocsátásával megkíséreljük a tapasztalt tényeket és összefüggéseket felvázolni, akkor a következő említésre méltó jelenségeket kell kiemelnünk.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a vállalkozások kapitalizálódása mindig szakadatlanul folyt. A kapitalisztikus termelési rendszer fejlődése fővárosunkban is magával hozta a tőkének koncentrálódását és az egyénektől való elszakadást, ami a részvénytársasági forma diadalútjában jutott kifejezésre. A nagyvállalatok túlnyomó részben részvénytársasági kezekbe kerültek és maga a vállalati forma a tőkekoncentráció lehetővé tételével számos olyan alakulatot hozott életre, amelyek a nemzeti termelésnek fontos pilléreivé váltak.

A részvénytársasági forma előnyei és az iránta megnyilvánuló bizalom vezettek azonban a világháború után abba az irányba is, hogy mindenféle

gazdálkodási kísérletre eszközül használtatott fel, mert az anyagi felelősség korlátozásával védőpajzsul szolgált a kockázat korlátlan veszélye ellen.

A forma gazdasági rendeltetése a maga elvi tisztaságában még ma is épenúgy fennáll, mint régen, csupán alkalmazása terén történtek nagy eltolódások. Hogy pedig az eltolódások gazdaságilag milyen káros következményekkel jártak, azt nem csupán az a jelenség mutatja, hogy az 1924. évi tőzsdeválság és az utána következő szanálás következtében a részvénytársulatok százai szűntek meg (ebben különösen a tőzsdeválság játszott főszerepet), hanem az is, hogy rendezett pénzügyi és stabil gazdasági viszonyok között *a részvénytársasági formával alakult vállalatok nagy tömegei oly hatalmas veszteségekkel zárnak évről-évre, amilyenek mellett huzamosabb fennállásuk tarthatatlanná válik.* Az életképtelenségnek — eltekintve a nyomasztó gazdasági viszonyok hatásától — ahogy az a statisztikai adatokból kitűnik, — két különös oka van. Az első ok a kellő tőkeerő hiánya, a másik pedig az, hogy a vállalati forma a gazdasági céllal nincs megfelelő összhangban.

A tőkeerőben való szegénység hatása pregnánsan ütközik ki a tőkejövedelmezőség részletes adataiból, amennyiben a kisebb tőkeerejű vállalatok között általában feltűnően sokkal több veszteséggel záró társulat szerepel, mint a nagyvállalatok között és bátran azt lehet mondani, hogy az utóbbiak adatainak bevonása nélkül a részvénytársulatok átlagos jövedelme nagyon szomorú képet nyújtana.

A világháború előtt virágzó részvénytársulatok — kisebb számuk mellett is — jórészt mind tőkeerős vállalatok voltak, de a részvénytársasági átlagtőke azóta hatalmasat zuhanó és növekedett vele szemben a kockázat és a veszteségek nagysága.

A kellő tőkeerő hiányának hatása mellett maguk az egyes vállalati ágak is csak többé-kevésbé alkalmasak a részvénytársaságok felvételére. Vannak olyan ágak, amelyek még a kisebb tőkeerejű részvénytársulatoknak is kielégítő prosperitást tudnak biztosítani. Más ágak viszont még a nagyvállalatokra nézve is nagy kockázatot rejtenek magukban. Erre a kérdésre közleményünk adatai nyújtottak útbaigazítást.

Nem maradhat azonban e helyen említés nélkül, hogy a tőkevállalkozások gazdasági viszonyaiban lassan megindult a regenerálódás folyamata; a gyenge és a részvénytársulati formára nem érett vállalkozások eltűnedeznek, a tőkejövedelmi viszonyok 1927 óta általában javultak és a háború előtt alakult vállalatok vagyona évről-évre jobban megközelíti, sőt néhol már meg is haladja békebeli értékét, az új alapítások pedig többnyire erőteljes alapon nyugszanak. A gazdasági élet szinte automatikusan igyekszik a részvénytársasági vállalati formának eredeti szerepét visszaadni. Természetesen ez a tisztulási folyamat lassú és valószínűleg még hosszú évek telnek el addig, míg részvénytársulataink pénzügyi viszonyaiban egészséges állapotok állanak be. *A világháború előtti viszonyokhoz való teljes visszatérés azonban csak illúzió*

lehet, mert a termelési viszonyok fejlődése seholsem engedheti meg a teljes visszatérést. Minden új korszak újabb és újabb követelményekkel lép fel, amelyekkel számolni kell.

A vállalatok viszonyainak rendeződésével még egy kérdés nyomul előtérbe tudniillik a részvények jövedelmezőségének kérdése. A nemzeti termelésnek feltétlen érdeke, hogy minél több produktív tőke keletkezzék az országban és tekintve, hogy a tőkék produktivitása arányosan emelkedik azok koncentrációjával: a kistőkék egyesülése részvénytársasági vállalkozásokban — közös érdek. A tőkék tömörítésének alapja azonban csak a befektetés megbízhatóságába vetett bizalom és kellő jövedelem biztosítása lehet.

Az osztalékfizetés kérdése a jelenben fennálló részvénytársulatok között — az átlagot véve alapul — nagyon háttérbe szorult. A nyereséggel működő társulatoknak is csupán csak egy része fizet osztalékot, nem is szólva arról, hogy a kifizetett osztalékok többnyire a hivatalos kamatláb alatt maradnak. Csupán a nagyobb vállalatok helyeznek súlyt osztalékfizetésre — ezek közül is első sorban a tőzsdén jegyzett cégek.

A részvényjövedelmezőségről alkotható általános kép semmi esetre sem nyújthat biztatást a nagy tőkének részvényekben való elhelyezkedéséhez, ezért az új vállalatok keletkezésénél többnyire affiliációkról vagy más nagy vállalatok részéről érdekeltségek vállalásáról lehet szó.¹⁾ Ezek a körülmények azonban a részvények tőkebefektetésipapír jellegének elhomályosodását jelentik.

Az általános részvényjövedelmezőség alacsony volta mellett még számolni kell azzal a kockázattal, amelyet a bukások vagy veszteségek okoznak és amely kockázatnak fenyegető voltát csak a mindenkori kamatlábat meghaladó jövedelmezőség tudná ellensúlyozni. Ez azonban 1925 óta korántsem állott fenn, mert nem hogy az általános részvényjövedelmezőség maradt mélyen alatta az amúgy is magas kamatlábnak, hanem még a tőzsdén jegyzett részvények tényleges átlagjövedelme sem érte el azt. Nem lehet csodálni tehát, hogy a takarékbetét-állomány a részvénytőke forgalmából évről-évre nagy területeket hódított el.

Kétségtelen azonban, hogy a részvényekben elhelyezkedni kívánó tőke megtalálhatja a maga számítását egyes megbízható hitelintézeti-, bányá- és iparvállalatok papírjaiban még a kockázat beszámításával is, de vajjon a részvény és részvény közötti nagy különbség és az ezzel kialakuló éles határvonal nem jelent-e már a részvénytársulatok között önmagában is olyan szelekciót, mely csak a társulatok egy részét avatja — a részvénytársasági elv tiszta alkalmazása mellett — valódi részvénytársaságokká, másik részét ellenben csupán a vállalat fogalma alá helyezi?

¹⁾ Ez utóbbiak külön jogok kikötése mellett veszik át a nekik szóló részvénykomplexumot.

Méltán felmerül tehát a kérdés, vajjon a részvénytársasági vállalkozási forma a jelen gazdasági körülmények között bír-e oly nagy jelentőséggel, hogy az —a gyengébb alakulatoknak más formára való átvezetése mellett — megtisztításra és a részvények iránt való általános bizalom és érdeklődés megszilárdítására méltó, vagy pedig vállalkozások könnyű életrekelésének és a gazdasági élet minden ágában való kísérleteknek állandó eszköze maradjon?

Ennek az eldöntése azonban már nem a statisztikus száraz, a tényeket felkutató munkájának feladatai közé, hanem illetékes törvényhozási és gazdasági tényezőkre tartozik.

FÜGGELÉK

**A budapesti vállalatok értéktőzsdén jegyzett részvényeinek osztaléka.
1925—1928.**

Megnevezés	O s z t a l é k			
	1925	1926	1927	1928
	korona	p e n g ő		
<i>Bankok.</i>				
Angol-Magyar Bank r.-t.	2.000	6.—	6-50	7.—
Atlantica Trust r.-t.	—	—	—	—
Budapesti Iparbank r.-t.	600	2.—	2.—	2.—
Fabank r.-t.	300	1-40	1-60	1-80
Földhitelbank r.-t.	10.000	5.—	6.—	—
Hazai Bank r.-t.	8.000	3-06	4-50	4-50
Hermes Magyar Általános Váltóüzlet r.-t.....	1.200	2-40	2-40	2-40
Hungária Bank r.-t.	^{a)} —	—	—	—
Magyar Általános Bank r.-t.	500	1-20	1-20	1-20
Magyar Általános Hitelbank	20.000	5.—	5-50	5-50
Magyar Általános Ingatlanbank r.-t.....	20.000	7.—	10.—	14.—
Magyar-Cseh Iparbank r.-t.	1.000	2.—	1.—	1.—
Magyar Forgalmi Bank r.-t.	3.500	4.—	6.—	6-50
Magyar Jelzálog Hitelbank A jelzésű	2.000	2-50	3.—	4-25
Magyar Kereskedelmi Hitelbank Schopper J. G. r.-t.	1.250	5-50	6.—	6-50
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank	5.000	6.—	6-50	7.—
Magyar Nemzeti Bank	¹⁾ 10-50 ¹⁾	10-50 ¹⁾	11.— ¹⁾	12-50
Magyar-Olasz Bank r.-t.	1.500	4.—	5.—	5.—
Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálog Bankja	^{a)} — ^{a)}	— ^{a)}	— ^{a)}	—
Mercur Váltóüzleti r.-t.	500	1.—	1.—	1.—
Nemzeti Takarékpénztár és Bank r.-t.	2.000	2-50	2-50	2-50
Országos Iparbank r.-t.	³⁾ — ³⁾	—	1-50	1-50
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	50.000	5.—	6.—	7.—
<i>Takarékpénztárak.</i>				
Belvárosi Takarékpénztár r.-t.	2.500	4-80	5-50	6.—
Budai Általános Takarékpénztár r.-t.	500	1.—	1.—	1.—
Budapest-Lipótvárosi Takarékpénztár ³⁾	500	1-30	1-40	—
Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár	^{a)} —	2-40 ^{a)}	— ^{a)}	—
Kőbányai Takarékpénztár r.-t.	1.400	2-80	2-80	2-80
Magyar Általános Takarékpénztár r.-t.	10.000	6.—	6-50	7.—
Magyar Országos Központi Takarékpénztár	12.500	4-50	5-50	6.—
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	100.000	10.—	12.—	14.—
Törekvés Takarékpénztár r.-t.	200	1.—	1.—	1-20
<i>Biztosítótársaságok.</i>				
Első Magyar Általános Biztosító Társaság	125.000	15.—	15.—	15.—
Fonciére Általános Biztosító Intézet	6.000	3.— ^{a)}	—	2-50
Hazai Általános Biztosító r.-t.	1.500 ^{a)}	2.000	0-40	—
Magyar-Francia Biztosító Intézet	6.000	0-80	2.—	2.—
Nemzeti Balesetbiztosító	—	—	1-20	1-20
Pannonia Viszontbiztosító Intézet	12.500	2.—	2.—	—
Pátria Általános Biztosító r.-t.	1.250	2-50	2-50	2-50

¹⁾ Aranykorona. — ²⁾ Korona. — ³⁾ Osztalékot nem fizetett.

A budapesti vállalatok értéktőzsdén jegyzett részvényeinek osztaléka.
1925—1928. — (Folytatás.)

Megnevezés	O s z t a l é k			
	1925	1926	1927	1928
	korona	p e n g ő		
<i>Gőzmalmok.</i>				
Concordia Gőzmalom r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Első Budapesti Gőzmalom r.-t.	7.500	0-50	2-50	2-50
Első Gyulai Gőzmalom Reisner Ede r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Gizella Gőzmalom r.-t.	5.000	1-50	¹⁾ —	¹⁾ —
Hungária Egyesült Gőzmalmok r.-t.	10.000	2-—	2-—	2-50
Királymalom Hedrich és Strauss r. -t.	1.500	0-60	0-60	0-60
Pesti Viktória Gőzmalom r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Transdanubia Egyesült Gőzmalmok r.-t.	2.500	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
<i>Bányák és téglagyárak.</i>				
Asphalt- és Kátrányipar r.-t.	300	1-20	1-80	2-—
Beocsini Cementgyár Unió r.-t.	80.000	8-—	10-—	12-—
Borsodi Szénbányák r.-t.	4.000	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Budapest-Szentlőrinci és Tatai cserép- és Téglagyár	2.500	1-50	2-50	2-50
Csepeli Építkezési Anyagok Gyára r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Egyesült Tégl- és Cementgyár r.-t.	6.000	4-—	6-—	7-—
Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű r.-t.	10.000	2-50	2-50	2-50
István Téglagyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Kőszénbánya- és Téglagyártársulat Pesten	¹⁾ —	¹⁾ —	1-—	5-—
Drasche kőbányai tégl-, porcellán- és agyagipar				
Részvénytársaság	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Magyar Asphalt r.-t.	9.000	1-20	1-80	2-—
Magyar Általános Kőszénbánya r.-t.	200.000	22-—	30-—	35-—
Magyar Kerámiai Gyár r.-t.	2.500	2-—	3-—	4-—
Móri Szénbánya r.-t.	2.500	1-—	1- ¹⁾ —	—
Nagybátony-Újlaki Egyesült Iparművek r.-t.	¹⁾ —	1-50	2-—	2-50
Salgótarjáni Kőszénbánya r.-t.	32.000	3-—	3-50	3-50
Unió Bányászati és Ipari r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya r.-t.	100.000	10-—	10-—	10-—
<i>Könyvnyomdák.</i>				
Athenaeum Irodalmi és Nyomdai r.-t.	12.500	1-60	2-40	1-40
Fővárosi Nyomda	200	—80	1-40	0-70
Franklin-Társulat	6.000	3-20	4- ¹⁾ —	—
Glóbus Nyomdai Műintézet r.-t.	2.500	1-—	1-—	1-50
Kunossy Grafikai Műintézet r.-t.	200	¹⁾ —	—40	—50
Pallas Irodalmi és Nyomdai r.-t.	2.000	1-—	1-—	—40
Pesti Könyvnyomda r.-t.	6.250	—50	¹⁾ —	—
Révai Testvérek Irodalmi Intézet r.-t.	6.250	—75	1-—	1-—
Rigler József Ede Papírneműgyár r.-t.	5.000	—60	1-20	1-20
Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó r.-t.	600	1-50	2-—	2-50
Ujságüzem Könyvkiadó és Nyomdai r.-t.	300	—40	—60	—60
Wodianer F. és Fiai r.-t.	¹⁾ —	1-—	1-60	4-—

¹⁾ Osztalékot nem fizetett.

A budapesti vállalatok értéktőzsdén jegyzett részvényeinek osztaléka.
1925—1928. — (Folytatás.)

Megnevezés	O s z t a l é k			
	1925	1926	1927	1928
	korona	p e n g ő		
Vasművek és gépgyárak.				
Bányagépek és Mechanikai Szállítóberendezések Gyára				
Részvénytársaság	—	—80 ¹⁾	— ¹⁾	—
Gróf Csáky László Ajaxacélművek r.-t.	¹⁾ —	1.—	1.— ¹⁾	—
Első Magyar Gazdasági Gépgyár r.-t.	25.000	1.—	1.20	1.20
Pegyver- és Gépgyár r.-t.	20.000	5.—	10.—	15.—
Fémkereskedelmi r.-t.	1.200	3.60	3.60	—
Frankl A. Hermann Fiai r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	—	—
Ganz és Társa Danubius Gép-, Vagón- és hajógyár r.-t.	100.000	¹⁾ —	6.—	8.—
Ganz-féle Villamossági r.-t.	50.000	4.—	4.—	4.—
Győrffy—Wolf Fémárugyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Hofherr-Schrantz és Clayton-Shuttleworth Magyar				
Gépgyár r.-t.	9.000	1.—	1.—	1.20
Kaszab-féle Csavar- és Vasárugyár r.-t.	1.000	4.—	4.50	5.—
Kühne Mezőgazdasági Gépgyár r.-t.	2.000	1.—	1.—	1.20
Láng L. Gépgyár r.-t.	7.000	5.—	5.—	6.—
Dr. Lipták és Társa Építési és Vasipari r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	—	—
Magyar Általános Gépgyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Magyar Acélárugyár r.-t.	¹⁾ —	2.50	4.—	4.—
Magyar-Belga Fémipargyár r.-t.	¹⁾ —	1.—	2.—	—
Magyar Fém- és Lámpaárugyár r.-t.	10.000	5.—	6.—	7.—
Magyar Mérleg- és Gépgyár r.-t.	600 ¹⁾	—	1.—	1.—
Magyar Rézhengerművek r.-t. ezelőtt: Chaudoir				
Gusztáv	10.000	—80	—80	—80
Magyar Vegyipari Gépgyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Palágyi Gyula r.-t.	200 ¹⁾	—	—50	—
Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű r.-t.	8.750	6.—	6.—	7.—
Roessemann és Kühnemann	1.000 ¹⁾	—	1.50 ²⁾	2.—
Rothmüller S. Fém- és Bádógarugyár	200	—	—	—
Schuller József r.-t. Egyesült Magyar Acélírótoll, Toll-				
szár és Indigógyár	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	1.80
Teudloff és Dittrich Bp. Armatúra Szivattyú és Gép-				
gyár r.-t.	¹⁾ —	—50	—80	—80
Unitas Automobil Ipar és Kereskedelmi r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Vulkán Gépgyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	—
Wörner J. és Társa Gépgyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	—	¹⁾ —
Faipari vállalatok.				
Általános Faipari és Fakereskedelmi r.-t.	¹⁾ —	2.—	1.—	—
Fatermelő és Fakereskedelmi r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	—
Fornérgyár és Keményfatermelő r.-t.	1.000	—80	—80	—80
Hazai Fatermelő r.-t.	3.000	1.20 ¹⁾	—	¹⁾ —
Honi Faipari r.-t.	1.000	1.—	1.20	1.20
Magyar-Amerikai Faipar r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —
Magyar Erdőbirtokosok Faértékesítő r.-t.	¹⁾ —	3.— ¹⁾	—	—
Malomszky József Asztalosárugyár r.-t.	¹⁾ —	¹⁾ —	1.— ¹⁾	—
Thék Endre Bútor-, Zongora- és Építőmunkák Gyára				
Részvénytársaság	2.500	—60 ¹⁾	—	¹⁾ —

¹⁾ Osztalékot nem fizetett. — ²⁾ A jegyzett osztalék a naptári évvel nem egyező utolsó üzleti évről értendő.

**A budapesti vállalatok értéktőzsdén jegyzett részvényeinek osztaléka.
1925—1928. — (Folytatás.)**

Megnevezés	O s z t a l é k			
	1925	1926	1927	1928
	korona	p e n g ő		
<i>Közlekedési vállalatok.</i>				
Budapest Villamos Városi Vasút r.-t.	2.000	—20	—20	—20
M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási r.-t.	—	—80	1.—	—
Magyar Helyi Érdekű Vasutak r.-t.	500	1.—	2.—	2.—
Magyar Keleti Tengerhajózási r.-t.	6.250	—50	—50 ²⁾	—
Nova Közlekedési r.-t.	15.000	2.—	3.—	3.—
Részvénytársaság Vill. és Közl. Vállalatok Számára	18.000	2.—	2.—	2.—
<i>Cukorgyárak.</i>				
Magyar Cukoripar r.-t.	100.000	10.—	10.—	10.—
Mezőgazdasági Ipar r.-t.	16.000	1·30	1·30	1·30
<i>Élelmiszervállalatok.</i>				
Haltenyésztő és Halkereskedelmi r.-t.	1.250	—	—	—
Oceán Magyar Konzervgyár és Kereskedelmi r.-t. ...	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —
Püspöki Uradalmi Bérpince r.-t.	²⁾ —	²⁾ —	1.—	—50
Tokaji Bor- és Mezőgazdasági r.-t.	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —	—
Villányi Pezsgőgyár és Borpince	1.000	—80 ²⁾	—	—
<i>Gáz- és villamossági vállalatok.</i>				
Egyesült Izzólámpa és Villamossági r.-t.	40.000	4.—	4·80	5·60
Magyar Gázizzófény r.-t.	20.000	2.—	3.—	4.—
<i>Olajművek.</i>				
Olajművek r.-t. Kohn A. és Tsa	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —	—
<i>Sörgyárak és szeszipari vállalatok.</i>				
Első Magyar Részvény Serfőzde r.-t.	30.000	4.—	4·80	5·20
Fővárosi Sörfőző r.-t. Kőbányán	¹⁾ —28	2.—	2.—	2.—
Gschwindt-féle Szeszgyár r.-t.	30.000	8.—	8.—	10.—
Király Serfőzde r.-t.	3.333	—60 ²⁾	— ²⁾	—
Kőbányai Polgári Serfőzde és Szt István Tápszer- művek r.-t.	37.500	8.—	9.—	10.—
Krausz—Moskovits Egyesült Ipartelepek r.-t.	²⁾ —	—80	10.—	10.—
<i>Szállodák és gyógyfürdők.</i>				
Hungária Nagyszálloda r.-t.	125.000	12.—	15.—	15.—
Royal Nagyszálloda r.-t.	8.000	1.—	1·40	1·80
Égisz Egyesített Gyógyfürdők, Ingatlan és Szálló r.-t.	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —	²⁾ —
Liget Szanatórium r.-t.	2.500	1·80	1·80 ²⁾	—
Schwartzter-féle Szanatórium r.-t.	12.500	1.—	1.—	1.—
Szt Lukács-fürdő r.-t.	600	—80	2.—	2.—

¹⁾ Pengő. — ²⁾ Osztalékot nem fizetett.

**A budapesti vállalatok értéktőzsdén jegyzett részvényeinek osztaléka.
1925—1928. — (Vége.)**

Megnevezés	O s z t a l é k			
	1925	1926	1927	1928
	korona	p e n g ő		
Textilipari vállalatok.				
Első Magyar Gyapjúmosó és Bizományi r.-t.	3.000	1-50	1-50	1-50
Goldberger Sám. F. és Fiai r.-t.	1) —	6-—	6-—	6-50
Győri textilművek r.-t.	2.000	2-50	2-50	2-50
Hungária Jaquard-szövőgyár r.-t.	7.500	—80	1-20	1-50
Kartonnyomóipar r.-t.	6.000	—50	—80	1)
Magyar Kender-, Len- és Jutaipar r.-t.	1) —	4-—	5-—	5-50
Magyar Pamutipar r.-t.	20.000	2-—	2-—	1-60
Óbudai Fehéritő-, Festő- és Impregnáló Gyár r.-t.	—	—	2-40	1-20
Unio Textilművek r.-t.	375	—75	—50	—50
Vegyipari vállalatok.				
Chinoín Gyógyszer és Vegyitermékek Gyára r.-t. ...	2.000	3-—	3-—	1) —
Diana Ipari és Kereskedelmi r.-t.	2.000	4-—	12-—	12-—
Első Pesti Spódium- és Enyvgvár r.-t.	—	1)	1)	—
Flóra Első Magyar stb. Gyertya- és Szappangyár r.-t.	—	1-—	1-—	1-—
Hungária Műtrágya- és Kénsavgyár r.-t.	10.000	4-—	4-—	4-—
Dr. Keleti és Murányi Vegyészeti Gyár r.-t.	4.000	4-—	4-—	1) —
Klein és Fia Finom Pípereszappan és Illatszergyár r.-t.	1) —	—75	—75	—
Klotild Első Magyar Vegyipar r.-t.	1) —	1)	1)	1) —
Labor Gyógyszer és Vegyészeti Gyár r.-t.	1.500	1-20	1-20	1) —
Magyar Szénkéneggyár r.-t.	1) —	1)	1)	1) —
Pharmacia Gyógyszervegyészeti Gyár és Gyógypáru- Nagykereskedelmi r.-t.	1) —	1)	1)	1) —
Szika Magyar Gyujtógyárak r.-t.	3.750	7-50	1)	12-—
Török József r.-t.	1) —	1)	1)	1) —
Dr. Wander Gyógyszer- és Tápszergyár r.-t.	1) —	—70	—80	—90
Különféle vállalatok.				
Bárdi József Automobil r.-t.	1) —	1)	—	—
Bóni Gyártelep és Mezőgazdasági r.-t.	1) —	1)	1)	1) —
Brassói Cellulózegyár r.-t.	—	3-—	3-—	3-50
Dr. Dorogi és Tsa Gummigyár r.-t.	—	1-—	2-—	1-—
Dunántúli Sertéshizláló, Húsipari és Mezőgazdasági r.-t.	2.000	—80	1-—	—
Első Magyar Betüöntőde r.-t.	—	1)	1)	—
Első Magyar Papíripar r.-t.	2.500	2-—	3-—	5-—
Felten és Guillaume Kábel-, Sodrony- és Sodrony- kötél Gyár r.-t.	60.000	6-50	10-—	12-—
Hangya Ipar r.-t.	2.200	1-80	2-20	2-50
Király Automobil r.-t.	1) —	1-—	—	—
Magyar-Német Mezőgazd. r.-t.	3.000	1-50	2-—	—
Magyar Östermelő r.-t.	1) 20.000	5-—	1)	1) —
Magyar Ruggyantaárugyár r.-t.	—	1-—	3-—	3-50
Magyar Tőgazdasági r.-t.	—	—	3-—	3-—
Magyar Vasuti Forgalmi r.-t.	15.000	1-60	2-—	2-40
Nemzetközi Gépkereskedelmi r.-t. 2)	—	—	6-—	5-—
Star Filmgyár és Filmkereskedelmi r.-t.	4.000	—32	—32	1) —
Telefőngyár r.-t.	8.000	—85	1-—	1-20
Törökbirodalmi Dohányvegyedárus r.-t.	—	—	—	—
Turul Cipőgyár r.-t., Budapest	300	1)	1)	—
Zagyvapálfalvai Üveggyár r.-t.	1) —	1)	1)	1) —

1) Osztalékot nem fizetett. — 2) Törzsrészvény. Ezenkívül 1927. és 1928. évre. A. sor. els. részv. 7 font sterling és B. sor. els. részv. 7-5 font sterling osztalékkal.

A nagyobb részvénytársaságok részvényei és azok jövedelmezősége 1928-ban.

Folyószám	Megnevezés	Alapítási év	Részvény- tőke P	Saját tőke P	A r é s z v é n y e k										jövedelemzősége		
					száma	névértéke P	belértéke P	tőzsdei árfolyama			tőzsdei árfolyam	névérték	belérték				
								1929	1928	1927							
														április 1			
Bankok.																	
1	Angol-Magyar Bank r.-t.	1891	18 000 000	32,485,194	360 000	50.—	90-23	92 50	89-50	100.—	7-6	14-0	7-8				
2	Fabank r.-t.	1920	1 500 000	2 000 000	100 000	15.—	20.—	21 50	19.—	20.—	9-0	12-0	9-0				
3	Földhitelbank r.-t.	1911	6 500 000	10 300 000	130 000	50.—	79-23	81 80	86-90	91-25	—	—	—				
4	Hazai Bank r.-t.	1894	10 000 000	17 200 000	250 000	40.—	68-80	59 90	60-30	53-50	7-5	12-2	6-5				
5	Hermes Magyar Váltóüzlet r.-t.	1893	3 360 000	4 980 000	168 000	20.—	29-64	30—	24-70	31-50	—	—	—				
6	Hermes Magyar Váltóüzlet r.-t.	1909	600 000	1 010 000	60 000	10.—	16-83	15—	18-50	22.—	8-0	12-0	7-1				
7	Magyar Általános Hitelbank r.-t. ...	1867	41 400 000	64 503 232	828 000	50.—	77-90	78 20	85-10	91-50	7-0	11-0	7-1				
8	Magyar Általános Ingatlanbank r.-t. ..	1906	3 000 000	7 360 000	60 000	50.—	122-67	220—	178—	140.—	6-4	28-0	11-4				
9	Magyar-Cseh Iparbank r.-t.	1911	3 000 000	4 218 000	200 000	15.—	21-09	16—	20—	11.—	6-3	6-7	4-8				
10	Magyar Forgalmi Bank r.-t.	1898	2 000 000	4 650 000	80 000	25.—	56-12	81 50	81 50	61.—	7-9	26—	11-2				
11	Magyar Jelzáloghitelbank r.-t.	1869	2 552 000	5 104 000	A 55 000 B 8 000	40.—	80.—	44-50	38—	42.—	9-6	10-6	5-3				
12	Magyar Keresk. Hitelbank — Schopper J. G. r.-t.	1905	2 000 000	3 080 000		40 000	50.—	77.—	72-50	80.—	75.—	9-0	13-0	8-4			
13	Magyar Lesz. és Pénzváltóbank r.-t. ...	1869	12 000 000	20 850 000	240 000	50.—	86-87	92-70	90-20	98-10	7-6	14-0	8-1				
14	Magyar Nemzeti Bank	1924	34 756 095	42 363 280	300 000	115-86	141-21	232-80	203-50	203.—	6-2	12-5	10-3				
15	Magyar-Olasz Bank r.-t.	1920	20 000 000	25 600 000	400 000	50.—	64.—	72.—	66.—	60.—	7-0	10-8	7-8				
16	Nemzeti Takarékpénztár és Bank r.-t. ...	1893	1 200 000	1 480 000	48 000	25.—	30-84	28—	25.—	32.—	9-0	10-0	8-0				
17	Országos Iparbank r.-t.	1910	750 000	1 045 399	30 000	25.—	34-85	46-80	—	42-50	4-5	6-0	4-4				
18	Pesti Magyar Kereskedelmi Bank r.-t. ...	1841	25 000 000	52 500 000	500 000	50.—	105.—	111-30	111-50	117.—	6-3	14-0	7-0				
Takarékpénztárak.																	
19	Belvárosi Takarékpénztár r.-t.	1892	12 000 000	14 850 000	240 000	50.—	61-87	77.—	78-50	73.—	7-8	12-0	9-7				
20	Budapest-Lipótvárosi Takarékp. r.-t. ...	1895	1 000 000	1 275 366	50 000	20.—	25-50	—	20.—	20.—	—	—	—				
21	Kőbányai Takarékpénztár r.-t.	1893	270 000	440 000	27 000	10.—	16-30	21.—	18-50	23-50	12-7	28-0	10-8				
22	Magyar Ált. Takarékpénztár r.-t. ...	1881	20 000 000	33 150 000	400 000	50.—	82-88	93.—	90.—	104.—	7-5	14-0	8-5				
23	Magyar Orsz. Központi Takarékpénztár	1872	8 000 000	13 300 000	200 000	40.—	66-50	93.—	94.—	78.—	6-2	15-0	9-0				
24	Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyes.	1893	20 000 000	34 184 089	200 000	100.—	170-92	201.—	213.—	206.—	7-0	14-0	8-2				

A nagyobb részvénycasások részvényei és azok jövedelmezősége 1928-ban. — (Folytatás.)

A r é s z v é n y e k													
Folyószám	Megnevezés	Alapítási év	Részvény- tőke P	Saját tőke P	száma	névértéke P	belértéke P	tőzsdei árfolyama			jöveldelmezősége		
								1929	1928	1927	tőzsdei árfolyam	névérték	belérték
Nyomdai vállalatok.													
44	Athenaeum Irodalmi és Nyomdai r.-t.	1868	1 500 000	3 500 000	150 000	10.—	23.33	29.50	29.25	31.—	—	—	
45	»Globe» Nyomdai Műintézet r.-t.	1923	510 000	1 810 000	34 000	15.—	53.—	28.—	27.—	27.50	5.3	10.0	
46	»Pallas» Irodalmi és Nyomdai r.-t.	1884	1 200 000	1 425 695	60 000	20.—	23.76	8.20	13.80	25.—	4.9	2.0	
47	Révai Testvérek Irodalmi Intézet r.-t.	1895	600 000	1 388 050	60 000	10.—	23.13	16.50	12.30	17.—	—	1.7	
48	Riegler J. Ede Papírnagyár r.-t.	1871	500 000	1 000 000	50 000	10.—	20.—	13.—	12.—	12.—	9.2	12.0	
49	Stephanum Nyomda és Könyvk. r.-t.	1899	600 000	1 052 000	60 000	10.—	17.53	27.50	15.20	12.50	9.1	25.0	
50	Újságüzem Könyvkiadó és Nyomda r.-t.	1917	80 000	161 600	8 000	10.—	20.20	11.60	6.—	—26	5.2	6.0	
51	Wodianer F. és Fiai Grafikai Intézet és Könyvkiadó r.-t.	1923	200 000	300 000	10 000	20.—	30.—	52.50	31.50	20.—	7.6	20.0	
Vasművek és gépgyárak.													
52	Első Magyar Gazdasági Gépgyár r.-t.	1888	1 687 500	3 425 000	112 500	15.—	30.44	14.50	13.50	16.—	8.0	3.9	
53	Fegyver és Gépgyár r.-t.	1891	3 000 000	9 064 729	60 000	50.—	151.08	263.—	268.—	191.—	5.7	30.0	
54	Fémkereskedelmi r.-t.	1921	1 200 000	2 400 000	48 000	25.—	50.—	47.—	52.—	72.—	—	—	
55	Ganz és Tsa Danubius, Gép-, Waggon- és Hajógyár r.-t.	1869	11 699 450	32 283 522	233 989	50.—	138.—	129.—	169.50	216.50	6.2	16.0	
56	Ganz-féle Villamossági r.-t.	1906	6 300 000	12 000 000	126 000	50.—	95.24	90.50	152.—	167.50	4.4	8.0	
57	Györfly—Wolff Fémárnyagár r.-t.	1912	450 000	800 000	30 000	15.—	26.67	7.—	14.10	—	—	—	
58	Hofherr—Schantz, Clayton Schüttelworth Magyar Gépgyár r.-t.	1908	5 000 000	13 556 742	500 000	10.—	27.11	12.—	14.—	19.—	9.2	12.0	
59	Kasza-féle Csavar- és Vasárnyagár r.-t.	1911	600 000	1 240 000	12 000	50.—	103.33	60.—	57.—	56.—	7.5	9.0	
60	Láng L. Gépgyár r.-t.	1911	1 500 000	3 000 000	30 000	50.—	100.—	101.—	103.50	120.—	7.0	12.0	
61	Magyar Alkalános Gépgyár r.-t.	1911	1 500 000	2 000 000	150 000	10.—	13.30	6.30	8.20	13.—	—	—	
62	Magyar Acélárnyagár r.-t.	1895	2 400 000	5 400 000	60 000	40.—	90.—	70.—	18.—	218.—	6.6	10.0	
63	Magyar-Belga Fémipar r.-t.	1894	1 600 000	3 813 528	80 000	20.—	35.12	—	40.—	23.50	—	—	
64	Magyar Fém- és Lámpárnyagár r.-t.	1885	1 800 000	3 850 000	36 000	50.—	108.—	296.—	161.50	83.50	3.0	14.0	

A nagyobb részvénytársaságok részvényei és azok jövedelmezősége 1928-ban. — (Folytatás.)

Folyószám	Megnevezés	Alapítási év	Részvény- tőke P	Saját tőke P	A részvények						jövedelmezősége		
					száma	névérték P	belérték P	tőzsdei árfolyama			tőzsdei árfolyam	névérték	belérték
								1929	1928	1927			
65	Magyar Rézhengerművek r.-t.	1893	1,125,000	2,028,194	75,000	15,00	27,04	13,80	13—	19—	—	—	
66	Magyar Vegyipari Gépgyár r.-t.	1908	210,000	420,000	21,000	10—	20—	5,40	11,50	12—	—	—	
67	Palágyi Gyula r.-t.	1917	120,000	200,555	6,000	20—	42,50	11,70	19,50	32—	—	—	
68	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű r.-t.	1881	19,600,000	39,388,242	392,000	50—	100,48	94,90	102,90	112—	—	6,0	
69	Rothmüller S. Fém- és Bádorgépgyár .	1918	450,000	900,000	18,000	25—	50—	6,06	—10	40—	—	—	
70	Teudloff—Dittrich Bp. Armatura Szivattyú- és Gépgyár r.-t.	1858	600,000	940,000	60,000	11—	15,66	13,80	11—	15—	5,8	7,3	
71	Wörner J. és Társa Gépgyár r.-t.	1920	500,000	760,000	20,000	25—	38—	13,20	14—	16—	—	—	
Faipari vállalatok.													
72	Általános Faipari és Fakereskedelmi r.-t.	1918	500,000	620,000	25,000	20—	24,80	4,50	—	9—	—	—	
73	Fornérgyár és Keményfatermelő r.-t. . .	1916	360,000	740,000	36,000	10—	20,55	7,27	8—	1—	11,0	8,0	
74	Magyar-Amerikai Faipar r.-t.	1910	225,000	385,000	9,000	25—	42,77	—	—	—	—	—	
75	Malomszky József Asztalosárgyár r.-t.	1917	240,000	309,990	12,000	20—	25,83	15—	—	16—	—	—	
76	Viktória Bútor- és Faárgyár r.-t. . .	1917	375,000	626,001	25,000	15—	25,04	5,10	7,50	8—	—	—	
Közlekedési vállalatok.													
77	Magyar Keleti Tengerhajózási r.-t.	1897	2,500,000	7,692,815	250,000	10—	30,77	12,50	27,10	36,70	—	—	
78	»Nova« Közlekedési és Ipari r.-t.	1922	11,200,000	17,721,363	448,000	25—	39,55	53,10	47,60	59,20	5,6	12,0	
79	Részvénytársaság Közlekedési Vállala- tok számára	1895	21,000,000	39,400,000	840,000	25—	46,90	37,35	37,50	45—	5,5	8,0	
Cukorgyárak.													
80	Magyar Cukoripar r.-t.	1889	18,000,000	27,350,000	180,000	100—	151,94	136—	195—	202—	7,3	10,0	
81	Mezőgazdasági Ipar r.-t.	1890	12,150,000	25,798,693	810,000	15—	31,85	13—	16,20	21,50	10,0	8,6	

A nagyobb részvénytársaságok részvényei és azok jövedelmezősége 1928-ban. — (Folytatás.)

Folyószám	Megnevezés	Alapítási év	Részvény- tőke P	Saját tőke P	A r é s z v é n y e k											
					száma	névértéke P	belértéke P	tőzsdei árfolyama			tőzsdei árfolyam	névérték	belérték			
								1929	1928	1927						
														április 1		
														százalékában		
Élelmiszer-vállalatok.																
82	Püspöki Uradalmi Bérpince r.-t.	1918	192.000	384.000	12.800	15-—	30-—	15-—	—	34-—	3-0	3-0	1-5			
83	Vilányi Pezsgőgyár és Borpince r.-t. ...	1917	225.000	454.500	9.000	25-—	50-50	—	—	—	—	—	—			
Gáz- és villamossági vállalatok.																
84	Ált. Gázizzófény és Villamossági r.-t. ...	1909	120.000	121.993	12.000	10-—	10-16	—	—	5-—	—	—	—			
85	Magyar Gázizzófény r.-t.	1894	862.500	1.172.500	17.250	50-—	67-97	114-—	—	90-—	3-5	8-0	5-9			
86	Vasvármegyei Elektromos Művek r.-t.	1895	2.400.000	4.650.000	80.000	30-—	56-—	30-50	30-—	34-—	6-0	6-0	11-2			
Sörgyárak és szeszipari vállalatok.																
87	Első Magyar Részvénytőzöde	1866	20.400.000	32.120.422	510.000	40-—	63-—	139-50	134-50	117-—	—	—	—			
88	Fővárosi Söröző r.-t.	1912	2.760.000	5.520.000	69.000	40-—	80-—	65-—	—	100-—	—	—	—			
89	Gschwindt-féle Szeszgyár r.-t.	1868	5.400.000	8.720.000	108.000	50-—	80-—	182-—	144-59	162-—	5-5	20-0	12-5			
90	Kőbányai Polgári Söröző és Szent István Tápszemlé r.-t.	1892	6.187.500	12.487.732	49.500	125-—	252-27	202-—	—	233-—	4-9	8-0	3-9			
91	Krausz—Moskovits Egyesült Ipar-telepek r.-t.	1917	1.400.000	2.214.000	14.000	100-—	158-14	106-—	9-90	12-—	—	—	—			
92	Pannonia Sertőző r.-t.	1911	840.000	1.730.000	28.000	30-—	61-78	37-—	45-50	44-—	8-1	10-0	4-8			
Szálladók és gyógyfürdők.																
93	Royal Nagyszálloda r.-t.	1896	1.296.000	2.771.800	86.400	15-—	32-01	—	—	30-—	—	12-0	5-8			
94	Liget Szanatórium r.-t.	1910	1.248.000	2.463.000	41.600	30-—	59-21	12-50	15-—	28-—	—	—	—			
95	Schwartz Szanatórium r.-t.	1909	2.000.000	3.000.000	80.000	25-—	37-50	—	—	22-—	—	4-0	3-8			
Textilipari vállalatok.																
96	Első Magyar Gyapjamos és Bizom. r.-t.	1868	5.400.000	5.804.246	360.000	15-—	16-12	14-50	16-40	89-50	10-6	10-0	9-3			
97	Első Magyar Szövő- és Kötőgyár r.-t.	1885	540.000	843.500	54.000	10-—	15-62	14-—	14-50	18-50	8-0	12-0	5-0			
98	Goldberger Sám. F. és Fiai r.-t.	1906	3.500.000	7.000.000	70.000	50-—	100-—	73-50	83-—	102-50	7-1	12-0	6-0			
99	Győri Textilművek r.-t.	1920	1.000.000	2.049.531	50.000	20-—	40-99	48-50	45-—	50-—	5-2	12-5	6-1			

A nagyobb részvénytársaságok részvényei és azok jövedelmezősége 1928-ban. — (Vége.)

Folyószám	Megnevezés	Alapítási év	Részvény- tőke P	Saját tőke P	A r é s z v é n y e k								
					száma	névértéke P	belvértéke P	tőzsdei árfolyama			jövedelmezősége 1928		
								1929	1928	1927	tőzsdei árfolyam	névérték	belvérték
									április 1			százalékában	
1000	Hungária Jaquard Szövőgyár r.-t. ...	1911	1 200 000	1 520 000	120 000	10—	12-60	33-20	31—	16—	4-6	15-0	11-9
1001	Kartonnyomóipar r.-t.	1906	2 250 000	5 467 577	225 000	10—	24-30	5—	8-50	4-30	—	—	—
1002	Magyar Kender-, Len- és Jutaiipar r.-t.	1904	5 000 000	9 000 000	125 000	40—	72—	89—	63—	51—	6-2	13-8	7-6
1003	Szegedi Kenderfonógyár r.-t.	1890	4 860 000	9 580 989	121 500	40—	78-85	43-50	39-50	46—	8-0	8-8	4-4
Vegyipari vállalatok.													
1004	»Chinoine« Gyógyszer és Vegyitermékek Gyára r.-t.	1912	1 488 000	2 438 604	148 000	10—	16-32	19-70	29-60	3-30	—	—	—
1005	Első Pesti Spodium és Enyvggyár r.-t. .	1868	1 600 000	2 720 000	80 000	20—	34—	—	21—	28-70	—	—	—
1006	»Flóra« Első Magyar Stearinggyertya és Szappangyár r.-t.	1896	825 000	1 275 000	41 250	20—	30-90	18-80	18-80	24-50	—	—	—
1007	Dr. Keleti és Murányi Vegyészeti Gyár	1917	600 000	1 205 130	12 000	50—	100—	75—	80—	106-50	—	—	—
1008	Klein és Fia Finom Pipeszappan és Illatszergyár r.-t.	1917	150 000	240 000	10 000	15—	24—	—	14-50	16—	—	6-7	4-2
1009	»Szikra« Magyar Gyújtógyárak r.-t. ...	1915	12 000 000	12 960 000	24 000	60—	540—	201—	202—	261—	6-0	20-0	2-2
1110	Török József r.-t.	1918	500 000	780 000	25 000	20—	31-20	20—	22—	1-30	—	—	—
Különféle vállalatok.													
111	Bárdi József Automobil r.-t.	1907	250 000	275 000	25 000	10—	11—	—	—70	4-60	—	—	—
112	Brassói Cellulosegyár r.-t.	1889	7 500 000	10 986 740	250 000	30—	43-94	45-60	39-80	44-50	6-8	11-6	7-9
113	Dr. Dorogi és Társa Gumigyár r.-t. ...	1920	500 000	650 000	50 000	10—	13—	—	40—	2-90	—	25-0	32-5
114	Felfen és Guilleaume Kábel-, Sodrony- és Sodronykötélgyár r.-t.	1902	3 750 000	4 030 000	37 500	100—	107—	255-50	182—	192—	4-9	12-0	11-2
115	Hangya Ipar r.-t.	1916	2 400 000	3 174 000	120 000	20—	26-45	38—	28—	24—	6-6	12-5	6-6
116	Magyar-Német Mezőgazdasági r.-t. ..	1917	2 600 000	3 304 000	130 000	20—	25-42	—	48—	71—	—	—	—
117	Magyar Östermelő r.-t.	1918	2 500 000	4 603 852	50 000	50—	92-08	45-50	54—	74-50	—	—	—
118	Magyar Ruggyantaárugyár r.-t.	1891	3 480 000	4 504 280	192 000	20—	23-50	61—	141—	188—	5-7	1-7	14-9
119	Zagyvapálfalvai Üvegyár r.-t.	1920	200 000	350 000	20 000	10—	17-50	12-50	—	26—	—	—	—

**A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények legmagasabb árfolyamai
az 1926—1929. évek utolsó tőzsdenapjain.**

Folyószám	Megnevezés	Legmagasabb árfolyam pengőértékben			
		1926	1927	1928	1929
		utolsó tőzsdenapján			
<i>Bankok.</i>					
1	Angol-Magyar Bank r.-t.	100.68	96.—	98.50	86.—
2	Atlantica Trust r.-t.	1.18	2.10	—86	8.5
3	Budapesti Iparbank r.-t.	—44	21.—	22.—	21.—
4	Fabank r.-t.	—29	25.—	22.50	21.50
5	Földhitelbank r.-t. ³⁾	18.55	88.—	82.—	—
6	Hazai Bank r.-t.	11.39	64.50	60.50	54.—
7	Hermes Magyar Általános Váltóüzlet r.-t.	1.44	29.—	32.—	29.—
8	Hungária Bank r.-t.	—	—	—	—
9	Magyar Általános Bank r.-t.	1.16	28.50	25.—	14.50
10	Magyar Általános Hitelbank	28.80	91.50	83.80	75.10
11	Magyar Általános Ingatlanbank r.-t.	36.50	179.—	220.—	209.—
12	Magyar-Cseh Iparbank r.-t.	1.16	21.—	17.50	17.50
13	Magyar Forgalmi Bank r.-t.	4.81	86.—	85.—	81.30
14	Magyar Jelzálog Hitelbank	3.77	40.10	42.—	42.—
15	Magyar Keresk. Hitelbank, Schopper J. G. r.-t.	1.36	81.—	81.—	73.—
16	Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank r.-t.	—72	94.20	96.10	90.30
17	Magyar Nemzeti Bank r.-t.	182.91	211.—	235.10	224.30
18	Magyar-Olasz Bank r.-t.	2.13	68.50	76.50	70.50
19	Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálog- bankja r.-t.	—	7.50	7.—	—
20	Mercur Váltóüzleti r.-t.	—44	18.—	22.—	20.50
21	Nemzeti Takarékpénztár és Bank r.-t.	2.97	28.—	31.—	27.—
22	Országos Iparbank r.-t.	—24	—	33.—	30.50
23	Pesti Magyar Kereskedelmi Bank r.-t.	110.70	127.—	118.50	107.20
<i>Takarékpénztárak.</i>					
24	Belvárosi Takarékpénztár r.-t.	3.53	81.50	82.10	71.—
25	Budai Általános Takarékpénztár r.-t.	1.16	11.—	11.—	11.80
26	Budapest-Lipótvárosi Takarékpénztár r.-t.	—70	21.—	21.—	—
27	Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár r.-t.	1.93	19.— ²⁾	101.— ²⁾	100.—
28	Kőbányai Takarékpénztár r.-t.	—96	22.—	23.—	22.50
29	Magyar Általános Takarékpénztár r.-t.	14.12	98.50	101.—	90.—
30	Magyar Országos Központi Takarékpénztár r.-t.	16.13	95.—	95.—	90.50
31	Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület r.-t.	218.61	231.—	218.50	189.50
32	»Törekvés« Takarékpénztár r.-t.	16.44	17.—	17.—	16.50
<i>Biztosítótársaságok.</i>					
33	Első Magyar Általános Biztosító Társaság	602.49	775.—	704.—	775.—
34	Foncière Általános Biztosító Intézet r.-t.	14.20	110.—	85.50	54.— ²⁾
35	Hazai Általános Biztosító Intézet r.-t.	—	—	—	—
36	Magyar-Francia Biztosító Intézet r.-t.	30.49	63.—	68.—	55.—
37	Nemzeti Balesetbiztosító r.-t.	—	31.—	34.—	28.—
38	Pannonia Viszontbiztosító Intézet r.-t.	—	¹⁾ 125.—	85.—	45.—
39	Pátria Általános Biztosító r.-t.	3.05	45.—	—	45.—

¹⁾ Október—novemberi adatok. — ²⁾ Bpest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár név alatt szerepel. — ³⁾ Felszámol.

**A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények legmagasabb árfolyamai
az 1926—1929. évek utolsó tőzsdenapjain. — (Folytatás.)**

Folyószám	Megnevezés	Legmagasabb árfolyam pengőértékben			
		1926	1927	1928	1929
		utolsó tőzsdenapján			
	<i>Gőzmalmok.</i>				
40	Borsod-Miskolci és Debreceni István Gőz- malom r.-t.	11-71	46.—	35.—	20-40
41	Concordia Gőzmalom r.-t.	0-98	6-96	10-70	5-80
42	Első Budapesti Gőzmalmi r.-t.	9-31	43-50	36-50	29-10
43	Első Gyulai Gőzmalom Reisner Ede r.-t.	—	52.—	19.—	—
44	Gizella Gőzmalom r.-t.	4-97	16-50	13.—	12-60
45	Hungária Egyesült Gőzmalmok r.-t.	31-21	28-50	27.—	20-30
46	Királymalom Hedrich és Strauss r.-t.	—	15-50	9-10	—
47	Pesti Viktória Gőzmalom r.-t.	3-69 ¹⁾	1-50	9.—	—
48	Transdanubia Egyesült Gőzmalmok r.-t.	2-97	6-50	4-40	2-80
	<i>Bányák és téglagyárak.</i>				
49	Aszfalt- és Kátrányipar r.-t.	1-12	33.—	36.—	—
50	Beocsini Cementgyári Unio r.-t.	156-84 ¹⁾	285.—	254.—	182.—
51	Borsodi Szénbányák r.-t.	5-05	13.—	9-50	5.—
52	Budapest-Szentlőrinci Téglagyár r.-t.	9-47	46.—	33.—	16.—
53	Csepeli Építkezési Anyagok Gyára r.-t.	—	—	—	—
54	Egyesült Téglá- és Cementgyár r.-t.	40-11	270.—	215.—	160.—
55	Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű r.-t. ..	20-30	46.—	32-50	30.—
56	»István« Téglagyár r.-t.	2-26	—	—	—
57	Kőszénbánya és Téglagyár Társulat Budapesten	31-69	32-20	26.—	130.—
58	Kőbányai Téglá-, Porcellán- és Agyagipar r.-t.	21-29	—	—	—
59	Magyar Aszfalt r.-t.	21-26 ¹⁾	38-20	36-10	25.—
60	Magyar Általános Kőszénbánya r.-t.	416-37	765.—	808-50	607.—
61	Magyar Kerámiai Gyár r.-t.	13-24	56.—	60.—	44.—
62	Móri Szénbánya r.-t.	1-76 ¹⁾	14.—	11.—	8.—
63	Nagybátony-Újlaki Egyesült Iparművek r.-t. ...	23-67 ²⁾	34-50	35.—	27-50
64	Salgótarjáni Kőszénbánya r.-t.	50-54	75-10	63-40	44-80
65	Unio Bányászati és Ipari r.-t.	3-61	17.—	15.—	—
66	Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya r.-t.	127-16	181.—	145-50	104.—
	<i>Könyvnyomdák.</i>				
67	»Athenaeum« Irodalmi és Nyomdai r.-t.	21-02	28-50	31.—	11-50
68	Fővárosi Nyomda r.-t.	—36	19.—	19.—	9.—
69	Franklin-Társulat r.-t.	10-83	58-50	75.—	35.—
70	»Globus« Nyomdai Műintézet r.-t.	5-38	33-50	32-50	30.—
71	Kunóssy Grafikai Műintézet r.-t.	—22	11-30	10-20	8-20
72	Pallas Irodalmi és Nyomdai r.-t.	6-10	17-50	14.—	6-20
73	Pesti Könyvnyomda r.-t.	—	405.— ¹⁾	445.—	—
74	Révai Testvérek Irodalmi Intézet r.-t.	10-03	13.—	16-20	13.—
75	Rigler J. Ede Papírneműgyár r.-t.	8-22	11-30	14-80	14.—
76	»Stephaneum« Nyomda és Könyvkiadó r.-t. ...	—42	14-50	19-30	16-30
77	Ujságüzem Könyvkiadó és Nyomdai r.-t.	—40	4-70	10.—	—
78	Wodianer F. és Fiai r.-t.	—84	25-50	51.—	6-50

¹⁾ Október—novemberi adatok. — ²⁾ 1926. és 1927. évben Nagybátonyi Szénbánya néven szerepel.

**A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények legmagasabb árfolyamai
az 1926—1929. évek utolsó tőzsdenapjain. — (Folytatás.)**

Folyószám	Megnevezés	Legmagasabb árfolyam pengőértékben			
		1926	1927	1928	1929
		utolsó tőzsdenapján			
Vasművek és gépgyárak.					
79	Bányagépek és Mechanikai Szállítóberendezések Gyára r.-t.	2-09	13.—	10-20	8-20
80	Gr. Csáky László Ajax Acélművek r.-t.	1-04	32-50	29.—	11-10
81	Első Magyar Gazdasági Gépgyár r.-t.	18-93	16-50	14-20	9-20
82	Fegyver és Gépgyár r.-t.	87-44	317.—	290.—	210.—
83	Fémkereskedelmi r.-t.	2-49	67.—	50-50	41.—
84	Frankl A. Herman Fiai r.-t.	2-25	8-50	—	—
85	Ganz és Tsa Danubius, Gép-, Waggon- és Hajógyár r.-t.	194-54	200-50	149.—	89-60
86	Ganz-féle Villamossági r.-t.	121-54	183.—	114-50	59-50
87	Győrffy—Wolff Fémárugyár r.-t.	2-81	16.—	7-20	6-60
88	Hofherr-Schrantz-Clayton-Shuttleworth Magyar Gépgyár r.-t.	16-04	16.—	12-40	9-80
89	Kasza-b-féle Csavar- és Vasárugyár r.-t.	1-60	60-50	64-50	59-50
90	Kühne Mezőgazdasági Gépgyár r.-t.	3-45	15.—	12.—	12.—
91	Láng L. Gépgyár r.-t.	16-37	123.—	116-50	70.—
92	Dr. Lipták és Társa Építési és Vasipari r.-t. .	3-29	12-70	—	—
93	Magyar Általános Gépgyár r.-t.	1-68	12.—	9-20	3-40
94	Magyar Acélárugyár r.-t.	13.—	116.—	78.—	39-50
95	Magyar-Belga Fémipar r.-t.	21-66	31-50	—	—
96	Magyar Fém- és Lámpaárugyár r.-t.	15.—	160-50	270.—	105.—
97	Magyar Mérleg- és Gépgyár r.-t.	1-60	29-50	19-90	12-20
98	Magyar Rézhengerművek r.-t.	15-64	16.—	14.—	6-60
99	Magyar Vegyipari Gépgyár r.-t.	1-68	13-50	8.—	6.—
100	Palágyi Gyula r.-t.	—36	22.—	12.—	—
101	Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű r.-t.	17-65	114-20	92-70	81-40
102	Roessemann és Kühnemann r.-t.	2-57	26-50	23-70	28-50
103	Rothmüller S. Fém- és Bádógarugyár r.-t.	—40	—20	—20	—
104	Schuller József r.-t., Első Magyar Acélírótoll-, Tollsár- és Indigógyár r.-t.	1-76	37-50	34.—	31-50
105	Teudloff—Dittrich Bp. Armatura Szivattyú- és Gépgyár r.-t.	3-77	15.—	11.—	12.—
106	Unitas Automobil Ipari és Kereskedelmi r.-t.	4-41	15-50	21-50	27-50
107	Vulkán Gépgyár r.-t.	5-21	9.—	4-50	6-20
108	Wörner J. és Társa Gépgyár r.-t.	1-02	13.—	14-50	10-50
Faipari vállalatok.					
109	Általános Faipari és Kereskedelmi r.-t.	1-69 ¹⁾	13.—	4-60	—
110	Fatermelő és Fakereskedelmi r.-t.	—	—	—	—
111	Fornérgyár és Keményfatermelő r.-t.	1-04	9.—	7-30	6.—
112	Hazai Fatermelő r.-t.	4-89	12-50	7-10	6-10
113	Honi Faipari r.-t.	—88	13-50	16.—	—
114	Magyar-Amerikai Faipari r.-t.	—88	16.—	9-50	—
115	Magyar Erdőbirtokosok Faértékesítő r.-t.	—	16.—	—	—
116	Malomsoky József Asztalosárugyár r.-t.	—56	16-50	15-50	15.—
117	Thék Endre Bútor-, Zongora- és Építőmunkák Gyára r.-t.	3-61	20-50	30.—	8-50

¹⁾ Október—novemberi adatok.

A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények legmagasabb árfolyamai az 1926—1929. évek utolsó tőzsdenapjain. — (Folytatás.)

Folyószám	Megnevezés	Legmagasabb árfolyam pengőértékben			
		1926	1927	1928	1929
		utolsó tőzsdenapján			
	<i>Közlekedési vállalatok.</i>				
118	Budapesti Villamos Városi Vasút r.-t.	—	8.50	8.—	6.30
119	M. Kir. Folyam- és Tengerhajózási r.-t.	21.02	20.80	11.50	5.—
120	Magyar Helyi Érdekű Vasutak r.-t.	14.43	60.—	46.—	—
121	Magyar Keleti Tengerhajózási r.-t.	18.45	27.70	15.80	6.70
122	Nova Közlekedési r.-t.	33.77	49.50	54.10	29.10
123	Részvénytársaság Villamos és Közlekedési Vállalatok Számára	36.66	45.70	38.—	28.10
	<i>Cukorgyárak.</i>				
124	Magyar Cukoripar r.-t.	198.53	212.—	151.50	110.—
125	Mezőgazdasági Ipar r.-t.	25.51	16.40	13.20	8.80
	<i>Élelmiszervállalatok.</i>				
126	Haltenyésztő és Halkereskedelmi r.-t.	1.16	—	—	—
127	»Océan« Magyar Konzervgyár és Kereskedelmi r.-t.	—48	2.20	2.20	—
128	Püspöki Uradalmi Bérpince r.-t.	1.01 ¹⁾	43.—	20.50	—
129	Tokaji Bor- és Mezőgazdasági r.-t.	1.44	3.50	—	—
130	Villányi Pezsgőgyár és Borpince r.-t.	1.68	21.—	—	—
	<i>Gáz- és villamossági vállalatok.</i>				
131	Egyesült Izzólámpa és Villamossági r.-t.	103.48	127.—	103.—	105.30
132	Magyar Gázizzófény r.-t.	— ¹⁾	86.—	97.—	105.—
133	Vasvármegyei Elektromos Művek r.-t.	29.27	31.50	31.—	31.—
	<i>Olajművek.</i>				
134	Olajművek r.-t., Kohn A. és Társa	2.25	—	7.—	—
	<i>Sörgyárak és szeszipari vállalatok.</i>				
135	Első Magyar Részvény Sertőződe r.-t.	73.79	134.—	152.—	116.50
136	Fővárosi Sertőző r.-t.	12.67	111.—	66.50	63.50
137	Gschwindt-féle Szeszgyár r.-t.	50.94	158.50	203.50	145.25
138	Király Sertőződe r.-t.	—	10.20	7.50	7.—
139	Kőbányai Polgári Sertőződe és Szt István Tápszer- művek r.-t.	70.99	267.—	222.—	155.—
140	Krausz—Moskovics Egyesült Ipartelepek r.-t. .	8.26	11.60	123.50	108.50
	<i>Szállodák és gyógyfürdők.</i>				
141	Hungária Nagyszálloda r.-t.	—	725.—	725.—	—
142	Royal Nagyszálloda r.-t.	22.86	33.—	36.—	—
143	Égisz, Egyesített Gyógyfürdők Ingatlan és Szálló r.-t.	12.51	62.25	62.—	15.50
144	Liget Szanatórium r.-t.	—	25.—	14.—	7.50
145	Schwarzer-féle Szanatórium r.-t.	—	24.—	27.—	—
146	Szt Lukácsfürdő r.-t.	1.32	37.—	36.50	23.—

¹⁾ Október—novemberi adatok.

**A Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett részvények legmagasabb árfolyamai
az 1926—1929. évek utolsó tőzsdenapjain. — (Vége.)**

Folyószám	Megnevezés	Legmagasabb árfolyam pengőértékben			
		1926	1927	1928	1929
		utolsó tőzsdenapján			
Textilipari vállalatok.					
147	Első Magyar Gypjumosó és Bizományi r.-t. . .	2-97	16-50	15-10	7-90
148	Goldberger Sám. F. és Fiai r.-t.	19-49	99—	78—	64—
149	Győri Textilművek r.-t.	4-74	51—	50-10	40-10
150	Hungária Jaquard Szövőgyár r.-t.	13-64	32—	33—	28—
151	Kartonnymóipar r.-t.	5-22	7-60	7-10	3-70
152	Magyar Kender-, Len- és Jutaipar r.-t.	37-29	71—	90-50	49-10
153	Magyar Pamutipar r.-t.	24-87	29—	22—	11-30
154	Óbudai Fehérítő, Festő és Impregnáló Gyár r.-t.	39-50	43-60	62-50	10-50
155	Unio Textilművek r.-t.	—60	5-70	6-20	3-10
Vegyipari vállalatok.					
156	»Chinoi« Gyógyszer és Vegyitermékek Gyára r.-t.	1-55	30-20	26—	3-70
157	Diana Ipari és Kereskedelmi r.-t.	1-46	89—	125—	104-50
158	Első Pesti Spódium és Enyvgvár r.-t.	5-86	25-50	—	—
159	Flóra Első Magyar Stearingyertya és Szappan- gyár r.-t.	4-01	23—	20-20	14—
160	Hungária Műtrágya- és Kénsavgyár r.-t.	12-83	68—	53-90	32-60
161	Dr. Keleti és Murányi Vegyészeti Gyár r.-t.	10-11	90—	75-50	41-50
162	Klein és Fia Finom Pípereszappan- és Illatszer- gyár r.-t.	—22	13-50	11-50	—
163	Klotild Első Magyar Vegyipar r.-t.	1-44	—	22-50	21—
164	Labor Gyógyszer és Vegyészeti Gyár r.-t.	1-89	7-50	17-50	10-50
165	Magyar Szénkéneggyár r.-t.	—52	31—	30-50	—
166	Pharmacia Gyógyvegyészeti Gyár és Gyógýáru- kereskedelmi r.-t.	—20	8-50	—	—
167	Szikra Magyar Gyújtógyárak r.-t.	7-62	201—	208—	242—
168	Török József r.-t.	1-60	22-50	20-50	—
169	Dr. Wander Gyógyszer- és Tápszergyár r.-t. . .	2-25	17-50	22—	241—
Különféle vállalatok.					
170	Bárdi József Automobil r.-t.	—52	—	—	—
171	Bóni Gyártelep és Mezőgazdasági r.-t.	2-49 ¹⁾	11-50	6—	—
172	Brassói Cellulosegyár r.-t.	44-68	42-20	47—	37-50
173	Dr. Dorogi és Társa Gumigyár r.-t.	2-01	—	41—	—
174	Dunántúli Sertéshízlaló Húsipari és Mezőgazd. r.-t.	3-94	32-50	—	—
175	Első Magyar Betüöntőde r.-t.	— ¹⁾	51—	—	—
176	Első Magyar Papíripar r.-t.	3-69	32—	48-50	60-50
177	Felten és Guillaume Kábel- és Sodronygyár r.-t.	—	200—	248—	185—
178	Hangya Ipar r.-t.	2-49	31—	40-50	31-50
179	Király Automobil r.-t.	—	—	—	—
180	Magyar-Német Mezőgazdasági r.-t.	9-23	53—	—	—
181	Magyar Östermelő r.-t.	20-85	63-50	53-50	—
182	Magyar Ruggyantaárugyár r.-t.	48-28	156—	81-50	47-50
183	Magyar Tőgazdasági r.-t.	—	—	40-50	—
184	Magyar Vasúti Forgalmi r.-t.	31-60	36-80	38-70	35-70
185	Nemzetközi Gépkereskedelmi r.-t.	—	—	80—	72—
186	Star Filmgyár és Filmkereskedelmi r.-t.	20-85	26—	25—	—
187	Telefongyár r.-t.	19-41	29-25	20-20	—
188	Turul Cipőgyár r.-t., Budapest	—28	6-50	6-50	—
189	Zagyvapálfalvai Üveggyár r.-t.	1-29	17-50	18—	—

¹⁾ Október—novemberi adatok.

